

จิตรแก้วแก้วแผ่นขจิต

สูตรแก้แค้นดิน

๑. เบญจราชกกุธภัณฑ์
๒. พระมหาพิชัยมงกุฎ
๓. พระแสงขรรค์ชัยศรี
๔. ธาตุพระกร
๕. จารวิชนี
๖. ถลอมพระบาทเขื่องอน

กวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติพระบรมราชจักรีวงศ์
ปีกาณณนาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๓๙

สูตรเกื้อเกื้อแผ่นดิน

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

กวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติ ปีกาญจนภักเขก พุทธศักราช ๒๕๓๙

จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

© ลิขสิทธิ์ของกระทรวงศึกษาธิการ (กรมวิชาการ) ๒๕๔๐

ISBN 974 268 2496

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว วังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

นายสมมาตร มีศิลป์ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา ๒๕๔๐

๘๘๕.๙๑๑ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ,

ก-ฉ จักรแก้วแก้วแผ่นดิน / สมพร จารุณี, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ :

สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ, ๒๕๔๐.

๒๔๖ หน้า : ภาพประกอบ; ๒๖ ซม.

ISBN 974-268-2496

๑. กวีนิพนธ์ไทย. ๒. สมพร จารุณี, บรรณาธิการ. ๓. ชื่อเรื่อง.

คำปรารภ

ในมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ทรงปกครองสยามรัฐสีมาอาณาจักรถวัลขึ้นถึง ๕๐ พรรษาในพุทธศักราช ๒๕๓๙ เป็นสิ่งประเสริฐสุดที่มีเคยปรากฏมาแต่กาลก่อน แสดงบุญญาธิการอันไพศาล ยิ่งความปลาบปลื้มปิติโสมนัสมาสู่ประชาชนชาวไทยทั้งชาติ รัฐบาลและเอกชนชาตินิกรชนต่างสโมสรสมานฉันท์จัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี เฉลิมพระเกียรติให้ปรากฏแผ่ไพศาล

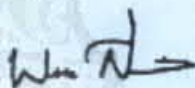
นับตั้งแต่เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติตรากงจนบัดนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงดำรงอยู่ในทศพิธราชธรรม ทรงอุทิศพระองค์บำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการ ยิ่งความร่วมมือเป็นสุขแก่พสกนิกรถ้วนทั่ว ทรงเป็นมิ่งขวัญและศูนย์รวมแห่งความสามัคคีของปวงชนชาวไทย ตลอดระยะเวลาในรัชสมัย ประเทศไทยมีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าและมั่นคงเป็นปึกแผ่นตลอดมา พระมหากษัตริย์คุณนี้เป็นสิ่งที่คนไทยทั้งมวลจักน้อมรับใส่เกล้าใส่กระหม่อมไว้ตลอดไป

เพื่อเป็นการแสดงความจงรักภักดีและสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณอย่างหาที่สุตมิได้ รัฐบาลและประชาชนทุกหมู่เหล่าได้พร้อมใจจัดงานเฉลิมพระเกียรติถวายเป็นราชสักการะ โดยการนี้ คณะกรรมการประมวลเอกสารและ

จดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ได้พิจารณาเห็นชอบอนุมัติให้หน่วยราชการ องค์กรเอกชน จัดพิมพ์หนังสือเฉลิมพระเกียรติคุณในด้านต่างๆ เพื่อเผยแพร่พระมหากรุณาธิคุณและพระปรีชาสามารถให้ปรากฏยั่งยืนอยู่ตราบนาน

ในนามของรัฐบาลและคณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ขออนุโมทนาในความอุตสาหะวิริยะของทุกหน่วยราชการ องค์กรเอกชน และคณะกรรมการประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ตลอดจนคณะทำงานเฉพาะกิจทุกคณะที่ได้เริ่มและสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ อันจะอำนวยคุณประโยชน์อย่างยิ่งแก่มหาชน น้อมเกล้า น้อมกระหม่อมถวายเป็นราชสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้สถิตอยู่ในหทัยปวงประชาราษฎรตลอดกาลนิรันดร์

(นายบรรหาร ศิลปอาชา)

นายกรัฐมนตรี

ประธานคณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี

คำนำ

ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามมินทราธิราช บรมนาถบพิตร เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ ๕๐ ปีในพุทธศักราช ๒๕๓๙ นับเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ทรงครองราชสมบัติยาวนานที่สุดเท่าที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ชาติไทย ตลอดระยะเวลาแห่งการครองราชย์ ทรงประกอบพระราชกรณียกิจนานัปการเพื่อความผาสุก สมบูรณ์แห่งประชาราษฎร์และเพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ สมดังพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า **เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม**

ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และเพื่อร่วมเฉลิมฉลองในมหามงคลสมัยครั้งนี้ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ได้มอบหมายให้กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จัดทำหนังสือกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติพระบรมราชจักรีวงศ์ เรื่อง **ฉัตรแก้วแก้วแผ่นดิน** ขึ้น หนังสือกวีนิพนธ์ดังกล่าวได้กล่าวถึงพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ในพระบรมราชวงศ์จักรีตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลปัจจุบัน

ในการจัดทำหนังสือกวีนิพนธ์ดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัด

ทำหนังสือกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติพระบรมราชจักรีวงศ์ขึ้น ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการประพันธ์ร้อยกรอง และมีความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างยิ่ง คณะกรรมการฯ ได้ร่วมกันประพันธ์บทกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าแต่ละรัชกาล และคณะที่ปรึกษาได้ร่วมกันอ่านพิจารณาเพื่อให้เป็นบทกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติที่มีความถูกต้อง งดงามด้วยวรรณศิลป์ และมีคุณค่าเพียบพร้อมสมบูรณ์ทุกประการ

กวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติ เรื่อง **กัศรแก้วแก้วแผ่นดิน** นี้ เป็นงานวรรณกรรมที่กวีผู้มีความสามารถเด่นเป็นที่ยอมรับของวงการประพันธ์ร้อยกรองของชาติในปัจจุบัน ได้ร่วมกันประพันธ์ขึ้นด้วยความจงรักภักดีและด้วยความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณที่พระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าในพระบรมราชวงศ์จักรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบัน ได้ทรงอุทิศพระองค์ในการสร้างชาติให้เจริญรุ่งเรืองวัฒนา ซึ่งส่งผลให้พสกนิกรไทยได้อยู่ร่มเย็นเป็นสุขมาจนถึงทุกวันนี้ หนังสือกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติเล่มนี้มีใช่เป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าทางวรรณศิลป์เท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และมีคุณค่าทางจิตใจของชนชาวไทยทุกถ้วนหน้า

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ และคณะกรรมการจัดทำหนังสือกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติพระบรมราชจักรีวงศ์ ตลอดจนผู้มีส่วนร่วมทุกคน รู้สึกปลื้มปิติที่ได้มีโอกาสร่วมเฉลิมพระเกียรติในปีกาญจนาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๓๙ และแสดงความจงรักภักดีแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อประเทศชาติเป็นพันประมาณ ด้วยการจัดทำและเผยแพร่หนังสือกวีนิพนธ์ เรื่อง **กัศรแก้วแก้วแผ่นดิน** ซึ่งจะเป็นสมบัติล้ำค่าของชาติสืบต่อไป

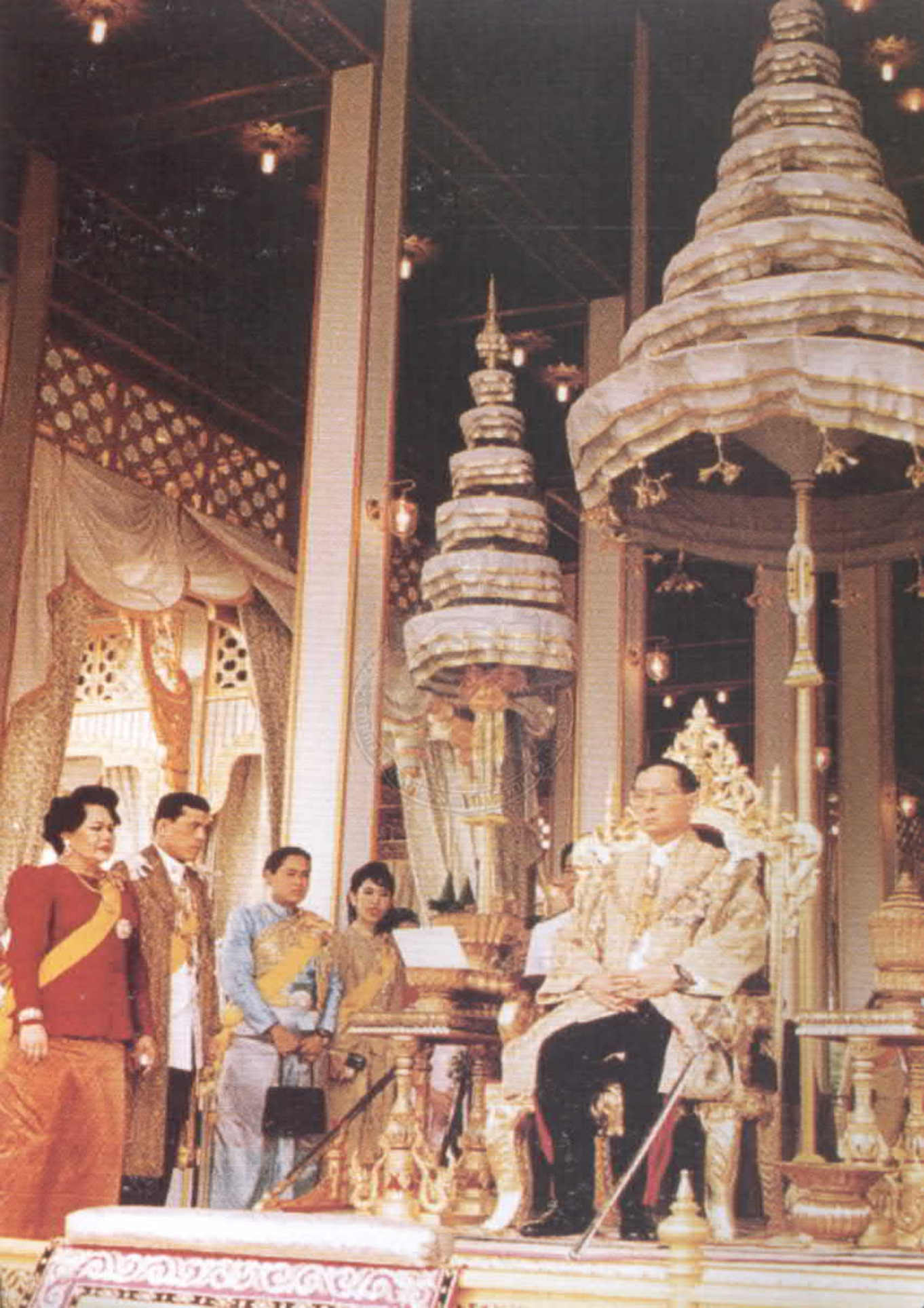

(นายสุวิช รังสิตพล)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ประธานคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ

๑๙ สิงหาคม ๒๕๔๐

สารบัญ

คำปรารภ

คำนำ

พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

๑

สำนักพระราชเลขานุการ

นวราชาภิศคฺคี

๙

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

มหาราช

๑๘

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

๓๗

สิวกานท์ ปทุมสูติ

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

๕๙

อนงค์ อินทรมรรย

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๘๗

สายพร แฉ่มขำ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๑๕

ม.ร.ว. อรรถธร ทองทอง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๔๙

อำพล สุวรรณธาดา

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๘๙

นภลัย สุวรรณธาดา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ๒๑๓

วนิดา สติตานนท์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

๒๕๑

มหาราช

บุญเดือน ศิริวรรณ

พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

สำนักพระราชเลขานุการ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชสมภพ ณ โรงพยาบาลเมาท์ออเบิร์น (Mount Auburn) เมืองเคมบริดจ์ (Cambridge) รัฐแมสซาชูเซตต์ (Massachusetts) สหรัฐอเมริกา เมื่อวันจันทร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีเถาะ นพศก จุลศักราช ๑๒๘๔ ตรงกับวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๐ มีพระนามเดิมว่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช เป็นพระราชโอรสพระองค์เล็กในสมเด็จพระราชบิดา เจ้าฟ้ามหิตลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ (พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี) และสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ ซึ่งภายหลังทั้งสองพระองค์ได้รับการเฉลิมพระนามาภิไธยเป็นสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีพระเชษฐภคินี และสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช คือ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๖๖ ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ กับพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๖๘ ณ เมืองไฮเดลแบร์ก ประเทศเยอรมนี

เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๑ ได้โดยเสด็จสมเด็จพระบรมราชชนก ซึ่งทรงสำเร็จการศึกษาปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตเกียรตินิยม จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด สหรัฐอเมริกา กลับประเทศไทย ประทับ ณ วังสระปทุม ต่อมาในวันที่ ๒๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๗๒ สมเด็จพระบรมราชชนกสวรรคต ขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงเจริญพระชนมายุได้ไม่ถึง ๒ ปี และมีพระชนมายุได้ ๕ ปี ได้ทรงเข้ารับการศึกษาระดับต้น ณ โรงเรียนมาแตร์ เดอี กรุงเทพฯ จนถึงพุทธศักราช ๒๔๗๖ จึงเสด็จพระราชดำเนินไปประทับ ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชชนนี พระเชษฐภคินีและสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช เพื่อทรงศึกษาต่อในชั้นประถมศึกษา ในโรงเรียน Miremont ทรงศึกษาวิชาภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน และภาษาอังกฤษ จากนั้นทรงเข้าศึกษาชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียน Ecole Nouvelle de la Suisse Romande,

Chailly - sur Lausanne เมื่อทรงรับ
ประกาศนียบัตร Bachelier ès Lettres
จาก Gymnase Classique Cantonal
แห่งเมืองโลซานน์แล้ว ทรงเข้าศึกษาในมหา
วิทยาลัยโลซานน์โดยทรงเลือกศึกษาในแขนง
วิชาวิทยาศาสตร์

ในพุทธศักราช ๒๔๗๗ พระวรวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าอานันทมหิดล เสด็จขึ้นครองราชย์
เป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๘ แห่ง
บรมราชจักรีวงศ์ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า
ภูมิพลอดุลยเดชจึงทรงได้รับการสถาปนาขึ้นเป็น
สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช
เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๘ และได้โดยเสด็จ
พระราชดำเนินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
นิวัติประเทศไทยเป็นครั้งแรกในพุทธศักราช
๒๔๘๑ โดยประทับ ณ พระตำหนักจิตรลดาร
โอรุณ พระราชวังดุสิตเป็นการชั่วคราว แล้วเสด็จ
พระราชดำเนินกลับไปประเทศสวิตเซอร์แลนด์
จนถึงพุทธศักราช ๒๔๘๘ จึงโดยเสด็จ
พระราชดำเนินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
นิวัติประเทศไทยเป็นครั้งที่สอง ครั้นนี้ประทับ ณ
พระที่นั่งบรมพิมาน ในพระบรมมหาราชวัง

ในวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช
๒๔๘๙ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จ
สวรรคตโดยกะทันหัน ณ พระที่นั่งบรมพิมาน
ในพระบรมมหาราชวัง สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดชจึงเสด็จขึ้นครอง
ราชสมบัติสืบราชสันตติวงศ์ในวันเดียวกันนั้น
แต่เนื่องจากยังมีพระราชกิจด้านการศึกษา จึง

ต้องทรงอำลาประชาชนชาวไทยเสด็จพระราชดำเนินกลับไปยังประเทศสวิตเซอร์แลนด์อีกครั้งหนึ่งในเดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙ เพื่อทรงศึกษาต่อ ณ มหาวิทยาลัยแห่งเดิม ในครั้งนี้ทรงเลือกศึกษาวิชากฎหมายและวิชารัฐศาสตร์ แทนวิชาวิทยาศาสตร์ที่ทรงศึกษาอยู่เดิม

ระหว่างที่ประทับศึกษาอยู่ในต่างประเทศนั้น ทรงพบหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ธิดาในหม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร กับหม่อมหลวงบัว (สนิทวงศ์) กิติยากร (ภายหลังพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สถาปนาพระอิสริยยศหม่อมเจ้านักขัตรมงคลฯ ขึ้นเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านักขัตรมงคล เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๓ และขึ้นเป็นพระองค์เจ้าต่างกรม มีพระนามว่า พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๕) ต่อมาทรงหมั้นกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ในวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๙๒ ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

ในพุทธศักราช ๒๔๙๓ เสด็จพระราชดำเนินนิวัตพระนคร ประทับ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งการพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ในเดือนมีนาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ต่อมาในวันที่ ๒๘ เมษายน ปีเดียวกัน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า

โปรดกระหม่อมให้จัดการพระราชพิธีราชาภิเษก
สมรสกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ณ
พระตำหนักสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี
พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ในวังสระปทุม ซึ่งใน
การพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสนี้มีพระบรมราช-
โองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สถาปนา
หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ขึ้นเป็นสมเด็จพระ
ราชินีสิริกิติ์

ในวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช
๒๔๙๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
ให้ตั้งการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามแบบ
อย่างโบราณราชประเพณีขึ้น ณ พระที่นั่งไพศาล-
ทักษิณในพระบรมมหาราชวัง เสด็จพระบรม-
นามาภิไธย ตามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล
อดุลยเดช มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ จักรี
นุพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร
พร้อมทั้งพระราชทานพระปฐมบรมราชโองการว่า
เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์
สุขแห่งมหาชนชาวสยาม และในโอกาสนี้
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
สถาปนาเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์
ขึ้นเป็น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรม-
ราชินี

หลังจากเสร็จการพระราชพิธีบรม-
ราชาภิเษกแล้ว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรง
รักษาพระสุภาพ ณ เมืองโลซานน์ ประเทศ
สวิตเซอร์แลนด์ ตามที่คณะแพทย์ได้ถวายคำ
แนะนำ และระหว่างที่ประทับในเมืองโลซานน์

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี มีพระประสูติกาลพระราชธิดาพระองค์แรกคือ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ซึ่งประสูติ ณ โรงพยาบาลมงชวชีส์ เมืองไลซานน์ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๙๔ และเมื่อสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระองค์แรกเจริญพระชันษาได้ ๗ เดือน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินนิวัตพระนคร ประทับ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต จากนั้นทรงย้ายที่ประทับไปประทับ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เนื่องจากทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ปรับปรุงพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน สำหรับเป็นที่ประทับแทนการที่รัฐบาลจะจัดสร้างพระตำหนักขึ้นใหม่ และที่พระที่นั่งอัมพรสถานนี้เอง สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี มีพระประสูติกาลพระราชโอรสและพระราชธิดาอีกสามพระองค์ คือ

สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ ประสูติเมื่อวันจันทร์ที่ ๒๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๙๕ ในพุทธศักราช ๒๕๑๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยามมกุฎราชกุมาร

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนราชสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์ ประสูติเมื่อวันเสาร์ที่ ๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๙๘ ในพุทธศักราช ๒๕๒๐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสถาปนาขึ้นเป็น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณฯ รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี

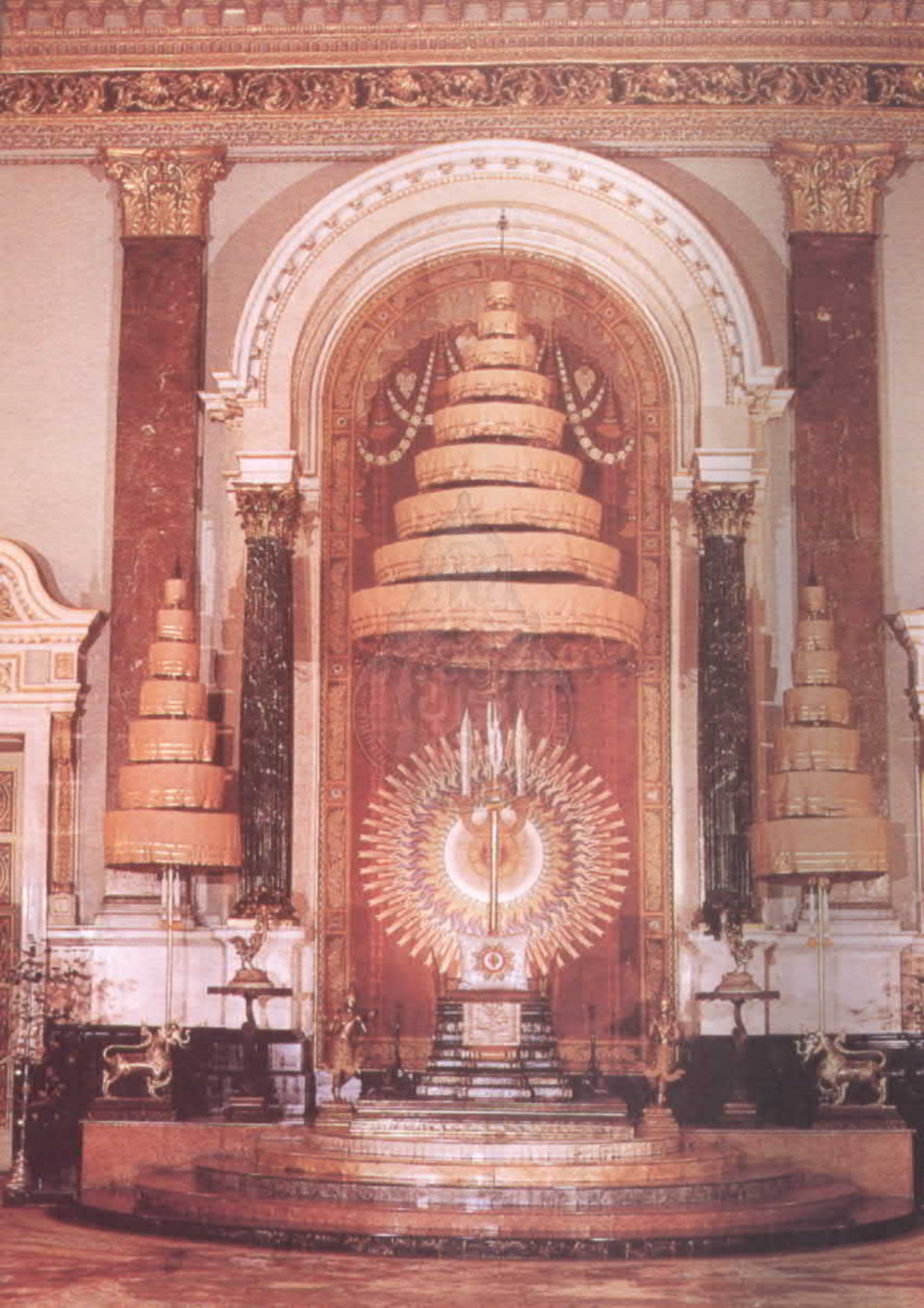

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณ-
วลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี
ที่ ๔ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๐

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระผนวช
เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๔๔ ณ พระ
อุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง
และประทับจำพรรษา ณ พระตำหนักปั้นหย่า วัดบวร-
นิเวศวิหาร มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรด-
กระหม่อม ให้สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี
เป็นผู้สำเร็จราชการ ทรงปฏิบัติราชการแผ่นดินแทน
พระองค์ตลอดเวลา ๑๕ วันที่ทรงพระผนวชอยู่
และจากการที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินี
ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในตำแหน่งผู้สำเร็จ
ราชการแทนพระองค์ได้อย่างเรียบร้อยเป็นที่พอ
พระราชหฤทัย จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า
โปรดกระหม่อมสถาปนาขึ้นเป็น สมเด็จพระนางเจ้า
สิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในปีเดียวกันนั่นเอง และ
ในวันที่ ๓๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๐๐ หลังจากทรง
ประกอบพิธีเฉลิมพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ซึ่งได้
ต่อเติมขึ้นใหม่แล้ว ทรงย้ายที่ประทับจากพระที่นั่ง
อัมพรสถาน พระราชวังดุสิต กลับไปประทับที่พระตำหนัก
จิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต จนถึงปัจจุบัน

นเรศวรมหาวิทยาลัย

นวราชภิสฤติ

นับเวลาล่วงมาห้าสิบปี
พระทรงสืบราชสันตติวงศ์
ทศพิธราชธรรมทรงบำเพ็ญ

วโรกาสกษณญาณภิเษกศรี
ได้ร่วมพระบารมีราชภูริอยู่เย็น
เกิดธำรงสยามรัฐจักรแก้วเด่น
ดับทุกข์เข็ญราชภูริพร้อมน้อมบูชา

๑ ขอลวาสักการะอภิวัต
ทรงสร้างรัตนโกสินทร์บุรินทรา
องค์ปฐมบรมกษัตริย์ชาติยะ
ปราบไพร่มีชัยไทยดำรง
ทรง ตั้งใจจะอุปถัมภ์
จะไถ่ถอนกันขอบขันฑสีมา
แผ่นดินไทยจึงมั่นคงธำรงชาติ
ราชอาณาจักรไทยได้อยู่ดี

บรมราชวงศ์จักรีศรีสง่า
สถาปนาชาติไทยให้อย่น
พระนาม 'พระพุทธยอดฟ้า' สักดิ์สูงส่ง
อธิปไตยด้วยทรงพระปรีชา
ขอยกพระพุทธศาสนา
รักษาประชาชนและมนตรี
ได้ผดุงพุทธศาสนาเสมหัดหัว
ปวงประชาเสนาไม่มิภัย

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑ พระมหากษัตริย์ไทยไกรศรีศักดิ์
รัชกาลที่สองครองเวียงชัย
‘พระพุทธเลิศหล้า’ ยอดแก้ววิสุทธิสยาม
วรรณคดีทรงฟื้นฟูชูขึ้น

๒ พระมหากษัตริย์รัชกาลสาม
ทรงศุภคุณพุทธศาสน์ให้ประเทือง
‘เงินถุงแดง’ พระองค์ทรงสะสม
หากเพื่อช่วยชาติคดพันอาดูร

๓ พระมหากษัตริย์รัชกาลสี่
‘พระจอมเกล้าฯ’ เกรงศัตรูจู้รุกราน
จึงทรงเรียนภาษาอังกฤษไว้
ฝรั่งเอ็นรืออย่างเพื่อนผูกไมตรี

๔ พระมหากษัตริย์รัชกาลห้า
พระทรงทราบปัญหาชาติฉกาจควัน

ทรงพิทักษ์ประเทศสุขทุกสมัย
บ้านเมืองไทยร่มเย็นเป็นสุขครัน
ศิลปะงดงามทรงสร้างสรรค์
พระทรงธรรม์ทรงสร้างกรุงให้รุ่งเรือง

‘พระนั่งเกล้าฯ’ สร้างอารามงามลือเลื่อง
การพาณิชย์ฟูเฟื่องทรัพย์เพิ่มพูน
มิใช่เพื่อความอุดมแห่งไอสุรย์
ได้แก้กมลสยามให้ปลอดภัยพาล

พระทรงมีวิสัยทัศน์ชัดไพศาล
ต้องเตรียมด้าน ‘อำนาจใหญ่’ ให้จงดี
เพื่อเข้าใจและพิทักษ์ซึ่งศักดิ์ศรี
เขาประจักษ์ว่าไทยมีอารยธรรม

‘พระจุลจอมเกล้าฯ’ สถาปนาเป็นมิ่งขวัญ
ทรงเลกทาสน์ประกาศวันอันอำไพ

พระทรงปรับปรุงระบบบริหาร
เจริญรอยพระชนกปกป้องไทย

๑ พระมหากษัตริย์รัชกาลหก
'พระมหาธีรราช' ปราชญ์นิรันดร์
พระทรงส่งทัพไทยสู้ไพร่
สัมพันธมิตรพิชิตคู่สงคราม

๑ พระมหากษัตริย์รัชกาลเจ็ด
ทรงครองราชย์เจ็ดปีมีพันนาน
คณะราษฎรบีบอำนาจประกาศก่อ
'พระปกเกล้าฯ' ทรงสรวทธาประชานิปไตย
กาลต่อมาทรงสละราชสมบัติ
พระราชราชนิหรีประยูร

ราชการประยุคต์ผันพันสมัย
เชื่อมสายใยไมตรีดีกว่ายุทธ

พระทรงปกครองสยามงามพิสุทธิ
'พระมงกุฎเกล้าฯ' ระเบิดลิอพระนาม
ไทยธวัชปลิวไสวในสนาม
ไทยนำความภูมิใจสู่ไทยสราญ

ทรงสำเร็จการศึกษาวิชาทหาร
เกิดเปลี่ยนการปกครองของเมืองไทย
การปกครองต้องแปรผันพันสมัย
จึงทรงชัยพระราชทานรัฐธรรมนูญ
จอมกษัตริย์มีอาลัยราไชสุรย์
เสด็จอังกฤราษฎรอาศูรด้วยภักดี

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑ พระมหากษัตริย์รัชกาลแปด
เสด็จสวรรคตไปหลายปี
รัฐบาลเจษฎ์เสด็จ 'พระอานันท-
ชนมายุแก้วพรหมมหาราช
พระเสด็จวิเวศสยามยามราชบุรีเฝ้า
๒ ทรงพระเจริญวัยไฝวิชา
แล้ววันหนึ่งเหตุร้ายก็ปรากฏ
สิ้นราชันราชบุรีเสียขวัญวันกมล

พระชนกทรงเป็นแพทย์พิสิฐศรี
เหลือบมราชชนนีทรงอาทร
มหิดล' เป็นราชันอดิศร
พระมารดรทรงถนอมกล่อมเกลี้ยงมา
ต่างน้อมเกล้าฯ อภิวันท์ด้วยพระรา
พระจริยาวัตรให้พิมพ์ใจชน
พระเสด็จสวรรคตไทยหมองหม่น
ที่พระควนเสด็จคลทิพยพิมาน

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

๑ พระมหากษัตริย์รัชกาลเก้า
‘พระภูมิพลอดุลยเดชา’ ทรงเอกรา
‘เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม’
บรมราชินีนาถนฤมล
ห้าสิบปีที่พระองค์ทรงครองราชย์
ล้วนจงรักภักดีพระภูธร

๑ วโรกาสกาญจนาภิเษกสมัย
เฉลิมศรีปีทองผ่องใสภณ

พระผ่านฝ่าอุปดีปรีชาหาญ
พระบรมราชโองการจับใจชน
ทรงปฏิบัติตามคำอาณวพส
คู่พระทัยเสด็จตสเถื่อนรเหมฐ
ประชาชาติชื่นชมสโมสร
ชุลีกรถวายชัยมงคล

ประเทศไทยเกษมสุขทุกแห่งหน
ขอพระไตรรัตน์ดลทรงพระเจริญฯ

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

อาศิรวาท

ร่าย

๑ สรรวมสิริไตรรัตน์ะ พระพุทธทศพลญาณ สัมมาชาลุเชียวโลก
ดับทุกข์โสภอวิชชา รอนด้นหาหาญศึก เกริกมานะประหาร ดับมวสमारหมายยุทธ
ผาดแผลงผุดผ่องธรรม ไฟลือน่าน้าวผจง ทุกเพศพงศ์พบพิสุทธิ์ น้อมมนุชยมนัส
สบอริยสังสร้างทุกข์ ธรรมทำนุกแน่นแน่น พร้อมเผยแผ่เพียรผจง อริยสงฆสาวก
ศราภกสมมติสงฆ์ สืบสันตติวงศ์ศาสนา เนื่องบุญญาพระภูเบศ จอมจักเรศปฐมวงศ์
องค์พระพุทธยอดฟ้า จุฬาลงครุฑพิบูลย์ สืบไอศุรย์สรวรยา กรุงเทพทวารวดี
เนื่องบารมีพระปกเกศ สยามประเทศสุขสมบุรณ์ พูนพิพัฒน์ไพโรจน์ ชาติช่วงโชติ
ชัชวาล พสกสมานสามัคคี ร้อยฤดีสำนึก ราลึกพระกรุณา ปิ่นนราภักเกล้า
ชาติสุขทุกคำเช้า ชั่วฟ้าดินเกษม โสดีเถอญ ฯ

โคลงสี่

๑ โดยเปรมปราโมทย์แท้	ไทยผอง
เกิดแต่แผ่นดินทอง	เทพสร้าง
อยู่เยศอมเรศครอง	เคร่าสฤษฎ์ สรรวฤ
รัตนโกสินทร์สร้าง	เทพแล้รังสรรค์
๑ เพรงบรพรมราชเจ้า	จักรี
รังสฤษฎ์ราชธานี	ใหม่แผ้ว
ปฐมนาถนฤบดี	เสวยสวัสดิ์ ยิ่งแล
เกริกก้องปรากฏแก้ว	กอปรทั้งธำมตรี
๑ ภูมิประหนึ่งแก้ว	เกรียงไกร
พระอนุชคู่พระทัย	เอกเกล้า
อมาตย์ราชภักดีนัย	คณานับ เนื่องนอ
อเนกเกียรติกวีแก้ว	เกริกก้องไคว้ล ฯ

พระราชประวัติ

โคลงสี่

๑ อันปฐมบรมราชเจ้า
เดิมชื่อ 'ทองคำ' มี
'พระอักษรสุนทร' ศรี
สมัยพระบรมโกศให้

๑ ภูบดี ฐ สืบเชื้อ
แห่งพระนารายณ์รัชกาล
สมภพอยุธยาสถาน
ศกที่สองสองเจ็ดเก้า

๑ ครั้งบรมโกศเจ้า
เป็นมหาดเล็กทรงบวร
เจ้าฟ้าอุทุมพร
หลังอุปสมบทแล้ว

๑ ชนมานเบญจเพสได้
ราชบุรีสังกัด
มีทันจักรครองรัฐ
ให้รับราชการยัง

๑ เป็นศรีพระตำราจให้
ที่ 'พระราชวรินทร์'
พลั้งเพิ่มพระตากสิน
ทหารคู่พระทัยท้าว

๑ ภูบดีธนบุเรศครั้ง
ร่วมผนวชบรรพชิต
จึงวางพระทัยสนิท
เป็นเอกคู่ท้าวแล้ว

จักรี
ประวัติไว้
ปิดุเรศ
ปกเกล้ากรุงศรี
โกษาปาน
อิราชเจ้า
ยี่สิบ มินแล
ฤกษ์อังกะอูม
จอมนคร
บาทเกล้า
พระอุป- ราชนา
เลื่อนชั้นราชการ
'ยกกระบัตร์'^๑
ก่อนรัง
รับสั่ง พระเอย
อยู่แคว้นธนบุรี
ภูมินทร์
เลิศด้าว
แผ่พระเดช
ทั่วทั้งปฐพี
เคยสถิต
ก่อนแล้ว
เสนห์คู่ บุญแล
กับทั้งอนุชา

^๑ หลวงยกกระบัตร์ เมืองราชบุรี

๑ ‘พระยาอภัยภทรณฤทธิ’ ครั้ง
 หลังพิชิตเมืองเขมรคลาย
 ‘พระยายมราช’ พราย
 ‘เจ้าพระยาจักรี’ รั้ง

๑ สนองพระดำริเจ้า
 ทุกพระราชกรณิ-
 ทุกก๊กกลุ่มไพร่
 นำทัพปราบทั่วแล้ว

๑ ยাত্রทัพไปปราบเสียน
 มอญม่านลาวฤๅเกณฑ์
 ขุนทัพคู่เรนทร์
 ปราบศึกเสือเหนือได้

๑ ครรลองพระชีพไท่
 ปี่หนึ่งแปด^๑ สกฉกรรจ์
 พม่ายกทัพยัน
 เจ้าพระยาจักรีป้อง

๑ อีกแผนทัพม่านย้อน
 แม่ทัพใหญ่ยิ่งเพรา
 อะแซห่วนก็เครา-
 ล้อมพิษณุโลกแล้

๑ ทวยหาญแห่งท่านพร้อม
 ป้องพิษณุโลกมา-
 แม่ทัพม่านเจรจา
 ชมพัทธ์ลักษณะแล้ว

๑ ชลเพลินท่านนี้รูป
 แข็งแกร่งเกินใครจัก
 ฝีมือยิ่งสูงศักดิ์
 จึ่งพิทักษ์รักษชีฟ้าไว้

ปราบพิมาย
 เครียดครั้ง
 เพราพิลาศ เลอเฮย
 เลื่อนชั้นครรลอง
 ธนบุรี
 ยกิจแผ้ว
 ในประเทศ สยามนา
 ราษฎรพันภัยกษัย
 เส็กเขมร
 กาจได้
 ธนบุเรศ เสมอแล
 ตลอดทั้งแหลมทอง
 มหัสจรรย์ จริงเฮย
 สึกช่อง
 เชียงใหม่
 พม้ายิ่งเชียงแสน
 แม่ละเมา
 เพรศแท้
 คร่ำศึก เน้นนา
 ชุ่มชั้นประจัญบาน
 อนุชา
 นะแผ้ว
 จักเยี่ยม ขลแล
 กล่าวช่องสรรเสริญ
 งามนัก
 ต่อได้
 สู้อาคัม เองเฮย
 กษัตริย์แท้เราเฉลย

๑ ชินแสเคยกล่าวพ้อง
ครั้งพระด้วง^๑ เดินคลาย
พระสิน^๒ รับบาตรราย
จิ่นเฒ่าดูเข้าเค้า

๑ แม่เมื่อปลายศึกนั้น
เคียงคู่กับอนุชา
จำเป็นจิ้งกรธา
ทั้งพิษณุโลกพร้อม

๑ แม่ช้อยอะแซห่วนก็
จำยาตรทัพพวยหาญ
ทั้งไทยอยู่ร่ำบาญ
แสดงพระเดชติลกท้าว

๑ ปลายสมัยจอมจักรเจ้า
เจ้าพระยาจักรี
รับพระราชดำรัสดี
ทะลุตลอดลาวได้

๑ ทรงปูนบำเหน็จด้วย
รับพระราชทานศักดิ์
เป็น “สมเด็จพระเจ้าพระยา-
สนองพระบาทคำเข้า

พจน์ท่าย
คลาดเค้า
ในอยุธยา- เขสนา
กษัตริย์ซ้องสองสหาย
เจ้าพระยา จักรีแล
ถูกล้อม
ทัพออก
พม่าให้หากกษัย ฯ
ป่วยการ
กลับด้าว
เน้นศึก ม่านแล
ธิดาผู้จอมไฟท
ธนบุรี
คู่ให้
ตะวันออก
อ่อนน้อมในองค์
ยศดา
ประดุจเจ้า
มหากษัตริย์- ศักดิ์ เฮย
อย่างเจ้าต่างกรมฯ

ร่าย

๑ ‘สมเด็จพระเจ้าพระยา บรมมหากษัตริย์ศึก พิลิภมहिมา ทุก
นครระอาเดช’ เมื่อภูเบศวร์จอมไฟท โปรดเกล้าฯ ให้ตีลาว รบรุก
ชาวเวียงจันทน์ หลวงพระบางพลันยอมสยบ พร้อมคำรพแผ่นดินไทย
ได้โปรดให้ทแก้แล้ว เชิญพระแก้วมรกต พระบางจรดจรดล เป็น

^๑ พระด้วง - พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พระนามเดิม ด้วง หรือ ทองด้วง)

^๒ พระสิน - สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีหรือสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (พระนามเดิม สิน)

มงคลธนบุรี ประดับศรีสยามประเทศ สมสมยศเมืองแก้ว ดังเพรง
กาลก่อนแพ้ว ผ่องพันภัยอรินทร์ นั้นแลฯ

โคลงสอง

๑ แผ่นดินควรสุขแล้ว	หากแต่เภทภัยแผ้ว
ผาดด้าวบุรพา	
๑ กัมพูชาศึกชั้น	จลาจลหนแห่งหัน
หากร้อนระงมสยาม	
๑ จำปามปราบศึกให้	สมเด็จพระเจ้าพระยาฯ ได้
ดับร้อนผ่อนเย็น	ยิ่งแลฯ

โคลงสาม

๑ ลุคราวเชิญเคราะห์คล้อง	แก้ทั้งสองแหล่งหล้า
ไทยเขมรวันว่า	หวนด้วยจลาจล
๑ กรุงธนเกิดอาเพศ	ภูเรศทรงคลังคลุ้ม
พระจรีดกถัดกลุ่ม	ก่อร้อนพสกสงฆ์
๑ เมื่อองค์พระภูวไนย	พลิกพระทัยเฉกจะนั้น
กรุงจึงเกิดกบฏขึ้น	แซกซ้อนธนบุรี
๑ หัวหน้ามีพระยาสรรค์	คบกันกับพวกล้อม
เข้ายึดอำนาจป้อม	ปราบทั้งวังหลวง
๑ ทะलगถึงดำหนักไ้	ทูลทรงชัยผนวชแล้ว
คุมทัพปราบปรามแผ้ว	เพื่อพันภัยพาล
๑ ทวยหาญหากจงรัก	กุมพลพรรคเกลื่อนแกล้ง
สองต่างทางยุทธแย้ง	เยี่ยงผู้พิทักษ์ไพรท
๑ เป็นไฟในประเทศ	ด้วยเหตุแห่งเคราะห์ไซ้
สมเด็จพระเจ้าพระยาฯ ให้	ห้วงหน้าพะวงหลัง ฯ

โคลงสี่

๑ จึ่งยังจักยุทธแย่ง

ยาตรทัพกลับพารา

สุกรงหกเมษา-

เศษศึกสองห้า^๑ ย้อน

เขมรมา

รีบร้อน

บนมาส พระเอย

ทัพยั้งกรุงสยาม

ทรงได้รับถ้อยเชิญขึ้นครองราชย์ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๓๒๕

๑ ปราบปรามประจักษ์ด้วย

กบฏต่างมาสา-

เหล่าราชภูวรินทร์มา

เชิญปราบดาภิเษกน้อม

๑ จึ่งวันที่หกหัน

เริ่มราชวงศ์สถาปนา

พระพุทธรูปอดฟ้าจุฬา-

ปฐมกษัตริย์จักรี

๑ ถ้างสองศตวรรษแล้ว

จักปวัตน์นิวัติชัย

ด้วยเดชพระทรงชัย

อเนกกิจพระเกื้อหล้า

เดชา

มีกตดีพร้อม

สมานสมัคร ยิ่งแล

นาถไท้ไอศวรรย์

เมษา

ใหม่นี้

โลกมิ่ง ขวัญแล

ช่วงหล้าพระราชวงศ์

นิรันดร์สมัย

เนินช้า

ปฐมรัช สดุดีแล

หลากล้วนสดุดี ฯ

ปราบดาภิเษก สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์

กลอนสุภาพ

๑ เมื่อปราบดาภิเษกเอกกษัตริย์
เป็นปฐมบรมราชวงศ์จักรี
ตั้งใจจะอุปถัมภ์
จะไถ่ถอนขอบขัณฑสีมา
เพราะพระปรีชาญาณอันล้ำลึก
ด้วยฟังข่าวเจ้าพระยาราชธานี
โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายมาขานตะวันออก
ด้านประจิมมีแม่น้ำลำกันภัย

ปกครองรัฐสีมาอัศศักดิ์ศรี
พระทรงมีปณิธานปรินิชา
ขอยกพระพุทธศาสนา
รักษาประชาชนและมนตรี
ทรงตรึงตรึงให้ย้ายเขียงกรุงศรี
ธนบุรีไม่เหมาะสมภูมิชัย
ที่ตำบล 'บางกอก' สร้างเมืองใหม่
ตะวันออกจรดใต้ให้ขุดคลอง

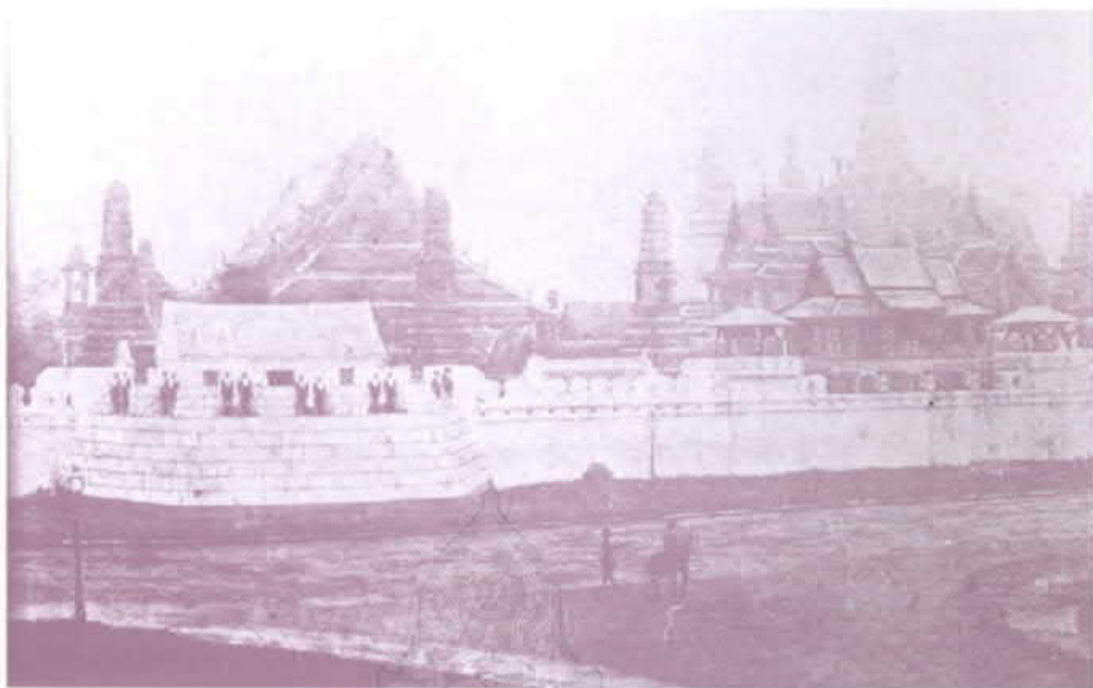
คลองบางลำพู

คลองไทรงำ

คลองท่าวัด

พระบรมมหาราชวัง มีทหารรักษาการณ์ตามป้อมบนกำแพง

ป้อมมหากาฬ เจิงสะพานผ่านฟ้าลีลาศ

แล้วยกเสาหลักเมืองบรเทืองจิต
สร้างกำแพงมีสี่ประตูทอง
สถาปนาพระบรมมหาราชวัง
เวียงวังวัดวิหารบ้านราษฎร
วิสัยทัศน์ประกอบหลักรัฐศาสตร์
หมู่ปราสาทราชมนเทียรเพียรรถกล
เพื่อเพียรยกขวัญเชิงจิตวิทยา
สร้างให้เหมือนสมัยบ้านเมืองดี

เป็นนิมิตมิ่งขวัญเฉลิมฉลอง
สืบสี่ป้อม^๑ ไว้ปกป้องพระนคร
จำลองตั้งอยู่อยุธยาเก่าก่อน
แบ่งเขตคอนคามประโยชน์โภชนาผล
สืบพระราชมรดกสาธกผล
ศิลปกรรมล้ำล้ำเลิศรูจี
ชาวพาราณสีนิกศึกษาศักดิ์ศรี
คำขวัญที่ไทยสั่งสมอุดมการณ์

พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

๑ ถึงสามปีสถาปนาพระนคร
ขนานนามราชธานีศรีสุवाल

เหมือนกรุงเก่าแต่ก่อนอันไพศาล
สืบตำนานขวัญเกล้าชาวบุรีนทร์

กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุธยา
มหาเศวตฉัตรพรรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน
อมรพิมานอวตารสถิตย์ สักกะทัตติยประสิทธิ์ ฯ

^๑ ป้อมทั้ง ๑๔ เรียงลำดับจากปากคลองบางลำพูขึ้นไปตามคลองจนกลับมายาวรรจบริมแม่น้ำเจ้าพระยา ดังนี้ ป้อมพระสุเมรุ, ยุกุณธร, มหาปราบ, มหาเทพ, หมูหลวง, เสือทยาน, มหาไชย, จักรเพชร, ผีเสื้อ, มหาฤกษ์, มหาชัย, พระจันทร์, พระอาทิตย์ และป้อมอัมรินทร์ ปัจจุบันเหลือเพียงป้อมพระสุเมรุกับป้อมพระเทพเท่านั้น นอกนั้นถูกรื้อทำประโยชน์อย่างอื่น คงเหลือเพียงชื่อเป็นอนุสรณ์ เช่น ชื่อถนนพระสุเมรุ, ถนนมหาไชย, ถนนจักรเพชร, ถนนพระจันทร์, ถนนพระอาทิตย์ เป็นต้น

การป้องกันประเทศ

ภาพยี่เห่ โคลงสี่

๑ การกิจหลากหลายเรื่องร้อน
ทวยราษฎร์รายเชื้อชุก
เร่งปราบเร่งปลอบปลุก
หลายเรื่องรุมรุกร้าว

ระงมทุกข์
ครอบด้ว
ขวัญกลับ แกร่งแล
เกลื่อนแกกกลายสันด้า

ภาพยี่ยานี ๑๑

๑ บ้านเมืองหลากหลายเรื่องร้อน
อมิตรมุ่งฟาดฟัน
๑ จอมม่านเจ้าปดุง
เจกเช่นอลองพญา
๑ แรกคือศึกเก้าทัพ^๑
สงครามครั้งยิ่งใหญ่
๑ พระอนุชาณนาค
ตั้งค่ายกันนคร
๑ พระพุทธยอดฟ้าฯ
คัดเสบียงเลี้ยงไพร่
๑ พม่าขาดอาหาร
เจ็บไข้โกลาหล
๑ ครั้งสองที่สามสบ^๒
สององค์ผู้ทรงชัย
๑ เจ้าปดุงแม่เตรียมพร้อม
แตกพ่ายทุกค่ายครัน
๑ ครั้งสามที่ป่าซาง^๓
เจ้าปดุงก็พ่ายให้

แรกภูธรเล็งถวัลย์
หมายข่มขวัญเจ็ดคาบครา
หลังปราบยุ่งแย่งพารา
กรีธาทัพมาตีไทย
ไพร่พลนับเกริกเกรียงไกร
ไทยพม่าเคยราญรอน
กรมพระราชวังบวรฯ
ที่ลาดหญ้ากาญจนบุรี
ยกทัพกล้าแกร่งศักดิ์ศรี
ล้อมโอบตีด้วยศึกกล
สุดทนทานแท้ทุกขัณฑ์
ต้องยกทัพกลับจากไทย
รบที่ท่าดินแดงไว้
รายล้อมรบครบสามวัน
แต่ถูกล้อมเกินแก้ทัน
คร้ามศักดิ์ศรีฝีมือไทย
และลำปางเมืองเหนือไกล
พระอนุชาผู้กล้าหาญ

^๑ ศึกเก้าทัพ พ.ศ. ๒๓๒๘

^๒ รบพม่าที่ท่าดินแดงและสามสบ พ.ศ. ๒๓๒๙

^๓ รบพม่าที่ป่าซางและลำปาง พ.ศ. ๒๓๓๐

๑ ครั้งสี่ปีเดียวกัน
ตีตอบม่านประจาน
๑ เข้าล้อมเมืองทวาย^๑
ส่งสารทหารไกร

จอมราชผ้นทัพรำบาญ
ด้วยรำคาญรานรุกไทย
แต่ทางซ้ายกันดารไกล
จึงถอยทัพกลับบุรี

ทรงนำทัพตีค่ายทวายที่เมืองทวาย พ.ศ. ๒๓๓๐

๑ ครั้นครบหกปีปลาย
ทั้งมะริดตะนาวศรี
๑ ทรงส่งทัพหน้าไทย
ครั้นทัพพม่ามา
๑ ไทยจึงถอยทัพกลับ
ทัพไทยไม่หันหวน
๑ ครั้งหกศึกเชียงใหม่^๒
เจ้าปดุงยกมาตี

ทวายมาขอภักดี
ขอทัพไทยไปรักษา
ล้อมทวาย^๓ ไว้เพียงพารา
สามเมืองนั้นพลันเรเวน
ให้ม่านจับมอญปั่นป่วน
ยกกลับไทยไม่โยตี
ล้านนาไทยเคยสุขศรี
ด้วยเสียดายไทยล้านนา

^๑ ล้อมทวายครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๓๓๐

^๒ ล้อมทวายครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๓๓๖

^๓ สักเมืองเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๓๔๐

๑ พระอนุชาทรงนำทัพ
มานั้บลงกับดา

๑ เจ้าปดุงยังคองค้ำ
ยาตรทัพนับเนื่องนอง

๑ สมเด็จพระอนุชา
แต่ประจวบที่เถินชัย

๑ ตามตีพม่าแล่น
อิทธิพลพม่าใน

๑ นอกนั้นเมืองลื้อเงิน
อ่อนน้อมค้อมเกศา

๑ อาณาเขตของไทย
ทุกทิศพิศเพิ่มพูน

สมทบกับชาวเหนือกล้า
ทั้งช้างม้าอาวุธกอง
หมายยึดแดนเชียงใหม่^๑ ครอง
ป้อมล้อมไว้ให้แรมปี
ทรงบัญชาการศึกนี้
วังหลัง^๒ ช่วยจนมิชัย
ถึงเชียงแสนพันแดนไทย
ไทยพ่ายพลับเลกรา
เดินถึงสิบสองปันนา
ร่วมขอบขัณฑ์อันรวมศูนย์
กว้างเกรียงไกรสุดไพบุลย์
ในปฐมบรมวงศ์ ฯ

การปกครอง

ภาพยัณต์ ๑๖

๑ เมื่อศรีอยุธยาล่มลง
ด้วยเพลิงเผาผลาญราญรอน

๑ เอกสารราชการพระนคร
สิ้นสรรพตำรับนานา

๑ ผู้รู้ระเบียบสารา
ประกาศตำแหน่งแต่งไป

๑ ในสิบปีแรกรัชสมัย
กว่าได้ปราบเรียบราบลง

๑ ถึงคราเร่งฟื้นคินคอง
ผู้เชี่ยวชาญราชประเพณี

๑ ผู้ทรงภูมิรู้ครุติ
ตามที่ตำแหน่งแห่งการณ

๑ สมุหพระกลาโหมนายทหาร
เชี่ยวชาญพลเรือนเดือนดรา

แทบยู่ยู่ผยอง

ถูกไฟไหม้ฟอน

กว่ารวบรวมมา

ทรงศึกชิงชัย

ทรงแต่งตั้งตรง

ประมวณถ้วนมี

สมุหนายกชาญ

^๑ พม่าตีเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๓๔๕

^๒ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๖

๑ กรมเมืองกรมวังกรมนา	กรมคลังแบ่งสา
ราชการรอบแบบแผน	
๑ ยี่สิบหัวเมืองในแดน	ปักปันได้แคว้นแคว้น
สมุหพระกลาโหมครอง	
๑ ตะวันออกเก้าเมืองเรื่องรอง	กรมท่าเสนอง
ฉลองแทนพระเนตรพระกรรณ	
๑ หัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งนั้น	รับสั่งไปพลัน
สมุหนายกปกครอง	
๑ โปรดให้กรรมการกลั่นกรอง	กฎหมายทั้งผอง
ให้ต้องคามกฏนิติกรรม	
๑ ชำระสิบเอ็ดเดือนโดยนำ	พิมพ์ตราประจำ
เรียกกฎหมายตราสามดวง ^๑	
๑ แม่บทกฎหมายทั้งปวง	นั่นคือผลพวง
เพิ่มพระเกียรติสรพนิรันดร์มา ฯ	

กฎหมายตราสามดวง ประทับตราพระราชสีห์ ตราพระศขสีห์ และตราบัวแก้ว

^๑ กฎหมายตราสามดวง ประทับตราพระราชสีห์ของสมุหนายก, ตราขสีห์ของสมุหพระกลาโหม และตราบัวแก้วของพระคลัง หมายความว่าให้ใช้ได้ทั่วราชอาณาจักร

พระพุทธศาสนา

ภาพยัธรางคณางค์ ๒๘

- ๑ องค์ปฐมภูวไนย ทรงมันพระทัย ในพุทธศาสนา
เกิดผลไพบุลย์ เพิ่มพูนพิริยา ด้วยไตรลักษณ์ ปราโมทย์ดวงมาน
- ๑ หนึ่งทรงชำระ สถาปนาสมณ- ศักดิ์สมสถาน
เถรานุเถระ สืบศาสนกาล ตราพระราชสาร กวดขันพฤติกรรม
- ๑ สองทรงชำระ ไตรปิฎกแห่งพระ- สัมพุทธธรรม
ถูกต้องบริบูรณ์ เป็นศูนย์น้อมนำ คั่นคว้าความคำ แห่งองค์พระศาสดา
- ๑ สามคั้งพระทัย ก่อสร้างวัดไว้ สืบสายศาสนา
โปรดปฏิสังขรณ์ บวรราชศรัทธา ทั้งสร้างวัดวา คู่ตั้งในวังหลวง
- ๑ เช่นวัดพระแก้ว วัดโพธิ์เพริศแพรว เพื่อธรรมบ้านวง
กวดขันวินัย ในสงฆ์ทั้งปวง สำเร็จลุล่วง การพระศาสนา ฯ

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ศิลปะวรรณคดี

กาพย์ขับไม้
โคลงสี่สุภาพ

๑ มหาจักรพรรดิผู้
ทรงพระอัจฉริยะพรหม
ศิลปวัฒนธรรม
เปรียบประดุจเกราะแก้ว

พิสิฐสรรพ
เพริศแพรว
ธกopr เกื้อแล
ก้องกังวัญญาณา

กาพย์สุรางคนางค์ ๓๒

๑ หลังสิ้นพารา อุตยากรุงศรี เป็นราชธานี สร้อยสับเจ็ดกาล
พระเจ้าตากสินปราบสิ้นภัยพาล ไซ้ช่วงยาวนาน ถึงสิบห้าปี

๑ กว่าการณ์บ้านเมือง รุ่งเรืองราบคาบ เสียเวลาปราบ ครานสิ้นไพร่
ศิลปวัฒนธรรม ถูกข่าถูกยี่ สูญหายปันปี ยากที่คืนคง

๑ องค์เอกปฐมบรมจักรี หมายพื้นศักดิ์ศรี ธาณียิ่ง
โปรดให้ศิลปินฝีมือสูงส่ง ประจำอ้าง คงศิลปวิไล

๑ เครื่องราชูปโภค ทั้งโลกฤๅเทียบ ศิลปใดไปเปรียบ เครื่องศิลปะไทย
พระที่นั่งราชยาน เรือนนานนานไซ้ โศกทองหยอย พระแท่นบัลลังก์

๑ สถาปัตยกรรม ศิลปกรรมล้ำเลิศ วัดวังพรายเพริศ เจดีย์ปราสาทปลั่ง
ถ่ายทอดความเป็นไทย ไว้ให้จรรง อนุชนรุ่นหลัง สืบทอดตลอดมา

หมู่พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน

พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

- ๑ วรรณกรรมสำคัญ อันเคยรุ่งเรือง ยอดเขาฟูเฟื่อง เรื่องสรรพวิทยา
โปรดเกล้าฯ ให้รวบรวม ทวนหาความสรรหา ชำระตรวจตรา ถูกต้องปึงสูญ
- ๑ โปรดให้ถ่ายทอด ตลอดไพรชพากย์ จีนมอญมานานมาก หมายถึงไทยพูน
สินทรัพย์ปัญญา พาไทยไพบุลย์ กลบเกลื่อนกองกฐณฑ์ ก่อนไหม้ในรณ
- ๑ จึงได้สามก๊ก มรดกอันเลิศ ราชอิรราชเพริศ พงสาวดารดล
อิเหนารามเกียรติ์ ด้วยเพียรเจ็ดผล อุดมรทเลิศล้ำ อลังการวรรณกรรม
- ๑ หลากแก้วกานท์กวี ศรีรัตนโกสินทร์ ทั้งองค์ภูมิินทร์ วินรสาพระภา
นักปราชญ์ราชบัณฑิต รังสฤษฎ์พิตรธรรม ปลุกปลอบน้อมนำ ทำนุกวีญาณ
- ๑ ทวยไทยไกรเกร่ง แรงใจคล้ายหวาด มอญม่านมื่อจ กางตั้งตำนาน
เทศไทยโอฬาร กว่าทุกรัชกาล พระเกียรติไพศาล นานเนิ่นเกินกรอง ฯ

เทิดพระเกียรติ

สัททูลวิกิพิพัฒน์ ๑๙

ฉลอง	๑ อันเอกองค์พระปฐมบรมนครราช	ด้วยเดชยุคลบาท
ไพท	๑ ทรงครากตรำรกายพระทัยพิพิธ	บำรุงผดุงผอง
ไอสุรย์	๑ นับเนื่องวาระประเสริฐจรรยักษณะวัย	คราบจนประสิทธิชัย
ประมวล	๑ ยามยังเยาว์ครุณก็เร่งวิทย์พูน	พร้อมพรักพิชานมูล
ภิปราย	๑ ย่างยามแกร่งธกักรกิจพิสิฐควร	เกินร่ำค่านวณชวน
ประมาณ	๑ เป็นเกียรติแก่วรกุลประกาศกิตติกราย	มากแน่นประเมนหมาย
พิชัย	๑ เป็นกำลังพสุธามหาพิริยการ	จ้าวราชการชาญ
ผคม ฯ	๑ จนได้รับพระมหากรุณวิบูลย์พิสัย	ทวยราษฎร์สนทใจ

วสันตดิถี ๑๔

โดยชาตวุดและคุณวุฒิ	วรมุคติปารกรม
โดยชาญและเชียววิริยสม	พระประสิทธิชัยชาญ
๑ เรื่องยศและอิสริยศศักดิ์	ก็ประจักษ์จำหลักสาร
สูงสุดตำแหน่งนรชการ	กิตติ้องกระเดื่องคล
๑ ปราบดาภิเษกอธิษฐานตรี	ก็เพราะรัฐจลาจล
พาราเพชฌัญญกวิกล	ธกัดับไฟทดาล
๑ โดยราษฎรมนุมนะมัน	วิระสรพสิทธิสาร
เพื่อมวลประชาสิริสาญ	ธกัซ้องหทัยชน ฯ

พระบรมราชานุสาวรีย์ ประดิษฐาน ณ เชิงสะพานพระพุทธยอดฟ้า

อินทรวีเชียรฉันท์ ๑๑

๑ ด้วยเดชพิเศษทิ-
เกริกไกร ณ ไกวล

๒ ควาครองถวัลยราช
สืบหกพระชนม์ชัย

๓ ยี่สิบแปดฉานาถ
เจ็ดสิบสี่ ณ ไอสุร-

๔ ด้วยราชศรัทธา
ไทยรุ่งผดุงชน-

๕ ขอพรพระปกเกศ
ราชวงศ์จักรี

ธินิมิตสยามชล

อริราชประชาดไทย

ก็ประกาศพระเกียรติไกร

ธ จกาทพิลังกูล

สิริราชไพบูลย์

ยสวัตติพิพัฒน์ผล

ปณิธาน ธ คาสถล

มเชษฐเจริญศรี

ณ ประเทศสยามทวี

สิริสรพน์นิรันดร์เทอญ ฯ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

เสภา

๑ พนมปากกลางกราบกระดาศ

น้อมคุณแผ่นดินฟ้าและแผ่นดิน
รักผืนนาผืนไร่ร้อยไถแผ้ว
ร่มเย็นเป็นสุขสนุกนัก
ได้พักเหย้าพักเรือนอยู่อิสรา
หลายชั่วครวชั่วคนสืบปรนปราณ

๑ ลูกเอยหลานเอยเร่เข้ามา

เฉลิมพระเกียรติจักรีวงศ์ดำรงเรือง
รัชกาลพระพุทธเลิศหล้าฯ
ไพร่ฟ้าหน้าใสได้อยู่ดี
รู้ไว้ไซ่ว่าใส่บาแนก
ชาติภูมิชาติพันธุ์อันเป็นมา
นำตระหนักภาคภูมิใจแล้ว
พึงเกิดพึงถ้อยจะบรรยาย

๑ ยังมีพระกุมารพระองค์น้อย

ราชบุตรในพระพุทธรูปอดฟ้าฯ
พระนามฟ้าชายฉิมฉกาจไกร
โดยเสด็จในทัพปราบไพร่
ทรงได้สัมผัสพื้นชีวิต
ความรู้สึกรักทุกข์โศกโลกเงื้อมเงา
ไอ้โศกศึกแสนร้ายในมนุษย์
ล่าอำนาจปรารถนาแห่งอารมณ์
เลือดเนื้อชีวิตต้องปลิดพลี
ไม่ด้านเขาก็รักไม่ลดละ
พระกุมารองค์น้อยกลางสนาม
ความเป็นผู้ตามแต่ครั้งนั้น
แจ้งประจักษ์ลึกต้นพื้นชีวิต
แนบสนิทชีวิตชนมุขมนตร์

ผจงใจใสสะอาดสัจศิลป์

หยาดรินคำร้อยสร้อยสายรัก
ช่อทิพย์รวงแก้วเกียรติศักดิ์
ได้ร่วมพักร่มโพธิสมภาร
พักชีวิตชีวาอยู่ไพศาล
วัฒนธรรมดำนานสืบบ้านเมือง ฯ

มาฟังเสภาจะว่าเรื่อง

เนื่องหนุนคุณอนรรฆวงศ์จักรี
พระเลิศฟ้าเลิศดินบุรีศรี
ด้วยพระบารมีพระเมตตา
ใช้ต้องใส่สาแหรกกระเริงกระรำ
รู้ระลึกศึกษาไม่น่าอาย
เมืองรุ่งกรุงแก้วเกียรติขยาย
ให้เธอทั้งหลายได้ปรีดา ฯ

สืบสร้อยสายวงศ์ทรงยศฐานัน
พระมารดาพระองค์นั้นพระพันปี
ประสูติกลางสมัยศึกอิงมี
กับพระชนกบดีแต่ยังเยาว์
พื้นจิตวิญญานทุกย่านเหย้า
สอนความเข้าใจโลกโศกกระทบ
ไม่รู้หุตุรู้พักจักสม
มุ่งแต่ข่มเหงร้ายหมายชนะ
เพื่อวีรกรรมของโมหะ
ไม่ปะทะเขาก็โถมโรมรัน
ความเป็นความตายที่ผายผัน
เป็นปัจจัยหลอมปั้นนฤบดี
อัจฉริยะบัณฑิตศรี
ทั้งไร่นาธานีที่ทรงครอง ฯ

ขณะดำรงพระอิสริยยศเป็นกรมหลวงอิศรสุนทร ทรงแต่งทัพไปปราบหัวข้าศึกยังหัวเมืองต่าง ๆ

๑ ฤ เสด็จเถลิงถวัลยราชย์
สว่างรัตนบูรินทร์เรืองรอง
คือบุญพระบารมีปกประเทศ
พระทัยให้เธอเลือกกรุณ

ตั้งดวงสุริยชาติฉายส่อง
รัตนโกสินทร์ก่อตระการบุญ
พระเดชดับไฟสงครามกรุง
พระคุณพระเกินคำจะรำพัน ฯ

๑ ครานั้นการศึกข้างพม่า
แต่วิสัยพาสาชามาพัน
เมืองด่านตะวันตกดาไม่หลับ
ต้องหยัดขิ้นคืนตั้งระวังภัย
เดชะมิ่งเสียบยงเลียงขวัญ
หวานเพาะเสียบยงชัยเต็มไรนา
ไทยจึงแกร่งฉกาจหยัดเชื้อ
กำลังน้อยสู้มากไม่พักยอม
แต่การศึกสงครามเป็นความโศก
เราฆ่าเขาเขาฆ่าเราลงเปลา่คาย

แม้จะอ่อนกำลังถ้าไม่แข็งขัน
ก็ยังมั่นหมายบุกรุกรานไทย
ทะเลทรัพย์เมืองสินถิ่นได้
ด้านรับจับปล่อยอยู่หลายครา
เลือดไทยทั้งนั้นก็กลั่นกล้า
เลียงทัพหน้าทัพหลังพร้อม
แม้ศึกเหนือเสือได้มาล้อมห้อม
ไม่เคยค้อมหัวให้ใครสักราย
เหมือนसान้ำเบียดโขกทั้งสองฝ่าย
ชนะตายแพ้ยายไม่ต่างกัน

ธ จิงทรงฝึกไฟทางไมตรี
ทรงแต่งทูตไทยย่ำสายสัมพันธ์
บอกข่าวสวรรคตพระยอดฟ้า
ซึ่งต่อมาเมืองญวนอารยะ
ดังจะจารึกกรักรัสมิตร
แทรกไว้ในวันคืนขึ้นอัชฌา
เครื่องถวายครั้งนั้นสองสำหรับ
น้ำดาลทรายห้าสิบหาบกราบกราน
น้ำดาลกรวดสิบหาบก่าชาบซึ่ง
แพรเกวียนขาวร้อยพับระยับชม
อีกหนึ่งสำหรับแสดงความยินดี
แพรเกวียนแพรเลือดแพรแถบทยอย
กระลำพักสองซึ่งมากราบเอย
พระราชสาส์นเจ้ากรุงรุ่งเรื่องทรัพย์

๑ ฝ่ายองค์พระทรงภพภูมิสยาม
ตอบพระราชสาส์นนาถเมืองไกล
พลอยเล็กสองซึ่งทั้งแพรดวน
แพรกระบวนม้วนหนึ่งเนื้อดี
จันทน์เทศสองหาบทรงอาทร
เหล็กก้อนร้อยหาบเข้าหาบรับ

๑ คือพระราชวิเทโศบาย
น้ำใจไทยน้ำใจโลกที่ลงกัน
การให้แท้คือได้สิ่งสูงค่า
ได้ความเป็นมิตรสนิทกะเนิง
จึงการพระราชไมตรี
กรุงจีนลังกาทั้งสากล

๑ เด็กเอยเมืองไทยเป็นเมืองธรรม
น้อมใจใฝ่ธรรมะอร่ามเรือง

มิตรประเทศธานีร่วมสร้างสรรค์
ไปเมืองญวนยื่นยันสันถวะ
บอกราชาภิเษกสืบสานตะ
ก็แต่งทูตมาเมืองพระอารยา
ญวนสนิทน้อมเทิดพระเลิศหล้า
ไว้รำลึกศึกษาบรรณาการ
หนึ่งค่านับบรมศพเป็นแก่นสาร
น้ำดาลบีกสิบหาบกราบบังคม
ขี้ผึ้งห้าหาบด้วยล้วนสวยสม
ผ้าขาวดั่งเกียนนิมพับสมร้อย
พระราชภิเษกศรีเสริมสร้อย
ผ้าขาวดั่งเกียคล้อยอีกร้อยพับ
อบเชยสามซึ่งมาพร้อมสรรพ
กำกับประกอบขอบพระทัย ฯ

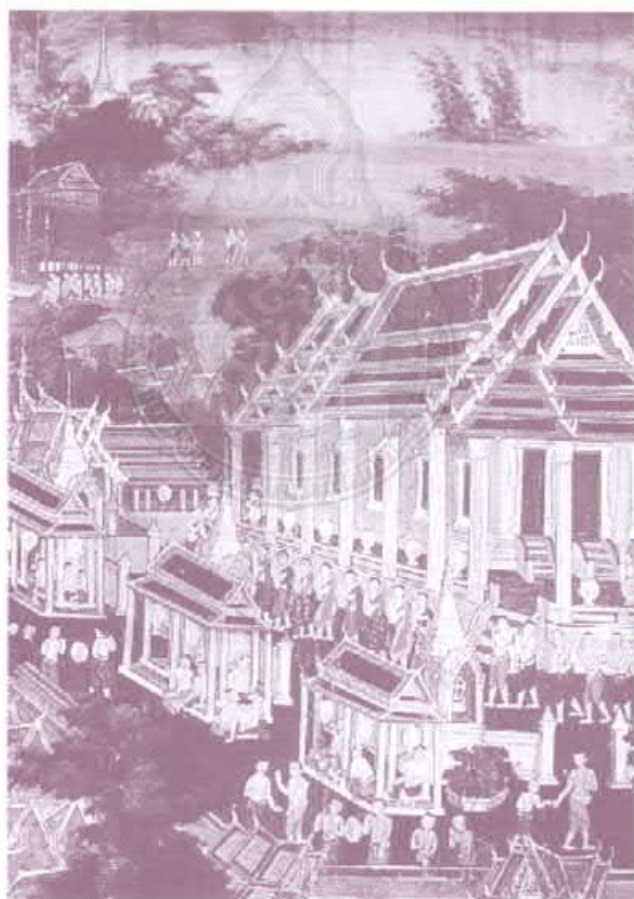
ทรงความโสมนัสหาน้อยไม่
พลอยใหญ่หนักซึ่งจันทบุรี
ดำสองม้วนม่วงสองละอองศรี
อีกมีผ้าขาวสามสิบพับ
เสื่ออ่อนนอนนั่งสนองกลับ
กระซับขีดราชสัมพันธ์ ฯ

มองไกลภายหน้าโพ้นแผ่นดิน
หยาดน้ำสันติภาพจะซาบซึ่ง
ให้ศรัทธาได้ศรัทธาทอดถึง
เป็นหนึ่งในอนุญาติมนุษยชน
บ้านนี้เมืองนั้นบันดาลผล
ปลูกต้นรักสยามงามประเทือง ฯ

เธอทั้งหลายคำล้ำสืบนามเนื่อง
สร้างบ้านแปงเมืองอย่าเอียงยัก

ดูญาพระราชภารา
 เยี่ยงบุราณกษัตริย์ชาติดิรัจฉ
 พระปณิธานงานพุทธบริบท
 ครั้นนั้นจึงพระนโรดม
 โดยคำร้องสอคล้องขมาชะ
 ชอบชมโสมนัสเป็นอัครา
 ประสูติตรัสรู้ปริณิพพาน
 ทรงประพฤติแบบอย่างดังครุ

พระพุทธเลิศหล้าฯ ดำรงหลัก
 พุณพิศศีลธรรมคามนิคม
 เเด่นชัดสร้างสรรค์ทุกสิ่งสม
 ปราบรมภ์ส่งเสริมเพิ่มศรัทธา
 เสนอพระราชพิธีวิสาข
 โปรดให้นำพาเร่งฟื้นฟู
 ระลึกกาลกุศลเสริมสู่
 เชิดชูศาสนะประเพณี ฯ

โปรดเกล้าฯ ให้ฟื้นฟูพระราชพิธีวิสาขบูชา ใน พ.ศ. ๒๓๖๐
 มีการประดับโคมประทีปเป็นพุทธบูชา

๑ ดังคราวเคราะห์ร้ายไฟร้ไฟ
บ้านเรือนเคลื่อนกลเป็นกาล
กองสพสุมสยงดั่งกองฟืน
แม่น้ำลำคลองล่องเรือพาย
จากปากน้ำเจ้าพระยามาถึงกรุง
การแพทย์แผนไทยไม่อาจยัง
พระสงฆ์องค์ชีห์หนีจากวัด
ระส่ำไข้ไ้ไขมรณะมอม

๑ ครานั้นพระองค์ผู้ทรงธรรม
โปรดอัญเชิญพระแก้วรำไพ
อีกพระสงฆ์ทรงคุณทั้งหลาย
ประพรมน้ำพระปริตรมหิทธา
ทั้งพระองค์ก็ทรงศีลอุโบสถ
โปรดปล่อยเวรนายกลับเรือนนอน
ปล่อยสัตว์จตุบาทวิบาท
เดชะศีลทานพิสุทธียุद्धะทม

๑ ตามพงสาวดารนั้นฟังว่า
ว่าเพราะเอาก่อนศิลาคำอนันต์
มาก่อภูเขาสร้างในวังหลวง
จนศิขิงโกรธลงโทษกรรม
จะพิเคราะห์เหตุผลก็หาไม่
แท้โสโครกหมกเหม็นลำเค็ญเคือง

๑ ครานั้นพระองค์ผู้ทรงยศ
ศีลทานทรงบำเพ็ญเป็นเนืองนิจ
แน่แน่วแนวพุทธปฏิบัติ
ทางธรรมนำโลกไศกร้างรา
ทางผู้รู้ผู้ตื่นผู้เบิกบาน
รุ่งแจ้งแห่งรัตนตรัย

อหิวาต์อาเพศบุรีศรี
มากมีผู้คนซึ่งล้มตาย
เผาไม่ทันวันคืนระเกะก่าย
พบศพหญิงชายทุเรศทุรัง
ตายมุงตายมากสองฟากฝั่ง
ตั้งแต่วิโยคโศกทุกข์ตรอม
คฤหัสถ์ทั้งเรือนละครระทม
ทุกหย่อมย่านทพพลภัย ฯ

สังเวชวิบากกรรมไม่พ้นได้
พระบรมธาตุในนครา
ออกแห่ไพรยทรายชัยกลา
ทั้งสถลชลสาครินทร
หมดจดพระทัยทัศน์ประภัสสร
เพื่อดูแลภราดรที่ชวนชม
ปล่อยนกไทยอนาถที่ทุกข์ดม
ฝนพร่างพรหมโรคร้ายหายสิ้นพลัน ฯ

คนเขลาเบาปัญญายกอาถรรพณ์
จากทะเลเข้าเขตขันฑ์พระนคร
ลวงเกินฝักใฝ่ไม่หยุดหย่อน
ให้ป่วยม้วยมรณกันทั้งเมือง
ว่าเพราะปัจจยใดหนุนเนื่อง
เป็นเครื่องนำพาโรคาพิษ ฯ

ทรงสดพระเหตุภัยใคร่ควรนุกิจ
ส่งเสริมบรรพชิตและมวลงประชา
ราชจริยวัตรมั่นรักษา
ทางปัญญายิ่งล้ำนำพองไทย
เบิกวิญญานมีดหมอให้ฟ่องใส
แจ้งในพระเมตตาบารมี

เมื่อทรงห่วงพุทธศาสนิกชน
ก็โปรดสังคายนาพระบาลี
ใช้กำกับบทเดิมเป็นเริ่มแรก
เหมือนโลกคราราศรีสีดำ

๑ กรอดกรับรับเอื้อนลงอ้อยอิ่ง
สอศสร้อยรอยบาทโอภาสพราว
ปกครองไพร่ฟ้าอาณาจักร
ด้วยพระปรีชาคุณมุ่งจุนเจือ
จึงทรงมีพระบรมราโชบาย
ทุกพระองค์ต้องทรงงานไม่เชื่อนา
ต่างพระเนตรพระกรรณทั้งไกลใกล้
มอบเกียรติยศดรามิ่งนาคร
ดังนี้พระวงศาผู้สามารถ
ช่วยกำกับบำรุงรัฐปฐเประ
คือการบริหารที่ชาญฉลาด
ที่กระจายปัญญาพาพลิกแพลง
ไม่ทรงหวงพระราชอำนาจ
เป็นพระกุศลโอบายสอนใจใคร

๑ ครานั้นพระพุทธเลิศภพ
คุณภาพประเทศวิเศษซึ่ง
แต่ประชาชนไทยทุกท้องถิ่น
ป่วยเปลี่ยนเสียทรัพย์อันจน
จึงทรงพระกำหนดกฎหมาย
ผู้ใดเคยผูกขาดอำนาจคำ
ซึ่งยังผลให้สมัยพระองค์
ดั่งบันทึกพุทธอังกฤษลิขิตลือ
ว่าก้าวไปในทางถิ่นบางกอก
ไม่ต้องพุดต้องพาอาวุธใด
ไม่ประสบพบความหยาบหยาบจิต

ไม่ทราบมนต์ทสวดบาลีศรี
เป็นมนต์พิธีถอดแปลธรรม
แทรกกระสความหมายให้คัมคำ
คมขำเรื่อแรงด้วยแสงดาว ฯ

ขึ้นบทพจน์พริ้งรำพันกล่าว
พระผ่านดินดินด้าวอะคร้าวอะเคื้อ
ด้วยรักในพระทัยยิ่งใหญ่เหลือ
ด้วยเชื่อในทศรรมนำสุขแท้
ให้เจ้านายรับใช้แผ่นดินแม่
ต้องเหลียวแลทุกข์สุขพสกนิกร
เลี้ยงพระราชหฤทัยอยู่อ่อน
เคียงคุณสุนทรแห่งให้เธอ
จึงทรงอำนาจสนองเสนอ
เสมอเหมือนพระองค์ทรงปรุงแปลง
ที่สามารถสร้างคนให้แข็งแรง
ที่พระเดชพระคุณแสดงเพียงโดยนัย
จึงสามารถทรงอำนาจไว้อย่างใหญ่
ที่หลงไหลอดดาบับอดตะบึง ฯ

ทวนบททุกข์แผ่นดินถวิลถึง
หนึ่งคือคุณภาพประชาชน
เสพฝันกินยาอยู่เกลื่อนกล่น
เป็นผลพวงรัฐด้อยพัฒนา
ปรับโทษฝิ่นร้ายเป็นหนักหนา
ให้นำมาขายรัฐตัดต้นตอ
อาชญากรรมลดลงทั้งลบล้อ
จน ครอบเฟิดกล่าวถึงชาวไทย
หรือออกนอกบางไปข้างไหน
เพราะมีความปลอดภัยในบุรี
พบแต่รอยยิ้มมิตรทุกทิศที่

ไม่รู้สีก่อนครายในชีวิต
จน ครอเฟิดยังกล่าวว่าเขาเชื่อ
มาบางกอกเมืองไทยมาขายค้า
ทั้งจากข้าราชการนิกร
ปลอดภัยเหมือนเยือนกรุงรุ่งสรายุ
นอกนั้นเขายังเล่ายังกล่าวย่า
ประเทศไทยประเทืองรุ่งเรืองรอง
ยอมรับประทับความรู้สีกเทิด
พระกรุณาธิคุณบุญบาทบงส์

๑ คือ น้ำเสียงภาษาสายดาโลก
ชื่นชมชนชาวไทยน้ำใจจรูญ
ยืนยันว่าสยามคามนคร
แผ่นดินสองครองสุขปลูกปรีดา

๑ แล้วน้อมเนื่องลำนาคำสนาน
สายพระเนตรส่องแนวแผ้วพิทักษ์
จักระเบียนไพร่พลสภาน์ไกร
ให้สักเลกหมึกผจงลงลายคัต
สะดวกจำแนกแยกหมวดหมู่
รู้แจ้งรู้จักได้แจ่มเจน
แม้การสักเลกนี้เคยมีมา
ก็ล่วงเลยละเลยผู้เคยงาน
จึงการครั้งนี้มีค่านัก
สมแบบสมบูรณ์เพิ่มพูนแนว
ทั้งพระองค์ทรงให้เสรีสิทธิ
เป็นพระเมตตาคุณกรุณา
อีกทรงให้โอกาสกอบประโยชน์
และลาพักทำกินสลับกัน
เป็นสายพินที่ไม่ดิ้งจนชิงขาด
คือทางสายกลางสร้างชาติชน

ทั้งทรัพย์สินที่มีที่นำพา
ว่าเมื่อต่างชาติต่างภาษา
จะไม่พบที่ชาวไทยสามานย์
และทวยราษฎรชาวบ้าน
ศิวิไลซ์ไพศาลการปกครอง
พระเลิศล้ำเลิศล้ำกว่าใครผอง
สมปองเป็นไปสมัยพระองค์
น้ำพระทัยเป็นเลิศประเสริฐประสงค
เสริมส่งเมืองไทยให้ไพบุลย์ฯ

ชื่นชมโชคเวียงชัยมหิศุรย์
บันทึกไว้เกื้อกูลกาลเวลา
บวรรัชสมัยเรื่องไรเหล่า
พระราชาเปื่องปราดสามารถนัก ฯ

ยกพระปรีชาญาณพระทรงศักดิ์
ราชอาณาจักรกระจำจัด
พัฒนาเสียใหม่ทุกสังกัด
เป็นรหัสติดกายประจำเกณฑ์
เพียงคู่มือลายสือเส้น
รู้เช่นรู้ใช้ได้เหมาะการ
สมัยพุทธยอดฟ้าเป็นหลักฐาน
ประมาณสามสิบปีเป็นล่วงแล้ว
ปรับลักษณ์ปรุงเลกเหล่าท้าวแล้ว
เป็นคุณเพิ่มแผ้วพระพารา
การเลือกสังกัดกิจท้าวแล้วกล้า
แก้ไพร่เลกรมบารมือนันต์
เพื่อรู้โรจน์เรื่องชัยมหิศุรย์
เพิ่มขวัญกำลังใจผองไพร่พล
ไม่หย่อนยานอำนาจอำนวยผล
แบบยอยิ่งแล้วแก้วจักรี ฯ

๑ แม้การณรงค์สงครามไม่ลามร้อน
 พระผู้คุ้มภัยรอดปลอดภัย
 ว่าปากน้ำเมืองสมุทรปราการกว้าง
 ไม่เป็นที่วางพระทัยหากภัยพาล
 จึงโปรดสร้างป้อมคูประคอง
 นามนครเขื่อนขันธ์พระนคร
 ให้ยกครัวรามัญจากเมืองปทุม
 สร้างอารามเรืองรามนามสุนทร
 คือยุทธศาสตร์อภิวินาศสมัย
 ปากลัดปากล้อมป้อมลำน้ำ

๑ น้อยฤๅพระราชกิจพระก่อเกื้อ
 พระสืบราชย์สืบรักษนครา
 ทรงเล็งเห็นพระราชวังครั้งนั้น
 โปรดให้ขยายกำแพงแต่งบุรินทร์
 พระราชทานนามพิทักษ์บวร
 ประสาทถ้อยร้อยคำล้ำรา
 รุ่งเรืองเวียงรามงามเพริศแพร้ว
 พระวิหารศรัทธาวิสุทัศน์
 ทรงสรรค์ทรงสร้างทรงวางหลัก
 ทรงตรึงทรงครองทรงมองไกล
 ครั้งนั้นสวนขวาที่ปรากฏ
 วิจิตรฝีมือช่างมั่งมีเมือง
 เป็นสามารถจัดองค์วัดอุทยาน
 สระคูคดค้อมน้อมลำน้ำ
 หมู่วิหคนกกามาชมสวน
 ลำป้านน้อยลอยชลเมื่อราตรี
 ทรงหมั่นให้นิมิตสงฆ์มาสู่สวน
 รับจันทน์อวยธรรมร่ำนิยมน
 ถึงวันนักขัตฤกษ์เบิกบาน

เหมือนเก่ากาลรอนรอบกรุงศรี
 ก็ทรงมีพระดำริตรองการณ์
 ที่ปากลัดช่องทางทะเลสถาน
 จะถือเอาเป็นด่านสะกดตาย
 สร้างเมืองขึ้นสมทบท่าเลค่า
 แต่งไพร่นายรักษาเป็นถาวร
 ไปตั้งชุมชนเหยาเฝ้าสมร
 วัดทรงธรรมค้ำนครไม่กร่อนธรรม
 สร้างไทยเป็นไทไม่ระส่ำ
 จึงนำจดจำพระกิจจา ฯ

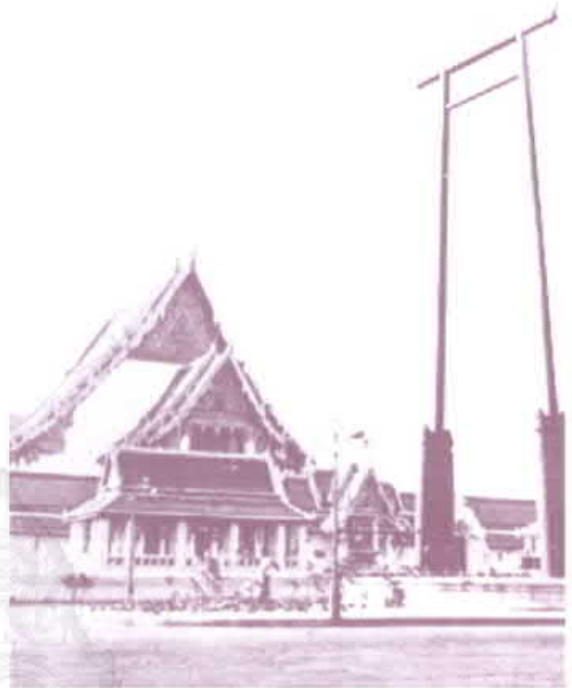
เพื่อฝากเพื่อฝันเพื่อวันหน้า
 สืบสวัสดิ์วัฒนาอยู่อาณิน
 คับขันเขตแนวแก้วโกสินทร์
 ผืนประคองเหนือใต้วิไลดา
 และอีกนามสุนทรทิวา
 ประสิทธิ์ความล้ำค่าพาราณ
 นั้นแล้วนี้เริ่มเสริมสวัสดิ์
 ตลอดถึงวัดอรุณร่มใจ
 ทรงทำนุบริรักษ์ไม่พักได้
 ทรงเป็นดวงสุริยะใสสว่างเมือง
 เป็นเกียรติยศวังหลวงลือเลื่อง
 หลากทัศนประเทืองร่วมสร้างทำ
 ร่มลานรุกขชาติลาดสูงต่ำ
 สักวาเรือร่ำโหรี
 มัจฉาชนมัจฉามาสระศรี
 พระภูมิพระองค์นั้นสราญรมย์
 ตามแต่ควรเข้าเพลที่เห็นสม
 ปมเพาะธรรมบุตธรรมธิดา
 พระราชทานโอกาสแก่ไพร่หล้า

วัดอรุณราชวราราม

ใครใคร่ชมเข้าชมสมอรุรา
ทวยไทยทวยเทศสรรเสริญทั่ว
พระอยู่ขึ้นอยู่เย็นเส้นเมอไล้

๑ ฟังเกิดกุมารากุมารี
เป็นแดนกสิกรรมทำกิน
ในน้ำมีปลาในนามีข้าว
เมืองไทยใหญ่อุดมร่วมวังเวียง
ราชาทุกพระองค์ทรงราชย์
เรือสวนไร่นาเนื่อนาบุญ
พระพุทธเลิศหล้าเลิศขวัญ
ทรงตระหนักในอาณาราษฎร
ทรงเป็นห่วงเป็นใยความเป็นอยู่
การไต่ช่วยได้ไม่วอรี่

วัดสุทัศนเทพวราราม

สวนชาวสวนรักสวนภักดี
พระเจ้าอยู่หัวจักรีศรี
อยู่ที่ใจแดนใจแผ่นดิน ฯ

แผ่นดินไทยนี้ทุกที่ถิ่น
ไร่นาวารินรินหล่อเลี้ยง
เป็นเรื่องราวกล่าวอินไม่สิ้นเสียง
สำเนียงแห่งคำนานาขานคุณ
ไม่เคยขาดพระหฤทัยไฝ่เกื้อหนุน
คือทุนฐานคำพระนคร
ทรงเชื่อมั่นในแผ่นดินทวีปย์อินช่อน
เสมอถกก่อนอิฐก่อพระเจดีย์
ทรงสดับรับรู้ราวีดี
เพื่อไร่นาธานีที่ทรงรัก

การภาวนาที่เกี่ยวเก็บ
ที่ยากที่จวนขึ้นเขื่อนนัก
จึงโปรดให้มีประเพณี
แต่งพนักงานตรวจสอบทุกข์
เพื่อให้การภาวนามีธรรมเที่ยง
เพื่อให้รู้ทุกข์สุขทุกเวลา
ไม่ประทับนั่งเขียนเขียนตัวเลข
พระอุบายวางแบบไว้แบบยล

๑ พระคำครั้งนั้นพระทรงเน้น
ที่กร้างว่างอยู่ของผู้ใด
โดยทรงตรากฎหมายกรรมสิทธิ์
ไม่เลือกกรักมักชังเหมือนหนังละคร
รีบเอามาจัดมาแจกให้
นับเป็นพระกรุณาอนเอนกอนันต์

๑ ทรงปฏิรูปปรุปรอยไว้น้อยหรือ
ด้วยพระเดชพระคุณไม่ราคิน
คราวพระคลังขาดแคลนไม่ชูศรีด
โปรดให้หาวิธีฟุ่มฟัก
แต่งสำเภาไปกรุงปักกิ่ง
ไปสุไปเสริมเพิ่มศรัทธา
การไปมาหาสู่จึงฟูฟั่น
ผูกปณณาค้าขายหลายประการ
ทั้งยังเปิดประตูรับคู่ค้า
มาเก้ออังกฤษอเมริกัน

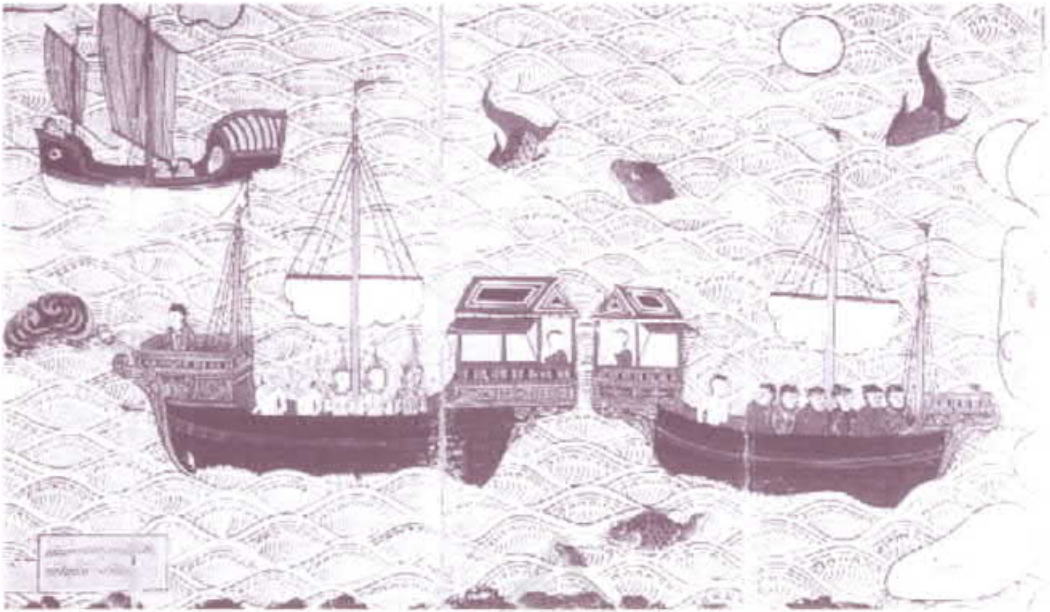
๑ ประเทศนี้มีทางที่ถางแผ้ว
ถ้วนทุกทิศทุกทางคือทางไทย
แผ่นดินที่พระองค์ทรงแสนรัก
สนองบุญสุนทรทางศีลสร้างบุรินทร์

มิให้เจ็บร้อนใจไว้เป็นหลัก
โปรดให้พักให้เพลาน้ำไม่เร้ารุก
ตรวจสอบภาวนาบำรุงสุข
บุกบั่นไปเดินสวนเดินนา
ไม่ล่าเอียงเก็บเอาตามปรารถนา
เพื่อราชาใกล้ชิดประชาชน
ไม่ยกเมฆมนาน้ำท่านาน้ำฝน
ผู้สืบสนองครองคนควรสนใจ

ว่าการเว้นที่ดินว่างหาควรไม่
ครบสามปีเป็นไปให้บริบรอน
ที่ดินใดผัดให้เพิกถอน
กลุ่มที่คองคั่งเดียวกัน
ผู้ขาดไร่นาสวนถั่วเนกขัตต์
เป็นกฎหมายสร้างสรรค์การที่ดินฯ

รวมมือไทยทุกมือสร้างถิ่น
ด้วยชีวินชีวิตที่จงรัก
ไม่ทรงเป็นมิดทำลายฝัก
สมัครมิตรประเทศเขตค้า
นำสิ่งดีงามความปรารถนา
ที่เคยมีมาเป็นชันาน
ที่เคยหลับก็ตื่นเป็นหลายด้าน
สะพานมิตรภาพกระชับพลัน
โปรดุเกศเข้ามาสมานฉันท์
โปรดให้ปันให้แจกแลกน้ำใจ ฯ

พระทูนกระหม่อมแก้วทรงฉางให้
รากปัญญาบุคสมัยของแผ่นดิน
พสกนิกรดีแสนหวงแหนถิ่น
ตามรอยพระบาทผินผ่านพิภพ

ทรงแต่งสำเภาไปค้าขายที่เมืองจีน

ท่ามกลางเขี้ยวเล็บอริราช
ไฟเคียวร้อนเคยลามสนามรบ
ที่ยังหมองยังหมางก็ขังใจ
การมีมิตรในโลกมีโชคนัก

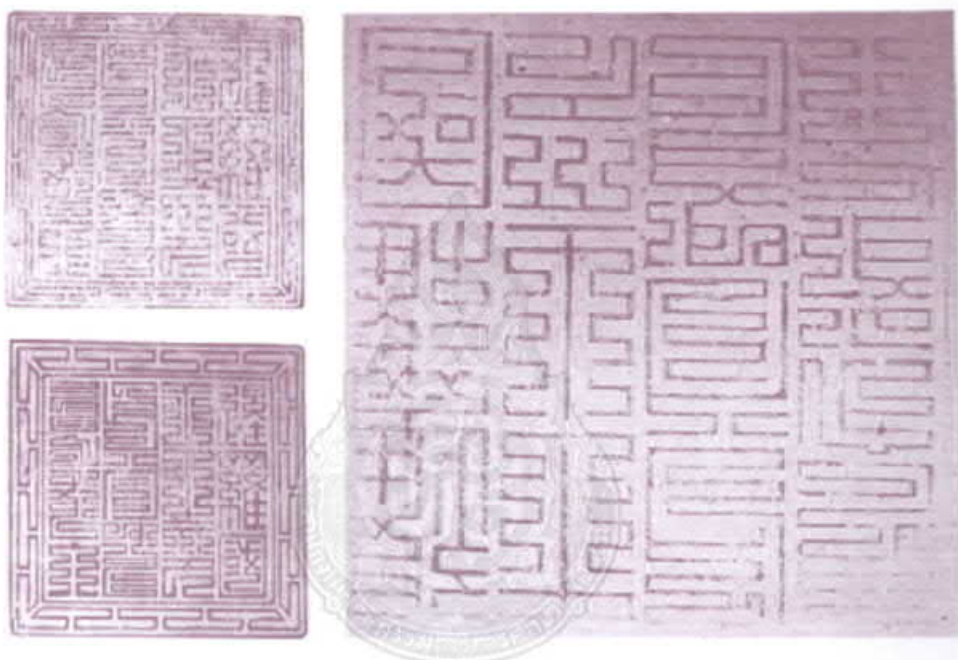
พระบารมีคลี่คลายง่ายสงบ
กลับเป็นคบไฟงามสนามรัก
เกรงขามความเป็นไทยไม่หาญหัก
ทรงตระหนักแน่ในพระทัยดี ฯ

๑ พระทรงหาสตรีทรงศิลป์สูงส่ง
ครั้งแต่งทูตแต่งพระทัยไมตรี
พระราชสาส์นนั้นมีความว่า
ระลึกถึงไมตรีที่จริงใจ
เคยสืบทอดสมัคสมานมากาลก่อน
จึงแต่งทูตานุทูตมาทูลบุญ
พร้อมเครื่องมงคลราชบรรณาการ
นอกนี้เนื้ออมรรมนิยมเปี่ยมอัศรา
ตามโบราณประเพณีศรัทธา

ตั้งถ้อยพวงสาวดารพระสาส์นศรี
ไปธานีปักกิ่งเจ้าเมืองไกล
สาส์นเจ้ากรุงอยุธยาปราศไผ่
พระเจ้าเกียเข่งให้อิธราชกรณ
เป็นอาภรณ์มิตรภาพอันห่มอุ่น
พระสุพรรณบัฏสุนทรสาตรา
ยกคชสารเสียด้วยยากหนักหนา
ออกมาจิมก้องเชิดหองพระองค์
สืบรู้บำรุงมาสูงส่ง

สืบจีนสืบสยามราชวงศ์
เมื่อปวงราชทูตได้มาถึง
ถวายสวัสดิมงคลอนงค์เนื่อง
โดยถ้อยคำนำทูลมาครบถ้วน
จะบกพร่องเหลือเกินประเมินนับ

สืบประเทศเจตจำนงค์ดำรงเรื่อง
ขอให้ได้กราบซึ่งพระบาทเบื้อง
ขอประเทืองตราโลโตประทับ
ควรมิควรประการใดได้ทรงสดับ
ขอได้รับพระเดชพระเมตตา ฯ

ทรงแต่งราชทูตเชิญพระราชนัดดาประทับตราโลโตไปเจริญพระราชไมตรีกับพระเจ้ากรุงจีน

๑ ลูกเขยหลานเขยไม่เคยรู้
บ้านนี้เมืองนี้มีปัญญา
ฟังสิกรับเสภาผจงกรรต
ฟังสิสร้อยสำเนียงอันนุ่มเนียน
ฟังสิฟังดังจะเล่าประโลมจิต
ในคำความรำไซ้แซ่แซง
ดังจะเบิกพระบารมีมีง
ถือต่อไว้ในเพลงพจิผจง

ก็ฟังดูนะลูกนะหลานกล้า
อยู่ในรากพาราให้รำเรียน
เป็นท่วงทอดกระชับสลับเปลี่ยน
ใครพากเพียรพริ้งพรายหัวใจเพลง
คำละน้อยละนิดค่อยพิศฟัง
เธอจะเห็นตนเองซึ่งอ้างค์
สืบสิ่งดังนิยามประสงค์
เป็นทางส่งสารานุสาระ ฯ

๑๑ ชาติใดมีศิลปกรรมล้ำค่า
สะท้อนความเป็นอาณาจักร
ชาติไทยไม่เคยไร้ไม่เคยร้าง
สืบยุคสืบครรลองของตัวคน
สืบรัตนโกสินทร์แผ่นดินแก้ว
พระชนกปฐมวงศ์ทรงชัย
เป็นแนวรุกปลุกใจให้ก่อเกิด
แบบรีดแบบรอยค่อยเว้าวาง
ผลิตแผ่นดินพระชนกจักรี
พระพุทธเลิศหล้า เลิศราตรี
พระอัจฉริยภาพอัจฉริยแผ้ว
ขยายอาณาเขตพระบารมี

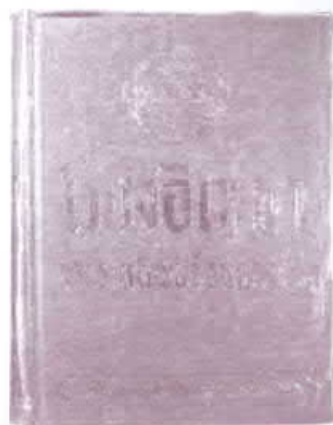
๑๒ เล่ากันว่าทรงมีกวีปราชญ์
ล้วนฝีมือชั้นครูคู่พระทัย
อาทิตยราชโอฬาสงคใหญ่
กรมหมื่นสุนทรเทพปัญญ
ทรงให้ความสำคัญค่า
เผยภูมิปัญญาปฐพี
โดยพระองค์ทรงเป็นแบบอย่าง
ปางอิเหนาเสราสุขปลุกใจปอง

‘...น้องเอยน้องรัก
งามองค์ทรงลักษณะวิไล
พี่หวังจะฝังฝากไม้ครีจิด
ควรหรือดวงฤทัยไม่เมตตา
ช่างฝันฝันหันหลังไม่แลดู
เชิญขม้ายชายคามาข้างนี้
จะเล่าให้เจ้าฟังแต่หลังมา
เพราะหวังชมสมสวาททรมวย

ชาตินั้นมีภูมิปัญญาสารพัด
อิสระเอกราชแห่งชาติชน
ปราชญ์วิญญูผู้สร้างผู้สืบสนธิ
มาแต่ต้นแต่กาลบรรพไทย
ปราบศึกเล็กแล้วหาช้าไม่
ทรงได้พื้นฟูปรับปรุงทาง
ชาติเชื้อดำรงเสริมส่งสร้าง
แบบอย่างราชกวีนิพนธ์ศิลป์
ผ่านสู่แผ่นดินปราชญ์ราชเรืองศรี
องค์เมธีกวีรัตนโลกศรัทธา
คือดอกฝ่นแก้วในนาคกล้า
งอกงามล้ำค่ากว่ายุคใด ๆ

ปรีชาญาณกิจกลอนอักษรสมัย
รับใช้ใกล้ชิดพระอัจฉริ
สุนทรภู่มั่นไว้นักภาษา
เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี
ฟื้นฟูวรรณศิลป์ปฐพี
สร้างวิถีทำนุสร้างยุคทอง
ผู้สร้างแบบฉบับไม่บกพร่อง
ก็ซ้องแซ่เสียงสำเนียงใจ

นวลละอองม่วงพัดศรีเพียงไข
พิศไทนสารพันเป็นขวัญตา
รักร่วมสนิทเสน่หา
แต่จะตอบวาทะก็ไม่มี
โฉมครุฑจิตใจสิ่งไรพี่
จะสะบัดเบือนหนีพี่ยาโย
พี่ทุกข์แทบเลือดตาจะหลั่งไหล
สู้เอาชีวิตรอดมาแลกรัก

วรรณคดีเรื่องเอก ๆ ในสมัยรัชกาลที่ ๖

ควรหรือไม่เขียนข้างเขียนเฉย
อุยหน้าอย่าชวนพี่ยันทัก
ถึงเจ้าจะเอากริชที่พี่เหน็บ
ด้วยความรักร้อนรึงครึ่งใจ

จับรามเกียรต์งามรามกิจ
ภาพนี้ภาพฝันพรรณราบ

‘...รถเขยรถที่นั่ง
กว้างยาวใหญ่เท่าเขาจักรวาล
คุมวงกงหันเป็นคว้นคว้าง
สารลึซึ่จับเข้าดงแดน

ไม่เห็นเลขพิวติกเพียงอกหัก
เสียดาบเถิบน้องรักจะหักไป
แทงเข้าจักเจ็บก็หาไม่
ดั่งไฟกองกลุ่มสุ่มกาย...’

ก็ดั่งทรงนิรมิตได้เหมือนหมาย
โศคร้ายไหวถวิลวิญญาณ

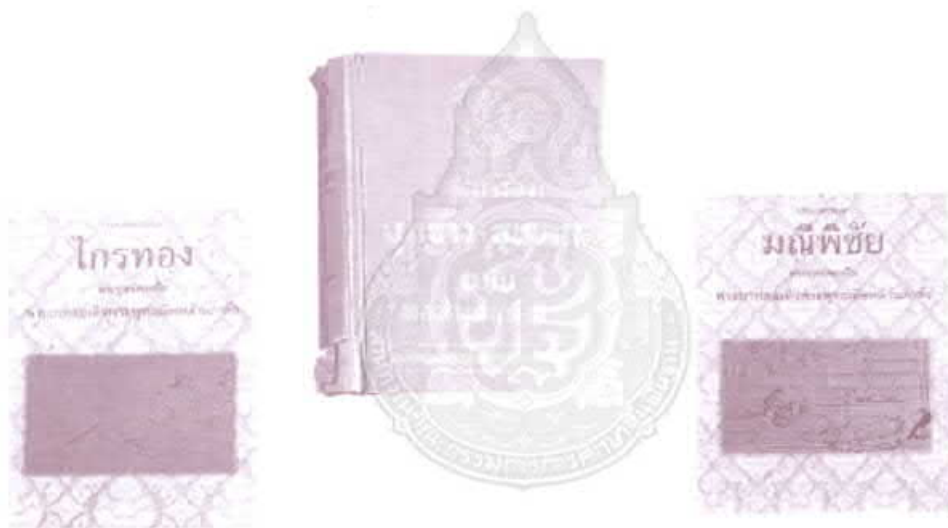
บุษบกบังลังก์ตั้งตระหง่าน
ยอดเข็มนเทียนวิมานเมืองแมน
เทียมสิงหวิ้งวางข้างละแสน
พื้นแผ่นดินกระเด็นเป็นจุณ...’

ถวนสังข์ทองไกรทองทั้งควี
ไชยเชษฐ์เสริมเขว่นเยาว์ตรุณ
พลายแก้วแก้วพายุพาพิม
น้อยฤๅน้อยฤๅคำรำจอละ

‘...อนิจจาว่าแล้วหาหังไม่
รักน้องกลางหนให้คนลือ
โดยชั่วถึงควมได้แต่ง
พอควรการแล้วฉันจะปรองคอง
ตัวน้องมิใช่ของอันเคยขาย

มณีพิชัยพิเศษสุนทร
เสภาขุนช้างขุนแผนแสนไพเราะ
เอิบอัมรึกหวานสนานเสนาะ
เจ้าพลายเกาะพิมพลาเงไม่วางมือ

จะฆ่าพิมเถยที่ไรนี้แล้วหรือ
อย่างนี้น้องไม่ถือว่ารักน้อง
ก็จัดแจงน้องนี้มีหอห้อง
มิให้ข้องขัดเคืองกระเดื่องใจ
จะเรียงรายกลางหนหาควรไม่

ในรัชสมัยของพระองค์ได้ชื่อว่าเป็นยุคทองแห่งวรรณกรรม

พิเคราะห์ให้เหมาะก่อนเป็นไร
อดข้าวอดกนจะเจ้าชีวิตวาย
นางก็มอยู่กัษัคชบพักตรา

อีกหลายคอนหลายบทรจนา
รสรู้สีกู้สมภิรมย์รม
ทั้งชุมนุมชมปราชญ์กวีช่วย
สมบูรณ์ฉบับขับขานกานท์กลอน

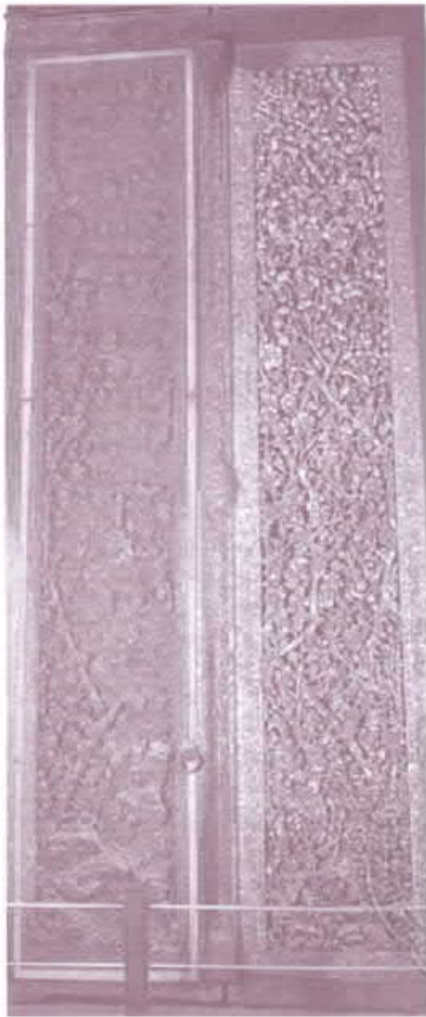
๑ นับเรื่องเนื่องร้อยด้อยแถลง

บทพากย์โขนละครกลอนดี
ชมเครื่องควาหวานสำราญทั่ว
สนิทเสนหาไม่ราลด
ทรงเป็นเอกศิลปินผู้เลิศล้ำ
จึงเมืองแก้วเกิดแก้วกวีกรอง
ดั่งขุนสุนทรโวหารภู
คู่บุญยุคสถาปนาพระบิดร
นอกจากเสภาผจงขาน
ล้วนเป็นแบบแบบขลกลวิธ
เมื่อแผ่นดินสงบไม่รบพุ่ง
พื้นชีวิตปัญญารำเรงรัก
ทั้งเผยศิลปะทุกแขนง
การละครบ่อนไทยได้ประเทือง
การดนตรีที่พระองค์ทรงโปรด
ทรงขอสามสายร้ายสำเนา
ด้วยผูกพันยิ่งในพระทัยลวิธ
ทำนองขอชะลอสวรรค์จันทรา
ครั้นคืนพระบรมมหารัชมัยริน
ชมบุหลันลอยเลื่อนอยู่รำไร
ด้านงานหัตถศิลป์ก็ทรงศักดิ์
พระคือองคาพยพครบทุกทาง

กลับไปเกิดพ่อแก้วผู้แววดา
ไม่ตายดอกเพราะอดเสนหา
เฝ้าชวนว่าไหว้พลาฟพ้องพิม...

ทรงเสน่ห์เสภาไว้เปรมปรีดิ์
ล้วนชั่วยิ้มชั่วแค้นรักแซมซอน
สำเร็จด้วยเสภาว่าเก่าก่อน
สะท้อนยุคทองของการกวี ฯ

ธ ทรงมุ่งปรุงแปรงเป็นถ้วนถึ
ภาพย์เห่สุนทรียลสิธ
ยกจวกกันครวให้ปรากฏ
กำหนดแล้วด้วยลิ้นที่ชิมลอง
เป็นองค์ราชูปถัมภ์ยิ่งให้พอง
แผ่นดินสองรัตนโกสินทร
ผู้เกิดคู่บัลลังก์อติศร
ภาพย์กลอนชั้นเลิศก็เกิดมี
กลอนนิราศนิทานก็เปรมปรี
หนึ่งคือพระอภัยมณียิ่งใหญ่
คล่องคั่งไร่นามีปลาผัก
ย่อมเผยอักษรค่าควรเมือง
ให้สำแดงดวงใจไฟฟูเฟื่อง
ประยุดต์เรื่องทำนองร้องรำ
ก็ทรงปรุงประโยชน์เข้าคำ
สายฟ้าฟาดนามชำระรำลือชา
ถึงทรงพระสุบินอินภษา
เลื่อนโลมโฉมหล้าณภลย
นิพนธ์พื้นเพลงสุบินหาซ่าไม่
ลอยเลียบเหตุทัยไม่ลาร้าง
การปั้นแกะสลักเลิศทุกอย่าง
เสริมสร้างศิลป์ไทยไว้อย่างแล้ว ฯ

บานประตูพระวิหารบานเดิม
ของวัดสุทัศน์ฯ เชื่อกันว่าทรงร่วม
แกะสลักด้วย

หน้าหุ่นหลวง พระยารักษ์น้อย พระยา
รักใหญ่ งานศิลปะฝีมือพระหัตถ์

๑๑ สุกเขยหลานเขยเฉลยเล่า
พระพุทธรูปเสด็จมาแคว้น
สุขสงบสันติวิฑู
ศีลธรรมนำไทยอำไพเพ็ญ
องค์กษัตริย์ประเสริฐพระเลิศล้ำ
ด้วยทศพิธราชธรรมเลิศล้ำนัก
ด้วยศาสตร์ด้วยศิลป์เสวยภาพ
สายใยในชาติชนปวงปรีดิ์

เรื่องเก่าครั้งกาลพระผ่านแคว้น
กรุงแก้วโกสินทร์แผ่นดินเย็น
มิตรประเทศเขตคามไมเคื่องเจริญ
อยู่รวมเป็นพี่น้องปรองดองรัก
ปกครองไพร่ฟ้าอาณาจักร
ด้วยหลักสันติธรรมล้ำระบือ
ซึ่งกำหนดน้ำพระทัยใสสะอาด
ดังคือความหมายสายโซ่ทอง ฯ

๑ ประการหนึ่งจะเน้นเป็นคติ
ครั้งพระราชทานหลักครรถ
ว่าเจ้าเมืองครองเมืองพร้อมปลัด
เป็นเอกจันท์น้ำใจไม่จางจร
มิให้การส่วนตัวชั่วฉาน
อนึ่งการอรรถคดีที่เคลือบแคลง
อย่ายอมให้อุสสัยมาคดง้าง
เท็จเป็นจริงจริงเป็นเท็จทุเรศระกำ
ให้อ้อมอ้อมสมณชีพรามณ์
น้อมบุญจุนใจไว้คงทน
รักษาศีลห้าเป็นนิจอนเก
อีกการเปรียญเพียรรู้ดูแล
เมื่อถึงฤดูกาลไถหว่านดำ
ข้าวคือท้องเสบียงเลี้ยงดินฟู
รอยพระราชดำรัสพระดำริ
ทุกแง่มุมความหมายร้ายริน

๑ อัญเชิญราชประวัติขึ้นทาดเกล้า
เลือกที่เหมาะสมจะจำลำนาวลี
พอเป็นทางดางตากฝากสมัย
กุลบุตรธิดาสืบตระกูล
ว่าบ้านนี้เมืองนี้จักรแก้ว
พระพุทธเลิศหล้าคุณานันต์
เอกอัครศิลปินปิ่นปราชญ์
ผู้เป็นแบบฉบับบุรพคุณเคารพ
ไอ้เรื่องรุ่งกรุงราชวัฒนา
แม้เสด็จด่วนสวรรคาลัย
ใจที่รักภักดีธูลีพระบาท
ยังยืนสายฟ้ารำล่อมรำเพย

พระดำริดำรัสศรัทธาฉลอง
การปกครองแก่พระยานคร
ยกกระบัตกรรมการรู้ผันผ่อน
ให้ผ่อนร้อนผ่อนริษยาแปลง
กระทบการกิจชาติกวัดแกว่ง
ต้องขัดแจ้งบริสุทธิ์ยุติธรรม
ทั้งอำมิสสินจ้างมาย้าย่า
จะชอกช้ำชิงชังน้ำใจชน
ถ้วนนามประชากรราษฎร์อย่าขัดสน
สดับธรรมมงคลไว้เที่ยงแท้
ศีลแปดอดิเรกเป็นดีแน่
ไม่แซ่เขื่อนเฉยช่วยคำชู
เร่งชวนทำไร่นาไม่นิ่งอยู่
เลี้ยงทุกผู้ทุกนามผู้ทำกิน
เป็นสติปัญญาไม่จบสิ้น
เกินกว่าใจร้ายจิ้นค์กวินวจี ๑

เท่าที่ภูมิปัญญาถนัดถนี่
พอเป็นที่สำแดงแรงเทิดทูน
ศึกษาทางสร้างไทยเอกไอศุรย์
จะมีมูลมีเค้าเล่าบอกกัน
แผ่นดินสองรุ่งแล้วเลอสรรพ
จัดคดียกวิสวรรคผ่านพิภพ
ผู้ปรีชาสามารถไม่รู้จบ
อันกาลเวลามีอาจลบเรื่องราว
สิบหกพระพรรษาฟ้าสวดยไส
ไม่ด่วนร้างจากใจไปได้เลย
ยังซึมซับศิลปศาสตร์ผูกผาดเผย
บุหลันลอยเลื่อนเอยอยู่เอยกา ๑

พระบรมราชานุสาวรีย์ ณ ตำบลอัมพวา สมุทรสงคราม

๑ เอื้อนพลาททางกรับขยับกรอด
แทนทศน์มนัสนัอมถัอมมาลา
ณ มุมหนึ่งซึ่งบุรียังมีสุข
ซ่อนเสน่ห์เสภาไม่วราดิน
ข้าขานพรรณนาบูชาเฉลิม
ด้วยสำนึกตระหนักรักนคร

เลี้ยวตลอดสอดสร้อยมนัส
ทุกดวงหทยาข้าแผ่นดิน
มีกาพย์กลอนซ่อนชุกในศาสตร์ศิลป์
ในพื้นที่เฝ้าแรงรักชาตินักกลอน
จากคำเริ่มจรตร่ายปลายอักษร
อันรอยบาทบวรสร้างสรรค์ไว้

เฉลิมนามพระเลิศหล้าองกต
เฉลิมพระเดชพระคุณการุณย์ไทย
ให้อย่างวงศ์สัจญ์แด่หา
เป็นนิมิตมิ่งหมายไทยมั่นคง

๑ จบเสร็จเสภาพจนจาร
‘ปฐมสูติ’ทุกทศนวลี

เฉลิมชาติยศอันยิ่งใหญ่
เฉลิมพระเกียรติเกริกไกรจักรีวงศ์
ตราบฟ้าดินเป็นซากากาผง
สืบประสงครอยบาทสวัสดิ์ ฯ

‘ศิวกานท์’ ขานขับสร้อยศัพท์ศรี
ปรุงปรีดาสมัยไพทเทอญ ฯ

ศุภมัสดุ

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ร่าย

๑ สรวมนุญพระจอมโลก ผู้พันโสมสงสาร ชู่นฤพานเพ็ญเกษม
ชนเปรมพระธรรมรส อันปรากฏประกาศไว้ ดับทุกข์ได้ผดุงจันต์
เทพพรหมอินทรีอภิวาท พระบรมนาถจอมไตร เชิญไชยพระกรุณา
เพื่อประชาสุขสันต์ จงหม่อมารพ่ายฤทธา บูชาพระพิฆเนศวร
ไพเศษพระบารมี นบกวินแผ่นดิน นบกวินทร์ในแผ่นฟ้า
เจ้าหล้าจอมกษัตริย์ รัตนโกสินทร์สาครแสง ส้าแดงพระบุญฤทธิ์
ปัจจามิตรระย่อห่ออ่อน พระผ่อนทุกข์ทวยราษฎร์ บมิขาดเจริญทาน
สมการพระผ่านเค้า สมเด็จพระนั่งเกล้า ฯ ก่องฟ้าเพือนโถง บารมี ฯ

โคลงสี่

๑ เกรียงไกรกรุงเทพฯมั่น	เมืองอมร
รัตนโกสินทร์ฯขจร	จบฟ้า
อรินต่างสยอน	ยอมสยบ
ฤาเห่หมฤาหาญกล้า	กาจสู้ชานหนี่

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

๑ บุญบุรีรุ่งเรือง
งามวิจิตรเหลือแสง
สีทองส่องสุกแสง
แกมรัตโนภาสพร้อย

๒ วิสสุกรรมมาเสกสร้าง
แขงเสียดยอดระดม
ถึงพิศยังเพลินชม
บุญพระเจ้าเจ็ดเจ้า

๓ พิไลพิลาสล้วน
อเนกนับในสาม
อุโบสถดงงาม
ยลน่านนั้นแท้

๔ ทนทานฝนแดดทั้ง
ยิ่งพิศยังสวสม
แบบพระราชนิยม
คงอยู่ยั้งยั้ง

บุญแรง
แจกด้อย
ปราสาท ทิพย์เฮย
เพริศพริ้งพรายตา
เห็นสม
ระตะฟ้า
บ เบื่อ ชมนา
แจ่มแท้บุญไทย
อาราม
โลกแพ
ตระหง่าน คาถา
กระเบื้องงามจาน
แรงถม
สนิทเนื้อ
ทรงประ- หัศพอ
ยังได้หลายฉนำ

โอชะปราสาท ณ วัดราชนาคดา

๑ ราชดำเนินหนึ่งนั้น
คือวัดราชนัคดา
สามสิบเจ็ดยอดดลา
โลหะปราสาทสร้อย

ครูดา
พรั่งพร้อม
ทะลุเมฆ
สอดฟ้าฝากพรหม ฯ

โคลงสอง

๑ ชมวังชมวัดแล้ว
เกริ่นถ้อยแถลงความ
๑ แม้มิงามผัดพ้อง
อย่าได้โทษา
๑ จงรักฝ่าบาทแท้
จึงกล้ากราบเจลิ้ม

กราบแทบพระบาทแก้ว
ท่านเฮย
ขอพระคงโทษต้อง
พระเฮย
เหนียวยิ่งอื่นใดแล้
พระเกียรติแฮ ฯ

ร่าย

๑ บุญมาเจิมแผ่นดิน แลนา บุญมารินแหล่งหล้า แลนา
บุญไพร่ฟ้ายิ่งนัก แลนา เหลือจักเอ๋ยจักเอื่อน ตรีโลกสันสะเทือน
เทพไท้เชิญขวัญ จุติเฮย ฯ

โคลงสี่

๑ สองพันสามร้อยเศษ
สามสิบเอ็ดมื่น^๑ทิพย์
สรวงสนั่นล้นลิบ
หวั่นหวั่นเสียงสังข์ให้
๑ สวรรค์อัญเชิญเทพท้าว
จุติจากดุสิตา
สยามรัฐสีมา
พระแม่บุญฤทธิอุ้ม
๑ พระมาปองปกฟ้า
มาเพื่อพระแม่เพ็ญ
มาเพื่อราษฎร์แรมเจ็ญ
พระจึงเสด็จเขื่อง

สามสิบ สกเฮย
เกิดไว้
ละเวงโลก
กระหึ่มก้องไถวัล
เจษฎา บดินทร์เฮย
เสด็จคุ้ม
เมืองทิพย์
โอบไว้ไพฑทอง
ดินเย็น
ศาสน์เรือง
ขจัดบาป
ยาตรदैเคิมบุญ

๑ วันพระบรมราชสมภพพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว วันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๓๐

๑ พระทรงคุณเปี่ยมล้น
พระชนกาธิบตี
สมเด็จพระชนนี
บรมราชจักรีเกล้า

๑ พระปรีชารอบรู้
เศรษฐกิจการค้าขาย
รัฐประศาสน์นโยบาย
สมนักรพระหน่อท้าว

๑ ทรงชัยฉลองบาทเบื่อง
คือพระหัตถ์ซ้ายขวา
ค่างพระเนตรนานมา
พิพากษาทรงไว้

บารมี
เลิศล้ำ
ศรีสุ- ลาไลยเฮย
เกิดแก้วเจษฎา ฯ
เลอชาย
ต่างด้าว
ยอดเยี่ยม
เลิศล้ำนภาลัย
ชนกา อีราชเฮย
ท่านไท้
ชาญเชี่ยว
เที่ยงแท้ยุติธรรม ฯ

ร่าย

๑ ครั่งดำรงพระยศ ราชเอารสเจษฎา ฯ ทรงปรีชาฉลาดแรง
ทุกแขนงราชกิจ บรมพิศมิตพระบรรหาร สร้างปรากฏการสร้างป้อม ล้อม
เขตชั้นที่เขื่อนนที สถาปนเจดีย์กลางน้ำ เลิศล้ำละเวงชัย สมพระทัย
พ่อเจ้า ไอรสทรงไฝเฝ้า แด่ตั้งคอบสนอง บาทเฮย

จิตรกรรมฝาผนัง สำนวนจีนที่ไทยส่งไปค้าขายยังเมืองจีน

๑ เงินทองพระคลังขาด ฐ ถวายราชบิดา เสมอมาเนืองนิตย์
การค้าสถิตท่านไว้ ตำแหน่งเจ้าสัวได้ สดับซ้องสืบทา นานแธ

๑ คราสมเด็จพระชนก ดิลกหล้าแรมเสียม บ่ได้เตรียมมอบ
หมาย การสืบสายสยามรัฐ จึงจัดประชุมองค์ บรมวงศ์และมาดยา
เสนามนตร์ทั่วหน้า เห็นร่วมกันมิช้า ชอบด้วยเอกฉันท

๑ อัญเชิญกรมหมื่นเจษฎาฯ พระลูกยาองค์ใหญ่ แม้มิใช่เจ้าฟ้า
แต่แข็งกล้าราชการ ทรงเอาการรอบรู้ กว่าทุกผู้ราชวงศ์ ควรคงดำรงฉัตร
ควรครองรัฐสีมา พระปณิธานฉายาน ทรงรู้การทั้งปวง ทุกกระทรวง
ทั่วถ้วน กำกับแต่ละล้วน เรียบร้อยละเวงคุณ ฯ

โคลงสี่

๑ พระจอมบุญเบิกหล้า	รินบุญ
สองหนึ่งกรกฎหนุน	คาบนั้น
สองสามหกเจ็ดอศุข	พระเดช ท่านแฮ
องค์พระนั่งเกล้าชั้น	เสด็จขึ้นผ่านไพท ฯ

ร่าย

๑ ทรงชัย ฐ บรรหาร โองการจัดพิธี ประเพณีนานมา บรม-
ราชาภิเษก เป็นเอกกษัตริย์สยาม งามพระฤกษ์รวีวัน สุกมาศ
ขวัญเดือนเก้า เข้าเจ็ดค่ำศุกลปักย์ พระทรงศักดิ์สร้งน้ำ เลิศล้ำปัญญา-
มหา นทีมูรธาภิเษก ดิเรกมหามงคล ถกบุญฤทธิ์ให้ ขอจูง
พระบาทได้ สถิตยังยืนยง บารมี ฯ

โคลงสี่

๑ อ่าองค์ทรงเครื่องล้วน	สีแดง
สีมิ่งมงคลแสง	ส่องฟ้า
สอดสายสุวรรณแวง	แววับ
นวรรัตน์จรสหล้า	รจิตไว้สงวาล

๑ เสร็จการอภิเษกล้วน
ตามบูรณลอบอง
ทรงโปรยพิภูลทอง
ทุกฝ่ายในชั้นนี้

ท่านอง
แบบก็
พิภูลรัตน์ รายเฮย
เก็บกัมกราบกราน ฯ

โคลงสอง

๑ ภูบาลประกาศให้
หลุดพ้นโดยพลัน
๑ คดีอันคั่งค้าง
รีบร้อนชำระจง
๑ ทรงปรานีทั่วดาว
แนบเบื่องบหา

ปลดปล่อยนักโทษได้
ควรอย่าทิ้งเรือร้าง
สิ้นเฮย
จึงหวังใจราษฎรน้ำว
พระเฮย ฯ

โคลงสี่

๑ ทรงสถาปนาท่าน้าว
ผู้สิริสวัสดิ
พระคุณพ่างปฐพี
สมเด็จพระศรีเจ้า

ชนนี้ ราชเทอญ
เทิดเกล้า
หนักแน่น พระเฮย
พระสร้อยสุลาไลย ฯ

โคลงสอง

๑ เมืองไทยณคานี้
ราษฎรล้วนเริงสราญ
๑ โรงทานสี่ทิศไว้
ดับร้อนแรงโหย
๑ พระคุณไซยขึ้นหล้า
เปรียบด้วยสายฝน
๑ เมืองจีนคนยากไร้
เพื่อเลี้ยงอาคมา
๑ พระเมตตาอึ้งล้น
บ่ได้ลาเอียง ฯ

ความทุกข์เข็ญหลีก
ใจแธ
มีเพื่อคนไซได้
หิวนา
พระแผ่ข้ามฟากฟ้า
พระราชทานข้าวให้
ทั่วทุกทิศท่วมพัน

โคลงสาม

๑ ตรงเที่ยงพระฤทัย	ทรงแผ่ไปทั่วหน้า
คุณพระเจ้าเจ็ดจ้า	ขจัดร้อนโลกเย็น
๑ พระบำเพ็ญไพศาล	ทั้งบุญทานพรั่งพร้อม
เหตุพระทัยท่านน้อม	แน่วแท้พระศาสนา นั้นแล ฯ

ร่าย

๑ ธ บัญชาทูตไป แคนไกลจีนประเทศ ทรงเดชจำเริญ
สัมพันธ์ ไมตรีอันเกิดผล ถกกลเศรษฐกิจ การพาณิชย์รุ่งเรือง
ประเทืองสยามเจริญ เกินที่จักกล่าวถ้อย เหลือที่จักเรียงร้อย
แหล่ล้นบารมี พระเอย ฯ

โคลงสี่

๑ พระจรลีมาปกด้าว	แดนไทย
เพ็ญพระบุญญาดิศัย	เฟริศแพรว
ทรงวางแบบแผนใน	ราชกิจ
พระบาทตำริแล้ว	แต่ล้วนควรคง
๑ พระทรงเลิกฝืนฝืน	ฟูเมือง
หวังเพิ่มพูนพละเรือง	ไฟรฟ้า
ขจัดความอ่อนแอเปลือง	แรงชาติ
ทรงรักราษฎร์แก่กล้า	เกริกแคว้นแดนดิน
๑ เฝ้าฝืนไหม้มอดแล้ว	หลอดยา
จึงห่อพระปฏิมา	เทิดไว้
สถิตอยู่ ณ อา-	รามวัด สุกส์นฯ เอย
ทุกสิ่งทรงอุทิศไช้	สืบข้องศาสน์แสดง
๑ ดำแดงพระเกียรติก้อง	กลบสวรค์
ซ้องแซ่พระยุติธรรม	ท่านไท้
เดือนหนึ่งสี่คาบพลัน	เสด็จออก
ทรงรับฎีกาได้	ดับร้อนทวยไทย

พระพุทธรูปปฐมเมธี หรือพระกัณโถ
พระประธานในศาลาการเปรียญ วัดสุทัศน์เทพวราราม

๑ ทรงวินิจฉัยเหตุด้วย
หวังผดุงดำรง
ขจัดทุกข์เสกสุขสง-
จึงพระสถิตเบื้อง

๒ โปรดยกคามเขตบ้าน
หลายต่อหลายรุ่งเรือง
อนเกราบอันนงค์เมือง
ระเบียบแบบบ่งไว้

พระองค์ ท่านนา
รัฐเรือง
เคราะห์ราษฎร์
เกษเกล้าชาวสยาม
เป็นเมือง
สืบสืบ
จังหวัด ท่านแ
ถูกต้องคลองธรรม

โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกลองวินิจฉัยนาวิ ในพระบรมมหาราชวัง
เพื่อให้ราษฎรตึกทองถวายฎีกาได้ทุกวัน

๑ พระทรงนำแต่ล้วน

เย็นแผ่นดินเย็นเกิน
ขุดคุ้ยคลองเงิน
การเกษตรใช้น้อย

๑ พืชผลผลิตได้

ขึ้นล่องและซื้อขาย
เศรษฐกิจกระจาย
ประโยชน์ยุทธศาสตร์แล้

๑ พระปรีชาเชี่ยวชาญ

พร้อมรบพร้อมประจัญ
พร้อมอาวุธพร้อมพล
ยุทธปัจจัยท่านรู้

จำเริญ สยามนา

กล่าวถ้อย

ราบลุ่ม ระกายเฮย

พื้งน้ำฉ่ำชล

มากมาย

สะดวกแท้

ผลเพิ่ม พูนมา

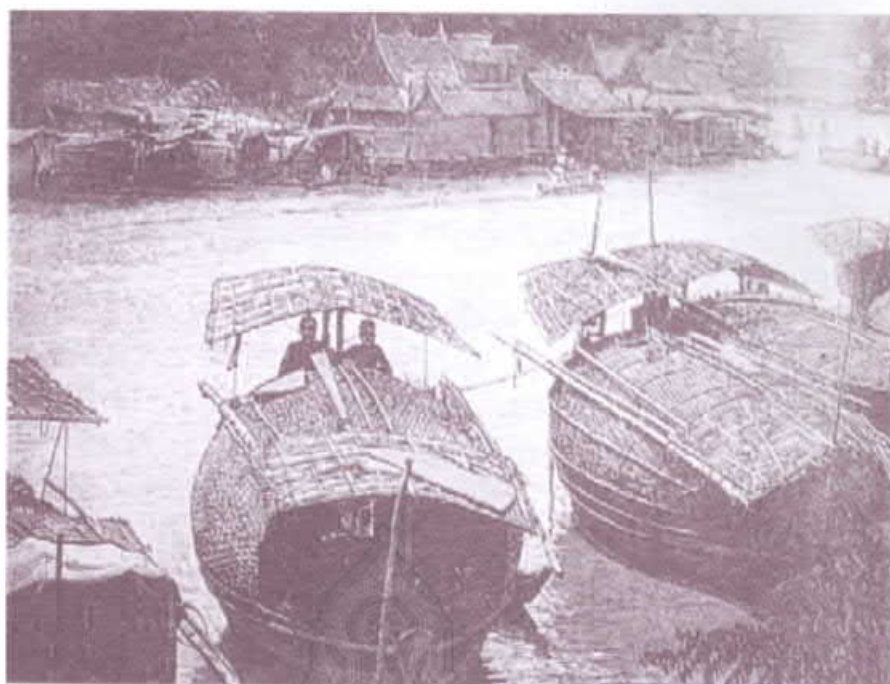
เลิศพันพรรณนา

เชิงรณ

เสิกผู้

ทุกเมื่อ

เร่งสร้างเสริมพลึง ฯ

การเกษตรและการค้าขายเจริญรุ่งเรืองมากโดยอาศัยเส้นทางน้ำเป็นหลัก

โคลงสาม

๑ ทรงสังข่างชำนานู	การหล่อปืนใหญ่ได้
จากประเทศจีนไซร์	เร่งเร่งเร็วพลัน
๒ ทรงธรรม ฌ บัญชา	ค่อนาวาใหญ่น้อย
ทุกขนาดนับร้อย	ปกป้องทะเล ไทยแ
๓ ทรงรู้เล่ห์ไพรี	อาจต่อตีทัตหน้า
พระเจ้าเตรียมใช้ทำ	หากรู้ระวัง เมืองเฮย ฯ

โคลงสี่

๑ ตั้งโพธิสัตว์เจ้า	เจ็ดสมัย
ทูนเทิดพระรัตนตรัย	ยิ่งถัน
พระราชศรัทธาใส	บริสุทธิ์
ทรงแผ่บุญเขตทัน	ท่วมพื้นไพทโกรม

๑ ประโลมใจราษฎร
มละบาปบำเพ็ญบุญ
สดับแต่ธรรมสุน-
ตามพระบาทเจ้าหล้า

๑ ประจำารท่าน้าว
ทรงบาตรทุกทุกวัน
หวานควาเครื่องสารพัน
เรียงสาสน์พาราษฎร์เร็น

เรียงคุณ
เบิกฟ้า
ทรียรส
แต่ล้วนเรียงธรรม
ทูนขวัญ
ไปเว้น
ถวายเพียบ
หลีกร้อนแรมเช็ญ ฯ

โคลงสาม

๑ เพ็ญพระกรุณา
อีกไขจะละเมิดซ้ำ
๑ ทรงมีพระเมตตา
รายรับประเทศล้วน

เลิกอากรค่าน้ำ
สั่งห้ามภาษี
บรรดาสรรพสัตว์ล้วน
รอดพ้นเบียดเบียน สัตว์แล ฯ

โคลงสี่

๑ คุชเทียนทองส่องใสรั
ทุกสำประชาแสน
เมิลเมืองตั้งเมืองแมน
บุญพระบาทท่านม้วน

๑ พระภูมินทร์รอบรู้
ทรงส่งสำเภาไป
พาณิย์ยกอบกำไร
จินชวลึงกาเกล้า

๑ พูลินสะพริบพร้อม
รี้มาประดั่ง
บำรุงรัฐวัดวัง
โบสถ์พิหารพยานย้า

สว่างแดน
สนุกล้วน
นฤมิตร
ฟากฟ้ามาดิน
การณโกล
เปิดค้า
เรื่องรุ่ง นักพ่อ
กับแคว้นมลายู
เพียบคลัง
ตั้งน้ำ
เวียงรุ่ง เรืองแฮ
ยอดเพื่อยฝากสวรรค์

โปรดเกล้าให้สร้างพระเจดีย์ภูเขาทอง

๑ เจ็ดฉันทาวาสแก้ว

ยิ่งใหญ่ในสากล
ยามพิศพางไพชยนต์
เจ้าหลักทองดูบได้

๑ ทรงห่วงปวงราษฎร์ไฉ่

ชาติที่เวียนที่สอน
จารจารึกปรกรณ์
ทุกทุกเสาสถฤไฉ่

๑ หมอยาหมอนวดทั้ง

รูปัดตนถุย
โหราศาสตร์กัมภีร์
ปวงปราชญ์ชุมเชื้ออ้าง

เขตพนา

สถาปน์ไว้

ถอยเลื่อน มาฤ

ซ้อฟ้าเฉลิมสรวง

อาหาร

สั่งให้

กำกับ

แต่ล้วนตำรา

ทวยกวี

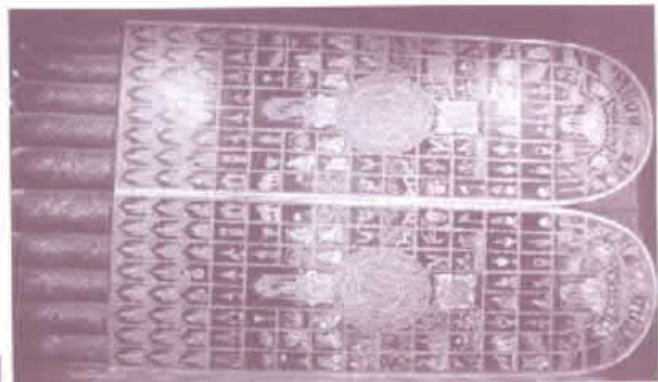
เสกสร้าง

พรายเพชร

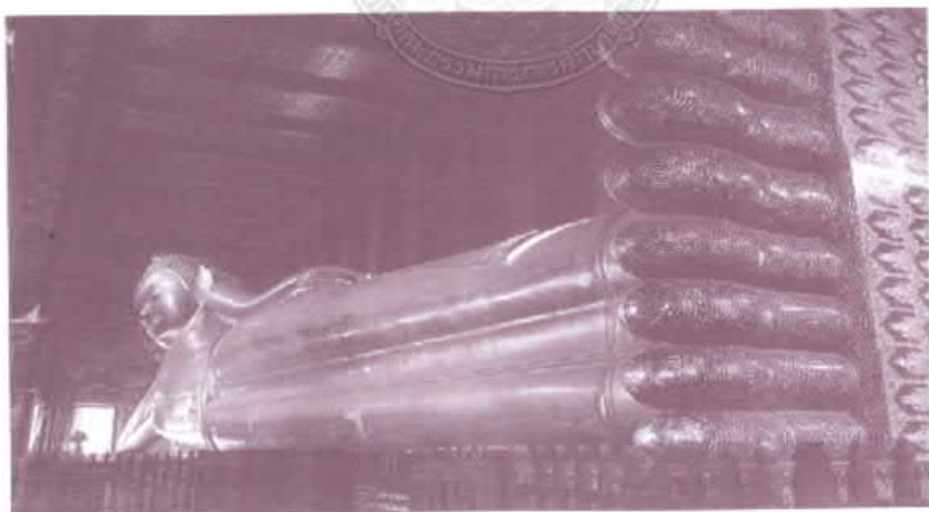
อรรธไว้ละเวงเวียง

โปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนฯ

พระพุทธรูปประดิษฐาน

โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระพุทธรูปไสยาสน์ขึ้นประดิษฐาน
ในพระวิหาร วัดพระเชตุพนฯ

จารึกศิลาจารึกแผ่นดิน

ภาพพระพุทธรูป

๑ โปรดให้เรียงรำร้อย
 สำนึกตักศิลา
 ไคร่เวียนไคร่รู้มา
 พระประธานปทีปแก้ว

๒ พระคุณดวงแต่พื้น
 ทศพิธราชธรรม
 ทวยราษฎร์หฤหรรษ์
 มุ่งศึกษาค้นคว้า

วิทยา ทานเขย
 นั้นแล้ว
 เวียนเกิด นะพ้อ
 ก่องหล้าเมื่องบุญ
 เพ็ญสวรรค์
 ถ้องฟ้า
 หายโสภ
 หลากรู้หลายการ

๑ ขำนาญขำนิถ่วน

พิทยาภรณ์โสภาส

ผลส่งสยามชาติ

เรื่องรุ่งระบือแล้ว

๑ พระภูมิธรรมแน่นแท้

พระเกียรติยศก่าจร

รัศมีตั้งทินกร

พระเดชกระเดื่องหล้า

๑ ใครบ่เทียมเทียบไท้

พระบาทนฤบดี

สุริยเทพจรัส

อบอุ้นพระคุณเกล้า

๑ ขจรไกลก็กก้อง

พระกฤษฎานาภาพฉาย

รังสีพร่างพรายพราย

พระยศเสถียรสถิตท้า

๑ ท้าวเธอทรงโอบเอื้อ

เสด็จออกราชการ

พระราชวิจารณ์ญาณ

ผิติดุกฤดาจเร้น

๑ คราใดรีบด่วนด้วย

เสด็จอยู่จนสุริย์

ประชุมมุขมนตรี

พระพิริยะใหญ่เกล้า

สรรพศาสตร์

เพริศแพรว

ประโชติ เชวงแส

แหล่งพื้นสุพรรณภูมิ

สถาพร

เจิดจ้า

ทรงกลด

เผด็จเสี้ยนผดุงเสียม

จักรี

นั่งเกล้า

เลียบโลก ฤาพ้อ

คลี่คล้องครองใจ

ก่าจาย

เจิดฟ้า

เพราเพริศ

ทั่วด้าวใดเสมอ

เออการ

ห่อนเว้น

ยอดเยี่ยม

พระผู้ปรีชา

กรณีย์

รุ่งฟ้า

สดับเรื่อง ราวแส

กว่าให้ทุกแดน ฯ

ร่าย

๑ มิคลอนแคลนทะนุศาสน์ ปกรายภูริสโมสร ทวีนาครฤทธรรษ์
โงษจันปฐูจิบ กระฉ่อนภพภูมิสยาม พระนามกัมปนาท ไหวหวาดทั่ว
ธรรณี พระบารมีเบิกบาน พระสมการเพ็ญเพียบ เตรียฟ้าแลเตรียบดิน
ภูมินทร์สร้างเกศรา ยานนาวาฝากไว้ เหมือนหนึ่งปริศนาไซ้ร ส่งท้าวแทบ-
นิพพาน ท่านเทอญ ฯ

โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระเจดีย์แบบสำเภารัตนโกสินทร์ที่วัดยานนาวา
เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๗

โคลงสาม

๑ ภูบาลมีขุนพล	ผู้ผจญศึกกล้า
รุกรบจบฟากฟ้า	ฝ้ายด้าวแดนบูรพ์
๑ พูนเพิ่มพระเกียรติยศ	ปรากฏพระเดชท้าว
ถือพระนามอะคร้าว	ครันครันธรณิน
๑ คู่แผ่นดินถิ่นคาม	คู่พระนามนั่งเกล้า
บดินทรเดชาเข้า	ขจัดสิ้นอริทรศลาย ฯ

โคลงสอง

๑ ถวายความจงรักไว้	แทบพระบาทท่านไท้
ชีพพร้อมพลีสกนธ์	
๑ รณรงค์จันทูแล้ว	ปัจฉิมวัยแล้ว
เผด็จสันตศก	

๑ ชาญสมรมังคาว	ชาติมนมัยอะคร้าว
สฤษฏ์ได้ดังประสงค์	ราชเทอญ
๑ พระทรงธรรมท่านไ้	สำเร็จทั้งไกลใกล้
กาจแท้ทุกสถาน	
๑ สรรพการกิจรอบรู้	เจ้าพระยาบดินทรผู้
อริคร้ามเดชา	

ร่าย

๑ คราอนุเจ้าเวียงจันทน์ โมหันต์คิดขบถ ลีมยศประเทศราช
บังอาจคุมรีพล เขยิบมณฑลอีสาน หมายรานมุ่งมารอน
ถึงนครราชสีมา โยธาเข้ากวาดค้อน นายไพร่ย้ายแยกย้าย
แย่งยื้อทรัพย์สิน

๑ แผ่นดินเมืองโคราช คูอนาถทั้งหญิงชาย ต้องกลับกลาย
เป็นเชลย สุดเฉลยความเจ็บช้ำ เหลือจักกลืนจักกล้ำ โสภเสร์
แสนทวี ยิ่งนอ

๑ เกิดวีรณาริ สละชีพพลีเพื่อชาติ ่องอาจสมหญิงไทย
ร้อยใจเป็นหนึ่งเดียว กลมเกลียวทั้งชายหญิง มีประวิงทุกผู้
ร่วมจิตคิดต่อสู้ เส็กสิ้นสลายไป

๑ ทัพไทยจากเมืองกรุง ตามถลุงขี้เหล็ก ลาวแตกโจน
ข้ามโขง น้ำคือโลงรองรับ ดายยับบ่นับได้ เลือดหลังละลายไว้
ชุ่มน้ำกำแดง ฯ

โคลงสาม

๑ แกร่งรักชาติอีกใจ	คุณหญิงโมแคว่นกล้า
คุมพวกเข้ารบร้า	เหล่าร้ายมลายพลัน ฯ

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง คุณหญิงโมเป็นผู้นำต่อสู้พวกลาวเจ้าอนุวงศ์

โคลงสี่

๑ พระทรงธรรมสถาปนาไว้	เฉลิมศรี
ตำแหน่งสุนารี	ท่านท้าว
ภักดีแค่ปฐพี	แดนเกิด
ชูเกียรติสยามอะหวั่น	ฉกาจแท้หญิงไทย ฯ

โคลงสอง

๑ พระภูณัยนังเกล้า	สมเด็จพระเป็นเจ้า
แจ่มจ้าเจดสยาม	
๑ พระนามนฤนาทก้อง	ลือลั่นดั่งจักกล้อง
สุริย์เรืองลอยดิน	ลงๆ
๑ พระยศยืนยงฟ้า	พระเดชันเฉลิมเหล่า
โลกล้วนถวายกร	ท่านนา
๑ พระฤทธิจักรจบแล้ว	ใครเทียบพระบาทแก้ว
ท่านท้าวฤมี	

โคลงสี่

๑ พระบารมีแผ่พัน
พระเกียรติยศเนานาน
พระประภาพฉายฉาน
พระหฤทัยท่านท้า

๑ ท้าวเธอทรงคาคู
ญวนมุงกำราบราน
กัมพูชประเทศศาน
ทรงคิดประเล่ห์แม่น

ไพศาล
แนบฟ้า
ฉลัดโลก
ทั่วดาวไฉเสมอ
เหตุการณ์
รวบแคว้น
เนื่องเนิ่น ฉนำแฮ
ศึกใกล้เรือนเรา ฯ

โคลงสอง

๑ ควรเอาเชิงสกัดกัน
รอดพ้นไพร

เพื่อช่วยเขมรนั้น
พ่อเฮย ฯ

โคลงสี่

๑ ธมีสีหนาทอื่น
แต่งทัพโยธาหาญ
บดินทร์เดชชาชาญ
การศึกถนัดรู้

๑ จวบจนบรรลุสิ้น
เศษสี่ปีประจำ
รบรุกบุกขยา
ยอมสงบศึกชั้น

๑ สยามประจัญศึกเสียน
นอกเขตประเทศไทย
เผยประภาพภูวนัย
พร้อมพรังขุนพลกร้าน

โองการ
เหิมสู้
แม่ทัพ ใหญ่เฮย
รุกเจ้าแรงพล
สิบฉนำ
ค่ายนั้น
ญวนแย้ นักเนอ
เลิกแล้วต่อกัน
แสนไกล
ห่างบ้าน
พระนั่ง- เก้าเฮย
กาจแกลัวกลางสมร

๑ ทุนรอนมีมากล้น
เพียบพระคลังเนืองนอง
เสบียงเบิกสำรอง
เต็มเปี่ยม บ พร่องแม่

๑ บุรีรามรุ่งเรือง
พระพุทธานุไพศาล
เศรษฐกิจเบิกบาน
พณิชยนาวิสร้าง

เงินทอง
แน่นแท้
ฤาหมต มีฤา
ศึกสู้หลายปี
ตระการ คาแฉ
แผ้วกว้าง
คงมั่น
เสกให้ไทยเถลิง ฯ

โคลงสอง

๑ บ้านเทิงทุกทั่วถ้วน
รื่นรื่นเรีงรมย์

๑ ราษฎร์ชมชั่วชื่นซ้ำ
กึกก้องกรุงไกร ฯ

พิศพัคตร์แต่ละถ้วน
ช่องพระยศเจ้าหล้า

โคลงสี่

๑ พระทรงชัยโปรดให้
ใคร่ปฏิภนุชา
ชำระอรรดกตา
พิสุทธิพิเศษก้อง

๑ พระบารมีแผ่พัน
ทั่วทุกศาสนบวร
พระคุณอุ่นอาทร
พระหฤทัยท่านเน้น

๑ ภูบาลทรงรอบรู้
สรรพศาสตร์เหลือจักแจ้ง
การกวีพระแสดง
หลายเรื่องหลายรสถ้วน

สังคาย- นาเทอญ
ศาสน์ช่อง
บ่คลาด เคลื่อนนา
กึกทั้งปฐพี
ทินกร
บ่เว้น
ทุกทิศ
ทั่วหน้าเนาสราญ
หลายแขนง
แจกถ้วน
โดยเสด็จ
เลิศแล้วเลิศคำ

๑ เคยทรงนำทัพป้องกัน
ครั้งแผ่นดินพระนาม
ยันอริราชพุกาม
กรมหมื่นเจษฎาฯ ถัด

ปกสยาม
เลิศล้ำ
ล่องเขตแดนเฮย
กาจแท้ทุกกาย ฯ

โคลงสอง

๑ ทุกแดนถวายเป็นชัย
สะท้อนทั่วสวรรค์ ฯ

ราชสุดดีก็ยก

โคลงสี่

๑ จอมธรรม์ฤาแต่งตั้ง
เพียงศักดิ์พระสมณรี
พระราชอรุณมี
ตำแหน่งที่เจ้าฟ้า

มเหสี ท่านฤ
ทั่วหน้า
เห็นอยู่ มากแฮ
บ่ให้ใครครอง ฯ

โคลงสอง

๑ พระปองประเทิดไว้
ท่านเทียรเกินใคร
๑ น้ำพระทัยเที่ยงแท้
เลิศล้ำเลอหา

ฟ้ามกุฏเจ้าน้องไชย
เห็นแก่ชาติยิ่งแล
บารมี ฯ

โคลงสี่

๑ เมื่อคราวฝรั่งเข้า
ไทยเริ่มทำสัญญา
อังกฤษอเมริกา
ทรงแผ่ไมตรีนำ
๑ ทรงดำเนินแต่ล้วน
พระวิเทศบาย
สุขุมลุ่มลึกฉาย
พระบ่เพื่องบ่ปล้ำ

เจรจา
ต่างด้าว
ติดต่อ มานา
เหนียวแน่นนำเจริญ
เรื่องขยาย
เลิศล้ำ
คัมภีร์- ภาพแฮ
ตลอดทั้งรัชกาล

๑ ราชสมภารผ่องแผ้ว
มาเพิ่มพระเดชพูน
เถลิงอาสน์ไอสुरย์
ควรแก่'มหาราช'อ้าง

๑ บุษบาพระบาทไว้
ทุกท่วยทุกไทเวียน
พระคุณสถิตเสถียร
จารึกคณานต์เฝ้า

ไพบูลย์
แผ่กว้าง
สยามยศ
เอ๋ยสร้อยพระนามา
เหนือเศียร
เว้าเกล้า
ถ่องโลก
ฝากฟ้าดินคง ฯ

โคลงสอง

๑ พระองค์โอวาทไว้
เที่ยงแท้ทุกอัน

๑ รู้เลือกสรรสิ่งล้วน
ถ่องแล้วจึงทำ

จงอย่าตามฝรั่งไสร้
นาพ่อ
เหมาะแก่ไทยเราล้วน
พ่อเฮย ฯ

ร่าย

๑ พระองค์ดำรงรัชย์ เถลิงฉัตรฉลองศรี แผ่บารมีทุกทวีป
ไชยประทีปทวิบุณย์ คำจุนพระพุทธานุศาสน์ ทรงอำนาจเหนืออรินทร์
ทรงแผ่นดินจำเริญ เหลือจักเชิญกล่าวอ้าง ทรงฤทธิสิทธิศักดิ์กว้าง
โลกเพียงพิสวง ท่านฤฯ

โคลงสี่

๑ สวรรค์คงขาดแก้ว
จึงเทพยดาทวง
อัญเชิญเสด็จจากดวง
เนาทิพย์สถานอะคร้าว

๑ ลือลั่นทศทิศฟุ้ง
พระดังเทพจักรี
พระดังสุริย์ศรี
บุญพระบาทมาซ้อน

มณีสรวง
ท่านท้าว
หทัยราษฎร์
ครั้นครั้นไกววัล
บารมี พระเอย
ขจัดร้อน
สว่างภพ
ชาติพันภัยเชิญ

๑ ราชฎีเขียนทุกหัวด้าว

เดชะบุญญาชัย
เสกสุขสวัสดิ์ไช
เป็นปิ่นปกเกศเกล้า

๑ สันแสงประทีปแก้ว

โลกถวายคำนับ
แต่องค์พระสุทธีสรพ
อื่กก่กัปกัลป์ได้

๑ ทรงชัยบรมราชเรือง

พระดั่งโพธิสัตว์มา
มาสมสั่งบุญญา
เพื่อพระเสด็จเมื่อ

๑ ยานนาวาแหวกเว้ง

ข้ามฝั่งโอชะคล
เสวยวิมุตติผล
แดนวิสุทธิเทพแล้ว

ไพทไทย

พระเจ้า

พระเดช ท่านแฮ

ก่องฟ้าฟูดิน

อักษกลับ

ท่านไท้

พิเศษ กษัตริย์เฮย

ดั่งท้าวจอมไทย

เจนญา- บดินทร์เฮย

ก่อก่อก

อิกการยิ่ง ยิ่งเทอญ

มุงเข้านฤพาน

วังวน

ทวีปแก้ว

เลอกพ

รุ่งเรืองนิรันดร์

พระบรมราชานุสาวรีย์ ณ ลานเจนฐานาภดิษฐ์ กรุงเทพมหานคร

๑ สวรรค์โปรยโศกซ้อน
น้ำเนตรนองไหลอาบ
ทุกข์เพียงพะเนินทาบ
ทั้งแผ่นดินแผ่นดินฟ้า

๑ พระมาชายขึ้นหล้า
พระประกาศเกียรติคุณ
พระรินพระการุณย์
พระเสด็จจากแม่น้ำ

กำซาบ
เอิบหล้า
ทับอก อัดฤ
ฝากน้ำดาถวาย
เริงบุญ
คู่แค้น
ไหลหลัง โลกฤ
มิ่งดาวเดือดขวัณ ฯ

ร่าย

๑ วันนั้นโลกมัวมล เมฆายนทวิวาร ฤดีดาลระดมเศร้า
สองสามเก้าสี่สก จอมดิลกเสด็จจร พระภุชเรลึงรัชย์
ครองสมบัติเบิกบุรี ยี่สิบเจ็ดปีทอง ฝ่าละอองคระไลลับ
ดุริยศัพท์แซ่ซ้อง เทพบรรเลงลั่นก้อง เกรินเจ้าเริงสวรรค ฯ

โคลงสี่

๑ อเนกนันทสมบัติให้
มรดก'ดุงแดง'ดาล
สี่หมื่นซ้งมหาศาล
ได้เซียดเอกราชพัน

๑ แผ่นดินพระนั่งเกล้า
คือแผ่นดินเงินทอง
ประกาศพระเกียรติยศของ
บุญฤทธิ์พระผ่านฟ้า

๑ พระ บรมกษัตริย์เจ้า
บาท วิบุลย์บัวบาน
สม ศักดิ์จักรีฐาน
เด็จ เพื่อผดุงหล้า

๑ พระ ภูมิเจกแก้ว
เจ้า แห่งพิทยากรณ์
อยู่ เย็นทวันนคร
หัว หากประจาดเบื้อง

บรรทาน
หิตะสัน
สุคนับ
ผ่านร้ายไพรินทร์
เรืองรอง
ทว่มหล้า
ยศใหญ่ ยิ่งเฮย
เกริกกล้ากลั่นฉม
จอมปราณ
เบิกฟ้า
คู่โลก
หลีกร้อนรมณีย์
ประภัสสร
รุ่งเรือง
จงรัก ทานนา
บาทให้ทุกยาม

๑ ภูมิ ธรรมงามเที่ยงแท้
พล พิพัฒน์ขจัดภัย
มหา กษัตริย์ทรงชัย
ราช เสวยไอศุรย์ล้น

๑ บำบวงพระบาทท้าว
จาริกรินอักษร
เทิดพระเกียรติบวร
ร่วมเฉลิมฉลองพร้อม

๑ ข้าพระบาทนีนี่
'อินทรมุขรย์' สยาม
ภักดีแผ่นดินงาม
เรีงร้อยลิลิตเนื้อ

๑ จูงกำจายเจ็ดจำ
ฝากแด่ดวงตะวัน
ขุนเขาสมุทรอัน-
จูงอักษรอยู่ไสร้

หฤทัย ราชแธ
พ่ายพัน
เฉลิมโลก
ลู่หาลิบฉนำ
ถวายกร
สืบช้อง
พระนั่ง- เก้าเฮย
เพริศแก้วกาญจนา ภิเษกเฮย
'อนงค์'นาม
ชาติเชื้อ
จำเกศ เกษมเทอด
เรีองให้ทูลถวาย
เฉลิมกรรม
ศศิไว้
ดรธานโลก ไปฤฯ
อย่าสิ้นลายสือ ฯ

ศุภมัสดุ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

โคลงสี่

๑ เกลิมเกียรติมณฑลแก้ว
จอมเกศศรีนคร
เฉลิมฉัตรพระภูษิต
ครองราชย์ปีที่ห้า-

จักรี
ปิ่นฟ้า
นพรัช
สืบสร้างรังสรรค์ ฯ

กาพย์ยานี ๑๑

๑ สืบสองศตวรรษผ่าน
ควรไทยรำลึกวัน
๑ กรุงรัตนโกสินทร์
สืบทอดแลพัฒนา
๑ แต่ครั้งปฐมรัช
นานาพระภคินี-
๑ ขยายพระอาณาจักร
พร้อมพรุ่งกำลังพล
๑ เสริมขวัญความมั่นคง
ส่งผลอันไพศาล
๑ สร้างสรรค์วรรณกิจ
ประณีตวรรณภรณ์
๑ บรรพชนแห่งสยาม
รังสรรค์วรรณศิลป์
๑ ทำนุพระศาสนา
ผดุงธรรมะวิทู
๑ สร้างฐานเศรษฐกิจ
'ถูกแดง'แจ้งนัยตรา
๑ คราเปลี่ยนแผ่นดินใหม่
น้ำฟ้าและธาตรี
๑ เมื่อสมตะวันตก
ล่องล้ำแลสำแดง
๑ สมเด็จพระจอมเกล้า
ภาระสยามวาร

สู่รัชกาลปัจจุบัน
อันประวัติศาสตร์ตรา
แก้แผ่นดินขัดติยา
โดยบุญญาพระบารมี
เฉลิมฉัตรวงศ์จักรี
ยกิจเกื้อเพื่อปวงชน
อภิรักษ์ปริมณฑล
ยุทธกลประจัญพาล
รณรงค์อย่างอาจหาญ
สู่พลสทวยนาคร
บำรุงจิตในอักษร
มรดกแห่งแผ่นดิน
กระเดื่องนามแก้วกวินทร์
จรจรโลงจินต์แห่งวิญญู
ปฏิการแลฟื้นฟู
ในขอบขันธสีมา
การพาณิชยทางนาวา
พระหัตถยาภูษิต
สยามสมัยแผ่นดินสี่
รับกระแสความเปลี่ยนแปลง
พัฒนาทุกอณูแห่ง
ซึ่งแสนยานุภาพพาล
เจ้าอยู่หัวตระหนักการณ์
คือภาระแห่งพระองค์ ฯ

โคลงสี่

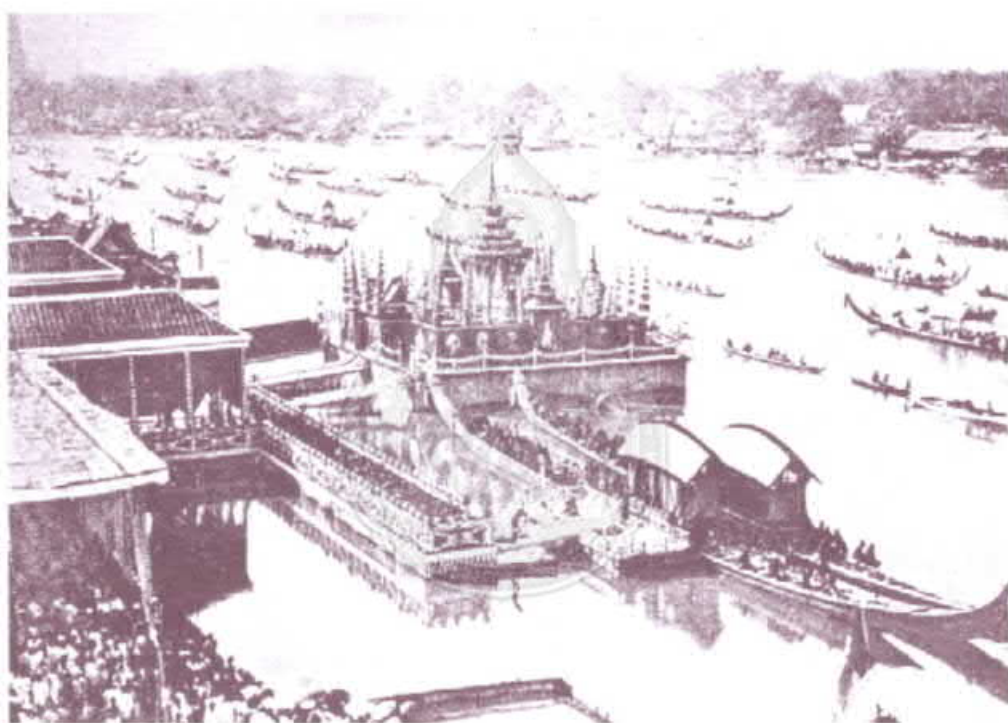
๑ ขยชยวราชน้อย	นราธร
มงกุฎแก้วลงกรณ	เกศเกล้า
ดวงเนตรพระมารดร	บุญรอด เจ้าเฮย
ดวงมนัสผ่านฟ้า	เลิศล้ำปิตรงค์ ฯ

ภาพยัณต์ ๑๖

๑ นับแต่สถาปนาวงศ์	จักรีรยรง
ประมาณยี่สิบสองปี	
๑ ณ วันพฤหัสบดี	สิบแปดสิริ
ศุภมาสดาวดลบันดาล	
๑ คือวันมิ่งมงคลวาร	พระประสูติกาล
เจ้าฟ้าพระราชนัดดา	
๑ ในองค์พระพุทธรูปฟ้า ฯ	ปฐมราชา
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์	
๑ สมเด็จพระชนกนรินทร์	คือองค์กษัตริย์
พระพุทธรูปเลิศล้ำนภลัย	
๑ ขณะทรงพระยศไกร	เจ้าฟ้าชายใหญ่
กรมหลวงอิศรสุนทร	
๑ เจ้าฟ้าบุญรอดองค์อร	พระราชมารดร
นัดดาพระผู้ครองฉัตร	
๑ จารึกพระสุพรรณบัฏ	นามาภิรต์
เฉลิมพระเกียรติวรุณ	
๑ พระเจ้าลูกยาเธอวิพุธ	เจ้าฟ้ามงกุฎ-
สมมุติเทววงศ์	
๑ ความหมายเลิศล้ำดำรง	เจ้าผู้สูงส่ง
พระผู้ทรงมงกุฎวรา	
๑ พระนาม'มงกุฎ' ลือชา	ในหมู่นานา
อารยประเทศเรืองนาม	
๑ เกียรติแก่แผ่นดินสยาม	โอ้อสง่างาม
ตราบจนปัจจุบันสมัย ฯ	

ภาพยี่สุรางคณางค์ ๒๘

๑ ขณะทรงพระเยาว์	๒ ประทับเนา	ราชฐานชั้นใน
ชิดพระชนนี	พระศรีโศภ	ทรงวุฒิชัย
๑ โดยพระฐานันดร	จักรีวงศ์สุวรรณ	ชั้นองค์เจ้าฟ้า
ทรงเรียนรู้งาน	รับการศึกษา	แบบแผนอยุธยา
๑ ศิลปะการช่าง	วิจิตรศิลป์สร้าง	ประณีตแบบยศ
บันทึกต่างชาติ	ประกาศยุบ	ทรงสามารถ
		แต่ต้นชนม์วัย

พระราชพิธีสงสร่งเจ้าฟ้ามงกุฎใน พ.ศ. ๒๓๕๕

๑ ลุพระชนมา	สืบสามชันษา	สุกสมัย
ทรงพระโสกันต์	สำคัญยิ่งใหญ่	ประเพณีไทย
๑ พระราชพิธี	โสกันต์ครั้งนี้	เจ็ดทิวา
เปลี่ยนแปลงวิถี	ชีวิตและงาน	วัยพระกุมาร
๑ เปลี่ยนพระราชฐาน	ข้าราชการ	ชุดใหม่ฝ่ายหน้า
วิชาชั้นสูง	ทรงมุ่งศึกษา	ดำรงศักรา
		ตามประเพณี

๑ วิชาอักษร ภาษาสุนทร กาพย์กลอนวรรณคดี
พระชนกนาถ อัครราชกวี ทรงงานเมธี ถ่ายทอดวิทยา
๑ ศึกษาการยุทธ์ การสรรพาวุธ การปราบป้จจา
พร้อมหลักทศพิธ ราชธรรมประดา พงสาวดารตรา วีรกษัตริย์ไทย
๑ ทรงศึกษาหลัก พุทธศาสนอนรรฆ อนเนกเวไนย
โลกภายนอกวัง ยังแดนแสนไกล ทรงรับรู้ได้ จากปวงข้าวสาร
๑ ลุพระชนมา สิบสี่พรรษา ทรงพระสมาทาน
ศีลสิบแห่งเกณฑ์ สามเณรวิชาญ ทรงผนวชนาน เจ็ดเดือนดี ๖

โคลงสี่

๑ ศรีศรีตรีรัตนล้ำ มงคล
โดยเสด็จพระกุศล ศาสน์ไชร้
หนึ่งช่วงพระชีพขันธ์ ทรงผนวช
ครองวัตรวิญญูไว้ เกียรติแก้วจักรี ๖

กาพย์ยานี ๑๑

๑ ณ วัดสมอราย เจาจักรฉายพรายรังสี
ประทับ ณ พระกุฎี อย่างภิกษุสงฆ์สามัญ
๑ สละพระเกียรติยศ บำเพ็ญพรตลดฐานันดร
สละพระไอศวรรย์ ถุดงค์แดนทั่วแผ่นดิน
๑ ด้วยทรงพระเยาว์กว่า พระเชษฐาศรีโกสินทร์
อีกพระปาริณทร์ ยังมีพอและพร้อมองค์
๑ ทรงพระดำริชอบ จำกั้ดกรอบพระประสงค้
ภาพลักษณ์จักรีวงศ์ จักดำรงนิรันดร์
๑ เพื่อความมั่นคงชาติ บัลลังก์ราชสุสาธ
เพื่อพสกนิกร สันติสุขทั่วอาณา
๑ จึงทรงผนวชต่อ ะจับข้อก่อปัญหา
อย่างเต็มพระหทัย ยี่สิบเจ็ดพรรษา ๖

ภาพย้งบั้ง ๑๖

๑ ศึกษาพระธรรมพินาน	พิจักษ์พิจาณ
ศีลวัตรวินัยอันควร	
๑ ทรงเริ่มสอนสงฆ์ทั้งมวล	ต้องตามกระบวน
ระบบแบบอย่างแบบคายน	
๑ ทรงตั้งธรรมยุตินิกาย	คณะใหม่หมาย
ปฏิรูปข้อควรปฏิบัติ	
๑ ทรงมุ่งแนวเฟ่งเครื่องครัด	วางรูปแบบชัด
ต้องตามบัญญัติพุทธองค์	
๑ ทรงเป็นเจ้านายดำรง	พระเกียรติในพง-
ศาวดารระดับเปรียญ	
๑ เสด็จจรดงค์โดยเพียร	ดำเนินดำเนิน
ศึกษาชีวิตประชาชน	
๑ ทรงทราบความทุกข์ยากจน	ในทุกแห่งหน
อันทรมันดารห่างไกล	
๑ ด้วยพระบาทเปล่าครรรไล	ยังลำนไพร
กราพระวรกายโดยแท้	
๑ ไร้พยุหแสนย้แห่นแห่	ไร้องครักษ์แล
ไร้กองกำลังติดตาม	
๑ ทรงฝ่าอุปสรรคขวากหนาม	เพิ่มพูนซึ่งความ
รอบรู้ลุ่มลึกชำนาญ	
๑ ในภูมิประเทศเขตขัณฑ์	ยังความสำคัญ
ค่อสยามในกาลต่อมา	
๑ ณ สุโขทัยในวนา	ทรงพบหลักศิลา
จารึกอักษรโบราณ	
๑ บันทึกร่องรอยอดีตกาล	นับร้อยปีผ่าน
แต่ครั้งแผ่นดินสุโขทัย	
๑ ประหนึ่งกุญแจแก้ไข	แผ่นดินหนึ่งให้
ประวัติศาสตร์สมบูรณ์	

๑ ทรงเป็นพระเมธานุกร จึงใฝ่พระทัยศึกษา	แห่งราชประยูร
๑ ภูมิประวัติโหรา แลศาสตร์ฟิสิกส์เคมี	คณิตวิทยา
๑ โปรดในโบราณคดี ศาสนาดาราศาสตร์ดล	ปรัชญาเมธี
๑ เฉพาะภาษาศาสตร์อำพน ทรงพระสันทัดจัดเจน	สุโลกสากล
๑ บาลีสันสกฤตเขมร อีกพม่าลาวมอญประมวญ	ลัทธิหลักเกณฑ์
๑ อินทึมลาญแลญวน อยู่ในภาคพื้นเดียวกัน	ทุกภาษาล้วน
๑ ภาษาอังกฤษสำคัญ หนึ่งพระองค์ในแผ่นดิน	ทรงพระชำนาญ
๑ ทรงใฝ่ศึกษาอาจิน กับพระสังฆราชฝรั่งเศส	ทรงเรียนละติน
๑ ทรงทราบการต่างประเทศ แห่งการสนทไมตรี	ผลพลอยจากเหตุ
๑ ทรงสอนภาษาบาลี พระองค์สนพระหฤทัย	แลกละดินที่
๑ ทรงสั่งสมแนวคิดใน พร้อมองค์ทรงงานแผ่นดิน ๖	เมืองตะวันตกไกล

โคลงสี่

๑ จอมปราชญ์ปิ่นนเรศรเรือง ทรงปฏิรูปรังสรรค์ สยามประเทศเทียมทัน ปวงพระราชกิจไซริ	ไอศวรรย์ สฤษดิ์ไว้ ไพรัช ประเทศเฮย โลกแจ้งจิรกาล ๖
--	---

ภาพที่ ยานี ๑๑

๑ จากเพชบรรพทิศ
ครองพระปณิธาน
๑ จากเจ้าฟ้ามงกุฎ
เฉลิมพระนามสุนทร

ทรงรับสิทธิบัลลังก์สถาน
เพื่ออาณาประชารา
งศ์วิพุทธศิร
พระจอมเกล้าเจ้าแผ่นดิน

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑ โปรดแต่งตั้งเจ้าฟ้า
ร่วมรักษนครินทร์
๑ ทรงใช้พระปรีชา
ปราเปลี่ยนให้จารุญ
๑ ดำเนินพระดำริ
ใช้กุศโลบาย

จุฬามณีศรีโกสินทร์
นามพระปิ่นเกล้าอังกูร
พัฒนาตามเค้าบุต
จำเริญล้ำแดจํราย
โดยพระวิริยะหมาย
ขยายกิจราชการ ฯ

ภาพย้ง ๑๖

๑ โปรดให้ข้าราชการ	ขุนนางทหาร
ถือน้ำพิพัฒน์สัตยา	
๑ ทรงนำเสวยน้ำมันตรา	นำจิตประชา
จงรักภักดีบ้านเมือง	
๑ โปรดให้ข้าเฝ้าเฉพาะเบื้อง	บหมาลย์ประเทือง
รูปกายสมศักดิ์แก่สถาน	
๑ สวมเสื้อเข้าเฝ้าเนางาน	ทุกฤดูกาล
เพื่อความเจริญตาเจริญใจ	
๑ สืบประเพณียาวไกล	เป็นเครื่องแบบใน
ราชการยุคปัจจุบัน ฯ	

ภาพย้งสุรางคนางค์ ๒๘

๑ การคมนาคม	ยังความอุดม	สมควรสำคัญ	
เกล้าคลองชุด	ต่างจุดหมายกัน	เชื่อมความสัมพันธ์	แก้ปวงราษฎร
๑ คลองแรก'คลองผดุง	กรุงเกษม'หมายมุ่ง	ขยายพระนคร	
ป้องกันอริราช	กระจายประชากร	เพื่อการสัญจร	ทางพาณิชย์การ
๑ 'คลองถนนตรง'	เป็นความประสงค์	ชาวยุโรปสถาน	
ชุดลัดตัดโยง	พระโขนงบนาน	ปวงปัญหาผ่าน	สิ้นเรื่องเคืองใจ
๑ แต่ 'คลองสีลม'	ชุดเอาดินถม	ทำถนนสายใหม่	
'เจดีย์บุชา'	'มหาสวัสดิ์' ไคล	เป็นเส้นทางไป	นครชัยศรี
๑ สนธิสัญญา	'เบาริง' ที่มา	ถึงคลองอีกมี	
'ภาษีเจริญ'	'ดำเนินสะดวก' ดี	อีก'คลองบางลี่'	แล'คลองลัดขุน'
๑ โปรดให้ขุนนาง	จัดหาจัดจ้าง	กำลังเกื้อหนุน	
ทรัพย์ส่วนพระองค์	ทรงสมทบทุน	อีกผู้ใจบุญ	เจือจุนร่วมกัน
๑ สุไร้อ้อยหวาน	แหล่งผลิตน้ำตาล	การค้าสำคัญ	
สุหัวเมืองใหญ่	ไว้ความสัมพันธ์	คงสัตยาบัน	ในความปกครอง
๑ ปูพื้นความคิด	ถือครองกรรมสิทธิ์	ที่ดินจับจอง	
ปรับที่รกร้าง	สองข้างฝั่งคลอง	เป็นนาข้าวรอง-	รับตลาดเสรี

เส้นทางน้ำ หัวใจของการค้าและการสัญจร

- ๑ ครั้งนั้นถนนเดิม นับแต่แรกเริ่ม ทำบาทวิถี
มักเป็นดินโคลน เมื่อฝนมากมี เพียงใช้ได้ดี ในฤดูแล้ง
- ๑ กงสุลทั้งหลาย เข้าซื้อถวายเป็นสื่อแถลง
ถึงความเจ็บไข้ ความไม่แข็งแรง ด้วยไม่มีแหล่ง นั่งรถกินลม
- ๑ ทรงพระดำริ ว่าเขาเดือนสติ ได้อย่างเหมาะสม
เมืองสยามควรมี ถนนที่ชวนชม แยกอย่างนิยม ในยุโรปไกล
- ๑ โปรดเกล้าฯ ให้สร้าง ถนนสามเส้นทาง อย่างทันสมัย
'เจริญกรุง'สายแรก กว้างแปดศอกไทย สองตอนนอกใน 'ถนนใหม่' สมญา
- ๑ 'เจริญกรุง' กว้างมาก ผู้คนออกปาก วิจารณ์านา
ประโยชน์ใช้สอย ว่าน้อยนักหนา ใช้ไม่คุ้มค่า กับงบประมาณ

- ๑ ทรงให้เหตุผล เกี่ยวกับถนน แขนงสยวดยาน
เพื่อไว้ภายหลัง นคราไพศาล จักรองรับการ จราจรจรโลง
- ๑ สายสอง'ถนนตรง' ข้ามคลองผดุงฯลง ถึงคลองพระโขนง
คือ'พระรามสี่' อันมีเค้าโครง ถนน'หัวลำโพง' นามเดิมสามัญ
- ๑ สายสาม'สี่ลม' จากคลองขุดถม ในชื่อเดียวกัน
สี่ลมวันนี้ ไม่มีคลองนั้น ยังแต่ถนนอัน เอี่ยมอาถาวร
- ๑ ทรงเล็งการณ์ไกล ภูษาโปรดให้ เพิ่มทางสัญจร
ถนน 'กรุงเมือง' แล 'เฟื่องนคร' เพื่อประชากร เดินทางดังใจ
- ๑ เกิดสะพานใหม่ตาม เป็นสะพานข้าม คลองตรงถนนใหม่
จากการรอกบุญ ขุนนางผู้ใหญ่ พ่อค้าจีนไทย เจ้านายชั้นนำ
- ๑ ต่างร่วมมือสร้าง สะพานต่างต่าง เต็มศรัทธาทำ
ทำสะพานเริ่ม ประเดิมกิจกรรม คมนาคมด้า- เนินการสืบมา ฯ

ถนนเจริญกรุง

ถนนกรุงเมือง

ภาพย้ง ๑๖

๑ ทรงวางรากฐานพัฒนา	ให้ปวงประชา
สำนึกในสภาพแวดล้อม	
๑ เพื่อชีวิตที่ดีพร้อม	ปลอดพ้นภัยห้อม
แรกเริ่มสุขาภิบาล	
๑ ห้ามทั้งซากสัตว์สามัญ	ลงในชลธาร
ลอยไปลอยมานาซัง	
๑ โปรดให้คิดอ่านกลบฝัง	ใครไม่เชื่อฟัง
ทรงวางบทลงโทษภัย	
๑ ให้สืบพยานบ้านใกล้	เกาะกุมตัวไป
ตระเวนประกาศอาชญา	
๑ อักคิภัยร้ายนักหนา	ทรัพย์สิ้นเคหา
วอดวายหายสูญสืบสน	
๑ โปรดให้ป้องกันขั้นต้น	เตาในเรือนตน
คือเหตุแห่งอักคิภัย	
๑ โปรดให้ก่อเตาเพลิงใหม่	ท่างฝาคั่วไฟ
ไม่มีเครื่องแขวนรุงรัง	
๑ ก่อด้วยอิฐดินปูนตั้ง	เตาตัวอย่างตั้ง
ไว้ที่สนามหลวงโอฬาร	
๑ เรือนโดยากแค้นกันดาร	ไม่อาจจัดการ
เปลี่ยนเตาตามพระบัญชา	
๑ โปรดให้ป้องกันปัญหา	ทำฉนวนฉาบทา
ฝาคั่วใกล้เตาเพลิงนั้น	
๑ กองฟืนไวไฟเช่นกัน	หุงต้มทุกวัน
พึงกองเก็บวางห่างเตา	
๑ ผู้ใดละเลยดูเบา	ประมาทเพลิงเผา
ต้องโทษไล่ออกจากเรือน	
๑ อีกทรงแนะนำตักเตือน	ภัยจากโจรเขื่อน
คัดสลักดาลประตูหน้าต่าง	
๑ ให้รู้จักใส่ลิ้มขวาง	เพิ่มลิ้มบนล่าง
อย่างช่างฉลาดใช้ปัญญา ฯ	

โคลงสี่

๑ อาณาพุทธจักรพร้อม	เพรียงกัน
สี่คณะสงฆ์สำคัญ	สืบไว้
ทรงสถาปนาพระฐานันดร	เจ้าคณะ
รักษเอกภาพศาสน์ให้	แน่นแฟ้นเฟื่องฟู ฯ

กาพย์ยานี ๑๑

๑ แต่ละคณะสงฆ์	ร่วมดำรงแลคำชู
ประมุขสงฆ์องค์วิทู	วิสุทธิคุณนำครรลอง
๑ ‘สมเด็จพระปรมา-	นุชิต’ ว่าการปกครอง
เจ้าคณะรับสนอง	คำบังคับบัญชาแทน
๑ คณะเหนือกลางได้หมาย	มหานิกายสังกัดแดน
พระราชอาณัติ	เจ้าคณะในฐานา
๑ แต่อร์ญาสี่	คณะนี้พิเศษกว่า
ไว้วัดในบัญชา	เป็นพระปาดจาริกไพร
๑ อนึ่งวัดพระธรรมยุติ	กระจายจุดเหนือกลางได้
อำนาจปกครองไซ้	โปรดเกล้าฯ ให้เฉพาะนิกาย
๑ ป้องกันการกระทบ	จากระบบสงฆ์ต่างฝ่าย
กันสังฆเภทภายใน	ในสังฆมณฑลสยาม ฯ

กาพย์ฉกัณฑ์ ๑๖

๑ ทรงปรับปรุงตำแหน่งนาม	‘สังฆราช’ กับความ
ควรในบาลีอรรถกถา	
๑ นามใหม่เหมาะสมสุภาพ	‘สมเด็จพระมหา-
สังฆปริณายก’ ยง	
๑ ถือเป็นประมุขฝ่ายสงฆ์	ตำแหน่งดำรง
ทรงสถาปนาภิเษกสิทธิ์	
๑ ‘กรมพระปรมาภิไธย-	ชินวร’ วัชร
สมเด็จพระบรมวงศ์จักรี	

๑ เพื่อเป็นพระเกียรติยศไว้	วงศ์จักรีไทย
ทรงเสด็จจัดกระทำชั้นบรร	
๑ เพื่อทรงยกฐานันดร	แห่งความอาทร
ฉันศิษย์กับพระอาจารย์	
๑ เพื่อความมั่นคงสืบสาน	ตลอดรัชกาล
กับฐานอำนาจดั้งเดิม	
๑ คือพระราโชบายเสริม	ส่งการริเริ่ม
ปฏิรูปคณะสงฆ์ทุกนิกาย ฯ	

ภาพย์สุรางคนางค์ ๒๘

๑ ทรงเลื่อนตำแหน่ง	เจ้าคณะใหญ่แห่ง	คณะทั้งหลาย
เป็นสมเด็จพระ	ราชาคณะหมาย	มุ่งการกระจาย
อำนาจทางสงฆ์		
๑ ทรงตั้งทำเนียบ	ราชทินนามเทียบ	ศักดิ์เจ้านายทรง
หม่อมเจ้าเป็นพระ-	ราชาคณะคง	ส่วนหม่อมราชวงศ์
ตำแหน่งพระครู		
๑ ทรงแก้ไขนาม	สมณศักดิ์ตาม	ความควรเจ็ดชู
ไพเราะเหมาะสม	กลมกลืนรื่นหู	ทรงคุณภูมิรู้
แห่งพระเถระ		
๑ สถาบันสงฆ์	สร้างความมั่นคง	คู่ไอศวรรยา
ทรงความเที่ยงธรรม	น้อมนำศรัทธา	ต่อองค์กษัตรา
		ตลอดรัชสมัย ฯ

โคลงสี่

๑ ไพรชประเทศล้วน	จับดา
สยามประเทศอาณา-	จักรกว้าง
จึงสนธิสัญญา	เบาริ่ง เกิดแสบ
ผลกระทบต่างสร้าง	ซับซ้อนแง่มุม ฯ

ภาพย์ยานี ๑๑

๑ สนธิสัญญา	แก้ไขที่เขาคอบคลุม
สาระสำคัญ	ประโยชน์ไว้หลายกรณี
๑ เศรษฐกิจแบบดั้งเดิม	เริ่มเปลี่ยนแปลงวิธี
การค้าแบบเสรี	ก็เริ่มต้นตามสัญญา

เซอร์จอห์น เบวริง ราชทูตจากอังกฤษ เข้ามาเจรจาทำสนธิสัญญา
ทางพระราชนิคมกับประเทศไทย พ.ศ. ๒๓๔๘

การค้าขายกับต่างประเทศขยายตัวอย่างรวดเร็ว

๑ ข้าวไทยเคยหวงห้าม
กลับกลายเป็นสินค้า

๑ ข้าวดีมีคุณภาพ
หลายชาติที่ขาดแคลน

๑ ต้องเพิ่มผลผลิต
ปีแรกทำนาไร่

๑ ผ่อนผันระบบไพร่
ขยายเศรษฐกิจอัน

๑ ขาวนาและไพร่ได้
อาชีพตามเผ่าพงศ์

ไว้ใช้ยามสงครามมา
ต้องส่งออกไปต่างประเทศ
เป็นที่ทราบทุกแคว้นแคว้น
ส่งผลถึงชาวนาไทย
โปรดให้สิทธิที่นาใหม่
งดภาษีนาปีนั้น
ให้กลับไปทำนากัน
ขยายฐานความมั่นคง
กำลังใจจักดำรง
ญาติสกุลร่วมจุนเจือ ฯ

ภาพยลบั๊ว ๑๖

๑ ยกเลิกภาษีปากเรือ
ปรับปรุงระบบการค้า

๑ ผลจากสนธิสัญญา
ภาษีสินค้าในสยาม

๑ ภาษีขาเข้าเขตคาม
ทุกชนิดประเภทโภคภัณฑ์

๑ ภาษีขาออกเขตจันทน์
จัดเก็บอากรหนึ่งครั้ง

๑ ภาษีผู้ท้องพระคลัง
สนธิสัญญาตราไว้

๑ ภาษีเป็นเงินบาทไทย
ในการพาณิชย์นาวี

๑ การค้าขยายวิถี
ปัญหาแลกเปลี่ยนซื้อขาย

๑ เงินเบี้ยมักแตกเสียหาย
ขึ้นกับจำนวนปรวนแปร

๑ พดด้วงมือทำซ้ำแท้
อีกปลอมแปลงง่ายปะปน

จัดเก็บใหม่เพื่อ

ปฏิรูปอัตรา

เก็บร้อยละสาม

แต่ละงวดนั้น

เป็นระบบดัง

เงินเทศกก็ได้

แต่เงินตรามี

ขาดแคลนร่นวาย

ไม่ทันการณ์แน่

เงินเบี้ยและเงินพดด้วง

๑ ขณะนั้นคณะทูตจรรตล	อังกฤษมณฑล
เจริญสัมพันธไมตรี	
๑ โปรดให้ปฏิบัติกรณี	พิเศษโดยมี
พระบรมราชโองการ	
๑ เลือกซื้อเครื่องจักรมาตรฐาน	โดยงบประมาณ
เพื่อผลิตเงินเหรียญหลากหลาย	
๑ จักได้บรรลุเป้าหมาย	ทรงอธิบาย
ในใบประกาศราษฎร	
๑ รูปลักษณ์ร้อยยดราวรากร	พร้อมเลขอักษร
ไทยจีนอังกฤษนครินทร์	
๑ กำหนดราคามวรร-	ณะโลหะอัน
ทองคำพอเหมาะพอพึง	
๑ เหรียญทองทศพิศพัคดั่งส์	แปดบาทคำสิง
สิบสลึงเรียงลำดับไป	
๑ ทองแดงดิบกว่าร่วมสมัย	เทียบเงินเฟื้องได้
เพียงซีกเดียวรัฐโสฬส	

๑ เริ่มพิมพ์กระต่ายปรากฏ
จากเฟื้องถึงบาทเรียก 'หมาย'	ราคากำหนด
๒ ต้องแลกพระคลังจับจ่าย
จึงไม่แพร่หลายนิยม	แลชำรุดง่าย
๓ เงินเหรียญต้นแบบแบนกลม
แก่ชาวสยามแต่นั้นมา ฯ	ถึงความเหมาะสม

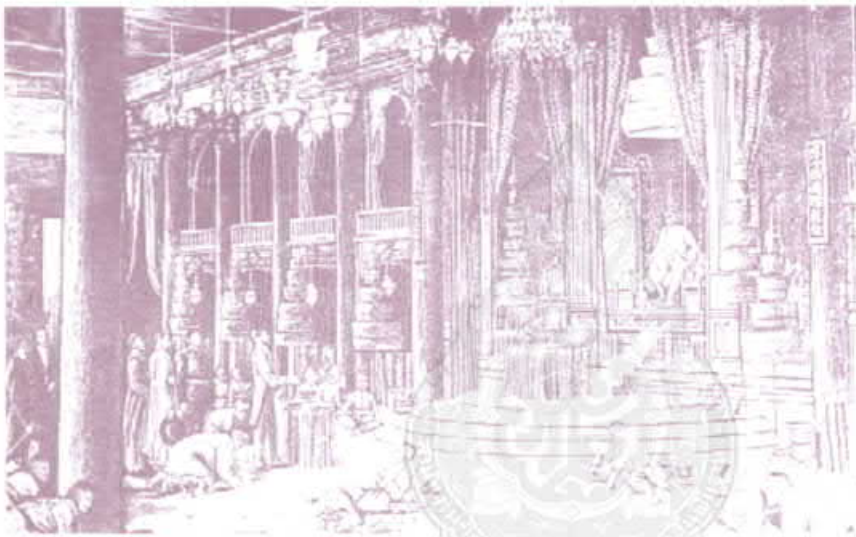
เงินเหรียญในสมัยรัชกาลที่ ๔

หมายหรือเงินกระต่ายชนิดแรกของไทย

ภาพยี่สุรางคณาถ์ ๒๘

๑ เอกสารต่างชาติ ต่างประวัติศาสตร์ ประกาศวิจนา
แผ่นดินสยาม คงความอิสรา โดยพระปรีชา องค์พระสยามินทร์
๑ สมพระหฤทัย เหตุการณ์แคนไกล ภัยจากอรินทร์
ภัยที่รุกเลาะ เกาะติดแผ่นดิน ตักดวงปวงสิน แลทรพยากร
๑ พระวิสุทธิไช รับทูตเมืองไกล สมเกียรติินาคร
เจริญความสัมพันธ์ ฉันทมิตรอดิศร ครบตามขั้นตอน วิเทโสบาย

ทรงออกรับคณะราชทูตจากพระเจ้านโปเลียนที่ ๓ พ.ศ. ๒๔๐๖

คณะราชทูตไทยเข้าเฝ้าพระเจ้านโปเลียนที่ ๓ แห่งฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๑๐

คณะราชทูตไทยเข้าเฝ้าสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียแห่งอังกฤษ พ.ศ. ๒๔๐๐

๑ รับทุกประเทศ อังกฤษฝรั่งเศส อเมริกาหมาย
 เพื่อคานอำนาจ ชาติใหญ่ทั้งหลาย ที่มุ่งขยาย อาณานิคม

๑ กันการคุกคาม ถ่วงดุลในนาม พันธมิตรนิยม
 เพื่อความอยู่รอด ปลอดพ้นเปลาะปม จึงดูตามลม บ้างบางกรณี

๑ ทรงส่งคณะทูต เข้าเฝ้าตามสูตร รักษาไมตรี
 พระราชสาส์นคือ สื่อภาษาศรี กบฏริย์สยามมี ทัดเทียมสากล

๑ ทรงตั้งกองสุล เพื่อความสมดุล สิทธิชาติชน
 ประจำฮ่องกง ประสงค์ส่งผล ยิ่งย่างกึ่งตล เกาะสิงคโปร์

๑ ท่ามกลางปัญหา สนธิสัญญา อาวุธยุทธโธ ฯ
 ที่ต่างชาติใช้ อย่างใจพาโล ไว้อยะไร เหนืออธิปไตย

๑ ทรงผ่อนผันเพื่อ สงวนเลือดเนื้อ แลแผ่นดินไทย
 ป่วยการพึ่งพา อาวุธของใคร ป่วยการวางใจ ชาติใดพิทักษ์

๑ มีตำราสว่า สติปัญญา คืออาวุธหลัก
 รู้จักเจรจา เพื่ออาณาจักร คือแรงอารักข์ แผ่นดินดำรง ฯ

โคลงสี่

๑ ดวงตะวันวาดเวียง
สุริยุปราคา
เต็มดวงดังทรงพยา-
ประจักษ์พยานแซ่ซ้อง

เวหา
คู่กล้อง
กรณีแน่น- ย่านอ
ครึกครื้นหว่ากอ ฯ

กาพย์ยานี ๑๑

๑ เช้าวันฟ้าครึ้มฝน
ตั้งกล้องส่องเลนส์รอ
๑ ดำนนวนาฝนหาย
พลันเกิดปรากฏการณ์
๑ พยากรณ์ว่าสุริยา
บังไว้มิให้จร
๑ คลดวงฟ้าช่วงโชติ
ต่างชาติที่ร่วมยล
๑ พระอจจรรย์ภาพเจ้า
แจ้งในโหรวิธี

วันทุกคนใจจดจ่อ
ณ หว่ากอก่อตำนาน
ฟ้าเจิดฉายสว่างวาร
ตรงเวลาพยากรณ์
จะถึงคราราทูซอน
จนจบดวงจึงสว่างพ้น
ยังปราโมทย์แก่มวลชน
ต่างชื่นชมพระอจจรรย์
พระจอมเกล้าภูบดี
แลวดีดาราแล ฯ

กาพย์ฉบัง ๑๖

๑ พระองค์สนพระฤทัย
วารวันวิถิโคจร
๑ สองปีล่วงหน้าพยากรณ์
ยามเช้าสิบแปดสิงหา
๑ จะเกิดสุริยุปราคา
ภาคใต้เห็นถนัดชัดเจน
๑ คำบลหว่ากอบริเวณ
ทัศนวิสัยสถาน
๑ รับสั่งให้ตระเตรียมการ
บ้านพักผู้ตามเสด็จไคล

ทรงคำนวณไว้
มะโรงแน่นนอน
เต็มดวงสุริยา
เหมาะสมตรงเกณฑ์
พลับพลาทรงงาน

ตำราดาราศาสตร์ที่ทรงศึกษา

เสด็จฯ ทอดพระเนตรสุริยุปราคา
ที่ตำบลหัวเกษ ประจวบคีรีขันธ์
พ.ศ. ๒๔๑๑

๑ หัวกอรามเมืองน้อยใน
กลางสามร้อยยอดคีรีขันธุ์

ขุนเขาราวไพร

๑ เสด็จโดยนาเวศรังสรรค์
พระที่นั่งอรรถราชาวรเดช

คองนามสำคัญ

๑ ทรงเชิญชาวต่างประเทศ
โดยเสด็จร่วมสังเกตการณ์

เป็นแขกพิเศษ

๑ ต่างเป็นประจักษ์พยาน
สื่อสารพระปรีชาสามารถ

บันทึกหลักฐาน

๑ ทรงเป็นนักดาราศาสตร์
แห่งสยามตะวันออกไกล ๆ

กบฏริยาธิราช

ภาพยฺสูรางคณางค์ ๒๘

- ๑ ทรงพิสูจน์ว่า ศาสตร์ทางดาราศาสตร์ ย่อมพิสูจน์ได้
ใช้เรื่องลึกลับ สำหรับคนไทย ใช้เรื่องเหลวไหล จมจายพลิกแพลง
- ๑ ทรงสร้างศรัทธา ศาสตร์ทางดาราศาสตร์ ท้นความเปลี่ยนแปลง
หลักการคำนวณ มีส่วนแสดง สถิติแฝง พยากรณ์ดล
- ๑ ทรงขึ้นว่า ศาสตร์ทางวิทยา ว่าด้วยเหตุผล
ทรงนำความคิด ชีวิตปวงชน สู่โลกสากล แห่งวิทยาการ ฯ

โคลงสี่

- ๑ ทรงงานลุล่วงแล้ว ครรไล
จากพลับพลาค่ายใน ปากกว้าง
พร้อมพระเกียรติเกรียงไกร เกริกยิ่ง
พร้อมพิชัยป้าค้ำ แพร่เชื้อรอนชนม์ ฯ

ภาพยฺยานี ๑๑

- ๑ ไขป้าจากหัวกอ แพร่เชื้อต่อทุกทุกคน
ที่ร่วมขบวนชล สุริยุปราคา
- ๑ รวมชาวต่างประเทศ ร่วมสังเกตการณ์ดาราศาสตร์
ทั้งองค์พระลูกยา แลข้าราชการบริพาร
- ๑ แรกทรงพระประจักษ์ ยังประมวญข้อราชการ
เสด็จและทรงงาน ออกขุนนางมิว่างเว้น
- ๑ เมื่อพระอาการทรุด ทรงทราบจุดสุดเบี่ยงเบน
รับสั่งให้เลือกเฟ้น ภูดินทร์องค์ต่อไป
- ๑ คุมพระสติมัน สู่สวรรคตาลัย
ทรงตระเตรียมการณ์ไว้ อย่างรอบคอบแลชอบธรรม
- ๑ ทรงฝากเจ้าพระยา ศรีสุริยวงศ์^๑ ผู้นำ
พิทักษ์และอุปถัมภ์ พระโอรสธิดาเยาว์ ฯ

^๑ ต่อมาเป็นสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)

ภาพยี่สิบ ๑๖

๑ ณ วันที่หนึ่งยามเช้า	ตุลาคมเนา
วันสุดท้ายแห่งพระชนมา	
๑ รับสั่งย้ายเดือนเวลา	กับเจ้าพระยา
บุรุษรัตนพลก	
๑ ว่าคำคืนเพ็ญสมภพ	ยามต้นบรรจบ
ครบพระชนมาอุทัย	
๑ เครื่องแต่งพระบรมศพให้	ทรงระบุให้
ใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์	
๑ พระราชพิธีศพทรง	มีพระประสงค์
จัดอย่างประหัตประมาณ	
๑ คือพระสัมมานูปการ	แก่ผู้บริหาร
สยามประเทศสืบมา	
๑ ทรงปลอบแลรับสั่งลา	กรมหลวงวงศาฯ
กับสองเจ้าพระยาเลื่อนมา	

พระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑ ว่าความคายนั้นเป็นความ	ธรรมดาทุกยาม
หากแต่ก่อนหลังต่างกัน	
๑ ป่วยการโสกาจาบัลย์	เรียกร้องว้ยวัน
อันเป็นอนิจจังสังขาร	
๑ ทรงกล่าวคำนมัสการ	พระสัมโพธิญาณ
แล้วทรงสมาทานศีลห้า	
๑ จากนั้นทรงใช้ภาษา	อังกฤษสนทนา
แสดงพระสติสัมปชัญญะ	
๑ ว่ารู้พระองค์ทุกขณะ	เนื้อหาสาระ
ถูกหลักครบครันขั้นตอน	
๑ ทรงให้พระศรีสุนทร-	โวหารบรรณกร
อาลักษณ์บันทึกพระวาที	
๑ คำรับสั่งเป็นบาลี	ให้อ่านในที่
ประชุมสงฆ์วัดราชประดิษฐ์ ฯ	

๑ ใจความตามข้อลิขิต พิจารณาสังฆารอนัตตา	ทรงพระพินิจ
๑ แนวในพระสติสัมปทา ตราบจนวาระสุดท้าย	ต้ององค์ศาสดา
๑ ทรงให้พลิกพระวรกาย อย่างพุทธไสยาสน์วาระ	โดยลักษณะหมาย
๑ ก่อนสิ้นพระอัสสาสะ คือ 'เขาดายกันอย่างนี้' ฯ	ปัจฉิมวาระ

โคลงสี่

๑ โดยพระตรีรัตนพร้อม เสด็จสู่สวรรคาลัย ไว้พระกิตติคุณใน โลกเลื่องบันลือหล้า	พระหทัย ภพฟ้า ประวัติ- ศาสตร์เฮย กษัตริย์แก้วกรุงสยาม ฯ
--	--

ศุภมัตต

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ว่า

๑ ขอกราบพระณเฑาะเกล้า นบผ่านเฝ้าภูวนารด ปิยมหาราช-
 สยามินทร์ บดินทรเทพยพัฒน์ รัตนโกสินทร์ประเสริฐ เลอลบเลิกล้างหล้า
 องค์ที่ห้าแห่งสมัย ในพระราชจักรีวงศ์ ทรงดำรงรัชกาล นานสี่สิบสองปี
 ภูมิทำนุประเทศ ทุกคามเขตร่มเย็น คลาไยยุคเจริญวิบัติ โสมนัสไทยทั่วหล้า
 ทาสล้วนหน้าเป็นไท ไกรเกริกเกียรติเกรียงยศ ปรากฏแก่ไพรัช ขอยกหัตถ์
 เคารพ พระทรงภพทรงคุณ อุดมย์กุศลโอบาย ภายนอกในประเทศ
 พระเดชเดื่องลือไกล ไผไทยยินยง คงความเป็นเอกราช ประชาชาติแช่ซ้อง
 ทรงปกป้องสยามรัฐ ได้เสด็จฉัตรมหาศาล พระบริบาลไพร่ฟ้า หลากแห่งหล้า
 ลีลาศ รอยพระบาทเยี่ยมยอด ประพาสดลลขลมารค เขื่อนทุกซ์ยากราณภูร
 คลายทุกซ์รอนประชา มหากรุณาเหนือชีพ เกรียกประทีปประกายก่อง
 สว่างส่องพื้นพิภพ สบเกลี้ยงมหัศจรรย์ ชุบชีวิตนิเวชน ท่วมณฑลสารทิศ
 ทุกชีวิตชาวสยาม เทิดพระนามดำรง ทรงเป็นมิ่งเป็นขวัญ เนื่องนิรันดร์บำบวง
 ปวงประชาภักดี กอปรกรณีใดใด ขอสดนุญชัยชำนะ ทุกธุระกิจการ ไพศาลสืบ
 อนุสนธิ มงคลแก่ชีวิต อาจพิชิตไพร่ อาจมีสิริลาภผล อาจบันดลสราญสุข

อาจจัดทุกข์โศกภัย ทุกสมัยเสมอมา แต่เพลาบรพกาล นับนาน
หลายชั่วคน จวบจนภายภาคหน้า เทิดพระคุณอันหน้า อุ่นเกล้าชาวไทย
ทวีเทอญ ฯ

โคลงสี่

๑ น้อมใจจงรักเบื่อง	บาทฐลี พระเอย
ขอเดชพระบารมี	ปกเกล้า
เทิดพระเกียรติสตุติ	จอมกษัตริย์
ปี่ยมหาราชเจ้า	เด่นแคว้นแดนสยาม ฯ

โคลงสาม

๑ พระนาม 'จุฬาลงกรณ์'	ขจรจบแหล่งหล้า
กว้างกว่าผืนแผ่นดิน	โลกล้วนสรรเสริญ
๑ เยืนยอพระวรคุณ	กอปรการุณยภาพพัน
พระเมตตาทั่วมหัน	สฤษฏ์สร้างพสกสานต์ ฯ

โคลงสี่

๑ อังคารวารฤกษ์ล้ำ	มงคล
ยี่สิบกันยายน	เยี่ยมหล้า
สองสามพุทธศกกล	เก้าหก
พระจุติจากฟ้า	สู่พื้นไพทสยาม
๑ งามพระโฉมขึ้นช้อย	ชีวิน ราษฎร์แล
สมเด็จพระเทพสิรินทร์ ฯ	มาตุเจ้า
ประสูตินฤบดีนทร์	เผดิมเดช
โอรสพระจอมเกล้าฯ	กอปรด้วยบารมี ฯ

โคลงสอง

๑ เกริ่นสนั่นก้อง	สมภพสมโภชฟุ้ง
พาทยฉ้องประโคมขาน	
๑ บรรสานสังคีตพร้อม	บริวารแวดล้อม
ทนต์ไถ่ถนอมองค์	พระเอย ฯ

ทรงฉายกับสมเด็จพระบรมชนกนาถ

ทรงฉายกับสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ

โคลงสี่

๑ พระราชวงศ์เปี่ยมปลื้ม	เปรมปรีดี
ปวงพสกยินดี	ทั่วหน้า
พระชนกชนนี	ชมชื่น
เฉลิมพระยศเจ้าฟ้า	ดิลกกล้าเลอบุญ ฯ

ร่าย

๑ อุดลย์ดิเรกพระนามา 'สมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ บดินทร
เทพยมหามกุฏ บุรุษยรัตนราชวิวงศ์ วรุดมพงศบริพัตร สิริวิวัฒนราชกุมาร'
ครั้นครบวาระเจริญพระชนม์ ทรงคุณศลพระปัญญา ทรงศึกษาปวงศาสตร์
แจกยวราษโบราณ การทหารทรงฝึกฝน แม้จนกระบี่กระบอง ตามครรลอง
นักรบ มวยปล้ำครบหลากหลายบรรณ ประมวลรำอาวุธ ดำริบยุทธ์วิธี ทรง
พาชีแลक्षा ทรงปิ่นผาปิ่นไฟ ภาษาไทยบาลี มีครูไทยถวายงาน การ
อังกฤษวิทยา ครุมาจากสิงคโปร์ เลี้ยวโนเวนแอนนา เป็นกัลยาอังกฤษ

แห่งบริติชประเทศ เพิ่มพิเศษรัฐประศาสน์ พระชนกนาถทรงสอน วิชา
กรโบราณคดี วิธีรับแขกเมือง เรืองถือนาปราชัย ทั้งในหมู่พระราชวงศ์
ทรงเป็นที่จงรัก ประจักษ์พระปฏิภาณ ทรงเชี่ยวชาญครบถ้วน การศึกษา
หลากหลาย เพียบพร้อมประเพณี แลนา ฯ

โคลงสี่

๑ ครั้นปีคำรบพ้อง

ควรแก่เวลา

โสกันต์พิชิตรา

สมเด็จฯ มารดาเจ้า

๑ โปรดปรานพระยศตั้ง

กรมหมื่นพิณเนศวร

สุรัสวดีประมวถ

พระราชโอรสน้อย

พระชันษา

โปรดเกล้าฯ

คล้ายเคลื่อน แล้วเสข

สุดสิ้นพระชนมาน

ตามควร

สืบสร้อย

วิมลมิ่ง

ประทับยังวังใน ฯ

ทรงฉายเมื่อพระชันษาได้ ๑๓ พรรษา

ทรงบรรพชาเป็นสามเณร

ว่า

๑ ทรงอุยสิบสาม ยามพระชนกนาถ พระราชทานอิสริยยศ
ปรากฏแก่ทุกทิศ กรมขุนพินิตประชานาถ ตามราชประเพณี ทรงมี
พระหฤทัย ฝืนพระศาสนา บรรพชาเป็นสามเณร เจนจบเจ็ดจำรัส
ประทับวัดบวรนิเวศฯ ทั้งไทยเทศโมทนา ทรงศึกษาพุทธศาสน์ เทสน์
มหาชาติสักกบรรพ ดำรับพระชนกนาถ ทรงพระราชนิพนธ์ เป็นกุศลแก่
พระโอรส ครอบกำหนดหกเดือน ทรงลาเลื่อนบรรพชิต รับราชกิจชิดใกล้
คอยประทับรับใช้ แทบเบื่องมาทุกคฤ พระเอย ฯ

โคลงสี่

๑ ภูวดล ฐ โปรดเกล้าฯ
ทรงสั่งสอนอธิคม
ราชการเนืองนิยม
การปกครองเด่นด้อย

๑ สวนกุหลาบตำหนักสร้าง
สำหรับเจ้าฟ้ายัง
เจ้านายพี่น้องหวัง
แลกเปลี่ยนความรู้ได้

อบรม
ใหญ่น้อย
บังคับ ครอบนา
ทราบข้อควรกระทำ
ในวัง หลวงเฮย
ประทับใกล้
พบปะ ประชุมแล
ประโยชน์แท้นชม ฯ

ว่า

๑ สมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ เจ้าสถานวังหน้า อันเจ้าหล้าทรงตั้ง
รั้งลำดับที่สอง รองลงจากทรงธรรม์ เสด็จสวรรคาลัย ผู้ใดในพระราชวงศ์
มิได้ทรงตั้งแต่ง ตำแหน่งรัชทายาท ครั้นศักราชเวียนผัน สองพันสี่ร้อย
สิบเอ็ด พระจอมเกล้าฯ เสด็จสวรรคต ทั้งหมดพระบรมวงศ์ รวมเป็น
องค์ประชุม ชุมนุมข้าราชการ ต่างสมานสมัครจิต เชิญกรมขุนพินิต-
ประชานาถ ขึ้นครองราชสมบัติ เสด็จรัฐสยามประเทศ ปกเทศเกล้า
ชาวประชา เจริญพระปรมาภิไธย ในพิธีราชาภิเษก องค์เอกขัตติยราช
‘พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ
บุรุษรัตนราชรวิวงศ์ วรุดมพงศบริพัตร วรขัตติยราชนิกรโดม จาคูรัตนบรม-

มหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนาถบพิตรพระจุลจอม-
เกล้าเจ้าอยู่หัว' เทิดทูนบาทบงกช พระบรมมหากษัตริย์ เสวตฉัตร
กรุงสยาม ก้องพระนามพิสุทธิ สมมุติเทพภูบาล เป็นรัชกาลที่ห้า
ณ แหล่งหล้าไพทไทย สมัยรัตนโกสินทร์ มหินทรจักรวิงส์ ชำรงราชพิธี
มีขบวนแห่แหน แสนยากรสดลมารค ทวยราชฎ์หลากหลายเผ่า จงรัก
พระผ่านเกล้า เปี่ยมปลื้มบารมี พระเอย ฯ

โคลงสาม

๑ มีพระราชโองการ
คามประเพณีอ้า

๑ กรมหมื่นบวรวิชัยชาญ
ไอรสพระปิ่นเกล้าฯ

แต่งตั้งสถานฝ่ายหน้า
ออกเฝ้าอนอริกรณ
สืบสานธรรมเนียมเจ้า
เปี่ยมด้วยพระปรีชา ฯ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พ.ศ. ๒๔๑๑

สมเด็จพระราชวังบวรวิชัยชาญ

ร่าย

๑ เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ คงสำเร็จราชการ ดูแลงานแผ่นดิน ทั้ง
ทรัพย์สินพร้อมสรรพ กับบรรดาเจ้านาย พระสหายและบริวาร รับราชการ
พร้อมพร้อม ห้อมล้อมล้วนพล้ง ทุกผู้หวังวัฒนา ตามพระราโชบาย แนวทาง
หมายคบบ้าง ไพร่หล้าสากล นำปวงชนพิพัฒน์ เพื่อเงินจืดจางเรื้อ เพชฌ
ภัยโลกา นานคราโดยดล ทนเล่ห์กลต่างชาติ ปราศเป็นเมืองขึ้นใคร ไทย
มิเป็นทาสเขา เนนिरทุกขุชุกเชิญ เพื่อความเป็นเอกราช เสด็จประพาส
ไพร่ไพร่ ทรงทัศนศึกษา แลบนานาประเทศ เยือนเยี่ยมเขตสิงคโปร์ วิเท-
โศบายหมาย คบหาสหายต่างชาติ ประพาสอินเดียชวา ศึกษาระเบียบ
แบบแผน เลิกเฝ้าแทนหมอบคลาน ข้าราชการขึ้นเฝ้า คำนับแทนนอบเกล้า
เยี่ยงหล้าสากล ประเทศแล ฯ

โคลงสอง

๑ พระชนม์ขี้สับถั่ว	ทรงอุปสมบทล้วน
หลากให้พิธี	พร้อมนา
๑ ประเพณีเก่าแท้	ราชনীติภาวะแล
ผ่านพ้นสมบุรณ์	แบบเฮย
๑ พุนพระเดชเพียบพัน	พระราชอำนาจล้วน
ปราศผู้ดูแล	องค์เอย
๑ แปรสิทธิขาดสู่ไท	ผู้อื่นใดมิได้
เทียบด้วยบารมี	พระเอย ฯ

โคลงสี่

๑ พิธีราชาภิเษกซ้ำ	ทวิวาร
ด้วยพระบุญญาธิการ	แต่งตั้ง
พระมหากษัตริย์ไพศาล	ไพสิฐ
ป้องปกประเทศทั้ง	ถิ่นถ้วนบริบูรณ์

คราวเสด็จพระราชดำเนินเยือนอินเดีย พ.ศ. ๒๔๑๔

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พ.ศ. ๒๔๑๖

สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์

๑ พุนตำแหน่งแต่งตั้งให้	พระสงฆ์
เลื่อนยศพระราชนัดดา	ใหญ่น้อย
ปรับข้าราชการ	ยศยิ่ง
บำเหน็จมิใช่ด้วย	เด่นด้วยวงศ์สกุล
๑ เกื้อหนุนปรับเปลี่ยนทั้ง	ครรถ
ปฏิรูปการปกครอง	เก่าแก่
'สภาที่ปรึกษา' สอง	ทรงแต่ง ตั้งนา
ปรับเปลี่ยนบริหารแล้ว	หลากสิ้นบรรพสมัย ๖

ร่าย

๑ ยศใดมีค่านึง ทุกคนจึงเทียมกัน หลายปัญญาความเห็น หลายคน
เป็นกรรมการ ร่วมบริหาร 'สภา ที่ปรึกษาราชการ แผ่นดิน' พยานความคิด
ล้วนมีสิทธิ์แสดง ชี้แจงแก้ปัญหา 'ที่ปรึกษาในพระองค์' คงเป็นสองสภา
องค์ประธานาธิบดี คือภูมิโดยแท้ ทรงแก้การปกครอง เป็นสิบสองกระทรวงกรม
อุดมเสริมเพิ่มพลัง เดิมเวียงวังคลังนา สมุทกลาโหมพ้อง ปกป้อง
พื้นแผ่นดินไฟท ขั้วไพร่ภูธราน คูแลการภาคใต้ ให้มีสมุหนายก คุมปกครอง
ฝ่ายเหนือ ทรงจุนเจือกำลัง กรมพระคลังคุมเงินทอง การค้าของต่างชาติ
เรื่องพระศาสนา ศึกษากรมธรรมการ การศาลกรมยุติธรรม ส่วนการ
นำก่อสร้าง ถนนกว้างเกิดมรรคา กรมโยธาธิการ การทหารแลอาวุธ
กรมยุทธนาธิการรับ กับกรมมรุทธาธิ อีสริยาภรณ์ประสาท เรื่องราชการประทับตรา
คุมปรึกษากฎหมาย ช่วยภายในยุติธรรม ดำเนินสิบสองกรม บรรสมเสริม
ราชกิจ ล้วนบัณฑิตบริหาร ข้าราชการชาญเชี่ยวชาญ เกี่ยวข้องปรองดองกัน
จัดสรรเสนาบดี มีปลัดร่วมสิบสอง อธิบดีรองลงมา ถึงบรรดาเจ้ากรม
อุดมปลัดครบถ้วน ล้วนแต่สมฐานะ ขุนหลวงพระพระยา ตั้งตามฐานันดร
ชนนิกรแซ่ซ้อง ก่อเกียรติประวัติก้อง แก่ชั้นอนุชน ท่านนา ๖

โคลงสี่

๑ อนุสนธิทรงเปี่ยมด้วย	พระปรีชา
ทรงปกครองอาณา	ประเทศกว้าง

‘มณฑล’ แห่งนครา	สิบสี่ แห่งแะ
ประกอบขอบเขตสร้าง	ออกได้ดกเหนือ
๑ เจือประสานส่วนสร้อย	มณฑล
‘จังหวัด’ จัดปวงชน	แบ่งไว้
‘อำเภอ’ และ ‘ตำบล’	เยี่ยงปัจ- จุบันเฮย
อีก ‘หมู่บ้าน’ จัดให้	แก่ผู้บริหาร ๖

ร่าย

๑ ข้าราชการปกครอง ตามครรลองบรรลุ ‘สมุหเทศาภิบาล’ หรืองานข้าหลวงใหญ่ ทุกท่านไฝ่ปกครอง ปรงดองในมณฑล ทั่วทุกชนบทจัด ส่วนจังหวัดทั้งปวง ‘ข้าหลวงจังหวัด’ มี ทวีการรายงานผลต่อมณฑลทุกแห่ง ตำแหน่งค่อนันหมาย เรียกว่า ‘นายอำเภอ’ สม่าเสมอคุมประจำ แต่ละอำเภอใด ตำบลในเขตชั้นมี ‘กำนัน’ สำนอง ปกครองพื้นที่ทาง กลางหมู่บ้านทุกแห่ง แหล่ง‘ผู้ใหญ่บ้าน’สรร ร่วมกันช่วยฝึกปรือร่วมมือแก้ปัญหา ของประชาราษฎร คลายทุกข์นิกรลำเค็ญ คลายชุกเข็ญทุกเขต ต่างพระเนตรพระกรรณ ร่วมจัดสรรอำนาจ ไซ้สิทธิขาดแต่พระองค์ทรงตั้ง‘กองตำรวจ’ ‘พลตระเวน’ตรวจตราเมือง พร้อมประเทืองความสงบสยบโจรผู้ร้าย ไพรฝ้ายบ่มเพิ่ม เริ่มภายในพระนคร ทรงอาทรปวงพสกทรงป้องปกทวยราษฎร์ เพื่อแคล้วคลาดโอยภัย อบอุ้นใจชาวประชาพระเมตตาจุบิตร อันอาทรในบุตร มีสิ้นสุดพระคุณ นับเป็นบุญไทยเกิดเกิดได้พระบารมี ทุกชีวิสวามิภักดิ์ พระพิทักษ์โลกหล้า ผาสุกทุกถ้วนหน้าร่มเกล้าชาวสยาม ยิ่งแล ๖

โคลงสอง

๑ ตามธรรมเนียมก่อนนั้น	พระปรับเปลี่ยนเชิงชั้น
แจกหล้าสากล	นิยมนา
๑ เรื่องคนคลานหมอบเฝ้า	นำแบบไพรชเข้า
ปรับใช้เป็นยืน	เฝ้าเฮย ๖

โคลงสี่

๑ ชื่นชมผมแบบไว้

ทรงมหาดไทยชวน
ผมหญิงต่างกระบวน
ฤๅดอกกระทุ่มบ้าง

๑ ขำราชการใส่เสื้อ

เสื้อนอกคอตังสมัย
คุมห้าเม็ดทองอุไร
โจงกระเบนแบบก็

๑ เสริมสุริยคติใช้

ตามอย่างสากลอิน
วันเดือนบอกระบิล
เลิกนับขึ้นแรมร้าง

๑ สรรค์สอนการขัดให้

กินหมากฟันดำราว
เป็นที่ขัดดาขาว
ปรุงปรับเมืองสยามแผ้ว

๑ บรรพสมัยไว้ทุกข์ทั้ง

ทวยราษฎร์โขนหัวตาม
ครากษัตริย์ทรงนาม
ให้เลิกโขนเกศเกล้า

๑ วิธีกินเปิบป้อน

รู้จักรับประทาน
ใช้มือแบบโบราณ
ซ่อนซ่อมกวาดข้าวเกลี้ยง

พอควร

เลิกร้าง

ประบำ

แบบเบื่องโบราณ

แบบไทย

ใหม่นี้

ครันครบ

ก่อนได้คงเดิม

ปฏิทิน

ยกอ้าง

บุรณแบบ

ก่อนนั้นคติจันทร์

ฟันขาว

คำแล้ว

ต่างชาติ

ผ่องหน้าประชาไทย

เมืองสยาม

พระศพเจ้า

สวรรคต

พสกได้เสรี

อาหาร

เครื่องเลี้ยง

ยกเลิก

สะอาดได้ในจาน ฯ

โคลงสาม

๑ จัดสรรการกินอยู่

ตามหลักก่อนามย์ถ้า

สู่เขียงอย่างต่างหล้า

ถูกถ้วนดิงาม

๑. ลอตามราชสำนัก
ภายนอกเห็นชอบใจ

๒. ทรงตั้งสถานพยาบาล
พระกรุณายิ่งนัก

๓. ธรรมเนียมไทยอันดี
พระริเริ่มเสริมซ้ำ

เป็นหลักแบบอย่างให้

เยี่ยงพ้องดังประสงค์

เริ่มสู่ติกาตลอดพัน

ราชฎีร์แล้วคลาดกับ

ตัวอย่างมีมากแล้ว

ส่งให้ไทยเจริญ ฯ

โรงพยาบาลหลวงแห่งแรก ซึ่งต่อมาคือโรงพยาบาลศิริราช

ว่า

๑. ดำเนินการภาษี รายได้มีแก่ประเทศ ในเขตพระราชวัง โปรด
จัดตั้งหน่วยงาน การภาษีจัดหา 'หอรัษฎากรพิพัฒน์' เร่งรัดเก็บรายได้
แต่ก่อนไร้ครันครบ พบว่านายอากร คนจีนจรูญขาด ภาษีราษฎรเขาเก็บ
รีดเงินเหน็บห่อพก ยกแต่ประโยชน์ตน ผลไม่ถึงแผ่นดิน ต่างกินนอก
กินใน ไม่ส่งไปรัฐบาล ไม่เป็นการเป็นธรรม พสกจำเดือดร้อน เสียทรัพย์
ซ่อนหลายอย่าง ค้างอาทรรันทด ทรงกำหนดคุณค่า ภาษีว่าเป็นธรรม
นำบังคับอากร เงินนาครส่งครบ คุมค่ารบเครื่องครัด ด้วยหอรัษฎากรฯ
พัฒนาธรรมาหลัง เป็น 'พระคลังมหาสมบัติ' ทรงจัดแบ่งรายได้ ให้เป็น
ส่วนทรัพย์สิน ของแผ่นดินโดยแยก แยกจากส่วนพระราชทรัพย์ มีเนื่อง
นับปะปน กลการค้าภาษี ทวีเก็บเนื่องแน่น สู่แผ่นดินสุริยุ ส่วน

มหากษัตริย์ทรรพ์สิน จากที่ดินไร่นา จากพระราชมารดก ดกแกว้ขัตติยราช
 อันอาจทรงสละ เป็นธรรพ์แกว้พระนคร ทรงอาทรทูกงาน เช่นการแลกดินแดน
 ทรงจ่ายแทนบางส่วน เป็นเงินค่วนสมทบ ให้ถ้วนครบจำนวน สมควรร่วม
 บริจาค เงินในภาคทรรพ์สิน^๑ เงินแผ่นดินโดยเสด็จ เบ็ดเสร็จจ่ายแก่เขา
 เอาให้เมืองฝรั่งเศส งบประเทศทรงตั้ง เป็นงบคลังประจำปี ทบทวิแบบอย่าง
 แนวทางในปัจจุบัน โปรดให้สรรคสร้างงาน ‘ธนาคารไทยพาณิชย์’^๒
 เป็นกิจการก่อตั้ง กำเนิดนี้แต่ครั้ง กว่าร้อยปีปลาย แลนา ฯ

โคลงสอง

๑ ทรงหมายพสกสร้าง	ถ้วนแต่มีความดีอ้าง
ออกให้คนสราญ	
๑ การพนันบ่อนเบี้ย	พาชีพหย่อนอ่อนเปลี้ย
หมดสิ้นเนื้อตัว	
๑ เมามัวอบายมุขแล้ว	คนบ่คลายคลาดแคล้ว
ทาสผู้ทรงบุญ	
๑ พระการุณย์โปรดเกล้าฯ	ให้เลิกบ่อนบ่เสรำ
สร้างสิ้นวงพนัน	นั้นแล ฯ

โคลงสี่

๑ ขุดคลองคันจ่ายน้ำ	กสิกร
ทั้งนอกในพระนคร	ถิ่นให้
‘คลองรังสิต’ สัญจร	จรัลคู่ นาเฮย
‘คลองพระโขนง’ ไกล	เขตแคว้นแดนทอง
๑ ‘คลองปทุมวัน’ ลูได้	โดยประสงค
‘คลองกระทุ่มแบน’ คง	ขุดสร้าง
‘ภาษีเจริญ’ ทรง	ดำริ เพิ่มนา
ให้ขุดระบายน้ำบ้าง	แบบเบื่องเกษตรการ

^๑ ย่อจาก ‘ทรรพ์สินส่วนพระมหากษัตริย์’

^๒ เมื่อแรกตั้งใช้ชื่อว่า ธนาคาร ‘สยามกัมมาจล’ (Siam Commercial Bank)

เส้นทางคมนาคมทางน้ำ
ช่วยส่งเสริมการเกษตร

‘กรรมป่าไม้’ ความคุม
การตัดไม้และการส่งออก

๑ งานบำรุงป่าไม้

แจกจ่ายพันธุ์พฤษภษา

ยาสูบและธัญญา

ปลูกพืชผลกล้วยกกล้วย

๒ การตัดป่าตัดไม้

‘กรรมป่าไม้’ สร้าง

กฎหมายออกคุมตรง

อินชีพพฤษภษายัง

นานา

ไร่ฝ้าย

ทรงส่ง เสริมแธ

สืบเลี้ยงรับประทาน

โนพง

เริ่มตั้ง

ตัดป่า ได้ฤฯ

อยู่ด้วยพนาธิ ฯ

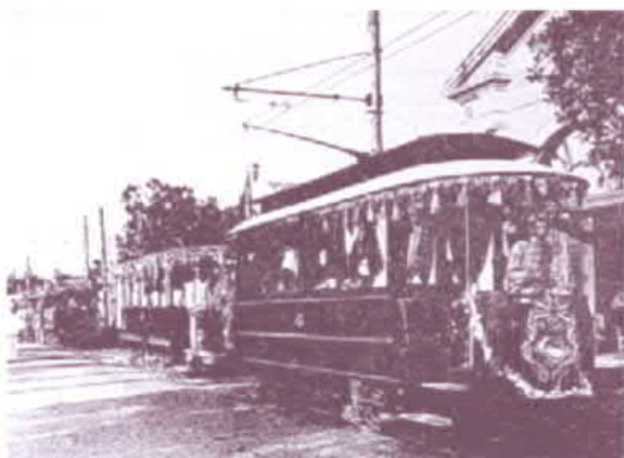
ถนนราชดำเนิน

ถนนมหาชัย

ทรงเปิดทางรถไฟหลวงสายแรก
กรุงเทพฯ - พระนครศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๔๓๙

การเดินรถรางเริ่มเป็นครั้งแรกในพระนคร
พ.ศ. ๒๔๓๑

رأى

๑ โปรดทวิการสร้างถนน จรดในพระนคร บทจรทางสถล เช่น
'ถนนราชดำเนิน' เดินรตรงกลางกรุง ผดุงคนมาคม ชนนิยมชมชอบ
ประกอบ 'การรถไฟ' ไปกรุงเก่าสายแรก แยกเดินสู่โคราช พุทธศักราช
สามเก้า^๑ เข้าออกหลายจังหวัด จัดดำเนินต่อมา ทัวอาณาจักรไทย
การรถไฟเรื้องรุ่ง เพราะพระมุงผดุงชาติ สำนักกราณูร์ทวมทัน พระเมตตา
เปี่ยมล้น สืบสร้างพัฒนา เมืองเฮย ๖

โกลงสี่

๑ 'การประปา' เริ่มขึ้น
น้ำสะอาดราษฎร
'โทรเลข' 'วิทยุ' จร
ทั้งจดหมายถึงได้

ในนคร
สะดวกใช้
เป็นสื่อ สารเฮย
ส่งด้วย 'ไปรษณีย์'

ถังสูงส่งน้ำประปาที่สี่แยกวรจักร

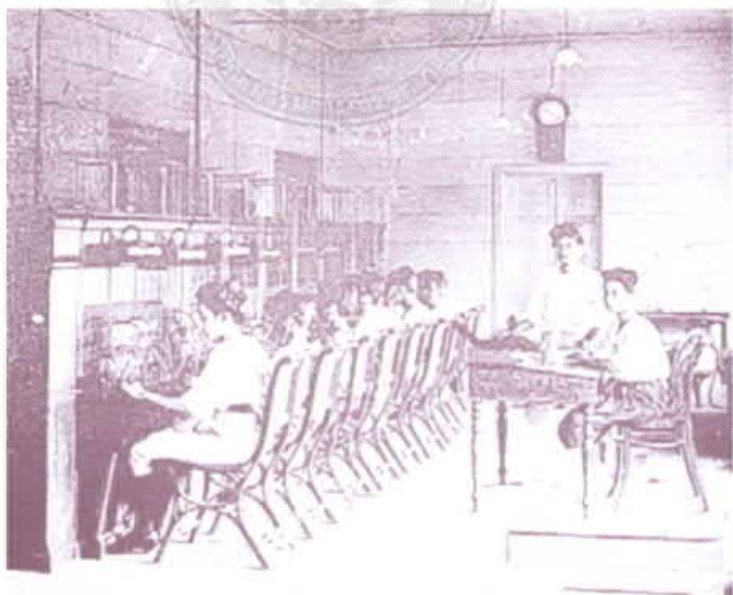
เครื่องรับโทรเลขรุ่นแรกของไทย

บุรุษไพร่พล

บุรุษไพร่พลส่งจดหมายถึงบ้าน

พนักงานโทรศัพท์

๑ มี 'กรมโลหกิจ' ไว้
ชุดแรงงานประเทือง
ทรงออกกฎหมายเรื่อง
แจกเงินดีบุกบ้าง

๑ ทรงเสริมให้รู้ได้
พระราชกรณียะ-
พูนทรัพย์แผ่นดินทวี
ปวงราษฎร์ทุกชนชั้น

๑ ภูไนขอคำริด้วย
ปฏิรูปสังคม
สถานะราษฎร์นิยม
ทรงเลิกทาสสืบสร้าง

คุมเหมือง
ทรัพย์สร้าง
เรื่องแร่
ภาคใต้โดยตรง
ประโยชน์
ยักจั่น
พิพัฒน์ เพิ่มแซ
ปลานปลื้มเปรมฤทัย
อุดม เศรษฐ
เกิดกว้าง
แปรเปลี่ยน แปลงนา
ไพร่มั่นพลเมือง ฯ

ภาพวาดภายในพระที่นั่งอนันตสมาคม แสดงเหตุการณ์การเลิกทาส

ร่าย

๑ ทรงประเทืองประเพณี การมีทาสช่วงใช้ ไว้ตามบ้านตามเรือน
เหมือนโบราณนานมา ปวงประชาไร้สิทธิ ดังถูกรีดรอนชีพ ควรรับหา
ลู่ทาง วางแบบ ‘การเลิกทาส’ ตัวอย่างชาติเกรียงไกร การพิพาทใน
อเมริกา นำมาซึ่งสงคราม นับเป็นความยุ่งยาก เรื่องลำบากลำบาก
อาจมีผลกระทบ พระทรงภพประกาศ ปล่อยุททาสเป็นไท พวกทาส
ในเรือนเบี้ย ทรงเกลี้ยกล่อมกำหนด ลดค่าตัวตามกาล จนครบวาระ
เวลา ปล่อยุททาสทาสี สามสิบปีเป็นไท ครบถ้วนในพระนคร มีบัน-
ทอนเลือดเนื้อ ล้วนโอบเอื้อเชิงชั้น ทั้งทาสแลนายนั้น หมดข้อกังขา
สิ้นแล ฯ

โคลงสอง

๑ พระปรีชายิ่งล้ำ	แบบบัวมิชอกช้า
แลน้ำไปมี	ขุนนา
๑ เป็นการดีเด่นได้	โลกย่อมเอื้อนขอให้
ประจักษ์ถ้วนทุกสถาน	ทั่วแล ฯ

ร่าย

๑ อนึ่ง ‘การปลดไพร่’ เป็นงานใหญ่ยิ่งนัก ไพร่คือหลักแรงงาน
ส่งส่วยสารบ้านเมือง เปลืองปัญหาสังคม มุลนาขนิมทujurิต คิดแสวงหา
ประโยชน์ คือผลไสดจากไพร่ บัญชีไม่แน่นอน อาจรีดรอนแรงงาน
สถานการณ์คับขัน ไพร่จยันหลบหนี มีเป็นหลายหมื่นคน ล้วนสับสนยุ่งยาก
ทรงเปลี่ยนจาก ‘ระบบไพร่’ เป็นระบบใหม่คือ ‘ทหาร’ เริ่มจากการให้สมัคร
แล้วเป็นลักษณะเกณฑ์ ระยะเวลาประจำการ คนละประมาณสองปี
ทวิทหารหลายกองทัพบก ทหารดับเพลิงทหารม้า กรมทหารหน้าทหารช่าง
ไพร่จึงว่างภาระ ได้อิสระแก่ตน เป็นพลเมืองสามัญ เลือกสรรที่ทำกิน
อาชีพสินทรัพย์เกิด แรงงานเลิศผลผลิต ดิดดลาดการค้า สู่แหล่งหล้า
สากล แรงงานคนสำคัญ บันดาลเพิ่มประชากร ทั่วนครสยามรัฐ
พูนพิพัฒน์จรสจ้า อบอุ่นไพร่ฟ้า ต่างได้เสรี- ภาพเฮย ฯ

โคลงสาม

๑ ภูมิคำวิจารณ์
ชี้ช่องชนทุกชั้น
๑ เรื่องความพิพาทใด
คดียากย่อมอาจแก้

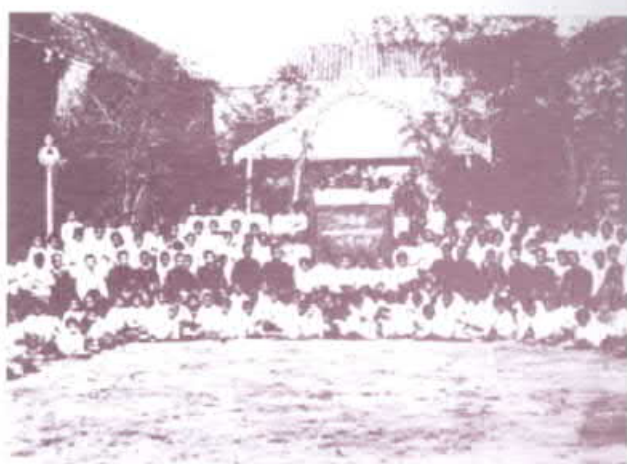
ศาลกฎหมายแน่นั้น
ทุกผู้ทุกนาม
นัยยุติธรรมเที่ยงแท้
กล่อมได้โดยดี ฯ

ร่าย

๑ มี 'กระทรวงยุติธรรม' ดำเนินเรื่องราชการ การศาลและกฎหมาย
หลากหลายข้อควรรับ รับแบบอย่างต่างประเทศ ทรงมีเจตน์จำนง ความ
มั่นคงเที่ยงธรรม ทั้งการจำลองโทษ โปรดให้เลิกทรมาน เลิกประจานหัวเมือง
ชาติรุ่งเรืองไปประพฤติ ยึดเป็นข้อกำหนด ทรงแก้บทกฎหมาย ชนหญิงชาย
เป็นความ ตามแต่ผู้พิพากษา จะพิจารณาคดี มี 'ศาลชั้นต้น' ให้ หาก
ได้รับตัดสิน ไม่ยื่นขออุทธรณ์ ฟ้องร้อง 'ศาลฎีกา' พิพากษาโดยพระองค์
ผู้ทรงธรรมทศพิศ ทรงทราบผิดแลชอบ ความระบอบแบบนี้ ยุติธรรมช่วยชี้
ช่องให้พิพากษา นั้นแล ฯ

ทรงตั้งกระทรวงยุติธรรมให้ดูแลด้านการศาลทั่วประเทศใน พ.ศ. ๒๔๓๔

โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ

การเรียนในโรงเรียนราษฎร

โคลงสี่

๑ ความเป็นมาแต่ครั้ง

‘การศึกษา’ เชี่ยวชาญ

อาศัยวัดเป็นสถาน

หญิงส่งเข้าวังไว้

๒ โรงเรียนประถมเริ่มขึ้น

‘สวนกุหลาบ’ แต่หลัง

เจ้านายหลากหลาย

ข้าราชการชั้น

๓ พากเพียรสำเร็จได้

วังสุวัดทองสรค์

โรงเรียน ‘วัดมหารณพ์ฯ’

ขยายทั่วประเทศกว้าง

โบราณ

ฝึกได้

ชายเล่า- เรียนนา

ชอบขันอบรม

โนวัง หลวงแล

แห่งนั้น

ทรงศึก- ษาเฮย

ใหญ่น้อยพลอยเรียน

โดยพลัน

สถยภูตร้าง

แห่งแรก

แต่บัดนั้นต่อมา

๑ ตำราเรียนแต่งขึ้น

มูลบทบรรพกิจผาย
โอ้เอั้วหารราย
ทั้งขนบธรรมเนียมข้อ

๒ กรมธรรมการจากนั้น

สมัยพระพุทธเจ้าหลวง
'กระทรวงศึกษาฯ' ปวง
ส่งบุตรธิดายัง

๓ เลียรท่านดำริให้

ส่งนักเรียนสู่สถาน
พระโอรสบริวาร
เป็นคลื่นลูกใหม่ก้าว

๔ คือผลแก่ประเทศทั้ง

ต่างกลับมากอบกู้
นำตัวอย่างเพิ่มพูน
ช่วยราชการไทยให้

โดยหมาย

พจน์พร้อม
ฟังเสนาะ เยี่ยมแล

สื่อให้อบรม

เป็นกระทรวง

แต่งตั้ง

ประชาชื่น ชมนา

อยู่ด้วยโรงเรียน

ดำเนินการ

ต่างด้าว

ไปศึก- ษาแ

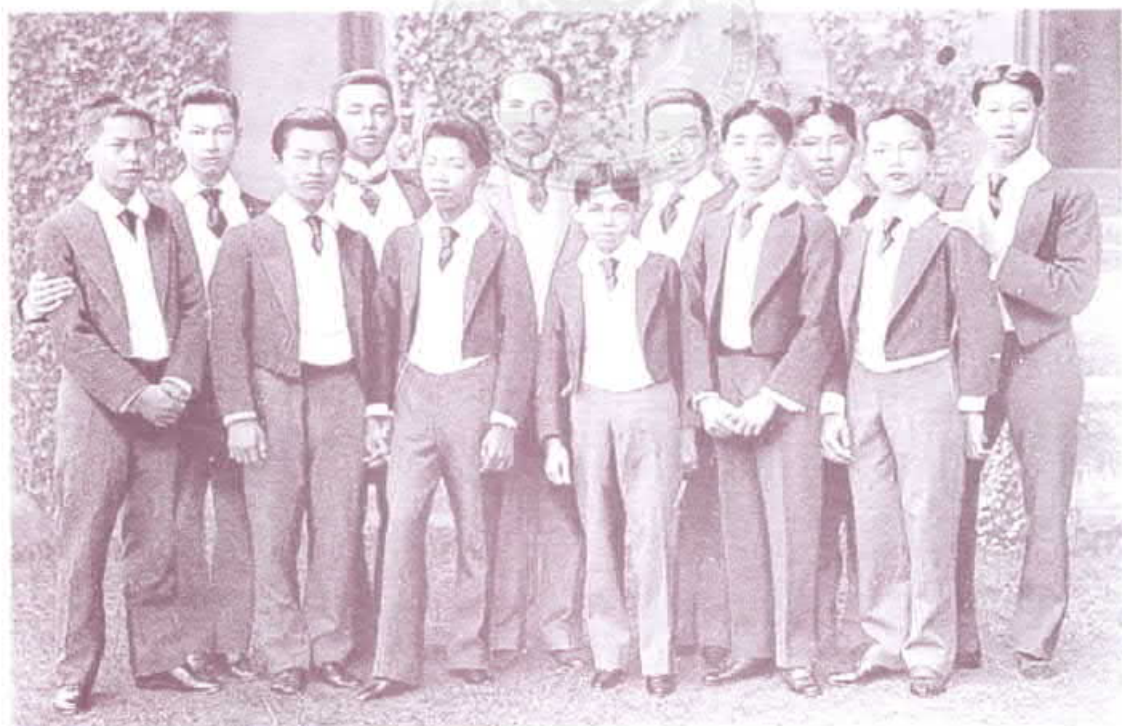
สู่หล้าสากล

ทวีคุณ

ชาติได้

ปรับเปลี่ยน ระบบเฮย

ก่อก้าวดังถวิล ฯ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับพระราชโอรสที่ทรงส่งไปศึกษา ณ ต่างประเทศ

ร่าย

๑ พระสยามินทร์ปิ่นรัฐ ทรงพิพัฒน์พุทธศาสนา มีพระราชวินิจฉัย
ศาสนาใดก็ดี ควรทวี่อุปถัมภ์ นำพุทธคริสต์อิสลาม อินดูพราหมณ์งามจด
แม้ต่างกฎคำสอน ไทยนิกรผู้นับถือ คือคนมีศีลธรรม ทรงอุปถัมภ์
พระราชทาน ที่ดินสถานแก่วัด พระตำรัสแต่งตั้ง ทั้งยศศักดิ์เงินทอง
ปองบำรุงปวงสงฆ์ ถ้างพระไตรปิฎก ยกพระราชทานแก่วัด หลายจังหวัด
นอกใน สร้างวัดไทยจรัส เช่นวัดราชบพิธฯ รังสฤษฎ์ร่มเย็น เป็น
พระอนุสรณ์สถาน ในรัชกาลที่ห้า แล่งหล้าอนุสาวรีย์ พระมเหสีทุก
พระองค์ พระราชวงศ์โอรสา พระธิดาแลเจ้าจอม ถนอมบำรุงต่อมา
ถึงพระนัดดาทั้งหลาย เจดีย์รายเรียงรอบ ในขอบเขตมณฑล เพื่อชน
สักการะ อีกวัดเบญจมบพิตรฯ สรรค์สฤษฎ์บรรเจิด เลิศสถาปัตยกรรม
นำยุโรปไทยประยุกต์ ทรงทำนุกิลปะ วัฒนธรรมสถาน แม้ไพศาลพิเศษ
พระबारเมศย์ล้ำ ล้วนเลิศประเสริฐซ้ำ สืบสร้างศาสนา นั้นแล ฯ

โคลงสี่

๑ กระทรวงศึกษาอุปด้วย

เพิ่มเพื่อนานิยม

เช่น 'กรมพิพิธภัณฑ' ผสม

'กรมศาสนา' ๑ แฝว

๑ ภูไนยคือปราชญ์แท้

พระราชนิพนธ์วรรณคดี

หนังสือ 'พระราชพิธีฯ'

'เงาะป่า' 'สุภายิต' ซ้ำ

๑ 'บรมราโชวาท' นั้น

เพื่อพระราชโอรสยล

'จดหมายเหตุฯ' อนุสนธิ์

เป็นศาสตร์สอนชนให้

หลายกรม

ยิ่งแล้ว

เสริมส่ง ศิลปนา

ผ่องพันหทัยไทย

องค์กวี

หลากล้ำ

ทรงรวบ รวมเฮย

ศัพท์พร้อมพรรณนา

พระนิพนธ์

อย่างได้

ราชกิจ

รอบรู้ปัญญา

๑ เดิมชื่อ กรมสังฆการี

ตัวอย่างพระราชนิพนธ์

๑ 'นิทราชาคริต' นั้น
 เลกพระฉายส่องนำ
 ทศพิศราชกรรม
 กาหลินกอลปรก้องกว้าง

๒ ปราณีรักษานฤธรี
 ทรงเปี่ยมพระการุณ-
 โอบเอื้อพระเจื้อจุน
 พระเสด็จฯ 'ประพาสคัน'

๓ เขื่อนเคหาห่างพัน
 ทอดพระเนตรราชนฤ
 มีจนยากสัจจ
 พระราชทานทรัพย์ทั้ง

๔ เสด็จฯ เขื่อนยุโรปซ้ำ
 ผูกมิตรด้วยนานา
 ผู้ครองรัฐกษัตรา
 พระสงเสริมสยามก้าว

วรรณกรรม

ก่อสร้าง

จิรายัตว พระเอษ

แน่แท้ภูบดี

เลอคุณ

ยภาพพัน

ผองพสก สยามแษ

เยี่ยมไกลไทยประชา

พระนคร

อยู่ยัง

เสด็จฯ ทัว ทิศนา

ไร่บ้านชานเรือน

สองครา

ประเทศดาว

ทรงคบ หาเสย

ก่องหล้าสากล ฯ

การเสด็จประพาสต้น

ร่าย

๑ ผลสัมพันธไมตรี มีระหว่างต่างชาติ เอกราชจึงยินยอม ทรงเล็ง
เห็นการณ์ไกล ไพร่ซ่งเผ่าอาณา มาสู่แถบเอเชีย มากเมืองเสียเอกราช
แทบทุกชาติเว้นไทย พระวินิจฉัยถูกต้อง คบเพื่อนพ้องต่างประเทศ วิเศษ
วิเทโศบาย ดินแดนชายฝั่งโขง ช่วยจรรโลงฐานะ พระยินยอมแบ่งแยก
แลกดินแดนบางเขต แก่ประเทศมหาอำนาจ เพื่อเอกราชของไทย อารัง
ในโลกา พระปรีชายิ่งนัก พระพิทักษ์กรุงสยาม เลื่องลือนามปรากฏ
เห็ดพระยศยิ่งกล้า พระเกียรติอยู่คู่ฟ้า พสกซ้องสรรเสริญ พระเอย ฯ

เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่าง ๆ ในยุโรป

โคลงสี่

๑ อัญเชิญพระประวัติไว้

พระมหะสิทรง

สูงสุดแห่งพระองค์

ยกพระนางเจ้าฯ ทั้ง

๒ บำเรอพระยศชั้น

สนมเอกจอมมารดา

เจ้าจอมต่างสกุลมา

ถวายอยู่จนหล้ากล้วน

๓ เกรียงไกรไอรสล้ำ

พระราชธิดาสมร

เจ็ดสิบเจ็ดองค์บรร

สืบราชสกุลผ่องแผ้ว

ธำรง

แต่งตั้ง

อัครเส

พระน้องนางเธอฯ

พระชายา

ครบถ้วน

รองบาท พระเอย

กว่าร้อยนางใน

คุณากร

มิ่งแก้ว

สันตติ- วงศ์เฮย

สืบห้าครรถง

๑ สองโอรสยศยัง

คือกษัตริย์สยามินทร์
รัชกาลหกจอมกวิน
ที่เจ็ด 'พระปกเกล้าฯ'

๒ จอมไทยทวีนัน

ชาติติยราชา
รัชกาลที่แปด 'อา
ปวงราษฎรรักบาทเบื้อง

๓ รัชกาลนี้ที่เก่า

'มหाराชภูมิพลฯ'
ครบห้าสิบฉนำคล
อบอุ่นไฟทไฟฟ้า

ธานินทร์

ธิราชเจ้า

'พระมงกุฎ-เกล้าฯ'แล

ก่อเกื้ออธิปไตย

พระนัคดา

โรจน์เรือง

นันทม-หิตล'เฮย

เกิดไท่ทุกวร

กมลชน

ปิ่นหล้า

ครองราชย์ สยามแฮ

พรังพร้อมภักดี ฯ

ทรงฉายกับพระโอรสพระธิดา

رأى

๑ จักรีสันตติวงศ์ อารมราชสกุล อตุลย์มหาสาขา 'ณ ลยุรยา'
ปรากฏ ผดุงพระยศเยี่ยมหล้า รัชกาลห้าสืบสาย สืบห้ารายเรียงประวัติ
'บริพัตร' 'จักรพงษ์' พระราชวงศ์อนุสนธิ 'มหิตล' 'จุฑาลุข' 'ยุคล'
สุดไพศาล ฉายฉาน'กิตติยากร' ขจรจุ'รพีพัฒน์' วงศ์วิวัฒน์'ประวิตร'
วิจิตร'จิรประวัติ' ศรีสวัสดิ์'อาภากร' ไชยานุสรณ์'จักรชัย' เรื่องพิไล
'เพ็ญพัฒน์' เจิดจรัส'วุฒิชัย' นิวัติชัย'สุริยง' ท้ายพระวงศ์ 'รังสิต'
ล้วนกอปรกิจฉลองพระคุณ ราชสกุลทุกพระองค์ ทรงมีคุณแก่รัฐ ถึง
พระนัดดาปนัดดา บ้างอาสาราชการ บ้างเชี่ยวชาญราชกิจ อุทิศพระทัย
สภณ เป็นกุศลแก่แผ่นดิน เหนือทรัพย์สินใดใด กอปรเกียรติไกร
เกรียงยศ ปรากฏแก่สยามหล้า ยังประโยชน์ไพโรฟ้า ทวีแคว้นแดนไทย
ทวีเฮย ฯ

พระที่นั่งวิมานเมฆ

ทองมี

๑ ทรงชัย ฐ โปรตสร้าง	เวียงวัง
'สวนดุสิต'โรจน์จิรัง	เจ็ดหล้า
'อัมพรสถาน'ยัง	เคยประทับ สราญแล
'วิมานเมฆ'เจกชะลอฟ้า	เลื่อนล้อมโลมดิน
๑ เพียงอินทร์ประสิทธิ์พร้อม	บำเรอ องค์เลย
พระที่นั่งอันเลอ	เลิศชั้น
'อภิเศกดุสิต' เสมอ	สวรรค์วาด แดงา
'อนันตสมาคม' นั้น	สถณัฐสร้างประชุมสภา ฯ

พระที่นั่งอภิเศกดุสิต

ว่าน

๑ นานาพระคำหนัก ประทับพักรายล้อม เพียบพร้อมพระราชา
 พระธิดาทุกพระองค์ พระราชวงศ์ฝ่ายใน พอพระทัยทั่วถ้วน แลล้วนจอม
 มารดา พาเจ้าจอมอยู่งาน เรือนบริวารฟ้านัก แต่ละคำหนักเรียงราย
 ภายในสวนดุสิต ค่อดิตสวนสุนันทา ชายธรราสระสรง คุกคลองวงเวียนรอบ
 ในเขตขอบอุทยาน สุมามาลัยหอมตรลบ อาขยาลอบอำรุง ผดุงเผดิม
 เสริมสราญ พระภูบาลบันเทิง เถกิงภพลาแหล่งหล้า เพียงพระยศอยู่ฟ้า
 แผ่นแผ่นดินแดนดิน ไฉญ ฯ

โคลงสี่

๑ ไทยถวิลพระเดชด้วย
 ปรึกษาทรัพย์โดยนิกร
 สร้างพระราชอนุสรณ์
 ทรงอัสตรเด่นล้วน

๒ จารพระคุณแก่เหล่า
 ไทยเทิดทูนพระนาม
 'ปียมหาราช' อภิราม
 เดช 'พระจุลจอมเกล้า'

๓ อวรณ์พระนิราสร้าง
 ยี่สิบสามคุลา
 ห้าสามพุทธศกัศรา
 ทวยราชนฤร่ำค่าเช่า

๔ ปางพระบรมศพให้
 ฟ้าฟาดเปรี้ยงปร้างดัง
 สายฝนกระหน่ำยัง
 น้ำเนตรผ่นาราวไข

ดุจบิดร สยามเคย
 หัวถ้วน
 บรมรูป องค์เคย
 เลิศล้ำลานบุญ
 แห่ลงสยาม
 ผ่านเผ้า
 ปรากฏ พระเกียรติยศ
 ยิ่งล้ำดินทร
 ปวงประชา
 พสกเสรา
 สวรรคต พระเคย
 นับแล้วฤจาก
 สู้วัง หลวงแล
 พร้าให้
 พายุ ย่ำเหย
 ทัวทั้งกรณิน

เสด็จฯ ทรงเปิดพระบรมรูปทรงม้าที่พสกนิกรทั่วประเทศร่วมกันสร้างถวาย

พระบรมรูปทรงม้า ณ หน้าพระราชวังดุสิต

๑ ภูมดินทร์คจมิงไม้
อันแฝปกพสกคอง
พระคุณพระคองครอง
วิปโยคสุดโศกเศร้า

๑ คุณแก่สยามสืบสร้อย
สรวงส่งพระนวมินทร์ฯ
พระราชนัดดาบดินทร์
สืบพระจริยวัตรได้

๑ กาญจนภิเษกสร้าง
เกษรัชกาลทวี
ข้าฯ ถะองบาทฐี
ไทยพสกแซ่ซ้อง

โพธิ์ทอง
ร่มเกล้า
หทัยราษฎร์
สร้างได้โดยบุญ
สวรินทร์
อิราชไท่
แทนพระ- องค์เอย
เพียบพร้อมทุกสถาน
สดุดี
พระเกียรติก้อง
พลีชีพ ถวายนา
สถิตให้ไศคติเทอญ ฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

สัททูลวิกิพีดจันท์ ๑๙

๑ โอมบังคมพระคณศวิเศษวรมหา	
เทพแห่งวิชา-	รพัต
๑ ค้อมค่านับอภิวันท์พระฉัฐมกษัตริย์	
จักรีสยามรัฐ	ไฟท
๑ น้อมเกล้าเคารพองค์พระภูมิพลใน	
โอกาสเกลิงไอ-	ศวรรย์
๑ ครบรอบห้าทศวรรษเกษมสุขอนันต์	
นานาพระกิจสรรพ	วิเศษ
๑ โปรดบันดาลคุณคติจิตวิทยเลิศ	
นัยใดลุดังเจ-	ดนา
๑ จักกล่าวเรื่องกรณียกิจพระวชิรา	
วุธเอกมหาธิ-	รราช
๑ พลาดพลั้งใดผิจะมีก็เหมือนจตุรบาท	
โปรดด้วยประดาปราชญ์	อภัย ฯ

ภาพย์ฉบับ ๑๖

๑ ท่ามกลางวิปโยคโคกสมัย	ทั่วพื้นไฟทไทย
ด้วยสิ้นสมเด็จปิตุรงค์	
๑ ทวยราษฎร์น้อมนำจ่านง	อัญเชิญพระองค์
บรมโอรสาธิราช	
๑ มหาวิชราวุธจอมปราชญ์	เสด็จเกลิงอาสน์
ไอศุรีย์สยามรัฐกษัตรา	
๑ ด้วยชาติฤาษาดราชา	ไพโรพฤกษ์พงพนา
ฤาษาดพยัคฆ์อยู่ครอง	
๑ แม้ไทยทุกข์ทนหม่นหมอง	แต่ตามครรลอง
ต้องมีกษัตริย์ฉัตรไชย	
๑ จึงพระราชโอรสเกรียงไกร	มิ่งขวัญชาวไทย
ทรงครองสมบัติสืบมา	

๑ ด้วยฤกษ์ยี่สิบสามตุลา
ยูได้สามสิบขวบปี

๑ ชาวไทยชื่นชมยินดี
พอเลื่อนลบเส้าโศกศัลย์

๑ สิ้นพระปิยราชวราชน
มีดมนไปทั่วจักรวาล

๑ เกิดมีปราชญ์ปรีชาชาญ
เช่นโสมสิบแสงสุริยา

๑ สืบพระราชกรณียกิจจา
สืบทอดเจตนาพระปิตุรงค์ ฯ

อินทรวีเชียรฉันท ๑๑

๑ หนึ่งในทหัยภัก-
ขอยกพระยศยง

๑ ด้วยทรงพระปรีชา
งานทรงพระอักษร

เมื่อพระชนมา-

เนื่องพระบารมี

ตั้งสิ้นแสงตะวัน

สืบต่อทันกาล

สืบใจไทยประชา

ดิพระจักราหงส์

วชิราวุธารณ

วินิตานรากร

กิตติศัพท์ลุสกล

๑ ชมชอบระบอบใหม่
มีสิทธิแห่งคน

๑ คนคิดจะทำการ
ยังทรงอภัยให้

๑ การเศรษฐกิจเสริม
สร้างชลประทานสรรค์

๑ เลิกการพนันหวย
บ่อนการพนันแท้

๑ ศึกษาธิการสา-
งเสริมและสร้างสรรค์

๑ โบราณสถานรัฐ
สร้างครุสตร์เสริม

๑ การแพทย์พยาบาล
แพร่หลายขยายไป

๑ โรงเรียนมหาวิทยาลัย
ทั่วทุกประดาเมือง

๑ ด้านศาสนาราม
สืบทอดบูรณขร-

๑ การเมืองระหว่างชาติ
สัมพันธ์มิตรเชิญ

๑ ไตรรงค์สะบัดโบก
ได้มิตรสนิทใจ

๑ รื้อสนธิสัญญา
เสียเปรียบอะไรอยู่

๑ ทวยไทยก็พ้นทาส
เอกราชอธิปไตย

๑ ทรงรักษางานอัก-
คนเก่ง ๘ เกื้อกูล

๑ โปรดตั้งสถานวรร-
เสริมส่งประพันธ์กร

ดำริให้ประชาชน

ดูชาวยุโรปไกล

ปฏิวัติพระทรงชัย

นิรโทษมิลงทัณฑ์

และขยายคณานันต์

สหกรณ์ ๘ สองแคว

นรช่วยมิปรวนแปร

๘ ประกาศสลายมัน

สนะพร้อมพิพิธภัณฑ์

อนุรักษของเดิม

ทะนุพัฒนาเดิม

อภิสิทธิ์สตรีไทย

และสถานอนามัย

ก็เพราะศิกษสยามเรื่อง

พระบพิตรผดุงเนื่อง

ก็จะมีสถาบัน

ทะนุตามชนบอัน

พบุรุษเจริญเกิน

๘ มีอาจะมองเมิน

๘ ก็ส่งทหารไป

๘ ยุโรปปรีดิศัย

กิตติศัพท์สยามฟู

กะประดาสหายดู

๘ ก็ปรับและแก้ไข

เพราะพระราชวินิจฉัย

ก็พิสุทธสมบุรณ์

ษศาสตรมีเสื่อมสุญ

ทะนุถ้วนและอาทร

ณคดีสโมสร

และกวีวิเศษปวง

๑ งานนาฏศิลป์ไทย
พื้นฟูและแห่นาง

๑ เสือป่าและลูกเสือ
เลียนแบบบริเทนไฟ-

๑ นานาพระราชกิจ
บรรยายก็เปล่าเปลือง

อุสมัยละครหลวง
อนุรักษพิทักษ์ไว้
ก็ประเดิม ณ แดนไทย
รชรุ่งเจริญเรือง
ธ ประสิทธิ์ประสาทเนื่อง
พจนารถมิอาจสรรค์ ฯ

ภาพย้ง ๑๖

๑ ย้อนกลับจับเรื่องเบื่องบรรพ์
แต่ครั้งยังทรงพระเยาว์

๑ สมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ
เสาวภาผ่องศรีองค์อร

๑ เสวยสุขเกษมสโมสร
ทรงครรภ์ครบถ้วนสิบเดือน

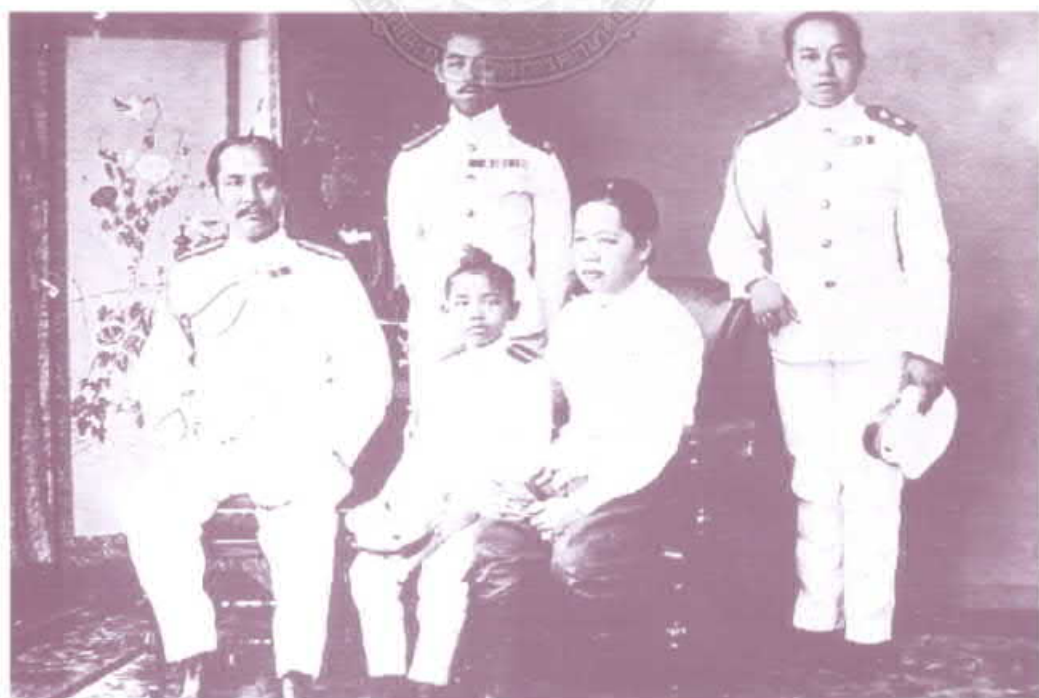
๑ ฤกษ์งามยามดีมาเยือน
ประสูติตามกำหนดดวงงาม

ผู้ทรงคุณอนันต์

กับพระองค์เจ้า

จวบพระศรีสมร

พระกุมารคลาเคลื่อน

๑ สองพันสี่ร้อยยี่สิบสาม	ศุภฤกษ์เบิกยาม
ณ วันที่หนึ่งมกราคม	
๑ ทรงรับพระนามเหมาะสม	มงคลอุดม
เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ	
๑ สิบสี่พรรษาชนมายุศ	เป็นสยามมกุฎ
ราชกุมารสยามินทร์	
๑ ที่สองแห่งรัตนโกสินทร์	สืบสายพระจักริน
ไปสิ้นรัชทายาทเรื่อยมา	
๑ ด้วยเหตุสมเด็จพระเชษฐา	เจ้าฟ้ามหา
วชิรุณหิศทิวังคต	
๑ ความมณเฑียรบาลกำหนด	ออกมาเป็นกฎ
เรื่องการสืบสันตติวงศ์	
๑ ให้ราชโอรสยศยง	ถัดต่ออีกองค์
ครองราชสมบัติสืบไป	
๑ มหาวชิราวุธเกรียงไกร	ประทับอยู่ใน
อังกฤษเพื่อทรงศึกษา	
๑ ศิลปวิทยาะนานา	ก่อนเสด็จกลับมา
ช่วยพระราชกิจพระนคร ฯ	

ทรงได้รับสถาปนาเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
ขณะทรงศึกษาอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ

วสันตดิถีกันต์ ๑๔

๑ ทรงเป็นปฐมยุวกษัตริย์
ศึกษาณไพรัชบวร

๒ จากการทหารและนิคศาสตร์
จากยอดสถาปนาระชัน

๓ แชนด์เฮิร์สต์พระทรงวิริยะวิ
จบบรรจุในพหุพหล

๔ แล้วเข้ามหาวิทยาลัย
ออกซฟอร์ดพิสิฐสุสาน

๕ ทรงอยู่ยุโรปตุสวร-
ผ่านทางประเทศประจิมเวียน

วรจัดติยากร
บริหารณวิชาสรรพ
กะประวัติศาสตรบรรพ์
ชนะทั่ว ณ มลฑล
ทยะชิตประชาชน
ปฏิบัติประจำการ
พลเรือนวิชาชาญ
๖ ประทับประธานเอียร
ษนิวัติสยามเขียน
สทรัฐและวนมา

ขณะทรงศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ

โรงเรียนนายร้อยแซนด์เฮิร์สต์

๑ ญี่ปุ่น ณ แคนรวีอุทัย	ศิริไลซ์ไฉนนา
สมเด็จพระบรมอรุณา	วชิราวุธายล
๑ หวังนำอเนกวิทยา	อภิสารพัดผล
เพื่อยังสยามกลสกล	ขณะเป็นพระจอมไทย ฯ

ภาพย์สุรางคนางค์ ๒๘

๑ ขอกล่าวย้อนกลับ จากที่ประทับ ณ แคนศิริไลซ์
มหาวชิราวุธ ๑ พิสุทธิสมัย จากบริเทนใหญ่ สู่อเมริกา

๑ เสด็จทำเนียบขาว รับฟังเรื่องราว ของชาติพัฒนา
ทรงเยี่ยมหอสมุด รุดศาลพิพากษา อีกรัฐสภา พิพิธภัณฑสถาน

๑ โรงเรียนนายร้อย ชื่อว่าเวสต์ปอยท์ ฝึกยอดนายทหาร
ชมโรงต่อเรือ แลหลากโรงงาน กองดับเพลิงกาฬ บ้านวอชิงตัน

๑ ประทับรถไฟ จากเมืองหนึ่งไป เมืองอื่นสารพัน
จากแอลเอมา ซิกาโกพลัน เมืองใหญ่ทั้งนั้น ที่ ๑ เสด็จเยือน

๑ ในแอการา แกรนด์แคนยอนสง่า เจริญตาใดเหมือน
พระราชทานนาม ดันไม้ใหญ่เดือน ความจำมิเลือน ‘สยามมกุฎราชกุมาร’

๑ ไม้สูงชะลูด อยู่ชันดาครูส เขาขอพระราชทาน
ขนานนามดันไม้ ให้คนกล่าวขาน สืบมาช้านาน ชาวบ้านชื่นชม

๑ เยือนสหรัฐสิ้นสุด ทรงข้ามมหาสมุทร สู่บูรพาภมย์
‘เอมเพรสออฟไชน่า’ ฝ่าคลื่นทวนลม ลืมทุกข์สุขสม ลุดจุดหมาย

๑ เรือพระที่นั่ง ‘มหาจักรี’ รั้ง รอยอยู่เดียวดาย
ที่โยโกฮาม่า นาวาเรียงราย ๑ เสด็จโยกย้าย สู่เรือหลวงไทย ฯ

สาตินี้ฉันท ๑๑

๑ คนไทยได้เฝ้าทูล	ละอองบาทพระทรงชัย
ทั้งจากกรุงเทพฯ ไป	ณ อาทิตย์อุทัยแดน
๑ เจ้าชายแห่งญี่ปุ่น	เสด็จรับเสด็จแทน
จักรพรรดิตามแบบแผน	บุราณราชประเพณี
๑ มากมายหลายหน่วยงาน	๑ ศึกษาประดามี
อาวุธเรือรบที่	ทหารช่างประดิษฐ์มา

๑ นาโกยานิกโก
โกเบโอซาก้า
๑ เมื่อทรงอยู่ญี่ปุ่น
คนไทยได้รับนรมย์
๑ เรือรบญี่ปุ่นไทย
งามทั่วท้องธารา
๑ ทรงบันทึกเรื่องราว
'โออาน่าซัง' งาม
๑ มาดามบัดเดอร์ฟลาย
รักเรื่องทรงอักษร

กะเกียวโดและนารา
นครใหญ่ ๓ ได้ชม
ณ หนึ่งมกราคม
เฉลิมชนมพรรษา
ประดับไฟตระการตา
ฉลองราชกุมารสยาม
นิพนธ์เป็นนิยายความ
ประหนึ่งอุปรากร
มกุฎราชนราธร
ก็ 'โอซากุราซัง' ฯ

อุโฆษกปชาตฉันท ๑๒

๑ ประทับอยู่ ณ ญี่ปุ่น
ประมุขแห่งกระทรวงวัง
๑ ยุพาเป็นธิดาหลวง
สดับเรื่อง ๓ ทอดทิ้ง
๑ พระยังคิดเพราะล้นคน
ผิอยู่กินและโกรธกัน
๑ สยามฤาจะสู้ไหว
อะไรเกิดมีอาจเดา
๑ ธำมรงค์พระเยาว์อยู่
และชีวิตจะผลิผลาม
๑ เสด็จจากอุทัยทิศ
ลีโนรัฐธานี
๑ ลุถึงที่เกาะสีซัง
ก็เข้าเจ้าพระยาธาร
๑ พระจอมเกศเสด็จรับ
ขบวนแห่เสด็จไป
๑ ๓ บังคมพระมารดา
สยามราชกุมารล่อง

พระทรงขุนหทัยผิง
จะทูลเกล้าฯถวายหญิง
พระมารดามิท้วงคิง
วโรกาสมหัศจรรย์
ก็ไม่พ้นกระตบพัน
จะเป็นไทยมิบรรเทา
สมุโรสิรุกเรา
ฉะนั้นจึงมิยอมตาม
บ ทนรู้กระแสดความ
ประคองคู่มีควรมี
แหวะช่องกงนครศรี
บริติชเลี้ยงกระยาหาร
ประทับหนึ่งทิวาวาร
สมอทอดสมุทรไทย
พระโอรสวิรัชชัย
บรมราชวังหลวง
และทรงลาพระญาติปวง
ประทับวังสราญรมย์

พระราชวังสราญรมย์

๑ ณ คานันพิพิธสงฆ์
ถวายภัตพระสงฆ์สม

เฉลิมองค์ชาคม
พระเกียรติราชกุมาร ๖

ภาพยัดบัง ๑๖

๑ สมเด็จพระราชบิดา
พระราชทานเลี้ยงพระโอรส
๑ พระบรมวงศ์ทั้งหมด
เป็นเกียรติยศก่อนใคร

ทรงพระกรุณา

เสด็จมาปรากฏ

๑ ค้อมาโปรดให้เลี้ยงใหญ่
ถวายพระพรชัยมงคล

คณะทูตประจำไทย

๑ ทั้งเดือนฉลองทั่วมณฑล
สยามมกุฎราชกุมาร

รับขวัญภูวดล

๑ ฉลองเสร็จเริ่มทรงราชการ
ทรงงานแทนพระปิตุรงค์

เสด็จเยือนทุกสถาน

๑ ทรงเป็นประธานแทนพระองค์
พระทรงรอบคอบยิ่งนัก

อำนาจยศ

ทรงฉายกับสมเด็จพระบรมชนกนาถและสมเด็จพระราชมารดา

๑ หลายคราวปียราชทรงศักดิ์	โปรดให้ลูกรัก
กำกับราชการสำคัญ	
๑ ครั้งหนึ่งกระทรวงยุติธรรม	ยุ่งเหยิงมหันต์
พระราชโอรสแก้ไข	
๑ ทรงวางพระราชฤทัย	เหมือนหนึ่งทรงชัย
ดำรงตำแหน่งกษัตรา	
๑ แม้เพียงเป็นราชโอรสา	ทรงงานราชบิดา
ผู้เป็นราชาเกรียงไกร	
๑ ทรงงานทหารปืนใหญ่	อาวุธใหม่ใหม่
จะต้องทดลองด้วยพระองค์	
๑ ฐานราชองครักษ์ถึงยง	นำพลทดลองธง-
ชัยเฉลิมพลทหารหาญ	
๑ เสด็จประทับเป็นประธาน	ประชุมยุทธนาการ
แทนสมเด็จพระราชาบิดา	

๑ เรื่องใดที่เป็นปัญหา	ทรงไปปรึกษา
พระเชษฐาผู้ปรีชา	
๑ คือกรมหลวงนครไชยศรี	เสนาบดี
ว่าการกระทรวงกลาโหม	
๑ ทรงประสานสัมพันธ์อันโทรม	ออกอันไอ้โถม
จนพระราชมารดาอ่อนพระทัย	
๑ โดยเสด็จพระราชบิดาไป	แปรพระราชฐานสมัย
เมื่อเสด็จเมืองเพชรบุรี	
๑ รอยร้าวเล็กเล็กกลายดี	พระราชชนนี
ชื่นชมพระราชปรีชา	
๑ เรื่องเล็กเรื่องใหญ่นานา	ทรงแก้ปัญหา
สำเร็จลุล่วงดุจหทัย ฯ	

วสันตดิถีจันทร์ ๑๔

๑ เมื่อปลายสมัยพระปิตุเรศ	วรเดชเสด็จไป
ยุโรปประพาสทวิสมัย	พระบรมฯ สำเร็จการ
๑ รักษาพสกและพระนคร	ดุจโพธิสมภาร
ทุกราชกิจธบริหาร	บมิขาดมิเกินเลย
๑ โปรดให้พระราชบรมวงศ์	อนุวงศ์พระคั่นเคย
ไปร่วมประชุม ณ ไต่เสวย	‘อภิเสกดุสิต’ องค์
๑ อาคารประทับขณะพระรา-	ชบิดานิราศทรง
ทุกวันประชุมพระวรวงศ์	ณ มหาสโมสร
๑ ด้านราชการก็อุปโยชน์	คณะโภชนากร
จัดเวรระบบจรรจร	เฉพาะเรื่องกระยาหาร
๑ โปรดการละครกิจจิเรก	ศุภเลขดำเนินการ
ทั้งแต่งแสดงกะบริหาร	ธ สนุกสนานดี
๑ แม้เคยประทับอุรุประเทศ	ละนิเวศน์บุรีศรี
ภาษาสยามมิวิชนี้	วราชกุมารา
๑ ทรงแปลและแปลงบทประพันธ์	ธ อนันตภาษา
อังกฤษและไทยพระวิริยา	อุคสาหะร้อยกรอง

ทรงแสดงละคร

๑ หลายเรื่องพระองค์ทรงนิพน-
เทศไทยผสมวิธละคร

๑ ทรงเป็นสยามบรมรา-
เพ็ญราชกรณียประจำ

๑ ทรงรักนครปฐมยิ่ง
สร้างวังประทับสุขสมัย

๑ มีเรื่องประหลาด ณ พระปฐม
พวยพุ่งสว่างดุจตะวัน

๑ จึงทรงนิมนต์อริยสง-
สาวคมนตรีอุทิศกุศล

๑ ปะปนพิธีพ้อง

สมดุสิตธรรม

ชมกุฎกุ่มารบำ

พริยามิแพ้ใคร

และเสด็จดำเนินไป

อภินามสนามจันทร์

รศมีวิเศษครัน

รุจิโรจ ณ ราตรี

จนเฉลิมพระเจดีย์

ปิติทั่วนิกรชน

ทรงฉายร่วมกับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ พ.ศ. ๒๔๔๗

๑ สมเด็จพระโอรสาธิราช-
นอญพระนามมะหิดล | ๒ สมเด็จพระราชินี
เป็นบุญประชาชนสยาม | ๓ ผนวชมิกังวล
๔ กับบรรพชาตาม
กิจมีพระวงศ์ราม
สุขะทั่วไพทไทย ฯ |
|---|---|--|

ภาพยี่สิบสามคนางค์ ๒๔

- ๑ องค์ยุพราช โปรดอักษรศาสตร์ เป็นปราชญ์เกรียงไกร
ออกหนังสือพิมพ์ ยั่วยุกันใหญ่ เรื่องราวเก่าใหม่ 'ทวีปัญญา'
- ๒ คู่แข่งวารสาร 'วิทยาคารย' กำเนิดขึ้นมา
ประกวดประชัน แข่งขันนานา ทวีปรีชา สารคดี
- ๓ สร้างโรงละคร ของสโมสร สะครเวที
แห่งแรกของสยาม ตามตำนานมี โรงละครนี้ ชื่อ 'ทวีปัญญา'
- ๔ ทรงบริหาร หอวชิรญาณ ตามพระราชบัญชา
องค์พระปิยราช โปรดให้เป็นสภา นายกสมัญญา หอสมุดพระนคร

ห้องอ่านหนังสือภายในหอสมุดศิริยาณ

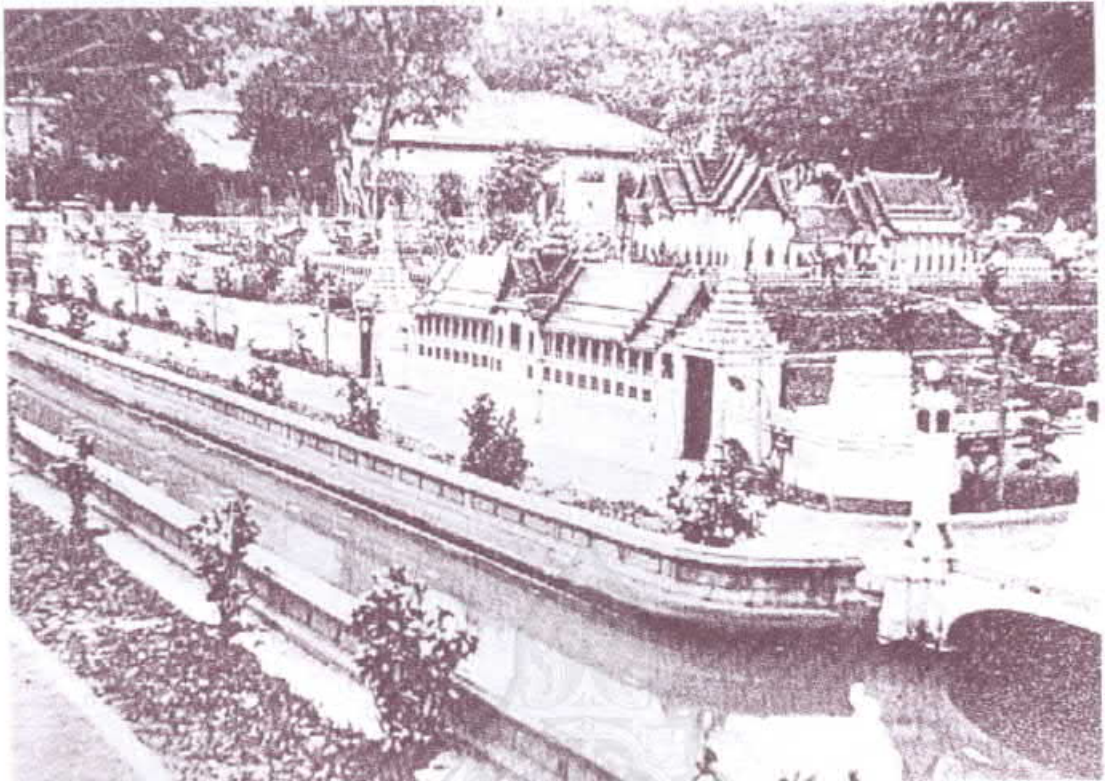
๑ คำหนักที่ประทับ ทรวดโทรมต้องปรับ ซ่อมแซมกันก่อน
ณ พระราชวังดุสิต ดิดสวนอัมพร ประทับอยู่ถาวร ช่างเป็นพระโอรสา

๑ ทรงตั้ง 'เมืองมั่ง' ในพระราชวัง ตัวอย่างพัฒนา
ประชาธิปไตย มหาดเล็กกุมารา เลือกตั้งกันมา เป็นผู้ปกครอง

๑ ราษฎรเมืองมั่ง ริเริ่มฝากคลัง ที่แบ่งกัทอดลง
เรียก 'ลี ฟอ เทีย' ดันคำรับของ 'คลังออมสิน' ผอง ในปัจจุบัน

๑ ตั้ง 'สมาคมศรี' ไซ่เรื่องสะดี การเมืองทั้งนั้น
มีพรรคการเมือง สองพรรคด้วยกัน เลือกตั้งแข่งขัน เพื่อเข้าบริหาร

๑ คือพรรคสุภาพบุรุษ กับพรรคชายสุด เรียกพรรคแรงงาน
จัดสรรตำแหน่ง แต่งตั้งกรรมการ ทุกคนต้องผ่าน เลือกตั้งเข้ามา

โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเมืองจำลองเพื่อทรงทดลองระบอบประชาธิปไตย

- ๑ มกุฎราชกุมาร ทรงเป็นประธาน งานใหญ่โอฬาร
รับภาระสร้าง พระรูปทรงม้า หลายชาติภาษา บริจาคมาถวาย
- ๑ นานาราชกิจ พระทรงอุทิศ เสมอต้นเสมอปลาย
เสด็จพระดำเนิน เข็มราบถวัลตามสาย ไม่ทรงเหน็ดเหนื่อย พร้อมราชบริพาร
- ๑ 'เที่ยวเมืองพระร่วง' ก็เป็นผลพวง การเสด็จราชการ
ทรงเป็นสยาม มกุฎราชกุมาร เตรียมบริหาร อยู่สืบห้าปี
- ๑ สองสี่ห้าสาม ได้จารึกพระนาม ฉัชมจักรี
ทรงเลือกวันจักรี มงคลพิธี สมโภชวันดี วันจักรีพระบิดา
- ๑ บรมราชอภิเษก พิธีการอเนก สืบเสียดิจิภา
จารึกสุพรรณบัฏ ขนานพระนามา ภิไธยด้วยพระยา ศรีสุนทรโวหาร
- ๑ มหาชีวิตวุฒ เอกอัคมหาบุรุษ มงกุฎภูบาล
ทรงเกียรติคุณ สุนทรสมาจาร บริบูรณ์คุณสาร วิเศษสิรินทร ฯ

อินทรวีเชียรฉันท์ ๑๑

- ๑ สมเด็จพระจอมนาถ
สู่ฟ้าสถาพร
๑ สมเด็จพระมงกุฎ
สิทธิ์การเถลิงไอ-
๑ ราชากิเษกมั่ง-
ปกครองผดุงจัด
๑ มีทั้งพิธีสงฆ์
ราชาคณาจารย์
๑ ยิงปืนมหาฤกษ์
วัดย่ำระฆังมง-
๑ ตั้งวายเสวตฉัตร
ฝ้ายองค์พระภูวไนย
๑ ทรงเพ็ญพระราชธรรม
พร้อมราชโองการ
๑ อาณาประชาราษฎร์
แซ่ซ้องพระจักรี
๑ ทรงกอบปร้พระราชกิจ
ทรงเป็นพระราชา
๑ เสร็จงานพระเมรุมาศ
โกษราชยาคม
๑ เพื่อมิตรประเทศทราบ
ราชาสยามครอง
๑ ทูตานุกุดพร้อม
มาร่วมถวายชัย
๑ มีทั้งพิธีรัฐ
สรงมูรธาธาร
๑ จอมไทยเสด็จเลียบ
ตราทางสถลมารค
๑ เป็นงานพิธีใหญ่
นานนานจะเห็นกัน
- ปัยราชครระไลจร
ละพสกนิกรไป
ธ พิสุทธิ์พิสิฐใน
ศุริยาสยามรัฐ
คลหวังวิบูลฉัตร
พระนครมิช้านาน
พระปิตามหาศาล
มูรธาภิเษกสรง
และมหาชยาวย
คลพร้อมถวายชัย
อภิวัฒน์พระจอมไทย
พจนานธิฐาน
จริยาประชาบาล
อดิเรกอุดมดี
อภิรัฐมนตรี
อวดารเสด็จมา
วรสิทธิานา
ธิดีศราญรมย์
ธ ประกาศพิธีสม
อภิเษกคำรบสอง
กิดิศัพท์และรับรอง
วชิราวุธาศัย
พระประมุขประเทศไกล
วรมังคลาวาร
และพิธีบำเพ็ญการ
อภิเษกทวิธา
พระนครขบวนยา-
ชลมารคอีกวัน
นรไทยก็ทั้งครัน
วรราชเฉลิมวงศ์ ฯ

ภูษงคลปชาดกัณฑ์ ๑๒

๑ ขบวนเรือประกอบด้วย

พระทรงใช้ประทับองค์

๑ อนันตนาคราชรอง

กฐินน้อยพระทรงศรี

๑ เสด็จไปถวายวัด

ขบวนแห่สง่างาม

๑ ณ พลับพลาสนามหลวง

สว่างวันประดับไฟ

๑ แสดงโขนละครไทย

ประดาทูตประเทศสา-

๑ พระราชวงศ์ ณ เตนมาร์ก

ญี่ปุ่นเยอรมันนี

๑ สเปนอร์เวย์พร้อม

กะเบลเซียมและอังกา-

๑ ประธานาธิบดี

ประดาแขกก็กล่าวขวัญ

๑ ดยุกแห่งสวีเดน

เสนอสวรรค์นาน

พระที่นั่งสุพรรณหงส์

เพราะเป็นราชประเพณี

ประดับกรงประดามี

ประภัสสรไชยประทุกตาม

อรุณราชวราราม

ประชากรราษฎร์ใจ

ฉลองราชย์ภิรมย์ใจ

ระยิบยับลออตา

ประทับใจเพราะบุญญา

รพันเป็นพยานมี

สวีเดนอิตาลี

ฝรั่งเศสสวีเดนดา

บวิเทนย่อมจะต้องมา

วิรุสเซียมะริกัน

ก็มีปรีดิ์สัมพันธ์

เฉลิมรัฐมหิพาร

ธ อยู่เห็นแสดงการ

พยัคฆ์ป่าสนามไชย ฯ

พระราชอาคันตุกะจากประเทศต่างๆ เสด็จมาในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พ.ศ. ๒๔๕๔

ภาพยนต์บั๊ง ๑๖

๑ ทรงเปลี่ยนโรงเรียนมหาดไทย	เพื่อพัฒนาไป
สร้างข้าราชการพลเรือน	
๑ รับใช้ราชไม้อะเขื่อน	โรงเรียนระดับเลื่อน
ขึ้นชั้นมหาวิทยาลัย	
๑ ตั้งโรงเรียนมัธยมขึ้นใหม่	กินนอนอยู่ใน
พระบรมมหาราชวัง	
๑ สร้างเด็กหนุ่มให้ขี้ขัง	มีผลกำลัง
สะอาดทั้งใจและกาย	
๑ เป็นสุภาพบุรุษดังหมาย	เป็นลูกผู้ชาย
สมที่เป็นพลเมืองดี	
๑ เติบโตผู้มีศักดิ์ศรี	ปัญญาพอมิ
คือโรงเรียนมหาดเล็กหลวง	
๑ การเตรียมงานใหญ่ทั้งปวง	สำเร็จลุล่วง
ด้วยนักปฏิบัติจัดการ	
๑ โรงเรียนข้าราชการบริหาร	ด้วยผู้เชี่ยวชาญ
‘พระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์’	
๑ ยกระดับรวดเร็วยิ่งนัก	ต่อมาสักพัก
ยกเป็นมหาวิทยาลัย	
๑ คือจุฬาลงกรณ์ยิ่งใหญ่	แห่งแรกของไทย
ที่เปิดเป็นทางราชการ	
๑ โรงเรียนมหาดเล็กเป็นงาน	‘พระยาไพศาล
ศิลปศาสตร์’ ดูแล	
๑ พัฒนาก้าวหน้าแน่น	แต่ नामเปลี่ยนแปร
เป็น ‘วชิราวุธวิทยาลัย’	
๑ การศึกษาด้านปฐมวัย	ขยายออกไป
ทั่วทั้งประเทศเขตต์	
๑ โปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติ	นิติประณพ
บังคับเด็กให้ศึกษา	

๑ นับเป็นมหากรุณา
ให้เกิดแก่ราษฎรไทย

สร้างภูมิปัญญา

๑ โรงเรียนคือเรื่องทันสมัย
ยอมให้เด็กเด็กเล่าเรียน ฯ

ประเทศวิไลซ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เดิมคือโรงเรียนข้าราชการพลเรือน

โรงเรียนมหาดเล็กหลวง ต่อมาคือโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย

ภาพยี่สิบ ๑๑

๑ เสือป่าและลูกเสือ
ลูกเสืออาจลอกเลียน
๑ ใน 'ลัทธิเอาอย่าง'
ของเด่นที่เขามี
๑ แค่วิธีของเสือป่า
มิได้ลอกเลียนใคร
๑ ย่อมเห็นได้แจ่มแจ้ง
บุคลเช่นเสือป่า
๑ ชีวิตและเลือดเนื้อ
ทรงเรื่องเล่าตำนาน

กิจการเพื่อพระจอมเอียร
จากอังกฤษก็ตามที่
ทรงบันทึกไว้อย่างดี
ไม่รับมาก็เกินไป
เพื่อรักษาดินแดนไทย
มิเพื่อให้เป็นอาสา
แสดงการพัฒนา
ความเป็นมาแต่โบราณ
พลีเพื่อชาติอย่างอาหาญ
เสือป่าให้ผูกใจคน

ทอดพระเนตรการซ้อมรบของเสือป่า

ทรงฉายร่วมกับเสือป่า

๑ สอนยุทธวิธี
เสือป่าต้องอดทน

๑ ๖ ทรงแสดงธรรม
เช่นวิชาบูชา

๑ ไกลค่ายไม่มีวัด
เหมือนพระเทศน์จำนาค

๑ หลายอย่างพระมงกุฎ
ทรงแปล 'พาหุ' ภา-

ซ่อมรมมีการฝึกฝน
เป็นชนชั้นพัฒนา
วันสำคัญทางศาสนา
ที่ค่ายหาดเจ้าสำราญ
พระดำรัสพิสดาร
ด้วยเป็นปราชญ์เปรี๊ยะปรีชา
ส่งเสริมพุทธศาสนา
ขยายเป็นฉันทไทย ฯ

วสันตคิลกฉันท ๑๔

๑ 'พาหุ' วสันตคิลกฉันท-
เปลี่ยนเป็นวสันตคิลกใหม่

๑ ปางเมื่อพระองค์ปรมพุท-
ตรัสรู้อนุเคราะห์สมา

๑ ขุนมารสหัสสพหุพา
ชีศิริเมฆลประทัง

๑ แสร้งเสกสราวุธประดิษฐ์
รุมพลพหลพยุหะป่าน

๑ หวังเพื่อผจญวรมุนิน
พระปราบพหลพยุหะมา

๑ ด้วยเดชองค์พระศพล
ทานาธิธรรมวิภูล

๑ ด้วยเดชสังจะวจนา
ของนิกรพลสยาม

๑ ถึงแม้จะมีอริวิเศษ
ขอไทยผจญพิชิตผลาญ

๑ นับว่าพระราชนุททัย
กองทัพพระดั่งคณะสมร

๑ เริ่มจากยุโรปสมรภู-
ร่วมรบและร่วมมิตรสมาน

ทมนครมิสงสัย
และก็ไพเราะนักหนา
ธวิสุทธศาสนา
ธิน โภธิบัลลังก์
หวิชาวิชิตขลัง
คชเทียมกระเหิมหาญ
กลคิดจะรอนราญ
พระสมุททอนองมา
ทสุชินะราชา
รมเลื่องมลายสุญ
สุวิมลไพบุลย์
ชนะน้อมมนโณคาม
และนมามิงค์สาม
ชยะสิทธิทุกวาร
พละเดชะเทียมมาร
อริแมนมนินทร
สละให้นรากร
อนุศาสนาจารย์
มิ ๖ ส่งทหารหาญ
บมิทุกขใดใด

- ๑ เมื่อมีเสนอพระอนุสา-
เป็นแบบฉบับประลุสมัย
- ๑ ถึงวันวิสาขบูชา
ส่งบัตรประทานวรมหา
- ๑ สันรัชกาละยุคไป
สมเด็จพระเทพรัตนฯ
- ๑ ทรงสร้างพระร่วงรุจนฤท-
พร้อมมีกระแสดประณิความ
- ๑ รายได้ละครกิจแสดง
ไปบูรณาวรวิหาร
- ๑ อีกวัดเสนหะบริจาค
ล้วนด้วยพระองค์มลปรีดี

สนจารยประสานใจ
ประจันตลอมดา
วรศรีสมัญญา
ชยเป็นประเพณี
ลสมัยกุมาริ
พิริยาเจริญตาม
อิประดิษฐานงาม
ประจองค์พระอังคาร
ธ ก็แบ่งพระราชทาน
พระปฐมเจดีย์
กะพระธาตุนครศรี
อุปถัมภศาสนา ฯ

วิชชุนมาลาฉันท ๘

- ๑ การพัฒนาคน
หนุ่มลูกผู้ชาย
ให้เล่นฟุตบอล
น้ำใจแกล้วกล้า
- ๑ ทรงมอบถ้วยทอง
ถ้วยนักรบคอย
ทั้งชวนทั้งชัก
ชิงถ้วยเดิมพัน
- ๑ นักเรียนนายเรือ
ทั้งกลุ่มรักษา
นักเรียนตำรวจ
ร้อยนักเรียนชาย
- ๑ เอกองค์ราชา
สดชื่นรื่นรมย์
นักเรียนนายเรือ
ถ้วยทองครั้งนั้น

มีผลบันปลาย
ต้องเล่นกีฬา
สอนเรื่องคุณค่า
รู้ร่วมมือกัน
ถ้วยเงินถ้วยน้อย
ให้เป็นรางวัล
พรรคพวกแข่งขัน
สู้กันมากมาย
แลพวกเสือป่า
ดินแดนหลากหลาย
พรานหลวงร่าบนาย
สมัครเข้าแข่งขัน
ทรงมาทอดชม
สิ้นทุกข์สุขสันต์
ได้รับรางวัล
ราบหลวงที่สอง

ทรงฉายร่วมกับทีมฟุตบอลเสือป่า

๑ ม้าหลวงที่สาม
ทีมอื่นถูกถล่ม
ทุกทีมล้วนมี
ทีมชาติจึงต้อง

๑ ทรงนำไปแข่ง
ที่แสนสามารถ
พวกราชาปัจฉิม
แต่ปีกซ้ายขวา

๑ ผู้คนเรียกหา
ม้าหลวงปีกซ้าย
ปรีชาสามารถ
เป็นฝ่ายกำชัย

ความคิดเข้ามา
มาตีตราจอง
คนดีเด่นรอง
คัดเลือกออกมา
กับทีมต่างชาติ
คือราชกรีธา
สูงใหญ่ยิ่งกว่า
ไทยวิ่งเร็วไว
ปีกขวาแพทย์ชาย
เร็วราวรถไฟ
ทีมชาติของไทย
ในการแข่งขัน ฯ

อินทรวีเชียรดันท์ ๑๑

๑ สมเด็จพระรามา	ธิาติแก้ววรรณ
ทรงงานประพันธ์ฉันท์	ปริมาณมหาศาล
๑ คุณภาพก็ยอดเยี่ยม	อนุรักษวิชาการ
แน่วแน่พระทรงงาน	ชนะจิตมีกังวล
๑ ที่ไหนและอย่างไร	ขณะใด ฤ สับสน
ทรงราชนิพนธ์จน	สุระมากมีผ่อนเพลา
๑ จิงวารสารเกิด	คณนาประมาณเอา
บทความมีบางเบา	พระนิพนธ์เสนอไป
๑ ใครค้ำมิทรงโกรธ	มิพิโรธอะไรใคร
ข้อคิดพิสงสัย	ก็ลิขิตขยายความ
๑ มากมายพระนามแฝง	ธ แสดงกระเดื่องนาม
ส่วนหนึ่งจะมี 'ราม'	เฉพาะเรื่องฉบับแปล
๑ นับร้อยพระนามมี	กิจกรรมประจำแกล
เช่นบทละครแท้	ธ ก็ 'ศรีอยุธยา'
๑ 'พันแหลม' 'พระขรรค์เพชร'	ก็ประจักษ์เสมอมา
หรือ 'อัสวพา-	หุ' ณ ยามวิจารณ์เมือง ฯ

ตัวอย่างพระราชนิพนธ์

ภาพย้ง ๑๖

๑ ประชาธิปไตยฟูเฟื่อง	ทรงทำทุกเรื่อง
รับฟังเหตุผลนานา	
๑ บทความคัดค้านสงมา	ไม่ทรงโกรธา
ได้ตอบไปด้วยเหตุผล	
๑ จึงมีพระราชนิพนธ์	บทความเหลือล้น
ค้นได้ในหอพระสมุด	
๑ เรียกว่า 'หาวชิราวุธ'	มีพร้อมทุกชุด
ล้วนทรงคุณค่าวรรณกรรม	
๑ การสร้างคนเป็นผู้นำ	ทรงทำประจำ
เช่นลดตำแหน่งแห่งพระองค์	
๑ ลงเป็นลูกน้องโดยตรง	มีพระประสงค์
ดูคนของพระองค์ทำงาน	
๑ ว่าใครจักมีปฏิภาณ	ใครที่กล้าหาญ
ใครรับผิดชอบงานดี	
๑ อาศัยเสือป่าสามัคคี	ซ้อมรบทุกที
เลือกคนได้ดีดังประสงค์	
๑ ทรงเป็นศิลปินโดยตรง	จิตรกรรมก็ทรง
สถาปนิกก็เป็น	
๑ แต่ตรัสว่าทรงสมัครเล่น	ผลงานก็เห็น
เพียงแต่ปิดทองเบื้องหลัง	
๑ เช่นการสร้างพระราชวัง	ก็ทรงร่างผัง
จึงส่งให้สถาปนิกเขียน	
๑ ก่อสร้างตามแบบแนบเนียน	แล้วพระจอมเอียร
คุมงานด้วยพระองค์เอง ฯ	

อิทิสัจฉานท์ ๒๐

๑ มีประดาทหารประจำ บเกรง	จะก่อกบฏประหลาดประเลง
เพราะเบาความ	

๑ มุ่งจะเปลี่ยนระบบประเทศสยาม
นิคมไกล	ณ คราวประชุมเสด็จนิคม
๑ คือนิราศนครปฐมสมัย
พนาลี	พหลพยุหย์ผจญ ณ ไพร
๑ จึงพระราชอนุชประชุมวิธี
และตัดสิน	พิเศษพิจารณาคดี
๑ บ้างจะถูกประหารชีวิตถวิล
คนร้าย	จะคิดตะรางก็มีเพราะจีน-
๑ ครั้นเสนอกะแสร้งพิจารณา
มิเอาความ	พระราชทานดำรงสถิตปราย
๑ จึงประดาบทกวีซึ่งพระราม
ถวายชีพ	ประกาศขมาและพร้อมจะตาม
๑ หากมิใช่กษัตริย์พระทรงประทับ
จะเปลี่ยนแปลง	ก็คงชีวิตมลายเพราะรีบ
๑ โดยพระราชพิธีธรรมแสดง
พระคุณงาม	พระราชทานอภัยแสง
๑ เทิดพระเกียรติประกาศนิกพระนาม
ณ ที่นี้ ๕	ประทับประจำประเทศสยาม

อินทรวีเชียรฉันท ๑๑

๑ ทรงพัฒนาวัฒนธรรม
เป็นเกียรติและศักดิ์ศรี	วัฒนธรรมประเพณี
วรคุณมหาศาล
๑ ใช้พุทธศักราช
เลิกใช้วิธีจาร	ธ ประกาศมิต้นนาน
จุลศักราชผอง
๑ เปลี่ยนวันประดิษฐาน
เลิกทุ่มและโหมงลง	กลศรา ณ ยามสอง
ระยะนาฬิกาดี
๑ คำตันบุรุษนาม
เด็กชายและนายที่	และตรุนประเดิมมี
ขณะอายุต่างกัน
๑ เด็กหญิงกะนางสาว
แต่งงานจะเปลี่ยนพลัน	เฉพาะคราวพิสุทธีสรรพ
จะปะนาง ณ ทันใด

๑ โปรดตั้งสกุลนาม	พระกรุณาประสาทให้
ทั่วราชอาณาจักรไทย	ผิวนับก็หกพัน
๑ ด้วยนามสกุลแรก	ชมราช 'สุขุม' (เป็น)
สามสิบพฤษภาคม	ธ ประกาศสกุลนี้
๑ คัดศัพท์บัญญัติ	อภิวัฒนาดี
ทั้งนามถนนมี	วราชเสนอนาม ฯ

ภาพย้ง ๑๖

๑ เรื่องหนึ่งคือธชาติสยาม	เพื่อร่วมสงคราม
ต้องมีความเป็นสากล	
๑ เกิด 'ธงไตรงค์' ทรงประพนธ์	ข้อความอนุสนธิ
เป็นภาพย้งดังขยาย	
๑ ขอร่ำรำพันบรรยาย	ความคิดเครื่องหมาย
แห่งสี่ทั้งสามงามนาค	
๑ ขาวคือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์	หมายพระไตรรัตน์
และธรรมะคุ้มจิตไทย	
๑ แดงคือโลหิตเราชาวไทย	ซึ่งยอมสละได้
เพื่อรักษาชาติศาสนา	
๑ น้ำเงินคือสีโสภา	อันจอมประชา
ธ โปรดเป็นของส่วนองค์	
๑ จัดริ้วเข้าเป็นไตรรงค์	จึงเป็นสีธง
ที่รักแห่งเราชาวไทย	
๑ ทหารอวดร่นำไป	ขงยุทธวิชัย
วิชีวิตก็ชูเกียรติสยาม	
๑ ไตรรงค์ธงไทยประกาศนาม	ไทยในสงคราม
ภาคพื้นยุโรปแดนไกล	
๑ ผลตามพระราชวินิจฉัย	สามารถแก้ไข
สัญญาเสียเปรียบทั้งหลาย	

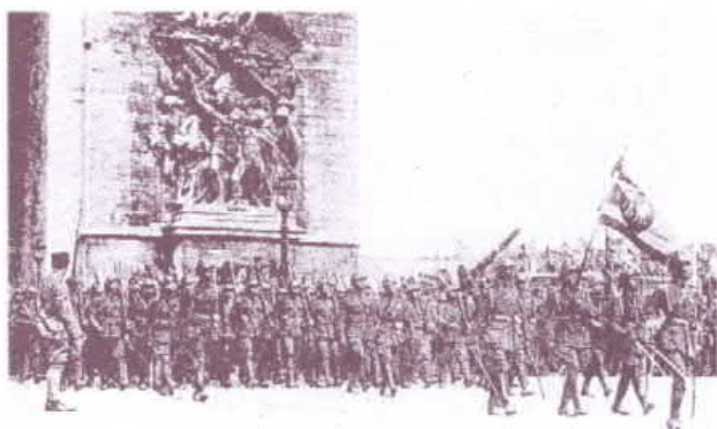
๑ ทรงตั้งสมาคมมากมาย	สโมสรชาย
ไปทุกรูปแบบกิจกรรม	
๑ อีกเรื่องทางวัฒนธรรม	เกินจดเกินจำ
ทรงจัดระเบียบแบบแผน	
๑ ตั้งกรมหรสพเป็นแกน	ศิลปะทั่วแดน
รวบรวมไว้ก่อนเสื่อมโทรม	
๑ โชนละครอีกทีอีกโหม	พาทยม้องกลองประโคม
พื้นฟูศิลปะนานา	

ทรงประกาศนำประเทศเข้าร่วม
สงครามโลกครั้งที่ ๑

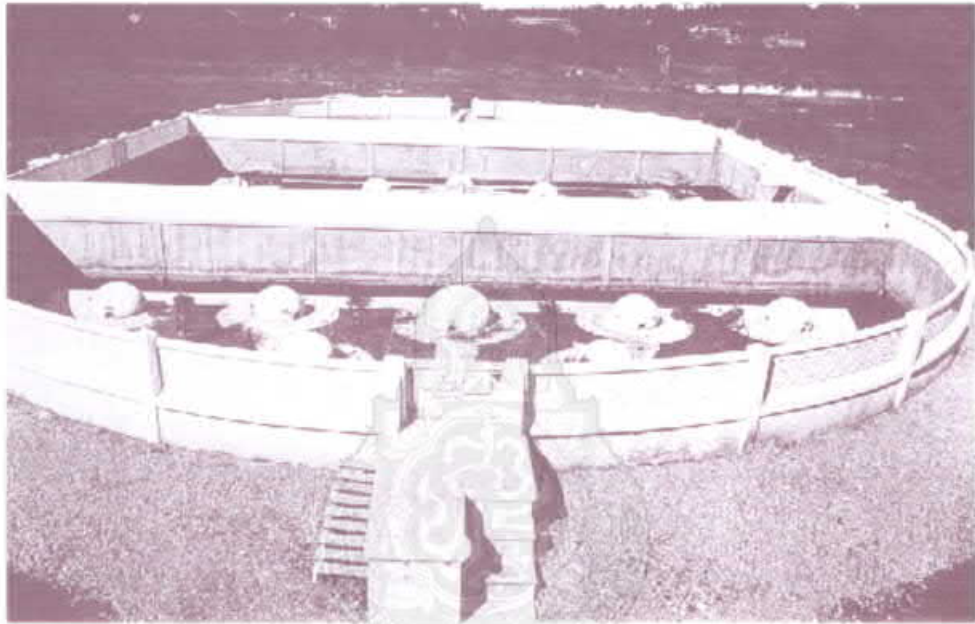

ธงที่โปรดเกล้าฯ ให้นำไปใช้ในการสงคราม

ทหารอาสาไทยเดินสวนสนามฉลองชัยชนะ ณ ประเทศฝรั่งเศส

๑ ทรงตั้งสถานเสาวภา	โรงพยาบาลจุฬาฯ
อีกทั้งวังชิรพยาบาล	
๑ งานหนักตลยตรักษกาล	พระเอกเลาการ
ประสิทธิ์ประเสริฐเลิศผล	
๑ เป็นบุญของประชาชน	สยามภูวดล
กระเดื่องก้องทั่วโลกฯ	

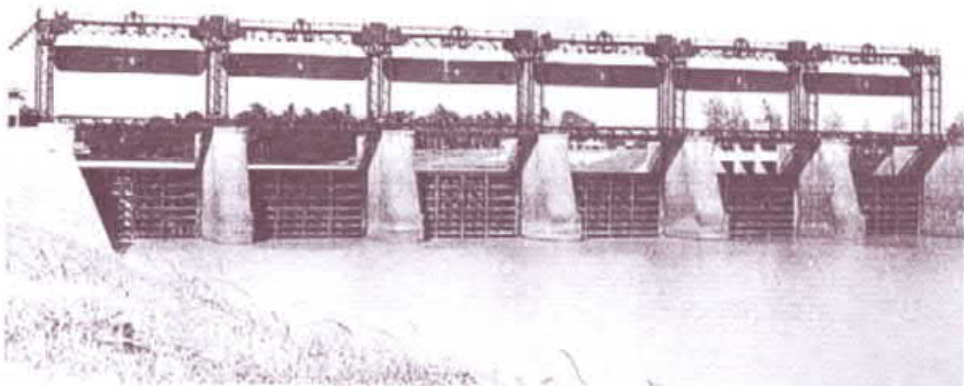
สถานเสาวภา

โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

ภาพยี่สุรางคณางค์ ๒๘

- ๑ งานเศรษฐกิจ พระองค์ทรงฤทธิ ส่งเสริมนานา
กิจการรถไฟ เติบโตใหญ่ขึ้นมา จากใต้ถึงพา- ยัพเชื่อมถึงกัน
- ๑ เชื่อนพระรามหก สามารถหีบขก เป็นงานสร้างสรรค์
ลุ่มน้ำป่าสัก เพิ่มผลผลิตพลัน ทดน้ำแบ่งปัน ทั่วทั้งมณฑล
- ๑ ตั้งโรงผลิตปูน ก่อสร้างมากมาย เพื่อพัฒนาผล
เครื่องขังดวงวัด บัญญัติสากล สยามกับมาจล คือไทยธนาคาร
- ๑ ธนาคารออมสิน แต่ครั้งภูมิินทร์ เป็นมกุฎราชกุมาร
ได้รับปรับปรุง อย่างเป็นทางการ เพื่อให้ชาวบ้าน รู้จักออมสิน
- ๑ บ่อนเบี้ยพนัน ราษฎรเล่นกัน จนไม่มีกิน
เป็นทาสหอยโป มาจนชาชิน ทรงเลิกหมดสิ้น ขอมขาดภาษี
- ๑ งานพาณิชย์กรรม ส่งเสริมแนะนำ สินค้าประดามี
พืชผลเกษตร นอกเขตธานี นำมาแสดงที่ เขตปทุมวัน
- ๑ งานช่างงานศิลป์ แนวทางทำกิน ของประชานันต์
โปรดตั้งโรงเรียน เพาะช่างขึ้นพลัน ชาวบ้านตื่นกัน ส่งลูกหลานเรียน
- ๑ เรื่องการสื่อสาร วิทยุรัฐบาล เกิดจากจอมเอียร
วางแผนส่งข่าว ก้าวหน้าแนบเนียน จนบัดนี้เปลี่ยน เป็นยุคข่าวสาร
- ๑ สร้างสวนลุมพินี เพื่อให้เป็นที่ พักผ่อนสำราญ
ยังมีอีกมาก หลากหลาโครงการ แต่พระโรคร่ำบาญ ก่อนพระวชิรอันควร ฯ

โปรดเกล้าฯให้สร้างเขื่อนพระราม ๖

มลินีฉันท์ ๑๕

๑ พสกนิกรมากมว และเดือดร้อน	ต่างก็ปั่นป่วน
๑ เพราะพระกิจธุระภูธร	มากสโมสร
ธ รังสรรค์	
๑ รชตธนสถาบัน	โคกกิจพลัน
มลายลง	
๑ มธูพจนวาทรง	เล่นละครคง
จะฟุ่มเฟือย	
๑ อสนวชิรเปล้าเปลือย	ทั่วพิภพเนือย
เสมือนกัน	
๑ มิเฉพาบุรุษยามซันท์	ยุทธโรมรัน
กระเทือนลั่น	
๑ พิรุณอุทกหลังริน	ท่วม ณ แผ่นดิน
ประเทศไทย	
๑ และระยยะวสะละเว้นไป	ข้าวจะขายใคร
ก็ไม่มี	
๑ วิมลศุติศธานี	สร้างพระเจดีย์
ก็ส่วนองค์	
๑ รตนชนประสงศ์ตรง	บ้านและทรัพย์ทรง
สนองให้	
๑ วิบุลยวิจิฉฉัย	มอพระทรัพย์ไป
ชะภาชี	
๑ สะระตะวิจยะด้วยดี	เนื่องพระทรงมี
วิบากกรรม ฯ	

มาณวกฉันท์ ๘

๑ กองพลอา-	กาศประเดิม
ได้เพราะพระเริ่ม	คิดจะกระทำ
เนื่องพลรบ	ทราบขณะนำ
บินแนะประจำ	คือพิษเนา

๑ มีวาระเกิน

เทพยดา
ฤทธิมนุชย์
เมื่อจรเข้า

๑ พินนวงค์

วุฒมหา
ชวนนรชน
ในพระนคร

๑ ชื่ออุปกรณ์

รักมะไฟท
แม่อิรมา
โลกสรเสริญ

เดิน ณ นภา

ไม้ปะทะเรา

สุดจะประเทา

เป็นนภจร

องค์วิรา

อิรานุสรณ์

พลนิกร

ร่วมสละเงิน

บุทวิชัย

ให้สุเจริญ

กล้าจะเผชิญ

ชาติสยาม ฯ

โปรดเกล้าฯ ให้มีกำลังทางอากาศขึ้นเป็นครั้งแรก

ภาพยำนี ๑๑

๑ เรือ 'เสือคำรนสินธุ์'
เรือหลวง 'พระร่วง' ตาม
๑ พระทรงละครหลวง
เก็บเงินตามประสงค์
๑ ทรงเตรียมจะซื้อเรือ
แต่พระพยายาม
๑ จนได้จากญี่ปุ่น
ยังเขียวเล็บไทยคล
๑ จิงราชนาวิไทย
ด้วยพระเจ้าอยู่หัว

ซื้อก่อนยืมข้าวสงคราม
มาด้วยพระเสโทองค์
กับข้าปวงพระญาติวงศ์
เพื่อซื้อเรือ 'พระร่วง' นาม
ดำน้าเพื่อป้องกันสงคราม
ก็ยังไม่บรรลุผล
แม้เป็นรุ่นแสนทุกพล
ฝรั่งเสสขาดกลัว
ตั้งขึ้นได้ดีพอตัว
ทรงเล็งเห็นซึ่งการณ์ไกล ฯ

ภาพย้ง ๑๖

๑ พระราชภาระยิ่งใหญ่
คือเอกราชไทยสมบูรณ์
๑ ตอนนั้นทั่วทั้งไวกูณฐ์
เก็บภาษีร้อยชักสาม
๑ หัวเมืองปักษ์ใต้สยาม
ตั้งกองทหารประหลาดใจ
๑ คนในบังคับอื่นใด
แต่ให้ขึ้นศาลกงสุล
๑ มั่นช่างทรมาทารุณ
ได้พระธีรราชราชา
๑ พร้อมเกิดสงครามมหิมา
ไทยมิโอกาสร่วมรบ
๑ แม้คนในชาติรักสงบ
ทรงนำไทยสู่สมรภูมิ

ขององค์ทรงชัย
อำนาจขาดศูนย์
เป็นเขตหวงห้าม
ทำผิดในไทย
จนไทยมีบุญ
ร้อนทั่วพสุธา
แต่พระองค์ทรงภพ

๑ เสียงเป็นเสียงตายตามปุม	ฝาระเบิดตูมตูม
ทหารไทยยุทธนากล้าหาญ	
๑ ครั้นสงบหลังรบมานาน	สัญญาครอบกบาล
จึงได้รับการแก้ไข	
๑ ทรงเริ่มประชาธิปไตย	ตั้งแต่จอมไทย
ประทับอยู่ในต่างแดน	
๑ เสด็จกลับปรับปรุงแบบแผน	พระองค์เป็นแกน
จนเกิดดุสิตธานี	
๑ ทุกอย่างดำเนินด้วยดี	พวกรามากวาทิ
ว่าเป็นหน้าที่ราชการ	
๑ นอกเหนือการบริหาร	มากมายผลงาน
ที่เป็นพระราชนิพนธ์	
๑ ประเพณีละครไทยปน	อังกฤษฝรั่งเศส
ร้อยเจ็ดสิบเรื่องโดยประมาณ	
๑ พระราชดำรัสพระราชทาน	แก่ข้าราชการ
มากกว่าสองร้อยห้าสิบ	
๑ นิทานเรื่องสั้นยุบยับ	อึ้งเกินเกินทิพย์
กว่าร้อยหกสิบเรื่องมี	
๑ บทความร้อยกรองสารคดี	เก็บนานนับปี
อยู่ที่หอวิชาวุธ	
๑ ทรงพระราชนิพนธ์ทั้งชุด	เกินกว่ามนุษย์
ทำได้ในสี่สิบห้าปี	
๑ มากพระราชนิพนธ์จึงมี	สมัญญา 'มหาธิ-
ราชเจ้า' กวีแห่งสยาม	
๑ ปรากฏพระเกียรติดังดงาม	จารึกพระนาม
พระมหाराชเมธี	
๑ สุวัตนาพระราชเทวี	มีพระราชบุตร
หนึ่งเดียวทายาทราชวงศ์	

๑ เจ้าฟ้าประชาธิปกยศ
ดำรงพระยศราชัน

๑ พระมงกุฎเกล้าจอมขวัญ
ในชั้นรัตนราชกวี

๑ ผ่านมากกว่าเจ็ดสิบปี
ผลงานเทียบพระราชนิพนธ์ ๖

น้องยาจึงทรง

เสด็จสู่สวรรค

ฤทธิเมธี

พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

พระบรมราชานุสาวรีย์ ณ สวนลุมพินี

กรุงเทพมหานคร

โคกกฉันท์ ๑๒

๑ อนุสรณ์อวสาน
วรฤทธิพิภล

๑ เพราะมีอาจะถิจิต
ประลุล่วงวสะไป

๑ วชิราวุธทรง
มนให้คนพล

๑ ขณะนี้มฤคา
ประลุซึ่งปณิธาน

๑ อนุสรณ์อวตาร
วชิราวุธพร

๑ ผิจะพลาดผิจะผิด
คนุนามะอำพล

อวตารอนุสรณ์
คนุแทนจะประลัย

กลจิตวรมัย
ก็มีล่วงประลุผล

ศุภมงคลคด
พิริยาชนะมาร

รติยาปฎิภาณ
คจวาทยกร

อวสานอนุสรณ์
สุวิสุทธิวิมล

ทุจจริตและวิกล
ก็จะรับทุสัทธณ์

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

อภิวาทราชสดุดี

๑ สมเด็จพระเจ้าฟ้าชายประชาธิปกศักดิเดชะ ชเนสมมหาราชธิราช
จุฬาลงกรณ์นาถโรต อุตมยศอุกฤษฐศักดิ์ อภิยาโกณนาวิล อสัมภิน-
ชาติพิสุทธิ มหามกุฏราชพงศบริพัตร บรมชาติยิมหาวิชฎาภิณูจนพรพไรทย
มงคลสมัยสมากร สถาวรรวิจณริยคุณ อคฺลยราชกุมาร ฯ

โคลงสี่

๑ ภูบาลพระปกเกล้า
พระยิ่งยศยิ่งมหา
รัชกาลที่เจ็ดตรา
พระราชประวัติให้

ชาติติยา
สมุทราไชวี
ศรีรังจิต
สุดถ้อยถวิลครวญ

๑ ไทยมวลรำลึกให้
หากพระสืบจักรี
ควรฤควันเสด็จหนี
แรมฉัตรแรมชนช้าง

๑ มิทันกำเนิดได้
ยินแต่พระประวัติปลง
จึงจิดมุ้งจักผจง
ฤพระคณจิตน้ำว

๑ ฤสายโปรดปกเกล้า
อภิวาทราชสดุดี
สุนทรีรสหากมี
ถวายพระจักรีไซรั

๑ จวบป้อภิเษกแล้ว
นวมรัชกษัตรา
กรองกานท์ร่วมในมหา
ขอพระยศผ่านเฝ้า

เทวทวิ
เกริกกล้า
นิราศสู่ สวรรค์นา
ชาติร้างแรมขวัญ
บาทหงส์ พระเอย
แปลบราว
จารึก เรื่องเฮย
หนึ่งนี้พลิตวาย
กรองกวี วัจน์เฮย
แต่ให้
แม้หนึ่ง น้อยนา
สฤษฏ์ด้วยบารมี
กาญจนา
ธิดาเจ้า
มงคลราช นี้แล
ผ่องพันภูมิพล ฯ

ประสูติ-ศึกษา-ลาผนวช

กาพย์ยานี ๑๑

๑ สกสองสี่สามหก
แปดพฤศจิกายน

๑ พระจุลจอมเกล้า ฯ
พระศรีพัชริน-

๑ ร่วมราชมารดา
นับตามลำดับพงศ์

๑ ‘จักรพงษ์ภูวนาถ’
‘อัยยวงศ์เดชา’ ‘นันท์

๑ ‘เอี้ยดน้อย’ องค์น้อยสุด
ฉวีวรรณพรรณราย

‘ประชาธิปก’ ประสูติค
เป็นวันพุธสุดโสภณ
ปิดเจ้าสยามินทร์
ทรรามาตุรงค์
มีเชษฐาห้าพระองค์
‘มงกุฎเกล้า’ กษัตริย์ขวัญ
‘สิริราชกฤถ์ภณ’
‘จุฑาธุชา’ ก่อนสุดปลาย
พระอนุชาในทกชาย
พระวรกายก็บอบบาง

๑ พระบิดามาตุเรศ
จิตไกลมีใครวาง
๑ เกษมสุขทุกทิวา
ศึกษาวิชาใน
๑ นักเรียนนายร้อยพิเศษ
สิบสองพระพรรษา
๑ 'กรมขุนสุโขทัย'
'ธรรมราชา'สร้างงาม
๑ สกสองสี่สี่เก้า
ฝรั่งเสสประเทศไกล
๑ สี่เดือนทรงพากเพียร
วิทยาลัยอีดัน
๑ อยู่ใกล้พระราชวัง
ปฏิบัติเคร่งครัดตาม
๑ ไร้สิทธิ์พิเศษใด
จบมัธยมพลัน
๑ โรงเรียนนายร้อยทหาร
ทหารปืนใหญ่ม้า
๑ ยี่สิบพระพรรษา
รับราชการใน
๑ ได้แต่ตามวิถี
จนได้เป็นนายพัน
๑ สองสี่หกศูนย์สมัย
ประทับจำพรรษา
๑ สมเด็จพระอุปฌาย์
ขอให้ผนวชนาน
๑ เช่นพระอัยกาเจ้า
หลานปู่ก็เลิศคน
๑ ทั้งเป็นองค์สุดท้าย
ไอ้หน่อโชคชาตา

จึงโปรดเกสอยู่เคียงข้าง
เสนาหาพระยาใจ
หกพรรษาเจริญวัย
สวนดุสิตวิทยา
พระบิดุเรศสถาปนา
ก็โสกันต์ชานานพระนาม
คือสุขในอุทัยสยาม
คือทรงธรรมประจำใจ
ยังทรงเยาว์เสด็จไป
เรียนภาษาก้าวหน้าพลัน
แล้วเข้าเรียนชั้นสามัญ
แห่งอังกฤษกระเดื่องนาม
มุ่งปลูกฝังวินัยงาม
ราษฎร์หรือเจ้าก็เท่ากัน
ทรงรับใช้ทุกสิ่งสรรพ
สู่วุฒิขแห่งวิชา
ทรงฝึกงานอันหนักหนา
มีทรงท้อต่อสิ่งใด
จึงกลับมาประเทศไทย
กองทัพบกเช่นสามัญ
จากร้อยตรีไม่ข้ามขั้น
ทรงงานเข้มแข็งอดรา
ผนวชในศรีศาสดา
วัดบวรนิเวศวิหาร
กรมพระยาวชิรญาณ
ปกครองสังฆมณฑล
พระจอมเกล้าภูวดล
ทรงเป็รื่องปราดศาสนา
คงมิต้องครองพารา
ใครเล่าอาจะคาดการณ์

๑ อาลัยในพระศาสน์
เหตุสองพาหองพาน

๑ หนึ่งพระอนามัย
หนึ่งนั่นคือทรงมี

แต่มีอาจผนวชนาน
ดวงชาตาพระราศี
ทรงมีใคร่สมบุรณ์ดี
สตรีหนึ่งครึ่งอุรา ฯ

อภิเชกสนรส-บรมราชาภิเชก

ภาพย์ดบัง ๑๖

๑ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา
รับราชการทหารพลัน

๑ คำนึงถึงยุพาวิลาวรรณ
ทรงหมายสมัครวีวาท

๑ ทูลองค์มิ่งกุฎเกล้าฯ เชษฐา
กรมหลวงสวัสดิวัฒนวิศิษฐ์

๑ ผู้ทรงสิริโฉมโสภิต
หม่อมเจ้ารำไพพรรณี

๑ จมพร้อมกิริยาพาที
เป็นกุลสตรีดราครี

ลาผนวชกลับมา

ที่ทรงผูกพัน

สู่ขอพระธิดา

เพียงเทพนิมิต

งามสง่าราศี

๑ ยี่สิบหกสิงหามาถึง	สองสี่หกหนึ่ง
อภิเษกสมรสพระราชทาน	
๑ พระที่นั่งวโรภาสพิมาน	วิวาหสถาน
พระราชวังบางปะอิน	
๑ ขึ้นรักชื่นชมสมถวิล	มินานพลันผิน
ประชวรพระโรคเรื้อรัง	
๑ มิอาจประทับในวัง	ต้องแปรสถานยัง
เมืองหนาวเพื่อจักษรักษา	
๑ ทูลถามสมเด็จพระมหา	ธาดาจนครา
สู่ทวีปยุโรปแรมไกล	
๑ พระอาการฟื้นลับไว	ศึกษาต่อใน
โรงเรียนเสนาธิการ	
๑ ฝรั่งเศสสำเร็จเชี่ยวชาญ	ทรงเป็นนายทหาร
จึงได้เสด็จคืนพารา	

ทรงฉายกับสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี
พระบรมราชินี

- ๑ ขากลับเสด็จแวะศึกษา ณ อเมริกา
และเยือนญี่ปุ่นดูงาน
๑ ทรงกลับเข้ารับราชการ เสนาธิการทหาร
เชี่ยวชาญทุกสิ่งอย่าง ฯ

ภาพยสุรางคนางค์ ๒๘

- ๑ เพียงแค่หกปี เชษฐร่วมชนนี้ ทั้งสี่พระองค์
เสด็จทิวคด กำสรดสั้นพงศ์ หน้าที่โดยตรง จำเป็นจำใจ
๑ รับงานเบ็ดเสร็จ เป็นผู้สำเร็จ ราชการงานใหญ่
ทรงงานปกครอง แคล้วคล่องเร็วไว มุ่งพระหฤทัย เพื่อราชนิรภัยทั้งปวง
๑ พระมงกุฎเกล้า ฯ เชนฐิธิราชเจ้า ขึ้นพระทัยหายห่วง
จึงโปรดประกาศ รัชทายาทคู่ทรง สถาปนากรมหลวง สุขโขทัยธรรมราชา
๑ ทั้งยังทรงทำ เป็นนิติกรรม ราชหัตถเลขา
หากไร้ไอรส กำหนดบัญชา ให้พระน้องยา เป็นกบฏริย์ฉัตรชัย
๑ เหมือนฟ้าบันดาล ให้ทรงเห็นการณ์ อนาคตของไทย
หลังวันสถาปนา ประชาชื่นใจ มินานทันใด กลับทุกขเวทนา
๑ น้ำตาฟ้าตก วันที่ยี่สิบหก เดือนพฤษภาคม
สองสี่หกแปด เกินแพทย์เยียวยา มงกุฎกษัตริย์ เสด็จล่วงสวรรคต

๑ เหล่าเสนาบดี ประธานองคมนตรี เจ้าฟ้าภาณุพันธุ์
พร้อมพระบรมวงศ์ ทุกองค์ประชุมกัน หาผู้สืบสัน- ตติวงศ์พงศา

๑ เห็นพ้องต้องกัน มติเอกฉันท์ เชิญธรรมราชา
ด้วยทรงบารมี เป็นที่ศรัทธา ไซ้เพียงบัญชา เชษฐาทรงชัย

๑ แรกทรงปฏิเสธ นานาสาเหตุ มิหวังเป็นใหญ่
มนตรีนิกม ทูลวอนอ่อนใจ จึงจำพระทัย ขึ้นครองไอศวรรย์

๑ อภิเษกษัตรา วันที่ยี่สิบห้า เดือนกุมภาพันธ์
สองสี่หกเก้า สร้างเส้าโศกาลัย เรามิ่งขวัญ ปกเกล้าชาวประชา ฯ

พระราชดำริสู่ประชาธิปไตย

กลอนสุภาพ

๑ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ
ทั้งยุโรปเอเชียอเมริกา
ทั้งทางด้านการเมืองเรื่องทหาร
ทรงตั้งพระราชหฤทัย
พระไตรตรองมองลึกและศึกษา
ต้องค่อยเป็นค่อยไปเข้าใจคน
สมัยพระบิดามหาราช
พระเชษฐาเตรียมครบบบดี
พระปกเกล้าฯ เร่งให้ทำตามบัญญัติ
พระอนุชาทรงเสริมฐานการปกครอง
ประชาธิปไตยอย่างของต่างชาติ
ต้องรู้เปลี่ยนรู้ปรับรับหรืออิง

๑ ทรงสดับรับฟังคนทั้งชาติ
นราธิวาสเชียงแสนสุดแดนไกล
เป็นครั้งแรกกษัตริย์ไทยที่ไปถึง
ทั้งเสด็จประเทศไกลไปดูงาน
ทรงปรึกษาอภิรัฐมนตรี
เริ่มประชาธิปไตยให้ปวงชน

แต่ยังเยาว์เสด็จไกลไปศึกษา
ทรงปัญญาเชี่ยวชาญเห็นการณ์ไกล
ทรงศึกษามานานทันสมัย
มอบประชาธิปไตยแก่ปวงชน
พัฒนาอย่างไรจึงได้ผล
ต้องเตรียมคนเตรียมการไว้นานปี
ทรงเลืกาสาฝึงคลุกภูมิ
สร้างดุสิตธานีเมืองทดลอง
ประณตศึกษาจัดเพื่อไทยผอง
ราษฎรจะต้องคิดเองต้องเก่งจริง
เรามีอาจุปนปรับรับทุกสิ่ง
ต้องไม่ทิ้งวัฒนธรรมประจำไทย ฯ

เสด็จยาตราเยี่ยมคิดวินิจฉัย
ถามหัวใจคนทั้งผองที่ต้องการ
พระองค์จึงเข้าใจในพื้นฐาน
เปรียบเพื่อนบ้านกับคนไทยที่ใกล้ตน
ทั้งสภาเสนาบดีมีเหตุผล
โดยให้คนทดลองปกครองกัน

โปรดให้ตั้งเทศบาลงานท้องถิ่น
'จัดสำนักทางการเมือง' เรื่องสำคัญ
ไอ้สมเด็จพระปกเกล้าฯ เจ้าประคุณ
เมื่อแผ่นดินแดงเดือดเลือดกระเด็น

ให้เคยชินระบบนี้ทีละขั้น
การปลูกปั้นฝังรากนี้ยากเย็น
ทรงสิ้นบุญแล้วไปมิได้เห็น
ทุกสิ่งเป็นดังพระองค์ทรงหวังไข ฯ

เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศเพื่อนบ้าน

๑ พระดำริอีกขั้นนั้นแน่ชัด
เตรียมพระองค์เป็นปฐมกษัตริย์ไทย
ปีสองสี่หกเจ็ดเสร็จจบ
'กัลยาณไมตรี' หรือ 'บีแชร'
ร่างที่สองปีสองสี่เจ็ดสี่
มี'พระยาศรีวิสาร'ร่วมงานเพียร
เข้าสภาอภิรัฐมนตรี
ตั้งพระทัยจะประกาศใช้มาตรา
ด้วยเป็นวันครบร้อยห้าสิบปี
แค่สภายับยังชั่งกมล

ให้ร่างรัฐธรรมนูญทันสมัย
ภายใต้รัฐธรรมนูญไม่สูญแปร
ผู้ที่รับร่วมสร้างร่างและแก้
รอบรู้แน่เรื่องฝรั่งไซ้หนังเทียน
'เรมอนด์ บี สตีเวนส์' เป็นผู้เขียน
แล้วส่งเวียนผู้พินิจพิจารณา
หากไม่มีมากประเด็นเป็นปัญหา
หกเมษาเจ็ดห้าเป็นมงคล
วงศ์จักรีสถาปนามหากุศล
ด้วยเหตุผลว่าไทยไม่พร้อมดี ฯ

๑ ทรงพิท้วงแต่ตั้งหน้าคั่นคว่ำเรื่อง
ทรงวิจารณ์งานของมุสโสลินี
เป็นเอกสารการเมืองเรื่องสุดท้าย
ทรงหวังจะพระราชทานรัฐธรรมนูญ

ทั้งการเมืองการศึกษาอิตาลี
รัฐมนตรีอ่านดูรู้เพิ่มพูน
ความมุ่งหมายต่อเชื่อมไม่เสื่อมสูญ
ไอ้อาครมิได้ชมสมพระทัย ฯ

คณะราษฎรยึดอำนาจ

ร้าย

๑ ทนใดคณะราษฎร มุ่งประกาศอธิปไตย ให้ทันใจทันที
ยี่สิบสี่มฤดา สองสี่เจ็ดห้าศก ไทยตระหนกหนักหนา เมื่อพระยาพล-
พลพยุหเสนา นำพลากรทหาร ไปลานพระรูปทรงม้า เปล่งวาจาประกาศ
ยึดอำนาจจากกษัตริย์ ปฏิวัติการปกครอง กษัตริย์ต้องอยู่ได้ อธิปไตย
สมบูรณ์ รัฐธรรมนูญนครา เป็นประชาธิปไตย ทหารยึดไว้มั่นคง หลวง-
ธำรงนาวาฯ หลวงสุขุขลาคัย พระหทัยใจหาญกล้า พระยา ฤทธิอัคนย์
บกทะเลคุมกำลัง เข้ายึดวังทั้งหลาย จับเจ้านายเป็นประกัน นครสวรรค์พินิต
นิรศรานูวัตติวงศ์ พระญาติวงศ์ผู้ใหญ่ ถูกจับไว้รวมกัน ณ อนันตสมาคม
ระดมกำลังปืน ใครขัดขืนเอาจริง ยิ่งพระยาเสนา จึงเข้าฟันนครสวรรค์ฯ
พระทรงหัวน่องเลือด ทหารเชือดราษฎร ทรงกล่าววอนชาวสยาม อยู่ในความสงบ
จงอย่ารบรำรื่อง ไทยอย่าฆ่าพี่น้อง เลือดเนื้อเดียวกัน เลยนา ฯ

๑ ขณะนั้นพระปกเกล้าฯ มิทรงเนานคเรศ เขาก่อเหตุเมื่อนิราศ
เสด็จประพาสไกลกังวล มิทรงยลเหตุการณ์ สะท้านพระหฤทัย เมื่อทรง
ได้หนังสือ ลงชื่อพระยาพหลฯ รวมสามคนเขียนมา ใช้ภาษายะโส
ไ้อ้พระองค์ทรงอ่าน ล้วนสาธารณ์ว่าที่ ว่าบัดนี้คณะราษฎร ยึดอำนาจทั้งหลาย
จับเจ้านายเป็นประกัน หากเรานั้นถูกทำร้าย เจ้านายจะเจ็บองค์ เราไม่ประสงค์
ราชสมบัติ เชิญเป็นกษัตริย์สืบไป ภายใต้รัฐธรรมนูญ ฉบับสมบูรณ์คณะราษฎร
หากฝ่าพระบาทขัดขืน หรือมัวฝืนอ้ออึ้ง ชั่วหนึ่งนาฬิกาไซ้ จะประกาศใช้
ธรรมนูญ เชิญประยูรวงศา เป็นกษัตราแทนพระองค์ พระทรงตอบวาจา
ด้วยภาษาอ่อนโยน โอนอ่อนด้วยเมตตา เพื่ออาณาประชาราษฎร์ ไม่อาจเสีย
เลือดเนื้อ จะยอมเอื้ออำนวย จะช่วยเป็นตัวเจ็ด ให้เกิดธรรมนูญไทย
เรานั้นไม่สมบุรณ์ดี ลูกไม่มีสืบวงศ์ เราคงไม่อยู่นาน ไม่ต้องการเกินศักดิ์

หวังแต่จักผดุงชาติ ให้สามารถเทียมเขา คำพูดเราจริงใจ จากนั้นได้สองเวลา
เสด็จมาพระราชฐาน พระราชทานนิรโทษกรรม คณะราษฎรนำดอกไม้
กราบบาทจอมราชไท้ ที่แท่นสำนึก ผิดนา ฯ

พระราชทานรัฐธรรมนูญ

โคลงสี่

๑ ถ้ำลึกรันทดซ้ำ
อุตสาห์ตั้งพระทัย
จักมอบอธิปไตย
คณะราษฎรกระทำแล้ว

๑ นาม 'คณะราษฎร' ที่แท้
ผิดแต่เริ่มก่อการ
ชิงอำนาจเขี้ยวชาญ
จึงประชาธิปไตยแล้ว

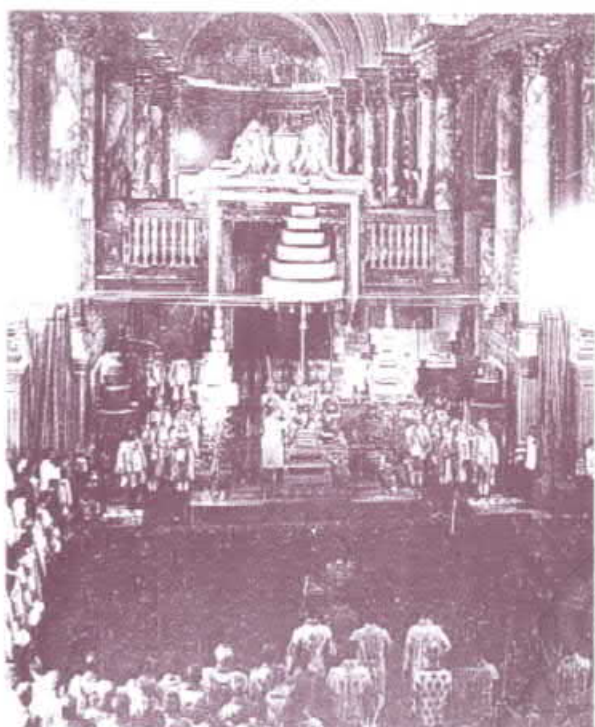
๑ ง่ายด้ายมีพักตั้ง
หลวงประดิษฐ์มนูธรรม
ธรรมนูญฉบับแรกนำ
บกพร่องก็ต้องใช้

๑ ต่อมาจึงค่อยแก้
สภาราษฎรตั้งกรรมการ
มโนปกรณ์ประธาน
สำเร็จสมบูรณ์แล้ว

๑ สิบธันวาเจ็ดห้า
พระราชพิธีศักดิ์-
ธรรมนูญราชอาณาจักร
ลงพระนามประกาศใช้

๑ นายกคนแรกนี้
คณะราษฎรตำแหน่งสกลอน
ขณะนั้นเศรษฐกิจคลอน
หลวงประดิษฐ์ฯ เรียกร้อง

ฉันทใด พระเอย
มันแท้
แก่ราษฎร แล้วนา
เรื่องล้าลูกถาม
คณะทหาร
นั่นแล้ว
ชิงต่อ มาเฮย
คลาตร้อยปีสลาย
คณะกรรม- การแฮ
ร่างได้
ถวายแด่ 'ไท้หนา'
สุดแท้วาสนา
เกลาสาร
ปรับแก้
ตรวจมาด- ราเฮย
เร่งใช้เร็ววัน
สำคัญนัก
สิทธิไซ้
สยามยัง ยงนา
บ่งชี้เพื่อประชา
มโนปกรณ์ ฯ
พวกพ้อง
แคลนทั่ว โลกนา
เร่งใช้โครงการ

พระราชทานรัฐธรรมนูญ วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕

๑ แผนงานเสนอเพื่อแก้

แนวใหม่หากพิณจ

รัฐบาลแตกความคิด

หลวงประดิษฐา จำฝ่าย

๑ คนใดปฏิบัติด้วย

ยอมไม่นานก็พัง

สองสี่เจ็ดหกยัง

นาถาถึงหรววดี

๑ ประดิษฐ์รัฐธรรมนูญกลับเข้า

เหมือนเล่นเอาเถิดหนา

นายกใหม่คือพระยา

หลายฝ่ายหลายพวกแฉ

๑ จ้มเหวสลับกับหัน

เกิดกามฎ 'บวรเดช' ผล

คนไทยเริ่มประจัญ

อำนาจในมือแม่

เสนาจูกิจ 'ไทยนา

กิ่งซ้าย

สองฝ่าย แล้วนา

หลบเข้ายุโรปไกล

กำลัง ทหารแ

เช่นนี้

เกิดรัฐ- ประหารนา

หลบเข้ามลายู

รัฐสภา

สนุกแท้

พหลฯ มัน

ขัดแย้งกันเอง

เกินทน

ฝ่ายแพ

'ไทยฆ่า ไทยเฮ

ผิดหลังพังกิณฑ์ ฯ

สละราชสมบัติ

ภาพยี่สิบ ๑๑

๑ ขณะนั้นพระปกเกล้าฯ
ถึงฤดู ณ แดนดิน
๒ ไฉนออกณระฆฆ
ผู้คนต้องล้มตาย
๓ พระราชทานอธิปไตย
กลับทุกข์ถึงยุคเข็ญ
๔ สองปีกี่ซัด
ต่างวังเข้าชิงชัย
๕ สองสี่เจ็ดเจ็ดพ้อง
สิบสามนาฬิกา
๖ สละราชสมบัติ
ทุกคำทุกความนัย

นิราศเห้าไปไกลถิ่น
สดับเรื่องเท็จระกาย
ได้อ่านจนแล้ววุ่นวาย
นิจจาเอ๋ยไม่เคยเป็น
เพื่อคนไทยจกรัณเณ
แผ่นดินเดือดด้วยเลือดไทย
อำนาจรัฐเป็นของใคร
ใครเล่าหวังปวงประชา
วันที่สองเดือนนี้
ทรงสรวถึงชาวไทย
ทรงกล่าวชัดความเป็นไป
ใครได้อ่านสะท้อนทรวง

๑ เนื้อความในราชสาร
เพื่อตนและพวกปวง

๒ ทหารยึดอำนาจรัฐ
ปราบปรามแม่บุคคล

๓ ผิดยุติธรรมมา
ทรงขอก็เปล่าเปลือง

๔ จิงขอสละอำนาจ
มิให้สู้ไม่ควร

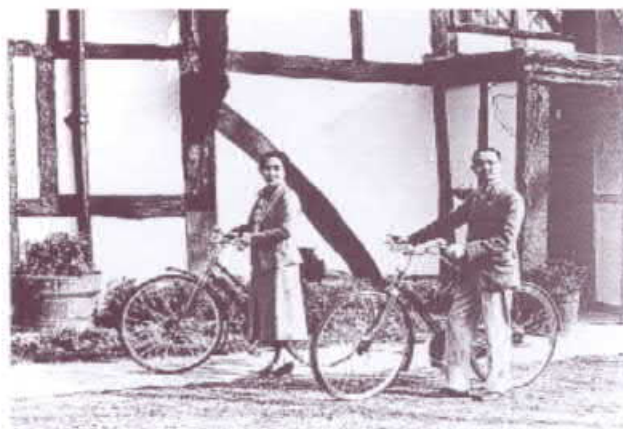
๕ สละสิทธิ์สมบัติมวล
ไม่ขอเสนอใคร

๖ อย่าอ้างพระนามท่าน
แม้ทำเพื่อพระองค์

ผู้ก่อการทำให้หลวง
มิใช่เพื่อประชาชน
ปฏิวัติถึงสองหน
ที่เห็นแพททางการเมือง
น่าเสียใจไปทุกเรื่อง
ไม่มีใครจะใคร่ครวญ
ให้แก่ราษฎรมวล
คณะหนึ่งคณะใด
แต่สงวนสิทธิ์เดิมไว้
ให้สืบสันตติวงศ์
เพื่อก่อการไม่ประสงค์
ทุกสิ่งสิ้นไม่ยินดี

ภายหลังจากสละราชสมบัติได้เสด็จไปประทับอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ

๑ ทรงข้าความในใจ
มีอาจยังประโยชน์มี
๑ สมดังที่เบื้องบรรพ์
สุดท้ายทรงอวยชัย

เสียพระทัยเป็นพื้นที่
แก่ประชาและชาติไทย
ได้สร้างสรรค์และหวังไกล
ให้สยามรัฐวัฒนา ฯ

สวรรณคดี

ภาพยักบัง ๑๖

๑ เห็นพระวราชหัตถเลขา
พระองค์สะอื้นขึ้นชม
๑ ทวยราษฎร์ร่วมทุกข์ระทม
ฉันทพระจักคั่นหลัง
๑ ราชนัณิราศบัลลังก์
นิราศความหวังทั้งมวล
๑ ผู้ใดใครหนอก่อความ
เป็นป่วนมาจนปัจจุบัน
๑ เอื้อมลาจากทางสุทนต์ธรรม
เอื้อมดิงฟ้าคำกรรมเวร

เหมือนเห็นหทัยา
ร่วมร้องระงม
นิราศเวียงวัง
บ้านเมืองเรวณ
ผู้ทรงคุณอนันต์

๑ เตือดร้อนถึงลูกหลานเหลน
ประชาธิปไตยจอมปลอม

๑ อุดสำห้สละองค์ทรงยอม
เพื่อให้ไทยมवलล้นสบาย

๑ ขณะนั้นสงครามโลกขยาย
ทรงย้ายคำหนักหลายครา

๑ เพราะห้ข้ากรรมช้ดพัฒนา
พระยังลำบากยากเย็น

๑ พระประยูรญาติไกลไปเป็น
พระนางรำไพพรรณี

๑ สามสิบพฤษภาในปี
เสด็จสู่สวรรคาลัย

๑ แด่เดิยกลางแดนแสนไกล
ไว้บุญรองบาทกษัตรา

๑ ไว้แท่นสุวรรณเบญจา
นพปฎลเศวตฉัตรเจดฉัน

๑ ไว้เครื่องราชกกุธภัณฑ์
ไว้พระยานมาศราชรถ

๑ ไว้ทหารกองเกียรติยศ
ไว้พระเมรุมาศราชวัง

๑ ไว้เสียงเซ็งแซ่แดรสังข์
ปี่พาทย์กลองชนะประโคม

๑ ไว้เสียงสวดธรรมข่าโพนม
แห่งพระบรมวงศา

๑ มีเพียงพระมเหสี
ทว่่มทุกข์ทว่่มหื้อทรมาน

๑ ถวายพระเพลิงในสุสาน
ทั้งง่ายทั้งเจ็บเยียนเย็น ฯ

การเมืองโอนเอน

กำสรดอคออม

อังกฤษอันตราย

ประชวรโรคา

มีเพียงพักตร์เพ็ญ

สองสี่แปดสี่

แผ่นดินแดนไทย

ไว้โกศกาญจนา

ไว้บุษบกสุพรรณ

เครื่องทรงอลงกต

บัณเฑาะว์เสนาะดั่ง

ไว้คำปลอบประโลม

เทวษถวิลทวิ

ไกลเดอร์สกรีนสถาน

ภาพสุรางคณา ๒๘

๑ โอ้พระทูลกระหม่อม ทรงเสียสละพร้อม ทรงยอมลำเค็ญ
แนบอยู่พระนคร ราษฎรทุกข์เข็ญ ก็ยังได้เห็น พระองค์ทรงธรรม

๑ ราชนั้ผู้ราศ จากไทยทั้งชาติ นิราศนิรันดร์
ทวยราษฎรไว้ให้ อาลัยรำพัน สงสารจอมขวัญ ผู้ด้อยเทเว

๑ จิงจอมพล ป. ทูลอัญเชิญขอ ให้เสด็จกลับมา
สองสี่เก้าสอง เรือล่องสารว ยี่สิบสี่พฤษภา เทียบถึงธานี

๑ ท้าราชวรดิษฐ์ เรือหลวงโศภิต ภาณุรังสี
เชิญพระภคินี รัฐบริดรองดี ผ่านไปแปดปี กว่าเชิญเนิ่นนาน

๑ กระบวนราชรถ พระอิสริยยศ งดงามโอฬาร
อัญเชิญพระสถิต ประดิษฐาน พระที่นั่งพุทธาน บนราชบัลลังก์

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีทรงนำพระบรมอัฐิกลับประเทศไทย

๑ นพปฎลเสวตฉัตร สมเกียรติกษัตริย์ ปีกลองแดรสังข์
บำเพ็ญพระกุศล ปวงชนคับคั่ง พระคินเวียงวัง เคียงข้างประชา

๑ ขึ้นเคียงพระที่ พระชนกชนนี พระบรมเชษฐา
ทั้งสามพระองค์ พระคงครวญหา วารอคอยมา ช่างช้าช้านาน

๑ ยี่สิบเจ็ดมิถุนา บรรจุพระมหา ราชศรีรังการ
วัดราชบพิธ สถิตสถาน ดวงพระวิญญาน ทรงสงบสุขสบาย

๑ จากปีแปดสี่ สี่สิบสามปี มหเสียดิเวยดา
นับแต่สวรรคต กำสรตฤหาย วางองค์เรียบง่าย บำเพ็ญกรรม

๑ สองห้าสองเจ็ด พระนางจึงเสด็จ ดิิดตามสาวมี
ปกเกล้าเจ้าไทย ราไพพรรณี คู่สุขเกษมศรี นิรันดรนา ฯ

พระราชกรณียกิจ

กลอนสุภาพ

๑ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ
ไทยอังกฤษคณิตศาสตร์ปราชญ์ปรีชา
ด้านการเมืองเรื่องสำคัญอันยิ่งใหญ่
โปรดให้ตั้งเทศบาลงานทดลอง
แม้จะเป็นกษัตริย์อธิราช
อำนาจต้องเป็นของประชาชน
ในพระราชหัตถเลขา
ยุคต่อมาได้เห็นความเป็นไป
ใช้อำนาจขาดธรรมประจำจิต
โอ้ประชาธิปไตยไม่ประเทือง

๑ แรกครองราชย์มีเหตุ 'เศรษฐกิจ'
ทรงเริ่มคิดกิจการสหกรณ์
ต้องการรายได้มาสารพัด
คัดรายจ่ายพระองค์ด้วยช่วยทุกทาง
ตั้งสภาการคลังระวังเหตุ
ลดจำนวนข้าราชการไทย

แต่ยังเยาว์โปรดปรานการศึกษา
ทรงเรียนมาทั้งทหารการปกครอง
พระราชทานอริปไตยแก่ไทยผอง
ทุกสิ่งต้องค่อยค่อยไปเข้าใจคน
แต่ไม่โปรดใช้อำนาจขาดเหตุผล
ใช้ของคนของพวกพ้องหรือของใคร
ทุกวจาล้วนจริงและยิ่งใหญ่
ไทยฆ่าไทยเพราะทหารเกี่ยวการเมือง
บ้างซื้อสิทธิ์ขายเสียงกันฟู่เฟื่อง
เพราะเริ่มเรื่องด้วยเลือดจึงเดือดร้อน ฯ

ต้องทรงคิดแก้ไขให้ผันผ่อน
ราษฎรช่วยคนตัดคนกลาง
ต้องประหยัดงบประมาณงานทุกอย่าง
ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจทรงคิดไกล
เงินประเทศคุมทั่วไม่รั่วไหล
กระทรวงที่รวมได้ให้รวมกัน

เศรษฐกิจทั่วโลกนั้นตกต่ำ
จนวิกฤติลุกลามช่วงสำคัญ

๑ ทางด้าน 'การทหาร' ข้ามมาครบ
จากอังกฤษฝรั่งเศสประเทศไทย
ทรงเข้ารับราชการทหารตลอด
สละราชสมบัติเกินกำหนด

ทรงช่วยคำพยุขรับคราวคับขัน
เหตุการณ์นั้นควรประทับใจ ๑

ทรงเรียนจบสถาบันทันสมัย
ทั้งในใหญ่ทหารม้าเสนาธิการ
จึงเยี่ยมยอดเด็ดขาดชาติทหาร
รักษากันเมืองนี้ด้วยชีวิต ๑

ทรงเข้ารับราชการทหาร

๑ ทางด้าน 'การศึกษา' ประชาชนผู้
ราษฎรต้องมีความรู้คู่ความคิด
จึงเร่งรัดการศึกษาภาคบังคับ
ในระบบอุปถัมภ์โดย
ทรงเน้นหนุนคุณธรรมคู่ความรู้
ให้ประกวดขันแข่งแต่งคำรา
ทรงตั้งราชบัณฑิตยสภา
ดูแลงานการกิจพิพิธภัณฑ์

๑ ศิลปวัฒนธรรมทรงนำหน้า
แล้วจัดพิมพ์เผยแพร่แก่ทั่วไป
ทรงศึกษาดนตรีไทยอันไพจิตร
ทรงนิพนธ์เพลงเพราะเสนาะกลอน

พระทรงหาเหตุการณ์ไกลมิได้ผิด
ต้องรู้สิทธิรู้หน้าที่มีวินัย
ไว้สำหรับเป็นฐานของงานใหญ่
จะต้องใช้คนดีมีวิชา
พวกหนูหนูต้องไม่ขาดศาสนา
มิใช่ยาหม้อใหญ่ให้เวียนกัน
เพื่อรักษาหอสมุดอักษรสรรพ
และเบื่องบรรพ์โบราณสถานไทย ๑

ให้ตรวจตราเอกสารโบราณสมัย
ทั้งทรงให้รางวัลประพันธ์กร
หลวงประดิษฐไพเราะเหมาะครูสอน
นิรันดรสดับขึ้นอยู่ยั่งยืน

เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๖๙

เชื่อว่าทรงแต่งให้หมื่น
ทั้งเพลงเถา 'เขมรลออองค์'
โปรดให้ซ่อมจักรีมหาปราสาท
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
สร้างสะพานพระพุทธยอดฟ้า
คราวร้อยห้าสิบปีจักรีไทย

๑ 'สาธัญปโภค' เดิมทรงเสริมสร้าง
ตัดถนนหนทางค่อยสร้างเดิม
สร้างโรงแรมรถไฟในหัวหิน
ให้ปรับปรุงทะเลงามตามคำบล

๑ ผูกสัมพันธ์ต่างประเทศหลายเขตแคว้น
ทรงรัดกุมมั่นคงนาวาเสนาเสนา
ต่างชาตินามาสัยในสยาม
ด้วยวิเทโศบายขยายชด

เพลง 'ราตรีประดับดาว' ที่เราหลง
'กลิ่นกระต๊อบฝัก' ทรงประจงงาม
ทั้งวัดราชพิพิธสถิตสยาม
ภาพเขียนตามระเเงียงโกลโปรดเขียนไว้
พระราชานุสาวรีย์ที่ยิ่งใหญ่
พระราชทานทุนให้เป็นประเดิม ฯ

ทั้งรณรงรถไฟขยายเพิ่ม
ทั้งแต่งเสริมสวนใหญ่ไกลกังวล
จึงท่องถิ่นก้าวเดินเจริญผล
ประชาชนได้พักผ่อนหย่อนอุรา ฯ

ทั่วดินแดนยุโรปใหญ่ไร้ปัญหา
แก้สัญญาพันผูกที่ผูกมัด
ดั่งเมืกความสาธุสาเฮได้ร่มฉัตร
ไทยจึงทัดเทียมหน้าในสากล ฯ

พิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

ในการฉลองพระนคร ๑๕๐ ปี พ.ศ. ๒๔๗๔

๑ ใช้เพียงแต่ผลงานอันยิ่งใหญ่

ไม่เคยใช้อำนาจฟันฟาดคน
พระองค์เจ้าจิรศักดิ์สุประภาศ
เป็นโอรสเจ้าฟ้าภาณุพันธุ์ ฯ
ส่งไปเรียนอเมริกาแต่คราเซว
สารสองร้อยฉบับทรงส่งประจำ
จะเห็นพระอัจฉริยภาพหลายด้าน
ทรงเพียบพร้อมเป็นหลักให้พักพิง

๒ พระราชานุสาวรีย์ที่ตรงหน้า

พระพิทักษ์ประชาธิปไตย
กราบพระรูปที่มหาวิทยาลัย
แหล่งเสรีการศึกษาสว่างงาม
ที่นั่นมีห้องสมเด็จพระปกเกล้า
พระราชประวัตินั้นเกินพรรณนา

อัจฉริยภาพประเสริฐเลิศทุก
ทรงวางตนเรียบงาเขล้ายสามัญ
พระทนายผู้ซื่อสัตย์ทนาย
ทรงโลกเป็นสง่าโลกอนุญธรรม
พระทรงเฝ้าส่งสอนถาวรพร้า
ทุกถ้อยคำในสารนำอ่านจริง
ทั้งอ่อนหวานทั้งมั่นคงตรงทุกสิ่ง
เสียดยิ่งไอศวรรย์สิ้นเกินไป ฯ

รัฐภายินของกงสมัช

การเมืองไทยจึงเดินเจริญตาม
สุโขทัยธรรมจักราชศาสตร์สยาม
เกิดพระนามเกิดพระคุณย่นอุรา
พระนางเจ้ารำไพฯ ให้ศึกษา
พระเมตตาเกินคำจะรำพัน ฯ

พระบรมราชานุสาวรีย์หน้าตึกรัฐสภา

และที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

โคลงป้อฉิม

๑ เพียรสรวด์บันทึกนี้
กวีไปเชียวเชิงชาล
ทั้งการกิจราชการ
งานส่วงเพราะจิตจ้ำ

๒ รักดีทรงเดชด้วย
ทั้งอยู่มหาวิทยาลัย
พระนามพระอยู่ใน
จึงปรา่เพียรพจนซี

๓ ไกลบุญ บ เกิดพ้อง
อ่านแต่เพียงเอกสาร
ผิดพลาดหากพบพาน
ใครบ่พึงใจไซว์

๔ เจตนาของผู้เล่น
พิทักษ์ไทยรุ่งเรือง
อำนาจคู่ธรรมประเทือง
ขอประชาธิปไตย

ยาวนาน
เชื่องช้า
มีท่อม ทันนา
แจ่มด้วยพระบารมี
ดวงใจ
แห่งนี้
สำนึก เสมอนา
เชิดถ้อยแทนคุณ
เพรงกาล
กล่าวไว้
พึงติ ดิงนา
อย่าได้ถ้อสา
การเมือง
รู้คล้า
ทูนเทิด
คู่ฟ้าดินสลาย ฯ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

ภาพยานี ๑๑

๑ ขวัญคดียศ
ราชวัตรกนิทร
๑ รัชกาลไม่นานนัก
ราชาภิเษกใน
๑ ทวยราษฎร์ก็จงรัก
อัฐมราชจักรี
๑ ที่รักแห่งแผ่นดิน
ท่ามกลางกระแสกาล
๑ กษัตริย์องค์ที่สอง
มีรัฐธรรมนูญสาร
๑ อำนาจแห่งปวงชน
ประชาธิปไตย

นฤเบศรอดิศร
พิสุทธิแท้จากหทัย
มิทันจักได้ถึงชัย
ชนบราชประเพณี
ดวงจิตภักดีภูมิ
อานันทมหิดล
แห่งจิตจินต์ของปวงชน
เศรษฐกิจวิกฤตการณ์
การปกครองที่ภูบาล
กฎสูงยิ่งกว่าสิ่งใด
ยังสับสนในเมืองไทย
ที่ดินตัวยังมัวมล

๑ พระราชบิดา
อตุลเดช' พล
๑ 'กรมหลวงสงขลา
ทรงรับราชการ
๑ ภายหลังทรงศึกษา
สาธารณสุขใน
๑ แพทยศาสตร์ดุฎี
จากฮาวาร์ดยรรยง
๑ พระราชสมัญญา
ด้วยราชภัฏ์เทิดทูนใน
๑ พระนามาภิไธย
พระเกียรติคุณธ
๑ 'พระมหิตลาธิเบสร
ต่อด้วย 'พระบรม
๑ สมเด็จพระชนนี
บรมราชชนนี' ปรา-
๑ พระนามเดิม 'สังวาลย์'
ทรงงานอันมากมี
๑ ทรงเป็น 'แม่ฟ้าหลวง'
สำนักคุณอนันต์
๑ ทรงมีพระพินาง
'กัลยาณวัฒนา'
๑ 'กรมหลวงนราธิวาส
พระเกียรติลือระบิล
๑ พระกรณียกิจ
พระเกียรติคุณขาน
๑ พระอนุชาธิราช
ครองราชย์องค์ต่อมา

คือ 'เจ้าฟ้ามหิตล
พิริยาปรีชาชาญ
นครินทร์' ระบิลงาน
เป็นทหารทัพเรือไทย
ด้านวิชาอนามัย
แพทยศาสตร์นานจำนง
บัณฑิตศรีสมประสงค์
เชื่อมหาวิทยาลัย
'พระบิดาการแพทย์ไทย'
พระมหาคุณากร
เฉลิมในอนุสรณ์
พระอิสริยยศักดิ์สม
อตุลเดชวิกรม'
ราชชนก' นาทนรา
คือ 'พระศรีนครินทร
นีประชาทั้งธานี'
ทรงสะคราญเลิศนารี
ประโยชน์ยิ่งหลายสิ่งสรรพ
ชาวเขาปวงเทิดทูนขวัญ
อย่างต่อเนื่องเลื่องลือชา
ศรีโสภางค์วิเลขา
ศรีสง่าแห่งธานีนทร์
ราชันครินทร์'
ในเมตตาวิชาชาญ
ล้วนสัมฤทธิ์ทุกกิจการ
จารึกไขสุดคณนา
ไทยทั้งชาติเทิดบูชา
นวมราชจักรีวงศ์

สมเด็จพระบรมราชชนก และสมเด็จพระบรมราชชนนี

ทรงฉายกับพระราชชนนี พระพี่นาง และพระอนุชา

โคลงสี่

๑ ทรงสมภพ ณ ด้าว
คือ ณ เมืองไฮเดล-
ทวิบุโยโรไปไซ
ประเทศเยอรมันโน้น

๑ ยี่สิบกันยมาสล้ำ
พุทธศกสองพันผจง
สี่ร้อยหกสิบแปดทรง
วันพระราชสมภพให้

๑ อันพระอิสริยศศักดิ์นั้น
คือหม่อมเจ้าประสูติตรา
แล้วทรงรับสถาปนา
เป็นพระองค์เจ้าแล้ว

แดนไกล
เบิร์กโพ้น
ขานกล่าว
แน่นทั่วเทศศรี
เลิศมง- คลอเย
จดไว้
สวัสดิ์ยิ่ง
สู่หล้าเฉลิมขวัญ
บรรดา
แน่นแท้
พระยศ
เลิศล้ำวงศ์ ฯ

ร่าย

๑ สมัยทรงพระเยาว์ ทรงเนาที่โลซานน์ อีกไม่นานต่อมา
อเมริกาที่ประทับ กับพระชนกชนนี ระหว่างที่สองพระองค์ เสด็จทรง
ศึกษา จนต่อมาเสด็จกลับ ประทับในเมืองไทย ที่ในวัง
สระปทุม ทรงขึ้นชุ่มชีวา พร้อมอนุชาพระพี่นาง เหมือนอย่าง
เด็กทั่วไป แจ่มใสสนุกสนาน การศึกษาแรกเริ่ม ที่ประเดิม
ดูแล คือมาแตร์เดอี อีกแห่งที่เทพศิรินทร์ สถานถิ่นศึกษา
แหล่งวิชาชนชั้น โรงเรียนสองแห่งนี้ แด่ล้วนอบรม เลิศเอย ฯ

กลอนแปด

๑ ทรงรื่นรมย์เล่าเรียนอ่านเขียนเล่น
เล่นในสวนเล่นหินเล่นดินทราย

๑ เมื่อพระชนมพรรษาเพียงห้าเศษ
สามพระองค์ทรงกำพร้าบิดาพลัน

๑ เพื่อธิดาโอรสทรงสดใส
เพื่อให้ทรงศึกษาวิชาการ

เหมือนอย่างเช่นเขวชนผู้ชวนชวช
เล่นเรือพายเล่นน้ำชุ่มฉ่ำกัน
พระปิตุเรศครรไลไปสวรรค
ความโศกศัลย์ยิ่งใหญ่หาใดปาน
พระพลานามัยหลายสถาน
เมืองโลซานน์ธรรมชาติอากาศดี

ขณะทรงพระเยาว์และทรงศึกษา
ณ ต่างประเทศ

๑ สมเด็จพระชนนีศรีสามารถ
นำธิดาอรสไปไกลบุรี
๑ ได้ทรงเข้าศึกษาตามหน้าที่
อีกทั้งทรงกีฬาอนันิยม

ขอราชานุญาติบดินศรี
ประทับที่โฆษานันสรณมัย
โรงเรียน 'มีเรมองค์' ชั้นประถม
สิ่งขึ้นชมต่างต่างทางเหมาะสม ๖

ภาพย้ง ๑๖

๑ เศรษฐกิจครั้งนั้นผันผวน
ทั้งมวลว่าวุ่นซุ่มมัว
๑ กระทบเมืองไทยไปทั่ว
พันพัวมิแผ้วผ่องใส
๑ การเมืองแปรปรวนเปลี่ยนไป
มิปลอดโปร่งใสในที่
๑ สมเด็จพระปกเกล้าฯ จักรี
ประเทศอังกฤษห่างไกล
๑ เนื่องด้วยพระองค์ทรงชัย
เสด็จไปประทับรักษา
๑ แล้วทรงสละราชย์ต่อมา
มอบประชาชนไทยทั้งปวง
๑ เพื่อพสกปกรองลู่วาง
พระราชอำนาจใดใด
๑ ทรงเน้นเด่นชัดอรรถไข
มิใช่เบ็ดเสร็จเผด็จการ
๑ ผู้ใดคนเดียวเชี่ยวชาญ
ประมาณประเมินตามใจ
๑ อำนาจสิทธิขาดทั่วไป
ทั่วทั้งประเทศเขตแดน ๖

ทั่วโลกปั่นป่วน
ทั้งใกล้ไกลตัว
ประชาธิปไตย
ขณะประทับที่
ประจวบคณณัน
อำนาจนานา
มิทรงห้วงหวง
ประชาธิปไตย
คณะใดโดยหาญ
มอบแก่ปวงไทย

กลอนสุภาพ

๑ อังคมลคนไทยในครั้งนั้น
ที่เปลี่ยนแปลกแปลกผันสั่นคลอนแคลน
ไม่รู้เหนือรู้ใต้ใครกันแน่
บ้างกระทบทำหัตถ์ชีวิต
แล้วก็ได้ว่าสภาราษฎร
แห่งรัฐธรรมนูญไทย
ลงมติเห็นพ้องต้องความคิด
แต่ในหลวงอานันทความมั่นคง

๑ ส่วนในหลวงอานันทพระชันษา
กิจการบ้านเมืองเรื่องบูรินทร์
ที่เปิดฉากปิดฉากเป็นภาคบท
เรื่องของชาติใหญ่ยิ่งสิ่งอาทร
มิได้ทรงปรารภนาเป็นราชิต
ว่าพระองค์ทรงพระเยาว์ไม่เท่าทัน
แต่ก็เพื่ออาณาประชาราษฎร
เพื่อประเทศเพื่อขวัญไทยมั่นคง
เมื่อประชาชนไทยรู้ในข่าว
ขอพระมิ่งขวัญจงทรงพระเจริญ

ต่างไหวหวั่นพรั่นพรึงถึงแบบแผน
ที่มาแทนทิศทางอย่างเคยชิน
บ้างผันแปรย่อยยับหมดทรัพย์สิน
ไม่เป็นกินเป็นนอนทอดถอนใจ
ตามประกาศตามสิทธิวินิจฉัย
การสืบในพระราชสันตติวงศ์
อัญเชิญสิทธิ์ครองราชย์ชาติประสงค์
จักยืนยงต่อไปในแผ่นดิน ฯ

เพียงเก้าแหมกว่ากว่านาถวิส
ใช้เรื่องยินยลเล่นเป็นละคร
ตามกำหนดผู้กำกับจับสั่งสอน
ราษฎรทั่วถ้วนล้วนสำคัญ
ได้ทรงคิดจริงจริงหลายสิ่งสรรพ
หลายสิ่งอันอดอัดรัดพระองค์
และเพื่อชาติสยามตามประสงค์
จึงได้ทรงขอบใจในการเชิญ
ต่างก็ปาวร้องกันสรรเสริญ
ต่างทูนเทินจงรักด้วยภักดี ฯ

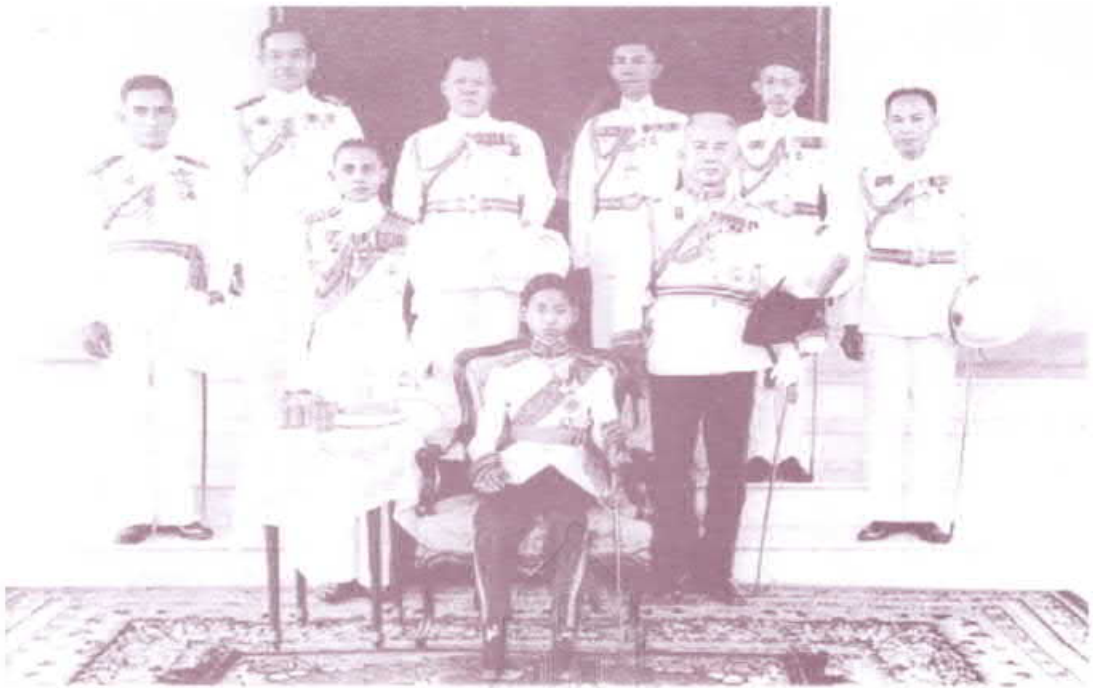
ภาพสุรางคนางค์ ๒๘

๑ ในหลวงอานันท์ ทรงเป็นมิ่งขวัญ รวมมโนรี
ของปวงประชา เวลาบุรี การปกครองมี วิธีเปลี่ยนไป
๑ อีกปีต่อมา ทรงย้ายศึกษา โรงเรียนแห่งใหม่
ทรงศึกษาเพิ่ม เติมภาษาไทย ความรู้ทั่วไป พระราชาประเพณี
๑ ภาษาดังต่าง มากมายหลายอย่าง ด้วยพระอัจฉริย
อีกทรงกีฬา พระอนามยดี สะเกิดสะก๊ิ ว่ายน้้าจักรยาน
๑ ออกกักรรเชียง มิได้ทรงเลียง ก็พากล้าหาญ
การช่างฝีมือ ฝึกปรีอเชี่ยวชาญ อีกทรงโปรดปราน สร้างเรือจำลอง

ทรงฉายขณะประทับอยู่ต่างประเทศ

๑ สนพระหฤทัย แสตมปีเก่าใหม่ สะสมซ้ำของ
ทรงใช้เวลา มีค่าควรปอง เป็นเวลาทอง ทุกทุกนาทึ
๑ ความพระโอวาท พระชนนีนาถ สมเด็จพระศรี
นครินทราบา เรือยมนานปี ประเสริฐเลิศทวี ยุวราชา
๑ ทรงพระเจริญวัย วิเทศวิสัย สี่ปีต่อมา
จึงเสด็จนิวัต เขียมรัฐนรา อินดิปรีดา ประชาชาวไทย
๑ พร้อมพระชนนี สมเด็จพระเจ้าพี่- นางเธอสดไส
พระอนุชา ขึ้นดาขึ้นใจ เพียงข่าวเล่าไซ้ คนไทยहरณา
๑ รับเสด็จพร้อมพริัก ด้วยใจจงรัก ในพระจักรา
ประมุขชาติไทย ตั้งใจคังคา ชมพระบุญญา ปรีชาบารมี ฯ

ทรงฉายกับคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และราชองครักษ์

ทรงฉายกับสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า
และคณะกรรมการสภาภาษาสยาม ๒๓ ธันวาคม ๒๔๘๑

กลอนหก

๑ สิบห้าพฤศจิกา
แปดหนึ่งเสด็จถึงธานี

๑ พสกมามากมายหมื่น
รับเสด็จพระเจ้าแผ่นดิน

๑ แล้วต่างขึ้นชมโสมนัส
พระองค์ทรงเป็นชาติดิยา

๑ ทรงงามพระอิริยาบถ
พระองค์ทรงพระเจริญวัย

๑ ต่างเล่าต่อกันนันทน์
มีงขวัญวันคืนชื่นชม

๑ สองเดือนประทับเมืองไทย
ต่อที่โลซานนนครา

๑ จะเสด็จกลับมาธานี
อุดมภาวะพระชนมาน

พุทธศกนั้นหนาสองสี่
เรื่องที่ปวงชนยลยิน
คาดตื่นรายทั่วทุกถิ่น
ถวิลคาดหวังนานา
แจ่มชัดหมดข้อกังขา
บุญมาปกป้องผองไทย
งามหมดพระอัชฌาสัย
ตามนัยธรรมเนียมนิยม
ล้วนที่จอมสยามงามสม
อุดมภักดีปรีดา
จึงเสด็จกลับไปศึกษา
จนกว่าสำเร็จวิชาการ
ทรงศรีปรีชากล้าหาญ
ครองไทยไพศาลสวัสดิ์ ฯ

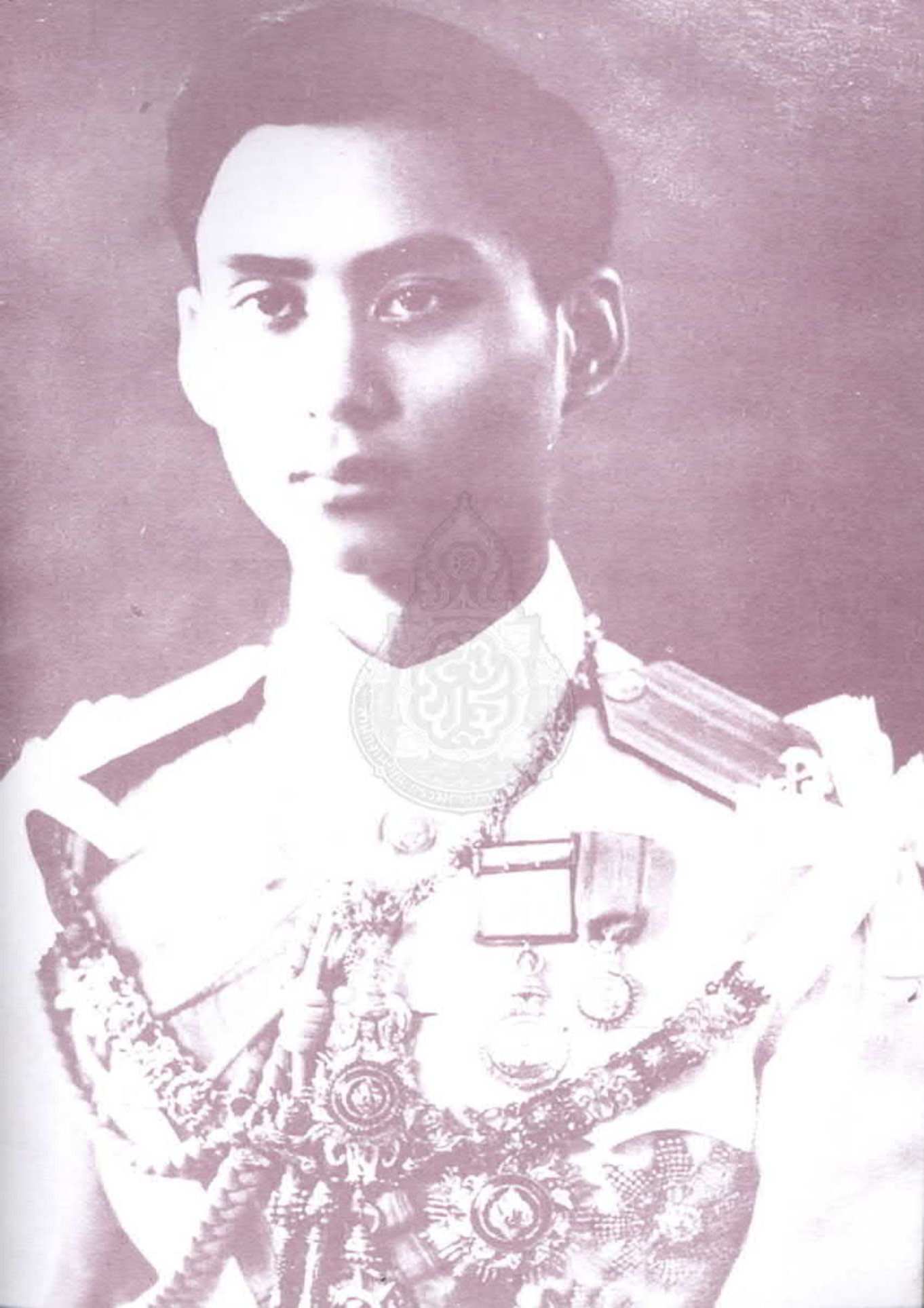
วิชชุมมาลาฉันท ๔

๑ วันเดือนเลื่อนผ่าน
ทุกถิ่นทุกที่
ต่างหมู่ผู้คน
เมืองเล็กเมืองใหญ่

๑ บ้างไฟอำนาจ
ประเทศที่ดิน
เอารัดเอาเปรียบ
โทโสโมหันธ์

๑ กลายเป็นสงคราม
เรื่องหนกอักโข
เป็นกลุ่มเป็นฝ่าย
สงครามโลกา

เหตุการณ์มากมี
ชีวิเปลี่ยนไป
คั่นรณเลือกไส
ยื้อแย่งแข่งกัน
บ้างมาดทรัพย์สิน
ท้องถิ่นสารพัน
ย่าเหยียบฆ่าฟัน
ถึงขั้นรบรา
ลูกหลานใหญ่โต
จับเคียวเข่นฆ่า
มุ่งหมายยุทธนา
โลกโกลาหล

๑ เรื่องการเดินทาง
ใครจากพรากพลัด
ขาดการสื่อสาร
เดือดร้อนอิงอล

ทุกอย่างติดขัด
ไม่ชัดสับสน
เนิ่นนานจ้านน
ทุกหนทุกยาม ฯ

โคลงสี่

๑ เรื่องสงครามโลกครั้ง
ทุกสิ่งทั้งโลกหมอง
ไทยแม้จักมีปอง
แต่ก็จำเป็นเข้า

๑ ด้วยทหารญี่ปุ่นนั้น
เข้าจู่โจมมณฑล
หากไทยไม่ผ่อนปรน
อาจถูกเหยียบย่ำไว้

๑ ครั้นสงครามสงบแล้ว
ญี่ปุ่นแพ้กันทั้ง
แต่ไทยกลับยืนยัง
เหตุเพราะเสรีไทยช่วย

๑ ราวีญี่ปุ่นได้
ในนอกเขตธานีทร์
ไทยจึงลบมลทิน
เพราะเหล่าเสรีไทยแก้

๑ แม้กลไกรรัฐเข้า
ทวยราษฎร์ไม่เห็นงาม
ขอโมฆะตรงตาม
ฝ่ายชนะเห็นคล้อย

๑ สรรเสริญผู้เก่งกล้า
คือเหล่าเสรีไทย
เสี่ยงตายเสี่ยงเป็นใน
สืบข่าวส่งข่าวกัน

ที่สอง
หม่นเศร้า
เป็นฝ่าย โดนา
ร่วมด้วยยุทธการ
ยกพล
ภาคใต้
เป็นมิตร
ศักดิ์สิทธิ์แสนทรม

ภายหลัง
พ่ายม้วย
คงอยู่
ต่อต้านโจมดี
ได้ดิน
นั้นแท้
ที่ร่วม รบนา
กลับร้ายกลายเป็นผล
สงคราม
สักน้อย
แต่เจดีย์ ราษฎร์นา
จึงแล้วผูกพัน
การณ์ไกล
เกิดขึ้น
ทุกขณะ
คิดแก้ขบวนการ ฯ

ภาพย้ง ๑๖

๑ แม่โลกกลับสู่สงบสานด์ จากภัยสงครามเหลือคณา	ผลการล้างผลาญ
๑ สูญเสียทรัพย์สินจินดา เรรวนปั่นป่วนสิ้นคลอน	เศรษฐกิจเงินตรา
๑ ชีวิตจิตใจราษฎร ภาพหลอนระเบิดเปิดเปิง	ผวาอวรณ์
๑ บ้านเรือนลูกไหม้ในเพลิง ยังจำฝังใจนัยนา	กระเจิดกระเจิง
๑ หลายคนกันเศร้าโศกา ญาติมิตรมากมายหายไป	หลายคนค้นหา
๑ บางคนยังพร่ำหวนไหว เป็นไปบ้างลึกลับบางคราว	ตระหนกตกใจ
๑ รัฐบาลบ้านเมืองเรื้อราร หลายหลากมากล้นคณา	ยังมียึดยาว
๑ เพื่อฟื้นฟูใจนา โปรดเกล้าฯ เสด็จกลับรับขวัญ ฯ	บุรารชา

กลอนแปด

๑ ปีสองพันสี่ร้อยแปดสิบแปด แสงแดดสวยด้วยสีฟ้าพรหม	ฟ้าสีแสดชมพูส้มอมสีส้ม เวลาอันอุดมฤกษ์ไทยเบิกบาน
๑ วันที่ห้าธันวาคมอุดมชัด ธเสด็จจากไปไกลและนาน	ในหลวงจะนิวัตนิเวศน์สถาน จนภูบาลทรงพระเจริญวัย
๑ พระทรงบรรลุนิติภาวะ เป็นร่วมบุญอุ้มเกล้าพองเฝ้าไทย	ทรงบุญญะบารมีศรีสมัย เป็นหลักใจราษฎรทั้งร้อนเย็น
๑ ราษฎรตื่นเต้นตื่นตัวทั่วประเทศ แม้เดินทางลำบากมากประเด้น	อยากได้เฝ้าภูเบศร์ด้วยตาเห็น ต่างก็เป็นสุขศรีและปรีดา
๑ ธเสด็จพร้อมชนนีศรีอนุช เสด็จโดยเครื่องบินได้ยินมา	บุญที่สุดพระยศศักดิ์สมนักหนา ปวงประชาเฝ้าชมรื่นรมย์ใจ

๑ เสด็จถึงดอนเมืองในเบื้องต้น
โดยกองทัพอากาศวิลาสไกร
๑ พระวรกายแบบบางข้างระหง
พระบุญญาบารมีสรทุกทิศ
๑ จากดอนเมืองเสด็จมุ่งเข้ากรุงเทพฯ
ตามพระองค์เสด็จหมดทางรถไฟ
๑ กรมขุนชัยนาทนเรนทร
ได้กราบบังคมทูลพูนแปรมปริดี
๑ อีกทั้งรัฐมนตรีที่เฝ้ารับ
ต่างชื่นชมร่วมเกล้าสมเฝ้าพงศ์
๑ ประชาชนเฝ้าแน่นแน่นขนิด
ทรงนุ่มนวลในพระกิริยา
๑ ผู้เฝ้าชมบารมีดีใจยิ่ง
บ้างทูลเทิดเลิกล้นพระชนนี
๑ หลายนคนันสรเสริญเจริญยศ
งามสมหวังทั้งพระอนุชา
๑ แล้วเสด็จวัดพระแก้วที่แพรวเพริศ
นมัสการพระแก้วอันแว่วไว
๑ มีพระสงฆ์แห่งอาัมณิกาย
ประชาชนล้นหลามตามมรรคา
๑ แล้วเสด็จไปยัง ณ วังหลวง
ประทับ ณ พระที่นั่งบรมพิมาน

เครื่องแบบยศจอมพลอันยิ่งใหญ่
ถวายให้ทรงฉลองและครองยศ
แต่ก็ทรงสง่างามปรากฏ
ราษฎรประณคน้อมชีวิตและจิตใจ ฯ
โดยสังเขปทั้งหมดนั้นสดไส
กำหนดไว้จิตรลดาธานี
เฝ้าอยู่ก่อนรับองค์พระทรงศรี
ในนามที่พระบรมวงศานุวงศ์
น้อมคำนับจับจิตพิศวง
แห่งพระวงศ์จักรีที่บูชา
ทรงผูกมัดดวงใจไทยถ้วนหน้า
พระพักศราการุณย์สุนทรี
ทรงเป็นมิ่งขวัญจักรีศรี
อบรมดีคู่แลรักพระจักรา
ทรงงามหมดดังใจที่ใฝ่หา
คู่บุญบารมีศรีหทัย
ศรีประเสริฐคู่เมืองเรืองสมัย
บูชาในพุทธคุณอุ่นโลกา
สวดถวายมงคลชัยคาถา
เปล่งวาจาขอจงทรงสำราญ
งามดังสรวงเทวดินถิ่นสถาน
ทั้งภูบาลพระอนุชาพระชนนีฯ

๑ วันต่อมาทรงบำเพ็ญกรณียกิจ
อีกต่อมามากมายหลายพิธี

๒ วันที่เจ็ดธันวาคมอุคมเดช
ถวายเครื่องยศจอมพลถนอมกาว
ง

๓ วันที่แปดต่อมาอันวามาส
ริฐบุรุษอาวุโสเอี่ยมโอฬาร

๔ วันที่เก้าธันวาคมหาผล
ทักษิณานุปทานมานจาง

ผลสัมฤทธิ์ประจักษ์เป็นศักดิ์ศรี
ล้วนเป็นที่สรรเสริญเจริญชัย
ทรงโปรดเกล้าผู้แทนทัพบกใหญ่
เป็นจอมไทยจอมทัพงามจับดา
ทรงประกาศโองการขานยศฐานัน
เป็นฐานานายปรีดีพนมยงค์
ทรงบำเพ็ญกุศลอันสูงส่ง
กำหนดตรงพระที่นั่งอมรินทร์

เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎร

๑ แพบทุกวันมีทรงว่างท่างการะ
เยี่ยมทหารบกฟ้าและนาวัน

๑ ทั้งโปรดเกล้าฯพระราชทานปริญญาบัตร
ธรรมศาสตร์แพทยศาสตร์และจุฬาฯ

๑ เสด็จเยี่ยมวังโบราณสถานที่
อยุธยาเป็นกรุงรุ่งเรืองไกร

๑ ทั้งเสด็จไปทรงสักการะ
รัชกาลที่ห้าสยามินทร์

๑ เสด็จวัดเทพศิรินทราวาส
เสด็จเยี่ยมทุกข์สุขของผองประชา

๑ ที่ตรึงจิตจับใจไทยทั้งชาติ
กับพสกนิกรมากมายหลายประการ

๑ ยิ่งกับหมู่ผู้คนชนบท
หลายคราวค้อมพระองค์ไถ่ลงมา

๑ ดำรัสถามทุกข์สุขทุกท้องถิ่น
ทั้งหนุ่มสาวผู้เฒ่าผู้เฒ่าวัย

บำเพ็ญพระกรณียกิจนิจสิน

ทั้งธำนิบอบอุ้นพระบุญญา

จากพระหัตถ์แก้บัณฑิตจิตจรณา

ต่างสำนึกพระมหาคุณาลัย

ประวิติมหิเดุการณ์นานสมัย

เสด็จไปพระราชวังบางปะอิน

วัดเบญจมบพิตรพิจิตรศิลป์

สร้างด้วยหินอ่อนขาวแพรวพราวตา

ด้วยจอมราชวาลีกเคยศึกษา

พระเมตตาจากพระทัยหาใดปาน

คือจอมนาถอาหารและอ่อนหวาน

ทุกสถานเสด็จเยี่ยมเปี่ยมเมตตา

พระทรงยศไกล่ชิดสนิทหา

ฟังวาจาประชานสนพระทัย

การทำมาหากินเป็นใจ

ต่างชื่นจิตจับใจไปทุกคน ฯ

ทรงลงพระปรมาภิไธยในรัฐธรรมนูญ
พุทธศักราช ๒๔๘๙

เสด็จนิวัติประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๘๘

เสด็จพระราชดำเนินไปยังอุทาสงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๔๘๘

กาพย์สุรางคนางค์ ๒๘

๑ ราชอาณาจักร อนุชคู่ขวัญ พระภูมิพล
เสด็จเยือนเยี่ยม เปรมเปี่ยมกมล คือประชาชนชาวไทยทั่วกัน
๑ นนทบุรี ปทุมธานี ต่างมีสุขสันต์
ได้ทอดพระเนตร สังเกตพืชพันธุ์ รวบรวมพันธุ์ สืบกันต่อมา
๑ คือปั้นหม้อดิน ปั้นอย่างเชี่ยวชาญ แต่ครั้งทวดดา
จนถึงลูกหลาน สืบสานศิลปา มิได้เลิกรา ทำมาด้วยดี
๑ ที่พระประแดง มีการแจกแจง เรื่องประเพณี
ปล่อยนกปล่อยปลา เมตตาชีวิต ทรงศักดิ์จักรี ร่วมปล่อยนกปลา
๑ ที่เกษตรกลาง สาธิตหลายอย่าง พืชพันธุ์สรรหา
สนพระหฤทัย ในการทำนา ทรงโปรยธัญญา เพาะกล้าสู่ดิน
๑ ครั้งหนึ่งนฤบาล ประทับที่ศาล บัลลังก์ดัดดิน
ที่จะเชิงเทรา ลือเลื่องระเบิด พระเจ้าแผ่นดิน เป็นตุลาการ
๑ มีประชาชน เข้าฟังเสียดจัน เต็มล้นทั้งศาล
ชมบารมี พระปรีชาญาณ จำเลยกราบกราน ในพระเมตตา ฯ

กาพย์ยานี ๑๑

๑ เสด็จทุกแห่งหน ประชาชนมากนักหนา
รับเสด็จตลอดมา บ้างสรรหาของมากมาย
๑ เป็นของในท้องถื่น เครื่องของกินอันหลากหลาย
สุดสรรจะบรรยาย น้อมถวายด้วยภักดี
๑ ทรงคอบแทนน้ำใจ ถือเป็นชัยเป็นโชคศรี
ได้โปรดจัดให้มี 'เงินกันตุง' มุ่งมงคล
๑ เป็นเหรียญเงินห้าบาท ให้สิทธิขาดแต่ละคน
ผู้ถวายของทรงพล หรือสาธิตก่อกิจการ
๑ หรือแสดงการแข่งขัน ที่จัดกันเพื่ออุปถัมภ์
เป็นขวัญอันยืนนาน พระราชทานจากพระทัย
๑ ด้วยพระหัตถ์จัดถึงมือ มิทรงถือว่าเป็นใคร
ซาบซึ้งถึงหัวใจ โดยทั่วหน้าประชาชน ฯ

ทรงรับของถวายจากราษฎร

ทรงปล่อยปลาในเทศกาลสงกรานต์
ที่สมุทรปราการ

วัย

๑ คนจีนกับคนไทย แต่ไหนแต่ไรมา คบหาค้าขายกัน ผูกพัน
เป็นไมตรี ไม่ราวีบิชา ต่อมาหลังสงคราม เป็นยามข้าวสับสน มีผลเข้าใจผิด
จีนคิดมีอำนาจ นึกไทยพลาตยุทธนา ลูกขึ้นมารังแก ไม่รู้แพ้สัญญา
ที่จะตรวจกำหนด ว่ามีบทอำนาจ แต่ละชาติอย่างไร จีนในไทยแปรเปลี่ยน
เพียรจะเรียกร่องสิทธิ เกิดวิกฤตเหตุการณ์ รุกรานทำร้ายไทย รู้ทั่วไป
'เลื้อยพะ' รุมปะทะชกดี จนมีศึกกลางเมือง เป็นเรื่องถึงตำรวจ
ต้องเข้มงวดปราบปราม มิให้ลามเรื่องราว จับชาวจีนไปขัง ยังจีนเกิดเจ็บแค้น
เหมือนมันไฟลูกธนู ก่อเรื่องวุ่นนานา ปาระเบิดบางที่ ยิงปืนมีเอิกฟ่า
ก่อเสียงดังวุ่นว้า หวั่นแท้ทั่วไป ฯ

โคลงสอง

๑ จีนรวมใจปิดร้าน	แสดงชัดข้อคัดค้าน
ไม่ค้าขายไทย	
๑ ไทยไม่ไหวหวั่นแท้	เปิดตลาดนัดแก้
เพื่อซื้อขายของ	เองนา
๑ จัดกองตำรวจเข้า	อารักขาแต่เช้า
ตลอดสิ้นกาลขาย	ของนา
๑ เรื่องทั้งหลายเหล่านี้	ก่อนเสด็จนิวัติ
ชัดแจ้งใจกัน	
๑ แม้จะผันเปลี่ยนบ้าง	แต่ความเคืองขุนคาง
เคียดแค้นยังคง	อยู่นา ฯ

ร่าย

๑ ทรงธรรมทรงทราบเรื่อง ข้อขัดเคืองจีนไทย ทรงแก้ไขเรื่องขุน
ความหมกมุ่นหมางเมิน โดยเผชิญด้วยพระองค์ ด้วยทรงปรีชาญาณ
พระสมานรอยหมาง ความระคายเคืองใจ ให้โปร่งใสสุขสงบ ประสบ
ความสามัคคี โดยภูมิเสด็จเยือน เสมือนจีนกับไทย ใช้ฉันทไมตรีกัน
สะพานหันสำเพ็ง ที่ธเล็งเสด็จเยี่ยม ชาวจีนเตรียมรับเสด็จ โดยเบ็ดเสร็จ
รวมกัน สร้างซุ้มอันโอฬาร มังกรหาญมเหสี ด้วยผูกคาน
งามตระการยิ่งนัก ปักธงทิวประดับ ระบายแพรพรรณเพริศ เลิศได้ระหมื่นบุชา
เหลือคณานับได้ ทั้งได้ระไมได้ระมุข ของหลายยุคหลายสมัย แก้วเจียรไนอย่างดี
อีกทั้งมีพรมลาด แนวพระบาทดำเนิน เกินใครคิดใครคาด ต่างหมายมาดรอเฝ้า
รอทูลเกล้าฯ ถวาย ของมากมายงดงาม เครื่องลายครามเครื่องทอง
เครื่องเงินทองผลไม้ ทั้งของใช้เครื่องเสวย ด้วยไม่เคยมีมา พระราชา
เสด็จเยือน ถึงเรือนร้านสำเพ็ง บางคนเก้งกราบกราน ขอพระราชทานรอยบาท
เมื่อจอมราชาดรา ไ้บูชาเทิดทูน เพื่อเพิ่มพูนสวัสดิ เป็นศรีเป็นมงคล
แก่คนแก่ลูกหลาน ต่างเบิกบานทั่วหน้า รับเสด็จเจ้าหล้า เลิศล้ำอำไพ ฯ

เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรที่สาเพ็ง พ.ศ. ๒๔๘๙

โคลงสี่

๑ ทรงชัยเสด็จพร้อม

ทรงแผ่พระเมตตา

พระศรีสมธูจา

อัครสัทททายัน

๑ เสด็จไปทั่วทั้ง

ธมิได้เคยด้นันท์

สาเพ็งทั่วบ้านกัน

ทุกอย่างล้วนเรียบร้อย

อนุชา

มากล้น

จับจิต

ขึ้นแท่นน้ำพระทัย

สะพานหัน

แต่น้อย

ทั้งย่าน

หมดสิ้นสงสัย ฯ

โคลงสาม

๑ แก่ปัญหาได้ดั่งคิด

ชาวจีนจงรักไ้

๑ ทรงสมานเรื่องหมาง

กลับเป็นเพื่อนพวกพ้อง

สัมฤทธิ์ดังคาดไว้

แน่แท้ทุกประการ

คลายระคายข้อง

พี่น้องญาติกัน

๑ ด้วยจีนนั้นซึ่งจิต
สมเด็จพระผ่านเฝ้า
๑ ส่วนไทยที่เคยเคียด
เมื่อจีนรับเสด็จมั่น

บารมีศรีร่มเกล้า
เพียบพร้อมปรานี
หายรังเกียจโกรธแค้น
มอบทั้งชีวา ฯ

ภาพย้ง ๑๖

๑ แม้ว่าสงครามแพ้นะ
ภาวะยังไม่แจ่มใส

ชื่อไทยเป็นโมฆะ

๑ บางชาติมาดขู่ข่มไทย
คงในสยามเขตขัณฑ์

กองทัพเกรียงไกร

๑ เพื่อปลดอาวุธยุทธภัณฑ์
ยังอยู่ในไทยพระนคร

ทัพญ่ปุ่นอัน

๑ คนไทยไม่สุขสโมสร
มากมายหลายชาติภาษา

ทหารสัจจ

๑ ดังไทยมิใช่อิสรา
สายดาก็ไร้ใคร

เหมินหมางทางท่า

๑ เดชะพระบารมี
สวนสนามแห่งความเกรียงไกร

ในโอกาสที่

๑ ทักษะประชาชาติชัย
รู้ไปทั่วทั้งโลกา

ในที่เมืองไทย

๑ ลอร์ดหลุยส์เมาทแบคเดนมา
ประชาชาติรับนับถือ

ตรวจพลโยธา

๑ ลอร์ดหลุยส์เมาทแบคเดนคือ
แห่งชาติอังกฤษฤทธิราม

จอมทัพรำลือ

๑ พิธีกระบวนสวนสนาม
ที่สนามหลวงและราชดำเนิน

สวยสง่างาม

๑ ก้องกึกพันลึงเหลือเกิน
พร้อมพรักหนักแน่นแคว้นไกว

ยามหยุดยามเดิน

ทรงตรวจพลสวนสนามคู่กับพลเรือตรีอรรถพลยุทธเมธาที่แบดเคน
ผู้บัญชาการทหารสูงสุดสมัยนั้นครุภาควะวันออกไกล

พ.ศ. ๒๔๘๙

๑ ในหลวงจอมทัพชาติไทย	พระยศสไต
ในการตรวจพลโยธา	
๑ เคียงคู่ลอร์ดพลยุชลือชา	ทรงงามสง่า
เคียงบ่าเคียงไหล่ไมตรี	
๑ ประกาศชาติไทยเสรี	มีศักดิ์มีศรี
เป็นที่ประจักษ์ทั่วกัน	
๑ ทรงชัยในหลวงอาณันท์	พระยศยิ่งขวัญ
ป้องกันเกียรติศักดิ์นักรา	
๑ ชูเชิดเทิดไทยไรชา	นับแต่นั้นมา
ประชาชาติรับนับถือ	
๑ ชาวไทยและชาติไทยคือ	ประเทศรำลือ
เสริมมีสิทธิอิสรา	
๑ ต่างคนพันข้อกังขา	เป็นมิตรต่อมา
เลิกทำทางที่ระแวง ฯ	

ภาพยยานี ๑๑

๑ ดังฟ้าดลัมทับ	ตะวันดับมิส่องแสง
พิรุณกระโชกแรง	ประจูดังฟุ้งแผ่นดิน
๑ สีส้มสีชมพู	ก็แลดูดังอิฐหิน
สุคนธมาลิน	ดูจะสิ้นเสาวคนธ์
๑ เมฆขาวเคยพราวเกลื่อน	ประจูดเหมือนม่านเมฆฝน
มืดท้วนภดล	และมีดมืดปิดโลกา
๑ ขาวลือระบือแซ่	สะพัดแพร่ทั้งพารา
บอกบ่งพระราชา	สวรรคตกะทันหัน
๑ ขาวลือหรือขาวลวง	ข่าวในหลวงองค์อานันท
ต้องพระแสงปืนลั่น	พระทรงธรรม์สวรรคต
๑ เนื่องด้วยอุบัติเหตุ	หรือมีเลศนัยกำหนด
ถามไถ่ไม่ปรากฏ	หรือคนคิดปลงพระชนม์
๑ ความตระหนกตกใจยิ่ง	บางคนวิ่งหลายนางหน
ถามซักใครสักคน	ที่รู้จริงทุกสิ่งอัน

พระบรมราชานุสาวรีย์ ประดิษฐาน ณ วัดสุทัศน์ ฯ

๑ ครันรู้ข่าวจริงแน่
ก่อนเมืองก็จาบภัย

๑ ด้วยทรงเป็นที่รัก
เป็นธวัชฉัตรดำรง

๑ เจ็ดเดือนเสด็จมา
แต่แล้วมิทันไร

๑ ชาวไทยสมัยนั้น
น้ำตาต่างไหลร่วง

๑ ที่แก้มิถุนา
ระกำและรำพัน

๑ แม้กาลผ่านเลยลับ
ประวัติศาสตร์ของชาติไทย

มิใช่แค่ข่าวโจชจัน

บางคนนั้นยังจันง

เป็นศรีศักดิ์จักรวงศ์

พิทักษ์ราษฎร์ชาติไทย

พระจริยาวัตรจริงใจ

เสด็จสู่ ณ แดนสรวง

เหมือนถูกหั่นฤดูดวง

มิช้อนรินเห็นทั่วกัน

วันมหากำสวดศัลย์

ถวิลองค์พระทรงชัย

มิอาจกลับเวียนมาใหม่

ยังตรึงตราความอาวรณ์ ฯ

ศุภมัตต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดชมีพระราช

นวมินทราชิราช

วสันตดิถีกัณฑ์ ๑๔

๑ จักรีนรินทร์รัฐอุทา
โลกเลื่องพระเดชจิรอุคล-

๒ ห้าสิบจนนำอุลอมิง-
คำรบสมานวรสมัย

๓ ร่มบุญละอองอุคลบาท
โดยภักดิน้อมมนสนุ-

๔ หัวทีศถกลรมยสุข
โครงการประทานคณะนิกร

๕ รังสรรค์เกบตรกลีบัตริย์
ปลิดเชิญประเดินทุระประเทือง

๖ ภูพวงพมพนาประเทศ
กันดารเสด็จพิริยไช

๗ ขึ้นชุ่มช่มอุพิยชล
บันดาลอุดมประคองจิน-

๘ เสโทธ ค่างอุทกสรอง
เหนือยยากพระพร้อมพิพิธภา-

กิตติเบรมีบุญ
ยสณิตาประเทืองชัย

กลทรงไพทไทย
ชนดั่งกัตัญญ

นรชาติก็เชิดชู
ชิดพร้อมเฉลิมพร

นิรทุกข์มีอาทร
ผิจะนับอนันต์เนื่อง

ทนุรัฐเจริญเรือง
รัฐพันสภาพกับ

ระยะเขตนิคมไกล
อุมฤตสุทราวยิน

สุขคล ณ แดนดิน
ตนวามิร้างรา

นิจคงมิลาดคลา
ระ บ ว่างทิวาวาร

๑ ราษฎรล้วนสราญจิรกรรม
ก่อเกิดประโยชน์หิตประสาน
๒ ฝนร้างพิลาปพิรุณแล้ง
ฝนหลวงก็หลังนกระบาย
๓ ข้าวกล้าระบ้ดระบุดัน-
เรียวรวงอร่ามระคะอุดม
๔ ทุ่งไทระเรื่องรุจิระรอง
พื้นภาคพิภพสุขเพราะบา-
๕ ก่อสุขสฤษฎ์สิริสวัสดิ-
โอบเอื้อผดุงอดุลคำ-
๖ อำนวยนรานิกรเสียม
หมายให้เสมอทิสสกล
๗ ห่อนเคยจะเผยจนะพ้อ
สร้างสรรคอุกฤษณ์นิมิตไพ-
๘ ตั้งรามมล้างอสุรแผ้ว
แบ่งภาคสมิทธิพิพิลพูน
๙ โจมจิวิจฉนวิจลทุกซ์
โรกภัยพิบัติทุระกักร
๑๐ เหล่าราษฎรระลึกกรณราช
เทิดสาธูช้องสดุดีสุน-
๑๑ ขอทรงเสถียรจิระ ณ รัช
ชูชาติประชาชนนิยม

อนุกรมทวิการ
นยเยียมนโยบาย
ชลแห่งและเหือดหาย
กลีสร้างเกษมสม
ธ นิรันดร์เจริญรมย์
พิศเลิศละลานตา
ดุจทองลออทา
รมทิพย์เสถียรธรรม
ดิพิพัฒนานำ
วิพิเศษสถาผล
จรูเทียมสมณทล
กิจก้าวหน้ากุลไกล
ธ มีที่อพระทัยไท
บุลห้านิราด
หริแก่ล้วนรางกูร
สุระเบื้องประจัญพร
ดลสุขสถาพร
เพราะพระบาทยุบลบุญ
บ มิคลาตมิเคสื่อนคุณ
ทรชัยชโยดม
สุนนัสเสนอมย์
สิริมังสมงคล ฯ

อินทรวีเชียรฉันท ๑๑

๑ กรองกล่าวพระเกียรติราช
ศรีศรีดิถีดล
๒ จอมเจิมเฉลิมวงศ์
เอกอาชวาศัย
๓ สืบศักดิ์ประเสริฐสัน-
สาธรรจจรจำ-

ศุภชาติมโนชน
ธ อุบัติสวัสดิไทย
อภิพงศ์พิบูลย์ชัย
มหิตลคิลกธรรม
ดดินันท์ประยูรนำ
เพาะพิสุทธิ์สุจารี

๑ ศรีนัครินทร์รา

สมภาพพิภพปี

๑ องค์ภูมิพลจิต-

อัศวเอกสิริสม

๑ ไปน่านชนกนถ

สู่แดนพินันอัน

๑ เหลือเพียงพระมารดา

ขวัญเกล้ากระหม่อมเมือง

๑ เนนนานสถานถิ่น

ศิกยิตวินิจโน

วราวชนนี

ดิพระเดชนโรดม

ดิยะชาติประชาคม

อดิเทพจุฑาธรรม

กัลลาศ ณ ไกวัล

รุจิรัตน์อร่ามเรือง

อุระซ้อนคะนังเนือง

บริรักษ์ครุณวัย

ปรุพินวิเทศไกล

นิติศาสตร์แขนงศิลป์

ทรงฉายขณะทรงพระเยาว์

๑ อยู่มาสภาพพร้อม

ผ่านวัดนโกสินทร์

๑ ส่องวราภราดา

สองท้าว ธ คินลง

ระบุมจอมสยามินทร์

มคิต้องครดองตรง

อนุชาเฉลิมวงศ์

รัฐเขตประเทศไทย

๓ ไฉนราวีเคราะห์ชุกเข็ญ
เชษฐาภิราภิไล

๔ โสภณมระคมซ้อน
ทุกซ์เพิ่มและเคิมดวง

๕ สูญสิ้นถวิลให้
กำสรดระทดทน

๖ บุญไทยเพราะใบบุญ
จอมเจิมเฉลิมเมือง

๗ ทรงหลั้ประชาสุข
ได้ร่มละอองบา-

มนเป็นสของภัย

จรตั่วตสุตสรวง

วิยสมระทหน้าทรวง

บ มิเห็ดดทัยชน

ฤติให้ละระไทยทน

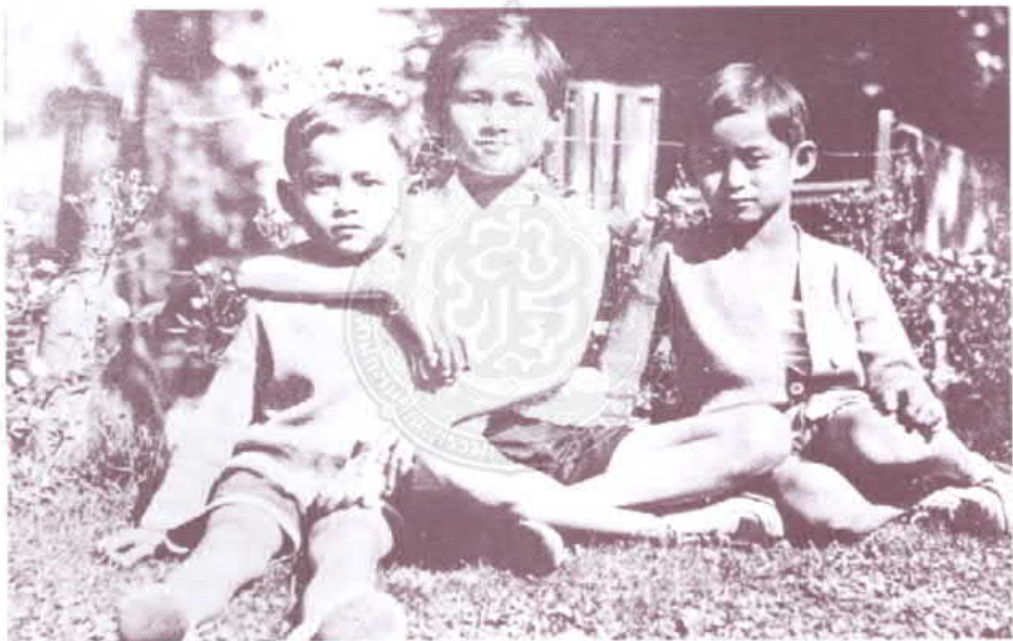
ทุมนัสถนัตเนื่อง

มละขุนล่าเค็ญเคื่อง

นวมินทร์สมัญญา

นิรทุกซ์เสมอมา

ทฤลัภิกรมบ์ทรวง ฯ

ภาพย์ฉบับ ๑๖

๘ จารเจิมกระแจะจันทน์จวง
ประทีปเมดิสมสดุติ

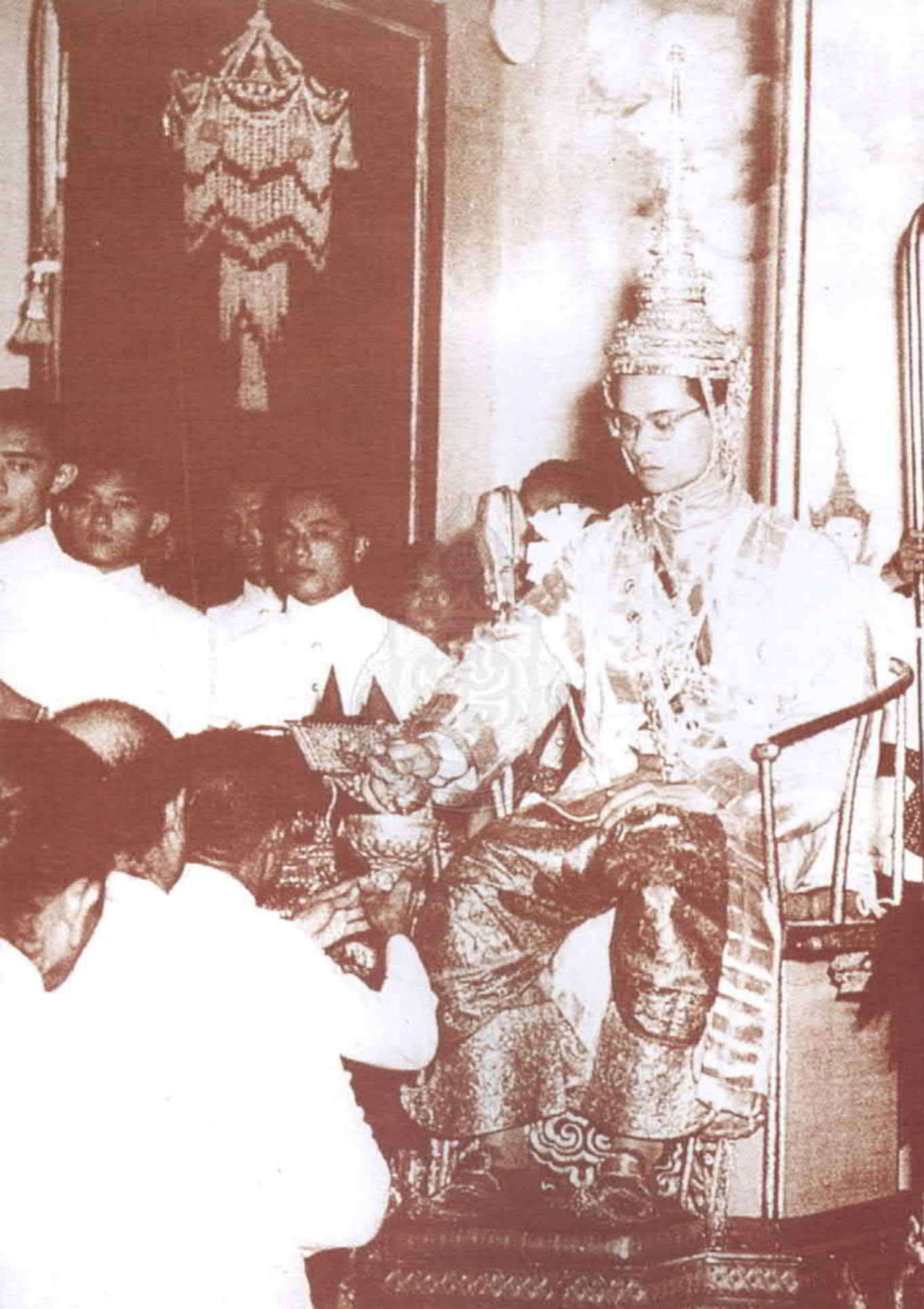
๙ นวมราชจักวี
ถวิลย์ราชัยชนชม

๑๐ เบญจางค์ดั่งวายุบังคม
บพิตรพระผ่านภพสกล

หทัยก็อดดวง

ชนเท็ดทวิ

พระบาทบรม

๑ สมเด็จพระภูมิพล เสมือนสุเมธมิกุล	ธรรมิสรพิมล
๑ พระเดชบันดาลอดุลย์ นับเนื่องประเทืองถิ่นไทย	พระกำเนตหนุน
๑ ดินทองแดนธรรมอำไพ วิรุฬห์จำเรณูลือขจร	จรัสวิไล
๑ กษัตริย์เกษตรอดิศร บวเณทิวาราตรี	บำรุงประชากร
๑ แผลพระสมภารบารมี สยามจึงอยู่อย่างสราญ	ปกป้องปฐพี
๑ พระปฐมบรมราชโองการ จักผ่านแผ่นดินโดยธรรม	เผยพระปณิธาน
๑ จักสร้างประโยชน์แลบำ- นิกรสุขสมสมัย	เพ็ญภาระนำ
๑ อาหารไทยล้นหลั่ง ดำรงชาติดิถีปฏิญาณ	เปี่ยมแท่นใน
๑ ดำรงราชย์ล่งรัชกาล จนยิ่งล้ำบุรพา	จำเนียรเนนาน
๑ ล้าเดชล้ำราชกรุณา ล้ำคุณล้ำราชกรณีย์	ล้ำพระเมตตา
๑ ล้าเลศน้อมนำธรรมทวิ ล้ำราชกิจเกื้อกองบุญ	ล้ำพระบารมี
๑ ล้าทิพย์วารีมีคุณ ล้ำมิ่งขวัญสู่หมู่ไทย	ล้ำสายพิรุณ
๑ ล้าจักรวรรดิวัตรสมัย ล้ำยุคล้ำปรีชาญาณ ฯ	ล้ำเล็งการณ์ไกล

ครองแผ่นดินโดยธรรม

สัทธิฐานันท์ ๒๑

ท่าน

๑) กับเพ็ญทนต์ทุกทิวาเวร	วณิก ๕ ประทาน
โภชนาหาร	ฤ ว้างวาย
๒) ด้วยความโหยหิวกระหายคลาย	อุทรรสยา
จาละแผ่ผาย	สุภาพ
๓) จำเริญทั่วหน้าประชาชน	กรณียอนุสนธิ์
ด้วยธรรมา	อุทรรสยา

สี่

๑ สารรวมในศีลสมาทาน
บาป บ พ้องพาน
๑ บรรเจิดเบญจางค์กระจ่างใจ
โสมนัสใน
๑ มุ่งมรรคหมั่นมั่นสมาคม
บุรณอุเบกพรหม

ทุจรีดกัประหาร
พินาศภัย
จตุรคตดิักษัย
มนารมณ
จริยสถิรสม
พิหารธรรม ๖

ปริจจาคิ

๑ จ่ายทรัพย์ส่วนแห่งพระองค์น้ำ
บริจาคต้า-

ทณินตยกระทำ
ริโครงการ

๑ อำนวยอาณาพสกาน-
ราชบรรหาร

๑ สำเร็จดังเจตนาบรร-
เหลือจะรำพัน

คิมหิศรภิบาล

ฤเหหัน

ลูวิบูลยอนันต์

พระคุณคง ฯ

อาชว

๑ กล่าวคำรัสใดก็ดำรง
สัตย์กษัตริย์ทรง

๑ ชื่อฤาเว้นวัตรจรรยา
กฏ ณ วาจา

๑ เณรราชาติลาชวเสย
ดรัสคดีไซ

อุชูดุสยตรง

มิเสื่อมชา

อุคมมธุราปรา-

เจริญใจ

ประพฤตฺวจนะได

บ คินคำ ฯ

มกุทว

๑ ปราณีมีใจประจำทำ
ในนิกรล้ำ

จิตกรุณยนา

ธ เอ็นดู

๑. พันธมิตรราชบัณฑิตยสถาน	คุณฤทธิสตน
นิพนธ์วันจันทร์	อรรถวิทย์
๒. พันธมิตรไทยลดทอนความอ้วน	อภิชัยประจักษ์
จอมนราธิปไตย	คุณากร ๖

คป

๑. สืบสร้างสังวรสมาจาร	กัลยาณกุลผลาญ
เผากิเลสสมา	มล้างเว
๒. อินทรีพร้อมสี่ลูกอุกฤษณ์เกณท์	รมย์วิมลเบญ
ช่างประเจิดเจด	ประจักษ์ใจ
๓. บานเฝ้าเบื้องบ่วงอภัยภัย	และทูลจิตริต
ข้องขจัดไกล	ประจักษ์ใจ ๖

อกุโธฐ

๑ หมาขมุ้งสู่โมกขวิมุตติสุน-
พุทธิทางบุญ

๑ น่านน้ำในวัดวิธานทาง
โทสะหม่นหมาง

๑ เปี่ยมความเมตตาภิเษียบปาน
ส่องสุธาธาร

ทรสุขมอคุลย์
บ จิตจาง
กบิลละกุธวาง
มิแผ้วพาน
หสิกรชชาวส
ประเทืองไทย ฯ

อวิหิสณ จ

๑ ทั้งไปเกลียดเกลียน ณ ผู้ใด
จิตรจรัสใน

๑ ห่อนแบ่งชาติวรรณะเราเขา
ให้มีดูเบา

๑ แฝวผ่องดั่งแบบระบอบบรรพ
สบสมาพันธ์

ดุขณิยฐิติไพ-
มณัสเนา
พิตรูณวอยเฮา
บุเดียตฉันท
สุขรฐกัมมิตพาน
ขจรอิน ฯ

ขนฺติเบญ จ

๑ เจียดคงคอดอมนระจับอิน-
วิภูษาคีฉิน

ทวยเพราละ ล นวิส
ทนาการ

๑ มั่นคงในขันติคือญาณ
บารมีปาน

๑ เต็ดคำถุณณ์ระคะสันสุด
เปรียบประมาณคุจ

ทศนะทมะสมาน
ประโพธิพุทธ
อภิสมขวิมุติ
จดังพรหม ฯ

อิริโรสน์

๑ จรรโลงจารีตนโรตม
สืบบุราคม

๑ ไปแปรเปลี่ยนผันกระสานค์สา-
ยิตปฏิญญา

๑ สิบข้อธรรมควรประมวลหมาย
ฉันทบรชย

มนุสมฤติสม
มีเคลื่อนคลาย
ธรรและปฏิปทา
นโยบาย

ทศพิธอภิปราช
เฉลิมยศ ฯ

จักรวรรดิวัตร

เมฆวิปยุชิตาฉันท์ ๑๙

อนุโตชนสุมิ

๑ เฉลิมกล้าบำรุงนาครทุกภาค
เปลื้องสลัดปลด

๑ ขจัดโสภเสกสร้างสุขขณะบรรณิกร
สพสตาพร

กลัมพร

เพราะภูบาล ฯ

ขตุติเยสุ

๑ พระทัยท้าวมนั้เมตตามิตรจิตประสาน
ทุกทิวากาล

ก็เกิดผล

๒ ประโลมเลียงบรรดาข้าราชการ
ญาติวิจารณ์ชล

ประโยชน์ไกล ๆ

อนุชนุเศสุ

๑ อนึ่งในผู้ติดตามบทธรมนัย
น้ำพระทัยไท

ธ เจือจุน

๒ สะดวกด้วยดำเนินโดยบริบูรณ์
พ่างประสาสน

ทราศรี ๆ

พราหมณ์ คหปติเกสุ

- ๑ อนึ่งในบรรดาวาณิชคหบดี
แสนยมนตรี คณาเนื่อง
๑ ธเื้อเพื่อแผ่แผ่ทุกกรติทิวประเทือง
เลิศเจริญเรือง นรินทร ฯ

เนคมชานปเทศ

- ๑ เสด็จแดนกันดารทุรคสกลจร
เจตนาทร ประเทศไทย
๑ พิเหน้อยยากฤยอ้อมมิละพิริยะไกล
กลางพนมไพร พนารัญ ฯ

สมณพราหมณ์เสสุ

- ๑ อนึ่งในหมู่สงฆ์ภิกษุจริยอนันต์
พรหมจรรย์สรรพ ศราพก
๑ ประพฤติต้องใครศึกษาสุจริตติลก
ราชผดุงยก และยิ่งบุรพ์ ฯ

มิลคปภุขีสุ

- ๑ อภัยทานแก่หมู่สัตว์วันสอนนุกูล
สร้างสระอาศูร สะดวกชนม์
๑ สงวนรักษาสร้างชีวิตคุณวิมล
หม้ายจลาจล จิรายุสม์ ฯ

อธมมการปฏิบัติเชโป

- ๑ นราราชบำบัติมิจจทิจิฉลหยุค
ยังอธรรมสุด สมานธรรม
๑ พิผู้ใดมาดมุงหมายมุนุนะกระทำ
ก่อระยำกรรม ก็ร้างบ ฯ

อรณานัน ธนูปทานัน

๑ กิ่งผู้ใดไร้ซึ่งวสุปณิทรทรัพย์

ทรงประทานสรรพ

สลายเจ็ญ

๑ จะนี้แลทวยราชนฤ์จึงรมยศิระเข็น

ขุนและดำเค็ญ

ก็คลี่คลาย ฯ

สมณพราหมณเณสุ อุปสงกมิตวา ปณทปุจฉน

๑ สมาคมคณปราชญ์เป็ร้องชาวิรุทธมาย

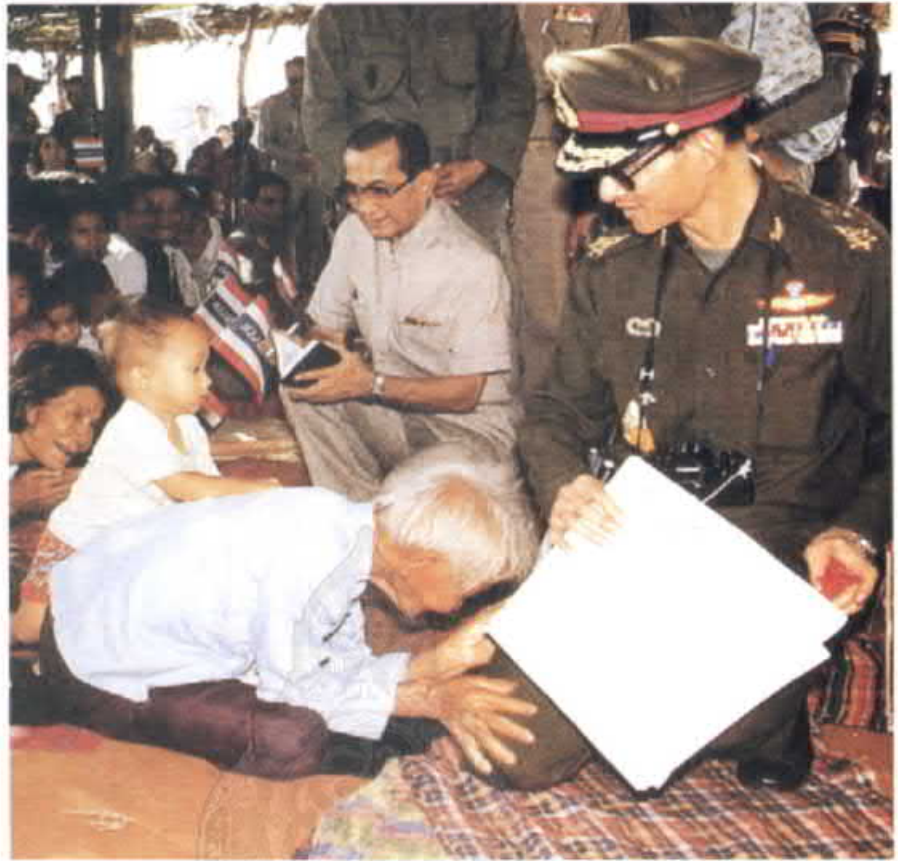
กลบวจิกาย

มโนกรรม

๑ แสงสังสิทธสาธรรอริธรรม

เพ่งพินิตน

วิธานนัย ฯ

อภิมุรธาตสุสัปทาน์

๑ ขจัดกองกำหนดหน้าออกุศลกณัษ
ราคะแรมไกล

กระมลมวล

๑ จมับเบื้องบูรณไวกุณฐ์กรณีย ธ ควร
แบบฉบับล้วน

กระลองบรรพ์ ฯ

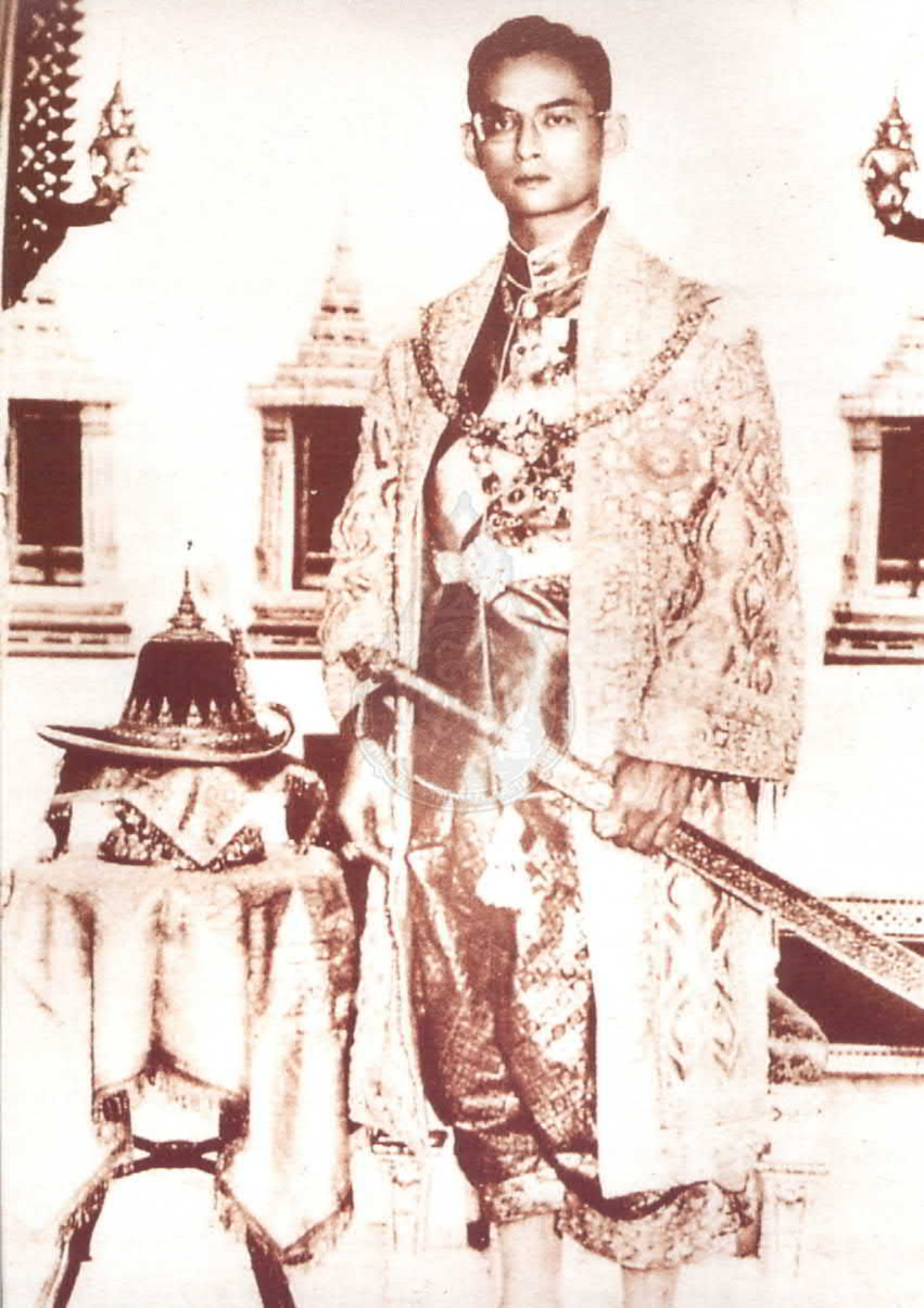
วิสมโลกสุส ปทาน์

๑ สลัดแล้วซึ่งสมโสมและทงุจิตกัน
โมหะเหตุหัน

ระงับงด

๑ พระผ่านเผ้าทรงนำเพ็ญคุณจริยช
ถ้วนทวาทศ

ทวิธรรม ฯ

เกษตรกษัตริย์

ภูษงคประยาดฉันท ๑๒

๑ นิคมคามสยามเอื้อ
เจริญโดย ธ เริ่มด้า-

๑ กษัตริย์มิ่งสยามินทร์
พระเล็งเห็นาโระเดินไกล

๑ ประทานเวรมติเพิ่มแผน
ระบิลอย่างระบอบยัง

๑ ฤคฤกษ์พิรุณเลื่อน
อุทกแห่งระเห็ดหัน

ประกอบเกื้อเกษตรกรรม

ริราชเนื่องประเทืองไทย

เสด็จถิ่นสถานใด

และก้าวหน้ามิล้าหลัง

ผดุงแดนอุดมดั่ง

อเนกกิจสฤณสุรพร

ธ คิดเชื่อนทวิสัน

ก็ทอดกักประจักษ์ผล

ทรงหว่านข้าวในแปลงนาในบริเวณพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

พระราชวังดุสิต พ.ศ. ๒๕๐๔

ทรงช่วยแก้ปัญหาการทำมาหากินของราษฎรอย่างใกล้ชิด

๑๑. ลูกหลานระบอบกลุ่ม
สะควกสุขสบายคล

๑๒. พนัสภูพมก้าง
ประพาสุกักยสุญ

๑๓. กะเหรี่ยงเข้า ฤ ชาวป่า
เพาะพฤกษ์พันธอันมี

๑๔. สุธีราชฉลาดแท้
ประโยชน์อื่นและบิณชา

๑๕. เสนอแนวนโยบาบ
เผด็จฝิ่น ณ ดินแดน

๑๖. ประมุงการประสานกล
ขยายพัญญ์และป็นไป

ประเมินชุ่มประมาณชล
มิเดือดด้วยมนาดู

มิอาจขวางนรางกู
เผด็จด้าวกล้าดับดิ

ธ เมตดาสุจารี
ตระกูลเนื่อง ณ เมืองหนาว

วิธีแก้ลำเค็ญคราว

ประชาราษฎร์มีขาดแคลน

พระมุงหมายจะทดแทน

สยามรัฐจัดไท

ยุบลชัยสิทธิราชไข

ณ ลุ่มแหล่งชลาลัย

๑ ธนาการกระบือตั้ง
ประสบผลชุลลอิน

๑ ประเพณีพิธีพร้อม
พระแรกเริ่มเฉลิมขวัญ

๑ พระขวัญแก้วเกษตรพอ
เกษมเสริมพระเคมดวง

ก็สมดัง ๘ ทรงจีนต์
ตระหนักเน้นคุณนันท
จรดน้ำอมพระนังคัล
สถานท้องสนามหลวง
พระทรงปองนิกรปาง
เกษตรรัฐพิพัฒน์ไทย ฯ

ทรงแนะนำให้มีการปลูกหญ้าแฝกซึ่งเป็นผลดีแก่การเกษตร

กือนั้ตรแก้วกั้กันกั้ันวิกฤต

อินทรวีเชียรฉั้ ๑๑

๑ คราทุ้ทุ้ระทุ้ทุ้ทุ้ทุ้
ดั้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้-

๑ เหตุทุ้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้
ว้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้

๑ ว้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้
ดั้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้

๑ ไซ้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้
ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้

๑ ฝั้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้
ฝั้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้

ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้
ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้
ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้
ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้
ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้
ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้
ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้
ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้
ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้
ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้
ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้

ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้ทุ้ ๑๔ ทุ้ทุ้ทุ้ ๒๕๑๖

๑ รวมกลุ่มประชุมนัด
งานประสงศ์สาน

๑ หลังเล็ดสะเลงแลก
ทุกขกัถวระก่าเกิน

๑ แนวศีกาประวัติศาสตร์
มุงมาเพราะกัถาเกิน

๑ ร่มบารมีฉัตร
รวมใจสมานสม

๑ ไมตรีทิวชาติ
ข้องขัดขจัดจร

๑ ฉัตรแก้วพระแผ้วกับ
เกทพองมีพ้องพาน

๑ เตือดเหือดคตทิหาบ
มงคลวิมลอคุณ

จะขจัดวิถึพาล

อธิปัตย์และพยัคขิน

และกัแหลกเพราะแรงเป็น

ตลขัประข่าเป็น

ระยะราชดำเนิน

วิปโยคและโสภขม

ปิยัคคดิโยคม

สิริสุขสโมสร

หิดราชญ์ร่นราก

จิรเนินสมัขนาน

อดิศักขยามสาคค์

กัเพราะร่มละอองบุญ

ทุรวัชวิจลจน

ทนะอุลัทธิประชาทร ฯ

ทรงระงับเหตุการณ์ร้ายอันเกิดจากความขัดแย้งของกลุ่มคน

ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๕

กำลังแห่งแผ่นดิน

สัททวลวิกิพีเดีย ๑๙

๑ กำลังแผ่นดินพุทธพระบรมมหาร	
สมญาคุณาธร	วิทู
๑ ท้าโลกขึ้นนอบน้อมบรมกิตติ	
บุชิตาพิตรมู-	มิพล
๑ ขวัญชาตินาถนุเบสร์พระเดชอตุสกล	
ถิ่นทิพย์สุมนะชาล	ไพท
๑ จำเริญวิจิตรวิจิตรจัดวิมลกาย	
พูนพัฒน์นิริคัย	สมาน
๑ ทุกเนื้อดินและละอองอนุธูลีก็ดาล	
ขุมขลังพลังการ	วิกรม
๑ ก่อเกิดนิธิสมมโนรณนิม	
แหล่งทรัพย์อุดมสม	สราญ

- ๑ พืชพันธุ์ธัญญาเจริญประเมินวสุประมาณ
พร้อมโภชนาหาร วิรุฬห์
- ๑ เกิดแก้วกาญจนรัตน์อุเบตติธิบุญ
เนืองนบอเนกคหุณ นรา
- ๑ สมบูรณ์ถิ่นธรณีนบุรีวิรุณมา
รุ่งโรจน์และโลกา กวิดน์
- ๑ หลายหลากจักรกลคิดประดิษฐ์วิหะชัต
ชัยพัฒนาพัฒน์ สุพล
- ๑ ล้วนเริ่มด้วยวิธีดำริทำนุอภิณณาน์
เข็มมชอดประโชชนชล นิยาม
- ๑ สมสมญะสพละทรงสูงมงคลพระนาม
เจตน์จงกัตตรงตาม ธ ครอบ
- ๑ แหล่งหล้าล้วนอภิรมย์คตมประตุจทอง
บุญชาติอิราชครอง สุทนต์

องค์อัครศิลปินถิ่นสยาม

สัททูลวิกกีฬิตฉันท ๑๙

๑	ชาติใดไร้สุประดิษฐ์จิตรจุวิบุล	
	เลื่อมศิลปศาสตร์สุน-	ทริย์
๑	เรีตรา้งงานประติมาสถาปนวิธี	
	หลักการวิธานมี	มิเรียน
๑	เหี้ยดหยามหัยนวิทยาคณานรสุเรีเยร	
	สุญาปราชญ์งาสาดเขียน	ลิขิต
๑	สันสึงคิตตริย์ประเนิตนณุมิต	
	ขาดเอกลักษณณ์พิต	มพันธ์
๑	นานาอารยะหมิ่นเพราะสันศิลปิน	
	เชิดหน้าสง่าสร-	พศาสตร์
๑	ไทยเรารักและพิทักษ์ตระหนกกุลมมิขาด	
	ก่อศรีเพราะมีราช	นรินทร์
๑	บุญชาติเคชะกษัตริย์พระภัทระระบิล	
	องค์อัครศิลปิน	ประธาน

ทรงเป็นนักดนตรี

ทรงเป็นจิตรกร

๑ ทรงใฝ่โดยฤติมั่งพองนิตยกาล
งานศิลป์ อ สิบสาน	แสวง
๑ ทุกสาขาสุภวิทย์ประดิษฐ์ดะเนนง
งดงามพระสำอาง	นุสนธิ์
๑ จัดเจนจินตควีและคีตกีนิพนธ์
พร้อมบารมีพล	พิธาน
๑ เพลงพริ้งไพเราะเลบงประเลงดุริยะขาน
ศัพท์สุนทรีย์สาร	สนอง
๑ ราชเรียบเรียงรจนามหาชนกปอง
แปลต่อติไตรทอง	ตรีเต็ม
๑ นายอินทร์พากย์วรพจน์พระรจณสุระประเดิม
สิบวรรณศิลป์เสริม	สมาน
๑ ขำนาญการจิตรกรรม อ ถ้าวานะชาญ
เส้นส่วีการ	เก้งาม
๑ สมศักดิ์ศรีศิลป์นรินทรรัฐสยาม
คู่ชาติประกาศนาม	นิรันดร์ ฯ

จอมทัพจุฬาทวิ บุญทวีป

เมมวิปสุทธิตาฉันท ๑๙

๑ นรราชคือนิ่งโมลธิปดัลย์	
บารมีบรรพ์	ระบายนุญ
๑ ๖ ทรงเป็นจอมทัพไทยคจธชอคุลย์	
ผองทะเลแก้วสุน-	ทราหัย
๑ นกุลเหล่าแสนยาหาญสุระพบุหะไกร	
พลเผด็จชัย	เสมอมา
๑ พระราชทานข้าวของครบพิพิณกรณา	
พร้อมพระเพ็ญภา-	ระดำเนิน
๑ เสด็จเยี่ยมเยียนยามศึกขณะพระเชษฐ	
ศึกสิขรเงิน	ธ เคียงคง
๑ ทหารต่างพร้อมพลชีวิจจะณรงค์	
ชีพถวายตรง	นิกลัวตเย

เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมหน่วยทหารที่กำลังปฏิบัติหน้าที่

เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมทหารที่ได้รับบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่

๑ จะไว้ชื่อสื่อทราบเท่าธรรณิจะมลาย	นุเหียดชล
คืนนภากาย	
๑ กษัตริย์ศาสนชาติเชิดชูสุจริตกมล	กิติวงศ์
เหนือชีวาตมदन	
๑ ณ ขามว่างการยุทธโศภผลประสงค์	และอาจิน
สุขสงบจง	
๑ สนองในราชโองการวรรณบุณดินทร์	ทเภทภัย
พร้อมจะพร้อมกัน-	
๑ นโยบายตรงต้องเบื้องบวิบุณะใน	ส คำนึง
จอมจุฬาไทย	
๑ สง่าชาติองค์ราชปิ่นคณะพยุหะจึง	สุภาพล
เลียมพิบูลย์พึง	
๑ และเหล่าทัพสามมีขวัญหฤทยก็คล	ก็ก้าวไกล
กิจจะคำกล	
๑ เพราะองค์พงศ์จักรีราชสวชวิชัย	ประเจตชนม์ ฯ
ขวัญและแรงใจ-	

พระค็องค้มีงขวัณการศึการศึกษา

กาพยัลบัง ๑๖

๑ สังกคก้าหน้าสากล	อารบมณชาต
โลกากิวัณพัฒนา	
๑ พื้นฐานค็องการศึการศึกษา	ซัซตปรัชณา
ประโชชนแบบอย่างสร้งสรรรค์	
๑ ไทยสู่ยุคเยียมเยียมทัน	เทคโนอนันด์
เสริมรุกกิจกิจการรุคโลก	
๑ ครุณชาวเราเขาวัย	ศึกษาศมัย
เสนอมุงม้นอ่านเขียน	

ทรงหวังโยการศึการศึกษาของเติกแะเขาเวชน

โดยเฉพาะผู้ที่อยู่
ชนบทหวังไทย

๑ หมายผลงดงามความเพียร
ชีวิตเบื้องหน้ากล้าเผชิญ

จ่านงจำเนียร

๒ ขวากหนามไปคร่ำครำเนิน
ปัดเป่าสิ่งปฏิกูลหล้าหาญ

เข้มแข็งแกร่งเกิน

๓ รู้ดีปรีชาเชี่ยวชาญ
ประคับประคองมอกลอง

รู้ชนเอกปรการ

๔ สมเด็จพระผู้ผ่านไฟ
ครุฑทุกเหล่าเขวชน

ธ ทรงห่วงใย

๕ คอยรับทั้งไกลไพโรสณฑ์
ประณตศึกษาอาทร

โครงการควนดล

๖ ส่งเสริมไพร่ฟ้านาคร
ได้เล่าได้เรียนเพียรพลัน

หมายหมุ่นกร

๗ อุทิศศึกษาสถาบัน
ทุกศาสตร์ทุกศิลป์จินดา

ประสงค้สยสรรพ

๘ มิ่งขวัญบัณฑิตบรรดา
ทรงเอื้อโอกาสพระราชนา

สำเร็จปริญา

ทรงสนพระทัยการศึกษาเล่าเรียนของเยาวชนไทย

๑ แรงใจเพื่อไทยสืบสาน
วิจารณ์วิจิตรไพบูลย์	เสนอคนปฏิญาณ
๑ ทูลหลวงราชเอื้อเกื้อกูล
พระบาทสมเด็จพระปิตุโศภ	รับทุนเทิดทูน
๑ พระมิ่งขวัญการศึกษา
ท่านบำรุงปรงปรง	เพื่อรัฐพัฒนา
๑ ขวัญเกล้าเหล่าไทยทั้งผอง
จงรักนวันครัดตัญญู ฯ	ทั่วถิ่นดินทอง

องค์พุทธศาสนูปถัมภก

วิชชุมาลาคันท์ ๘

๑ แดนไทยถิ่นทอง
พุทธพร้อมน้อมนำ
ฝึกฝนใจเมือง
อารมณามตฺร | ชนปองครองธรรม
คำเจ้าเจ็ดชู
รุ่งเรืองเฟื่องฟู
เมืกถ้วนคววม |
|--|--|

๑ มณฑปเจดีย์

สื่อเสกเอกลักษณ์
เปลวทองทาบทา
แหล่งสงฆ์ทรงพรหม

๑ หล้าแหล่งแสงธรรม

ปลื้มบาปปรุ้งบุญ
ศรีแก้วโกสินทร์
สืบค่อก่อสร้าง

๑ กิจศาสน์ราชสุด

โอบเอื้อเจือขุน
อาโธโสภา
เกริกเกียรติลือไกล

๑ ท้าวอาณาจักร

ร่วมโพธิ์สมภาร
ศักดิ์สงฆ์กำหนด
โบราณครรถง

๑ ถึงวันสำคัญ

เนืองแน่นเป็นนิตย์
เวียนเทียนศรัทธา
จอมไทยเทิดทูน

๑ สงฆ์ใดไฟพรต

ข้อวัตรชัดเจน
ราชรู้ยุด
ดำเนินอุทธน

๑ ทรงศีลสังวร

ภูบาลมั่นคง
คำชูกูศาสน์
ปรากฏจดจำ

ราศีศรีศักดิ์

พูนเพิ่มเสริมสม

โอฬารพิงมย์

จรรยาอาจารย์

เลื่องล้าราชคุณ

สุขเนื่องเนนาน

แดนดินบันดาล

สัทธรรมนำไทย

เกื้อพุทธอุตุน

งามงดศดใส

ชื่นตาชื่นใจ

บุญชาติราชครอง

เป็นหลักเป็นฐาน

อำรุงปรุ้งปอง

พัตยศเนืองนอง

จาริตจำรูญ

ทรงมั่นราชกิจ

ดำเนินเกื้อกูล

บูชาไพบุลย์

พูนเพิ่มเติมบุญ

เปลื้องปลดกองเวร

อาคมทรงคุณ

กลางไพรเขาขุน

ทั้งขอข้อธรรม

ลิตรอนโลกหลง

ห่างไกลกองกรรม

หลักชาติทรงนำ

รำลึกราชคุณ ฯ

ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล
ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ทรงอุปถัมภ์สหสาขาอื่นๆ ด้วย

รักษนกสดั่งบุตร

กิตติทรงพนันท์ ๑๒

๑ เมตตาประชาอุจ
โอบเอื้อ ๕ เจือจุน
๒ เค้นซัดถนอดแน่น
หิวโหยก็เหือดหาย
๓ เปี่ยมโปรดประโชชน์มูล
ไท่ท้านานา

ปิยนุตรธิดาครุณ
คลั่งสังเวทกสบาย
บมิเว้นมิว่างมิวาย
นิรโรคและโสภกษา
อนุกฐมิร้างมิรา
พิเคราะห์เหตุพิเศษพิสัย

๑ กองทุนประธานการ
เนื่องเนื่องประเทืองไทย

๒ ราชานุกลรา-
ผองชนสกลมี

๓ เพื่อราบฎร์เพราะราชรัก-
ทุกข์หลบประสพสุน-

๔ ราชกิจสมิทลชี
ร่วมบุญละมุนเอย

๕ ทรงาภิษณญาณเยี่ยม
ส่งเสริมเผติมคำ-

ตละด้านวิจรณ์วิจัย

ธรรมาพระบาทบตี

ขประชาชนุเคราะห์ทวิ

มนซึ่งคะนึ่งพระคุณ

นพิทักษ์ประโลมกรณย์

ทรเสกสวัสด์เกษม

สุวิถีกิปรัดก็เปรม

อุระนิตย์พระน้อมพระนำ

กิจเทิยมสุธิสุธรรม

ริฉะนึ้เสนอนุกุล

๑ อุดหนุนคุณาการ
ทั่วรัฐนิราศ

๑ รักชนธ รักสุด
ผ่อนเพลหาพิพาทภัย

๑ ยาทรรพระทัยหวัง
เปลื้องเหตุทเวทนาย

๑ จำเนียรเสถียรธรรม
โลกาขณนิยมนิน

๑ สรรเสริญสุจารี
ทุกเขตนิกมคาม

อนุมานประเมินประมุล

จิระมันแสนอสมัย

ทนุคจครุณเดณัย

ผิวข้องก็เคลื่อนก็กลาย

นยคังธมุง ธหมาย

ลุประสงค์พระทรงถวิล

กิดิร่าระบือระบิล

อภิไธยธิราชสยาม

สดุดีประกาศพระนาม

ยศให้เขาเขษจร ฯ

ชนรักสุดคู่จิบิตรงค์

วันตติยกันต์ ๑๕

๑ เรืองเรืองอร่ามอรุณรุ่ง
แสงทองกระจ่างพิศบวร
๑ อ่อนลุ่มละมุนนอบน้อม
โค้งฟ้าประจบภพประจัญ
๑ คั่นคนก็เดือนจิตกะนึ่ง
ที่เกล้า ณ มาสทันทวิมล
๑ ครบวาระกาญจนาภิเษก
ห้สืบจนาก่อนุกรม
๑ มุ่งหมายเสมออนวยสมาน
สรวนซึ้งนวยพรพิไล
๑ พระพรมพรมพรสพ
สมโภชประไมทย์ราชวิรุฬห์

ขณะรุ่งทิวากร
นภากาศประไพพรรณ
รวีวามจะเริ่มวัน
รุจิห้วงไพยมหน
ประดุจดังดีดคล
มิถุนาประชาชม
อภิเบกวโรดม
คณะราชนิธิชัย
สุทวารนิธิชัย
จตุพิลพิบูลย์คุณ
มนเอบสนองทนต์
สิริราช อ จำเริญ

- ๑ รวมร่วมเฉลิมกิจฉลอง
กล่าวสาธุการวชิระเมิน
- ๑ เปรียบแน่นเสมือนคนบุตร
รักราชเสมอกระบิคุรง-
- ๑ พร้อมพลีถวายชีวิตเนือง
สำนึกตระหนักหิต ส ตล
- ๑ จัดชั้มถวายสดถแถว
พึงใจประไพพิศนิยม
- ๑ โซคิซั้ชวาลพลูจืหาว
ฝูงชนประชุมอิกเกิน
- ๑ ชมบุญอดุลย์ดิลกรา-
คำรบเลถึงถิรถวัลย์
- ๑ จงรักและภักดีบัพทลัญช์
เทิดสุดประตุจวรภิต

นรช้องและสรเสรีญ
ชลิณถพระบาทงสุ
คุณสุตาประเสริฐทรง
หาประกอทนุกูลการ
ลูลิเบื่องพระบาทมัลย์
คตราชฎีร์สราญรมย์
จิตแนวถนสม
ระยราชดำเนิน
นภพราวผิพิศเพลน
คณนาประเนืองนันทน์
ชเฉลิมฉลองวัน
อภิเษกสถาพร
มุติมันสโมสร
กตเวทิตาตรง

การเฉลิมฉลองปีกาญจนาภิเษก พ.ศ. ๒๕๓๙

ภาพพระวชิรญาณอุปัชฌาย์

๑ พร้อมพริ้งดาวยาทายัก-
ตั้งวาววีสตุคิมง-

๑ ขอสมมนโรตประสงค์
จำเนียรถวัลย์รุธอด-

๑ ขอทรงสถูปพิธวิวัฒน์
มิ่งเมืองและมิ่งสิริมงคล

๑ ขอให้เสถียรนามรัช-
ขอบารมีทิพอไพ-

คิประจักษ์ประจำจง

คลราชเลวงบุญ

ชยคงขจรคุณ

ยติลภธราดล

ศตพรรพภิรมย์ชนม์

นรชาติพชมชัย

ชพิพัฒน์ไพไทย

บุคลีเสเรมตรี ฯ

ตัวอย่างซุ้มฉลองปีกาญจนากิเบก

พิธีสวนสนามปีกาญจนากิเบก

ตัวอย่างซุ้มฉลองปีกาญจนวิเศษ

ร่าย

๑ ศรีวรพจน์ประพันธ์ กรองแก้ววรรณดงวาย ถวายฝ่าละออง
 วิมล บุคลบาทบัวสุพรรณ บทวาลัญชรบงกชราช ชัดตียปราชญ์ไผ่สยาม
 งามพระเกียรติก่อศรี ทวีพระยศก่อศักดิ์ จักรพรรดิพงศ์ทรงภพ
 ลือดรลบทแห่งหล้า เฟื่องฟูฟ้าเมืองแมน ค้าวดินแดนอุดมไทย
 ไซพระนามภูมิพล ถกสพระคุณทั่วเขต เดกิงพระเดชก่อคุณ
 บันดาลอศุขย์สวัสดิ ฝันปรุพิเพ็ญทอง ๕ ครองราชย์เลอธรรม
 นำนิกรไกลทุกซ์ ผาสุภสรพโสมนัส พิพัฒน์ไทยทวีป พระคือ
 ประทีปโคมทอง ท้าวหล้าผองผ่องเพ็ญ เย็นใบบุญอุ้นเฒ เสกเกษม
 กบัตริย์เกษคร ประเทืองประเทศสมณฑล พระรักษนกลดั่งบุตร

ชนรัก ๓ คูณบุรุษค์ ทรงคำรพระราชนาน โครงการหลวงทั่วรัฐ ขจัดทุกข์
รุกรอน เอื้ออาทรทั่วทิศ เพียงอมฤตชโลมราษฎร์ หยาดจากฟ้าสู่ดิน
รินกรุณย์บุญระบายน ขยายจรูญเจริญเรือง จำเนียรเนื่องเนิ่นนาน
เสถียรสถานพื้นไพท สืบไอศุรย์เสกสราญ กฤษฎาธิการนวมินทร์
แก้วโกสินทร์สีมา ปวงประชานุ๋นอ้อม จงรักภักดีน้อม นบช้องสาธุการ
ท่านเทอญ ฯ

ศุภมัสต

รายชื่อคณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี

คณะที่ปรึกษา

๑. ประธานองคมนตรี	ที่ปรึกษา
๒. ประธานสภาผู้แทนราษฎร	ที่ปรึกษา
๓. ประธานวุฒิสภา	ที่ปรึกษา
๔. ประธานศาลฎีกา	ที่ปรึกษา

คณะกรรมการ

๑. นายกรัฐมนตรี	ประธานกรรมการ
๒. รองนายกรัฐมนตรี (ทุกท่าน)	รองประธาน
๓. รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (ทุกท่าน)	กรรมการ
๔. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม	กรรมการ
๕. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง	กรรมการ
๖. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ	กรรมการ
๗. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กรรมการ
๘. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม	กรรมการ
๙. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์	กรรมการ
๑๐. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
๑๑. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม	กรรมการ
๑๒. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม	กรรมการ
๑๓. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
๑๔. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ	กรรมการ
๑๕. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข	กรรมการ
๑๖. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม	กรรมการ
๑๗. รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย	กรรมการ
๑๘. ปลัดกระทรวงกลาโหม	กรรมการ
๑๙. ปลัดกระทรวงการคลัง	กรรมการ
๒๐. ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ	กรรมการ
๒๑. ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กรรมการ

๒๒. ปลัดกระทรวงคมนาคม	กรรมการ
๒๓. ปลัดกระทรวงพาณิชย์	กรรมการ
๒๔. ปลัดกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
๒๕. ปลัดกระทรวงยุติธรรม	กรรมการ
๒๖. ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม	กรรมการ
๒๗. ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
๒๘. ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	กรรมการ
๒๙. ปลัดกระทรวงสาธารณสุข	กรรมการ
๓๐. ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม	กรรมการ
๓๑. ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย	กรรมการ
๓๒. ราชเลขาธิการ	กรรมการ
๓๓. เลขาธิการพระราชวัง	กรรมการ
๓๔. เลขาธิการนายกรัฐมนตรี	กรรมการ
๓๕. เลขาธิการคณะรัฐมนตรี	กรรมการ
๓๖. ผู้อำนวยการสำนักงานประมาณ	กรรมการ
๓๗. เลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน	กรรมการ
๓๘. ผู้บัญชาการทหารสูงสุด	กรรมการ
๓๙. ผู้บัญชาการทหารบก	กรรมการ
๔๐. ผู้บัญชาการทหารเรือ	กรรมการ
๔๑. ผู้บัญชาการทหารอากาศ	กรรมการ
๔๒. สมุหราชองครักษ์	กรรมการ
๔๓. อธิบดีกรมตำรวจ	กรรมการ
๔๔. อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์	กรรมการ
๔๕. อธิบดีกรมการศาสนา	กรรมการ
๔๖. อธิบดีกรมศิลปากร	กรรมการ
๔๗. เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ	กรรมการ
๔๘. ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร	กรรมการ
๔๙. ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	กรรมการ
๕๐. เจ้ากรมกิจการพลเรือนทหารบก	กรรมการ
๕๑. หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล	กรรมการ

๕๒. ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา	กรรมการ
๕๓. นายภาวส บุนนาค	กรรมการ
๕๔. หม่อมราชวงศ์ทองน้อย ทองใหญ่	กรรมการ
๕๕. นายเสวต ธนประดิษฐ์	กรรมการ
๕๖. นายบรรจบ จันทิมางกูร	กรรมการ
๕๗. ประธานสมาคมธนาคารไทย	กรรมการ
๕๘. ประธานสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย	กรรมการ
๕๙. ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย	กรรมการ
๖๐. ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	กรรมการและเลขานุการ
๖๑. รองปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (นายอาลัย อิงคะวนิช)	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๖๒. ผู้อำนวยการกองกลาง สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๖๓. ผู้อำนวยการกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๖๔. ผู้แทนสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (นางวันเพ็ญ แก้วทนต์)	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๖๕. ผู้แทนสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (นางทัศนีย์ เกตุนุติ)	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

รายชื่อคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ

๑. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายสุวิชัย รังสิตพล)	ประธานกรรมการ
๒. ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	รองประธานกรรมการ
๓. ปลัดกระทรวงมหาดไทย	รองประธานกรรมการ
๔. ราชเลขาธิการ หรือผู้แทน	กรรมการ
๕. ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ หรือผู้แทน	กรรมการ
๖. ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี ประจำเขตตรวจราชการที่ ๔ หรือผู้แทน	กรรมการ
๗. ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี ประจำเขตตรวจราชการที่ ๘ หรือผู้แทน	กรรมการ
๘. อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ หรือผู้แทน	กรรมการ
๙. อธิบดีกรมการปกครอง หรือผู้แทน	กรรมการ
๑๐. อธิบดีกรมวิชาการ หรือผู้แทน	กรรมการ
๑๑. อธิบดีกรมศิลปากร หรือผู้แทน	กรรมการ
๑๒. เลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน หรือผู้แทน	กรรมการ
๑๓. เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หรือผู้แทน	กรรมการ
๑๔. เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ หรือผู้แทน	กรรมการ
๑๕. ผู้ช่วยปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือผู้แทน	กรรมการ
๑๖. เลขาธิการคณะกรรมการฝ่ายพิธี หรือผู้แทน	กรรมการ
๑๗. เลขาธิการคณะกรรมการฝ่ายโครงการและกิจกรรม หรือผู้แทน	กรรมการ
๑๘. เลขาธิการคณะกรรมการฝ่ายติดตามและประเมินผล หรือผู้แทน	กรรมการ
๑๙. เลขาธิการคณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ หรือผู้แทน	กรรมการ

๒๐. เลขานุการคณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ
และประสานงาน หรือผู้แทน	กรรมการ
๒๑. ผู้อำนวยการสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี หรือผู้แทน	กรรมการ
๒๒. ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม
และประสานงานสตรีแห่งชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี หรือผู้แทน	กรรมการ
๒๓. ผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร
หรือผู้แทน	กรรมการ
๒๔. ผู้อำนวยการกองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร
หรือผู้แทน	กรรมการ
๒๕. ผู้อำนวยการกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์
กรมศิลปากร	กรรมการและ
เลขานุการ
๒๖. ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร
(นางสายไหม จบกมลศึก)	กรรมการและ
ผู้ช่วยเลขานุการ
๒๗. ผู้แทนกรมศิลปากร
(นางสุรีย์รัตน์ วงศ์เสงี่ยม)	กรรมการและ
ผู้ช่วยเลขานุการ
๒๘. ผู้แทนสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
(นางวันเพ็ญ แก้วทงนงค์)	กรรมการและ
ผู้ช่วยเลขานุการ

รายชื่อคณะกรรมการจัดทำหนังสือกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติ พระบรมราชจักรีวงศ์

๑. คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ	กรรมการที่ปรึกษา
๒. นางฐะปะนีย์ นาครทรรพ	กรรมการที่ปรึกษา
๓. นายนิรันดร์ นวมารค	กรรมการที่ปรึกษา
๔. นายขวัญแก้ว วัชโรทัย	กรรมการที่ปรึกษา
๕. นายวุฒิชัย มูลศิลป์	กรรมการที่ปรึกษา
๖. นายณรงค์ พ่วงพิศ	กรรมการที่ปรึกษา
๗. อธิบดีกรมวิชาการ	ประธานกรรมการ
๘. รองอธิบดีกรมวิชาการ (นายสมาน ชาติยานนท์)	รองประธานกรรมการ
๙. นายประยอม ชองทอง	กรรมการ
๑๐. ม.ร.ว. อดิษฐ์ ชองทอง	กรรมการ
๑๑. นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์	กรรมการ
๑๒. นายอำพล สุวรรณธาดา	กรรมการ
๑๓. นางนภัสย์ สุวรรณธาดา	กรรมการ
๑๔. นางสาววนิดา สถิตานนท์	กรรมการ
๑๕. นางสาวพร แจ่มขำ	กรรมการ
๑๖. นางอนงค์ อินทร์มพรรย์	กรรมการ
๑๗. นายศิวกันท์ ปทุมสูติ	กรรมการ
๑๘. นางสาวสมพร จารุณัญ	กรรมการและเลขานุการ
๑๙. นายเอนก รัตนปิยะภากรณ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๐. นางสาวลำเจียร ชนะสุวรรณ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะผู้เขียน

นวราชภิสดุติ

นางจุระปะนีย์ นาคกรทรพ

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

นายประยอม ชองทอง

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

นายศิวกานท์ ปทุมสูติ

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

นางอนงค์ อินทร์มรรย

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

นางสายพร แจ่มขำ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ม.ร.ว. อรรถจักร์ ชองทอง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

นายอำพล สุวรรณธาดา

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

นางนภลัย สุวรรณธาดา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

นางสาววนิดา สติตานนท์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

นายบุญเดือน ศรีวรรณ

คณะผู้ตรวจ

คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ

นางจุระปะนีย์ นาคกรทรพ

นายนิรันดร์ นวมารค

นายขวัญแก้ว วัชรโรทัย

นายวุฒิชัย มูลศิลป์

นายณรงค์ พ่วงพิศ

บรรณาธิการและผู้ออกแบบ

นางสาวสมพร จารุณี

ผู้ออกแบบปก ภาพประกอบ และถ่ายภาพ

นายทวีพร ทองคำใบ

นายอุทัย ไชยกลาง

ผู้เอื้อเฟื้อภาพประกอบ

สำนักพระราชวัง

สำนักพระราชเลขานุการ

ห้องสมุดเฉพาะสำนักพระราชเลขานุการ

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

นายบรรเจิด อินทุจันทร์ยง

